

IJA # 2971

ספר ערוגת הבושם

Sefer `Arugat ha-Bošem

Yehezkel `Ezra Yehoshu`a ha-Leyi

ומתפאר

שלום זיע"א.

עיד רבתי בבל

אברהם

בבבל

בחכמת התלמוד, שורות

זורה לחם אבירים, וגם מלחם

גוי דלא למרדו על מחייתם, ואני

שוא פנים ד"ק מכני הישישים כמותר

כמותר"ר ששון נ"ע, ואני הייתי לו

הלומדים אעגו, ועכ"ז

הקמנים

הקדמת הרב המחבר נר"ו.

ישמחו השמים ותגל הארץ, ברוב הודו וצהלה, על כי בחר
השי"ת באומה הקדושה, אבן הראשה, ונתן לנו כלי
חמדה, התורה והתעודה, חמדה ננוזה ומפוארה, זכה וברה, וצונו לעסוק
באמרי בינה, ולמסוך ולשתות מיינה, יינה המתוק המשמח אקים ואנשים,
אים ותרשישים, ולמעום מנופת צופה, כמים קרים על נפש עיפה, היא שמחת
לבנו ומשוש תפארתינו, כל האוכל מלחמה לחם אבירים, דבק הוא בחי
העולמים, וקרנו ירים, בה ימצא כל מאויי לבו, והוד והדר סביבו, מה
יפיו ומה טובו, כמלך במסוכו, כי היכל ה' הוא והשם שוכן בקרבנו,
ומעת שהקשינו עורף, וחדלנו לעסוק בה, חרבה עירנו, ושם מקדשינו,
ונטל כבוד מבית חיינו, והלכנו בגולה, חסרנו כל, היינו לעג וקלם חרפה
בגוים, מנוד ראש בלאומים, ועכ"ז לא עזבנו אקינו, כי זכר ברית אבותינו,
והשאיר לנו שריד, דור דור ודורשיו, דור דור ושופטיו, כי אחר החרבן
נתגלה אור נוצץ, וכפטיש יפוצץ, הוא דורות התנאים, ואח"ך נתגלו חכמי
הנמרא, ולפידים מפייהם יהלכו, תוכן אש, גופן אש, ושקלו וטרו ורקדו
ובורו יסדרו שולחן ערוך על מזבח הזהב, ואחריהם הגבורים בתורה, חכמה
מפוארה, והנהו בסברה ישרה, הווי בקיאי, רבנן סבוראי, ואחריהם קדושי
עלון, השוכן רום חביון, דומים למלאכים, שנאנים שאננים, ואחריהם
אצור כל כלי חמדה יאירו כברקים, יזחירו כוזהר הרקיע, שם פקיע,
מזרשי הש"ס ופוסקי ההלכות, כמו בריכות, א עליון, משתבח ומתפאר
בהם, ונחת לו מהב, ראשונים גם אחרונים, כלם ינחו בנוה השלום זיע"א.
והנה גם בזמנינו, האיר ה' את עינינו, בחכמי דורינו, בעיר רבתי בכל
ע"י חד מן קמייא מור ועמ"ר כמותר"ר עבדאה אברהם
יוסף סומך נ"ע זיע"א, שהרביץ תורה
ועשה ישיבות, יושבים ולומדים בחכמת התלמוד, שורות
שורות ככרם ביבנה, והאכילם מלחמה של תורה לחם אבירים, וגם מלחם
הגשמי, פרוסה מהגבירים הנדיבים, כדי דלא למרדו על מחייתם, ואני
הדל והלך, הייתי לומד בישיבת זקן ונשוא פנים ז"ק מבני הישישים כמותר"ר
יצחק כמותר"ר מרדכי כמותר"ר ששון נ"ע, ואני הייתי לו
מהתלמידים הקטנים הלומדים אצלו ועב"ז

הקדמת הרב המחבר נר"ו.

מענותנותו כי רבה, בכל עת שהיינו מסיימים גמרא, הייתי אני קורא הסיום כי קמון הוא ונער יכתבם, והייתי דורש לפניו מילי קמיני, והיה משה און לי כאב השמח בדברו בנו הקמן לפניו ילד שעשועים, הוא וכל חכמי הישיבה, וגם לפני בני ישיבתי הלומדים אצלי אשר הם כגילי וערכי, הייתי נוהג בזה הסדר, כאשר מסיימים גמרא ג"כ אני הייתי דורש לפניכם, ואמרתי אני בלבי, עד מתי סיומים אלו יהיו פזורים, אקבצם כעמיר גורנה, ואביאם אי"ה על משבח הדפוס לזכרון לפני בני בכל עת אשר יסיימו גמרא הילדים אשר כמוני, ועושים סעודה ודורשים כנהוג, מענין הסיום יסיום בכו טוב, מדבר הלמד מעניינו, ולכך קראתיו „ערוגת הבושם" שהכל יתבשמו בו, ומעם ב', משום דמצוה לעשות סעודה בגמרה של תורה, ושמעתי מפי מו"ר ועמ"ר כמוהר"ר עבדא"ה נ"ע, כי זה רמזו בפסוק באר חפרוה שרים, באר היא התורה, ובפרט הגמרא שהיא עמוקה, ונק' ים התלמוד, נק' באר, כי ממנו ישקו העדרים, והיא באר מים חיים כאשר חפרוה שרים, הם הת"ח שכתוב בהם, בי מלכים ימלוכו, כי בי שרים ישורו, ובאשר חפרוה והוציאו מים המתוקים, דהיינו הסיום, אזי ברוה נדיבי העם, והוא מל' ויכרה להם וכו' היא הסעודה עכ"ד ז"ל. ונראה שרמזו באומרו ברוה נדיבי העם, דדברי אביי שאמר (בשבת ב' כל כתבי) תתי לי דכי הוינא צורבא מרבנן דסיום מסכתא עבידנא יומא טבא לרבנן, ולכך שינה בלשוננו, כי בתחילה אמר שרים, ולבסוף נדיבי העם, כי הוא הנדיב, ועוד במד' קהלת ויקץ שלמה והנה חלום מיד וייעש משתה לכל עבדיו, מכאן שעושים סעודה לגמרה של תורה ע"כ, ומנהג העולם לבסוף מכרכין על המוגמר, ולכך קראתיו בשם זה. עוד מעם ג' הוא מעם העיקר, כי גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, כי לא לכבודי ולכבוד בית אבי עשיתי זה, אלא לכבודו ית', כמארז"ל כל מה שברא הקב"ה וכו', ולכך קראתיו בשם זה שכתוב בו ית' לחיו בערוגת הבושם, וכל הדין לקף זכות דנים אותו בשמים לזכות, ואני תפלה יקים ה' את סוכת דוד הגופלת, החולבת שפלת, בין עמים זרים, בוגדים וסוררים, ירים קרנה בכבוד לכבוד ולתפארת, עלי באר ענו לה במעלות הרמים היא נישאת, ועמדה בקול מצוללות, ברום המעלות, בת ציון אהובתו ותנשא מלכותו אנס"ו.

כ"ד הקמן המלפס לתשעת ה' יחזקאל עזרא יהושע הלוי ס"ט.

ונכס לו על ששן ועיתים וזון יומצ מייס איהא אבן עזרי
בשם ה' נעשה ונצליה.

ספר

ערוגת הבושם

סיום למס' ברכות בס"ד.

א"ר וכו' כל היולא מזה"כ לבהמ"ד ועוסק בתורה זוכה ומקבל פני שכינה שגא' ילכו מחיל אל חיל וכו'. האי הקבלת פני שכינה דקאמר שזוכה בזכות התורה גם בישיבה בעוה"ב ר"ל בג"ע, ומקבל פני שכינה כדאמר בזוהר בזמנה מקומות דבכל פלגות ליליא קיב"ה אחי לאשתעשעא עם לדיקיא דבג"ע, אבל חי אפשר לפרש שמקביל פני שכינה ע"י שהולך לבהמ"ד ושכינה שרויה שם שאין לו להקב"ה אלא ד"א של הלכה בלבד, דא"כ קשה אמאי אלטרין לו' היולא מזה"כ לבית המד' והלא גם בבהמ"כ שכינה שורה כמאמר רז"ל דכל בי עשרה שכינתא קדמה ואחיא, אלא מוכרח כדאמרינן. ואפשר לומר לפ"ז דסמך להאי דרשה אמר ר' חייה בר אשי אמר רב ת"ח אין להם מנוחה לא בעה"ז ולא בעה"ב שגא' ילכו מחיל אל חיל וכו' הוא סיומא דהך דרשא, לומר שגם בעה"ב הם הולכין מישיבה לישיבה ואין להם מנוחה, וזוהי יראה אל אלקים בזיון, שהת"ח מקבילין פני שכינה בעת המזומן לבא אלל הלדיקים שבג"ע. והגם שכתוב יראה אל אלקים בזיון תחת היוד, היא כמו יראה כל זכורך, ודרשינן בריש חגיגה יראה יראה וא"ש :

א"נ ת"ח אין להם מנוחה לא בעה"ז ולא בעה"ב וכו' וק' מאי אין להם מנוחה בעה"ב דקאמר, דבשלמא בעה"ז ניחא, אבל בעה"ב ארצא היא עולם המנוחה, שהעה"ז דימו אותה רז"ל לע"ש ועה"ב לשבת. וקושיא זו הקשה מהרש"א ז"ל וע"ש מה שפירק :

והנה ראיתי להקדים מה שהביא הזה"ק בפ' שלח לך (דקס"ג ע"א) וז"ל אמר לין חמיתון אלין טוירא כלהו רישי מתיבתי לעמא דא דבמדברא וכו' הסתא מה דלא זכו כד הוו בחיין, ואלין רישי מתיבתי כלהו בריש ירחי ושצתי ומועדא מתכנשין לגבי טורא דאחרון כהנא ועאלין לגו מתיבתא דיליה וכו' ומתעופפן כנשרין גו מתיבתא דנהורא ואיבי מתיבתא דמשה וכלהו קיימין לבד ולא עאלין לגו, בר אהרן בלחודי וכו' וליה מאן דחמי ליה למשה, דהא ההוא מסוס דאנפוי פריש קמיה, וז' ענני יקר סתרגיה, אהרן קאים גו פרגודא וכו' וכל רישי מתיבתאן לבד מפרוכתא דפרגודא דא, וכל שאר לבד מאינון עננין, וכפוס חידושי דנהירו דאתנהרא, הכי מנהרן אינון עננין וכו' עד דאתחזי ההוא מסוס, ומגו ההוא מסוס חמאן נהורא דנהיר יסיר מכל נהורין דעלמא

דעלמא וחינון אנפי משה. אנפוי לא אתחזון כלל, ולית מאן דחמי לון, בר הוא נהירו דנפיק מגו ההוא מסוה בחר כל חינון ענינו, משה אמר מלה לאהרן סתם, ואהרן פריש לרבביו מתיבתי וכו'. וזאה דרא דא מכל דרין דעלמא. נפקי ממתבתא דמשה ופרחי לגבי מתבתא דרקיעא [פי' ישיבת מטטרו] וחינון דאתחזון [פי' הראויים] פרחי לגבי מתבתא עילאה [פי' ישיבת קוב"ה כביכול]. על ההוא דרא כתיב אשרי העם שככה"ה. (גימ' משה) לן, אשרי העם שה' אלקיו ע"כ:

ועוד

נקדים מאמר רז"ל לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, על שהיה פרנסתם מזומנת, והם כיתתו עלמם על לימוד התורה, ובפרט עינוי הדרך שהלכו ל"ח מסעות כמ"ש ויעקב, ובעוה"ז היו מחזרים ללמוד ממרע"ה כמ"ש בגמרא דעירובין (ד' נ"ד) ת"ר כי"ד סדר משנה, נכנס אהרן ושנה לו פרקו וכו', משה דגמר מקיב"ה מסתייעא מלתא. וכן ע"ז הסדר עושים בג"ע שהולכין ל"שיבת אהרן הכהן ע"ה ומשם למתיבתא דמשה וכן למתיבתא דרקיעא:

ובז"י בס"ד מאמר הגמרא א"ר חייא בר אשי א"ר ת"ח אין להם מנוחה לא בעה"ז ולא בעה"ב שגא' ילכו וכו' לרמוז על דור המדבר, דכשם בעה"ז כתיב צטו ויעקב, ואולי בחר משה ללמוד תורה, עוה"ד עושים לעה"ב, שגא' ילכו מחיל אל חיל, ר"ל מ'שיבת אהרן, ומ'שיבת אהרן ל'שיבת מרע"ה, וכמ"ש במדרש לעת"ל ילכו ישראל אלל אהע"ה ואומרים לו למדנו תורה, ואומר להם לכו אלל יאחק שלמד תורה יותר ממני וכו' שגא' ילכו וכו' ואין אלקים אלא משה שגא' ראה נתתיך אלקים לפרעה:

ואכתי

איכא למידק, שבתחילה אמר ילכו מחיל אל חיל כל רבים, ולבסוף סיים יראה כל יחיד. ולפי הקדמתנו ניחא דאמר בלשון הזהר ואינו דאתחזון שלקי למתיבתא דעילאה, נמלא אין הכל יכולים לעלות למתיבתא דקב"ה, אלא יחידים שבהם אותם הראויים, ולכך סיים כל יחיד יראה אל אלקים צליון, לומר לך כל דור המדבר יכולים לילך ל'שיבת אהרן ול'שיבת משה ול'שיבת מטטרו, אלל ל'שיבת דקוב"ה יחידים שבהם דוקא, ורמוז דור המדבר בשמות הקדושים בעלי המימרה רב חייא בר אשי ור, בשתמנה חיי"א ור"ב במספר גדול ובמספר קטן עולה מדב"ר:

א"נ

בא"ח כפטיטא דגמרא על כל ת"ח קאמר, הנה ידוע מאמר הגמרא אגרא דשמעתתא סברא, שלריך לטרוח ולהבין הסיגיא ולברר ההלכה, ולזה לריך טורח כדאמר תלמודיה דרב בגמרא (פסחים ד"ג ע"ב) שויתקן האי שמעתתא כגדי מסקון, ר"ל כעלה העיוף, וכל זה כדי לברר ההלכה מן הקושיות וללכנה ולהנהירה, וכן א"ר ירמיה בגמרא אהון דיתבתי בארעא דחשוכא אמריתו שמעתתא דמתשכאן. וכן ר"ז התענה כמה תעניות כד סליק לא"י שיבשח תלמוד בבלי וילמוד מר"י:

והאר"י

ז"ל כתב שלריך הקורא בגמרא להבין עומק ההלכה ולברר אותה מן המון והבבן, והם הקליפות, שע"י הקושיות ישבר בקליפות יסיר מסוה העורן מעל עיני האדם כאשר יתכן הקושיות ותהיה הלכה ברורה:

נבצינו

למדון עיקר הלימוד הוא כשמקשים ומתרלים, אלל הוא טורח שרביים החכמים לטרוח לברר הקליפה כמה שמתרלים הקושיות, והסדר הזה הוא מלוי בב' עולמות, בעה"ז גם בג"ע, כדמלינו בזה"ק (פ' שלח לך) על קושיות שהקשה הינוקא ע"פ ויהי' ציוס ההוא ילאו מים חיים מירושלים ע"ש. וגם במתיבתא דרקיעא הוא ישיבת מטטרו, לומדים ג"כ קושיות וסירולים, בר מתיבתא דעילאה דקב"ה לומדון

לומדון בלא קושיות כלל כדאמר בזה"ק:

ובז"י

המאמר ת"ח אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב ע"י שרביים להקשות ולתרוך, שג' ילכו וכו' יראה אל אלהים צליון, ותרעה ההלכה ככלה מקושטת: **א"ר** אלעזר א"ר חנינא ת"ח מרבים שלום בעולם וכו' אלא בוניך. עיין מה שסימתי במס' כריתות בס"ד, והוא שייך למסכת זו:

א"ר

אלעזר א"ר חנינא ת"ח מרבים שלום בעולם, שג' וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך, א"ת בניך, אלא בוניך, שלום רב לאזהבי תורתך ואין למו מכשול, יהי שלום בחילך שלום בארמנותיך, למען אחי ורעי, אדברה גא שלום בך, למען בית ה' אלקינו אבקשה טוב לך, ה' עזו לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום:

ויש

לחה טעם על סמיכות הפסוקים אלו בס"ד, ובפרט שאינו כסדר התפלה, והנה ידוע אשר הת"ח הם בשלשה כללים:

אוישר

הא' הוא שמקיימים העולם שגא' אם לא בריתי יומם ולילה וכו' ובכללה השלום והשקט לעולם, ומצטלים הגזרות, כדאשכחן בגמרא דתענית דא"ל ההוא גברא לרב ברקא, כד גזרי גזירתא אולגא ומודענא להו לרבנן כי הובי דמבטלי לה. ובפרט השפע, כל העולם ניזון בשביל חנינה בני, וכן הגזירות שגזרין מן השמים על כל לרה שלא תבא הם דורשים לרבים ומחזירים אותם בתשובה כדי לבטלם:

אוישר

הב' ארו"ל אם פגע בך מגוול זה וכו' נמלא דוחים יאה"ר ומקריבים יאה"ט: **אוישר** הג' אמרו רז"ל, דרכם של ת"ח להיות ענוים וסבלנים ובפרט לאנשי ביתם, ועושים לפני משוה"ד כמ"ש בגמרא דמליעא דקאמר ליה רב לרבה בר בר חנה, למען תלך בדרך טובים, וארחות לדיקים תשמור:

ולפ"ז

אחי ספיר הפסוקים הראשונים כל תלתא אהבו צחד קינא יתבי. וזה אומרו ת"ח מרבים שלום בעולם וכו', ואין רבים פחות מתלת, ומייתי הפסוק

שג' וכל בניך לימודי ה', הכוונה שע"י בניך הם הת"ח שעוסקים בתורה ורב שלום בניך, ורמוז במלת רב שהוא תלתא, חדא א"ת בניך אלא בוניך, ר"ל שאין הכוונה על שבר פעולתם, שא"כ הול"ל ורב שלומם, אלא מזכיר שבחם באמרו, א"ת בניך אלא בוניך, שבונים העולם שג' אם לא בריתי יומם ולילה וכו', שהם מקיימים העולם ומורידים לב"א השפע, כמאמר צ"ק על רחב"ד כל העולם ניזון בשביל חנינה בני:

שנית

שלום רב לאזהבי תורתך, ר"ל שעושים שלום צניעה לבין קונס ותמוד הם קשורים בהי"ת, והסבה לזה ואין למו מכשול, ר"ל ע"י שמרחיקין יאה"ר

שנק' מכשול בעוסקים בתורה, והוא שס' מו' שמות שיש לו וכו' מהם מכשול שג' הרימו מכשול מדרך עמי, וע"ז זה נעשו מרכבה לשכינה, שג' היכל ה' וכו' שאין מלוי בהם אלא יאה"ט.

שלישית

ע"י התורה יהי שלום בחילך, ר"ל שעושים שלום בין אדם לחבירו, ע"י שהם עלוברים וענוים וסבלנים, רוח הבריות נוטה עליהם, ובפרט

שלום בארמונותיך שהם עלוברים לאנשי ביתם, וכנגד השלושה אלו יש להם לשאול שכרם על כל פרטי ופרטי כי נשאר ג' פסוקים וכל פסוק ופסוק חליו שאלה וחליו תשובה, שיועד עפ"י מדותיהם ומודד מדה כנגד מדה במדתו הגסה בצירולי המדות, ואייתי פסוק למען אחי ורעי, כנגד פסוק שלא ממנו והוא הכתוב הג' יהי שלום בחילך שעושים שלום ע"י ענוה וסבלנות שמהלכין בה עם הבריות, לז"א למען אחי ורעי ר"ל בשביל שעשיתי כל בני אדם ורעים, השיב השי"ת אדברה גא שלום בך והיא מדה

במדה, ושאלו בפסוק שב' למען בית ה' אלקינו ר"ל שמשכנו המנוול והוא היל"ר לבית המדרש וע"י זה נבשנו אותו ונתרחקנו מן הרע ונדבקנו בטיב, והשיב אבקשה טוב לך ית"ט שאשייך והיא מדה כנגד מדה, ואל השלשה לו בא ה' עוז לעמו יתן ר"ל התורה שנק' עוז ותעזומות שע"י התורה מקיימין יסוד העולם ומלואו, והשיב ה' יברך את עמו בשלום ברכה ע"י השלום אין לה שיעור:

אבל

אחתי י"ל למה בפסוקים הראשונים אמר למען, שנשמך על צ' שבילים והם למען אחי ורעי למען בית ה' אלקינו, ואל השלשה לא בא אל השביל, ואמר בסתם ה' עוז לעמו יתן, ועוד למה אמר יתן והלא כבר נתן:

והנה

אמרו בזוהר הקדוש ע"פ ה' מטיני בא זרח משעיר למו הופיע, הטעם שכלך הית' כביכול ואמר לשרו של עשו אתה רוצה לקבל את התורה, הכל בשביל שלא יהא פ"פ לאוה"ע שיאמרו בסוף למה לא נתת לנו את התורה, וגם לא יתקנאו בישראל לכך נתייעץ עמהם עליה אם מקבלים התורה, והגם שידע שאין מקבלים, ולכך כאשר שאל עליה שרו של עשו מה כתיב בה, השיב לו הית' לא תרצת, והטעם כדי להפחידו שלא יניף חרבו השיב לו כך, לומר לו כי חרבך הנפת גבו' שלא היה רעיוני ית' ליתן לו את התורה, וכשמעו זאת רעדה אחזתו ואל"ל רבש"ע איני יכול לעמוד בה כי זאת היא הברכה שלי תן אותה ליעקב, השיב השי"ת גם יעקב אינו מקבל התורה, מיד הפליר השר בהשי"ת שפשו האור שלו שנתן לו ית' ושיחידו בה ליעקב לקבל את התורה, וכן שרו של ישמ' הפחידו בלא תנאף וראה השר לאומתו כי כלם מנאפים עלתם בוגדים והפשיט את האור שלו ונתן להשי"ת ליתגנה שחד ליעקב וכן כלם, לז"א הכתיב זרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואחא מרכבות קודש, לומר לך שכולם געלו בתורה והפשיטו נהר"יהו ליתנם ליעקב שחד כדי שיקבל התורה עכ"ל הזוהר:

משך

למה הדבר דומה למלך צ"ו שצקש לבנות פלטרין לבית מלכותו, והמלך ההוא גדול ומאויים מאד, והוא מלך המלכים, ורעונו שיהיה פלטרין שלו אין דומה לו ביפיו ובתארו בכל העולם, והיו מזויים כמה כחות של פועלים, וכולם היו שנואים בעיני המלך מפני רוע מעלליהם, לבד כה א' היו אהובי המלך מאד, והיה בדעתו כי המה יהיו הפועלים שלו, והם יבנו הפלטרין שלו, ואח"כ ישיבם מנועם טובו. והמלך ההוא היה חקרן גדול ורואה את הנולד, אמר אם אני קורא לאוהבי הפועלים שיתעסקו במלאכתו, הנה כל שאר הפועלים מתקנאים בהם אח"כ ומתרעמים על מדותיו. מה עשה המלך, זימן לכת הא' ואל"ל רעונו לעשות פלטרין לבית מלכותו, ולכך קראתי לכם שאחם תתעסקו במלאכתו. אמר השר שלהם יודע אני שהמלך יש לו פועלים אהובים שלו ומאד הם ספונים לפניו, אם יש הגאה מזה ושכר היה ראוי ליתנו לאוהביו, ותשב בדעתו שע"י הפלטרין הזה תהיה סבת מיתתם, ושאל למלך אדוני כיצד זורת הפלטרין, הגד לנו וגשמענה, השיב לו המלך הפלטרין הזה הוא גבוה הקומה מאד ומדת תקרה הראשונה היא גבוהה מכל מדת תקרה שבועולם, והצ' גבוהה ממנה והג' גבוהה משתייהן, והד' גבוהה שיעור מופלג מאד ויותר היא משיעור שלשתן עד שהשיעור מלמטה ורואה נדמת לו כאילו מגעת לשמים מרוב הגובה, כשמע כן אמר יי זאת היא מיתתם וכלי ספק כוונת המלך להפילם משמים ארץ ולהמיתם, השיב לו אדוני המלך אין אני יכולין לעמוד במלאכה הזאת, ולא נסיונו כזאת לפנות בבנין קזה

זה עד רום השמים וזודאי הם מתים במלאכהך, אבל במפותח ממך שחתנה לאוהביך הפועלים שהם יש ספק בידם לעשות רעיוך, השיב המלך והם ג"כ אינם רוצים להתעסק במלאכה הזאת שיטענו כטענתך, השיב השר אדונינו המלך פייסם במיטב שרי ובמיטב כרמי ואכתוב ואחתום ואעד עדים שנחתיה להם במתנה גלויה ומפורסמת, אמר המלך עשה כרעיוך וכן עשה, הלך אלל כה הצ' ואל"ל כאשר אמר לראשון השיבו ומה ענין המלאכה, שחשבו כי זודאי אין בה שום נפקותא לא לעזר ולא להועיל שלמה לא טיפל לאוהביו במלאכתו, והשיב המלך שרעונו לחפור בפלטרין בארות עד שהגיעו לתהומא רבא ותולאו את מיכל המים מים חיים, כשמע זאת אמר אדונינו כי זודאי בלי ספק הם מתים במלאכהך כי הקרקע קשה מאד והיא קרקעית ההר סלע היא ומי יעזור בכחו ויכרה בארות עמוקים בתוך הר כי זודאי בלי ספק כלם מתים העליונים שיפלו והתחתונים ימותו מהבל, אבל במפותח ממך מרן מלכא המלאכה הזאת ראוייה לפועלים אהוביך כי פעלי דמחוזא אינון, ומלומדין ומורגלין בכל מלאכות הקשות, כי כח ואל בידם להשלים כל חפ"ך, וכונת השר הצ' להפיל לאוהבי המלך ושישארם הם בעולם, השיב המלך כאשר השיב לראשון, אמר השר אדונינו המלך אני אתן להם כל הוני ורכושי מיטב שרי ומיטב כרמי אתן בידך ובלבד שחפייסם, וכן עשה המלך וע"ד זה עשה לכל הכיתות וכל מחמדיהם נתנו לפייסם לאותם הפועלים שהם אהובי המלך:

אח"כ

קרא המלך לפועליו האהובים והנעימים ואמר להם כי רעונו לבנות פלטרין לבית מלכותו, וליקר הדרי, השיבו לו אדונינו המלך, מקודם שתגד לנו את זורת הבית ותכונתו, אנו חפצנו ורעונונו לעשות מגמתך, ולעשות כל חפ"ך בלב טוב ובנפש חפה כחפ"ך הטוב, ויטב הדבר בעיני המלך וישמח מאד עמהם ויפזר על ראשיהם מור ואהלות עם כל ראשי בשמים, ויגד להם את תבנית הפלטרין וזורתו ותכונותיו ומדתו, הכל כחפצו, ויתעסקו הפועלים בפלטרין בכל כחם ויכתתו עלמם לילה ויומם בעבודת המלך והכל בשמחה וזריזות ונקיות, והמלך תמיד מביט בעסקיהם ובמרתם ורואה שעוסקים בחשק ובשמחה רבה, ויטב בעיניו מאד, ויכרו סבורות ויולאו גחלים מכלע באר חפרוה שרים והיא באר מים חיים, ויעסקו ביסודות ובכתלים ובתקרה כשיעור שנתן להם המלך, ויעלו בעלייה עליות מרווחים ופטורי ליים וכן בשלישית וברביעית, שמים לרום וארץ לעומק, וכל עין-הרואה את יופי ותפארת הפלטרין היה מתפלל עליו במאד מאד עד שהשלימוהו וטחו כותליו בזהב שבה ובזהב פרויים ובכל אבני שוהם ובדולח, והיה הפלטרין אורו מזהיר למרחוק ומאיר כלאה השמש בגבורתו ותתום מלאכת המלך:

אח"כ

הכנים בו המלך כסא תפארתו וישב בבית הדר מלכותו, וכראותו יופי המלאכה ובפרט שלא תבשו מן המלך שכירות ולא כל דבר ויטב לבו מאד, וילו ותעבר הרנה מטעם המלך לאמר, כל פועל ופועל שעסק במלאכת המלך, יבא אל המלך להשתעשע בו בבית מלכותו ושכרו ישלם המלך במיטבא, ויבואו פועלי המלך האהובים ויעמדו לפני המלך בשמחה רבה, ויבואו גם כל פועלי הנכרים והעוררים, ויראו את תבנית יופי הפלטרין, וישתגעו וימת לבם בקרבם וחסך משחור תארם כי נבאשו בעיני המלך מאד וגם עוד הם מתביישים על קושי ערפם, וגדל מאד ינוגם על הפסדם, וגם מה שהיה בידם, נתנו למלך לשחד בהם פועליו, ויענו בקול עלבון ויגון, ויאמרו למלך הושיעה אדונינו

אדונינו המלך שאנחנו ערחנו בכל ימינו לעשות קשות ורמחים ותרבות ומנינים כדי לעשות בהם מלחמה, וגם מלודות דגים ונישופי יונים, הלך תן לנו שכרנו :
ויהצוף עליהם המלך ויגער בהם ויאמר, לאו מלפני עדה הסוררה גפן נכריה, לכו באור אשכם ובוזיקת צערתם, מה לכם לבשרני בעלילותיכם הרעים, הכל עשיתם לעלמכם, ובהבל ימיכם כלייתם, ולשוא ולשקר עמלתם, אין לכם אלא בושם וכלימה, ויזו המלך ויאסרום בנחשתים, ולהניחם בבית הכלא עד ימותו :
וירם המלך קול ששון וקול שמחה לפועליו הגאמנים, באמרו מה אהם מבקשים ושואלים ממני, אמרו ואני אמלא כל חפליכם :

ויען הגדול שבהם והוא אהוב למלך מאד, ויערך דבריו בחכמה, וחלק חלקי הפלטרין לג', חלק הא' העמקים, וחלק הב' הבנין הגבוה, וחלק הג' העליון שהוא על הכתלים והקורות, כל לזריו וכפתוריו ופרחיו שהיו בתכלית הדקות, ויען בנועם מליטתו אל המלך ישמח אדונינו המלך בבחרות מים חיים הטובעים זכים ומתוקים, כי כבוד את המלך ולא ערב על לבו לאזור תן לנו שכירות הבורות אלא בדרך כבודו ודי לחכימא ברמימא, ויאמר המלך תנו להם כך וכך שכר רב מאד, והיה לפלא בעיניהם הנתינה שהוא על חד אלק על מה שהיה בדעתם ליתן להם, ויאמר המלך שאלו עוד שריכס על שאר העסק, ויען החכם ויאמר ישמח המלך בעליותיו הרמים והגבוהים ותהיה תמיד כזית הענן יושב שם ושמת בבית מלכותך, ויאמר המלך תנו להם כך וכך, ויתן להם משאת וארחתה כיד המלך, ויעב בעיניהם שכרם מאד כי ראו על חד אלק נתן להם על מה שהיו מרמים ליתן להם, עוד שילם המלך דברו ואמר שאלו על שאר עסקיכס עוד ואתנה, ויתבונן החכם וירא והנה המלך הזמין להם שכר ועובות שאין להם קן ותכלה, וכל מה שלקחו הוא מעט מן המעט בערך מה שהזמין להם המלך, והגם שנתן להם שכר עליוס :

ויען ויאמר, אדונינו המלך, והלא מראש דברך ניכר שאין בדעתך ליתן לפועלים הרעים כלום לא עסק ולא שכר, ובפרט שפילו מה שבידם לקחת מהם ונתת לנו, וא"כ ודאי הוא בדעתך כל טובות שהזמנת לנו הוא, וא"כ מה לנו עוד לדבר, ויעב הדבר בעיני המלך וישמח ויגל מאד, ואמר חיך ידירי כן הוא בדעתי את כל טוב הלפני לכם הוא מזומן, ואשמח בכס לעד לעולם. ע"כ המשל :

הנמשך הוא מובן מאליו, וכלונו לקלר בו, כי ענין העליות ד' הם כנגד ד' חלקי הפרדס, והבחרות באר מים חיים היא עומק והסגת התורה שאין להם חלק לאוה"ע בה שהם ערטילאין ממנה, מאחר שאפילו ז' מלות שנתן להם עברו עליהם, ולכך ה"ת עשה טובות עד אין חקר בזה העלה שנתיען ה"ת עם שרי האומות עם שידוע שאין רעונם לקבל, ולא הוא רעונו ליתן להם, והפחידם במגור לא תרלח ולא תנאף, וגילו בדעתם שהם א"א לעמוד בה, אלא הם עדה הסוררה רולחים ומנאפים עלרת בוגדים, ורלו ליתן השרים זיו הדרם ויופי תפארתם שוחד ליעקב שבדעתם יפול ח"ו בה, ולא הביטו בחלקי הפרדס הם ד' עליות המעולים זו ע"ג זו, ואת עליות על טולנה, הוא חלק הסוד, כי לא הביטו אל יופי תפארת מלבוש התורה ופאר מומלכתה, כי הנחש היה ערום, כי הם מופשעים מכל עדיי התורה, וארך המפקירים עצמם לכל רעות שבועלם יסבלו עול התורה, והעד שלהם אביהם, עשויו היה איש עדה, והלך הנשים מהחת בעליהם, וכן ישמעאל ויהי רובה קשת, ולא היו עוסקים בתורה, ולא כאלה חלק יעקב

יעקב אלא ויעקב איש חס יושב אוהלים באהלי התורה, והוא הולך מחיל אל חיל, לו יאות לעסק התורה ומעמיק בשכלו בה שכל הישר ומעמיק בכל חלקי הפרדס, והוא בונה בשמים מעלותיו, ובכל עת ובכל זמן, בה ספון ובה טמון, ועמל ויגע בה בכל כוח, הן בשלוותו, הן בעת שהוא מושג וטרוד במקורות הזמן ובחסוד כל :

ובז"ל הכתוב, באר חפרוה שרים וכו', בא לספר שבח חכמי ישראל, כי הנה ידוע, ר' סידר המשנה, ור"י תלמוד ירושלמי, ור"ב אשי תלמוד בבלי, ואת עליות על כולנה חלק הסוד גילה רשב"י בזיגא קדישא, ור"ע"ה היה עשיר גדול, ומלא חן בעיני אנטינוטוס מלך קיסר ואהורייה דר' היה עתיר משבור מלכא, עד שאמרו עליו מימות משה רבינו ע"ה ועד ר' לא מלינו תורה וגדולה במקום א', וכן מימות ר' ועד רב אשי לא מלינו תורה וגדולה במקום א', משא"כ ר"י המחבר תלמוד ירושלמי מבר נכסיו והתפרנס בה עד שזכה לכתרה של תורה, והיה מתפרנס ע"י הנשיא, וזיו הדר תפארת התורה בזיגא קדישא, אבן הראשה, שגלה מלפני סודות התורה ותעלמות חכמה, ישב בחול הוא ובנו ר"א הקדוש עד לוארס י"ג שנה עד שזכה לעטרת התורה :

ובז"ל הפסיק באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם וכו', באר היא התורה באר מים חיים, חפרוה שרים הם גדולי התורה וראשי ישיבות, כרוה נדיבי העם מל' ויכרה להם כירה גדולה, והוא ל' סעודה שסדרו הנדיבים לפני הדורות את התורה כש"ע, ומאי היא הכירה דמשמע שעשו סעודה לכל העולם, במחוקק ר"ל בסידור וכתיבה והס' ד' גדולי הדורות, אבל יש בזה מה שאין בזה, כי יש במשענותם ל' משען ומשענה והס' ר' מחבר המשנה, ור"ב אשי מחבר הגמרא, תורה וגדולה במקום א' עד שאמרו מימות משה ועד ר' לא מלינו תורה וגדולה במקום א', ומימות ר' ועד רב אשי לא מלינו תורה וגדולה במקום א'. אבל אחתי ק' דבשלמא בר' שפיר הוא תורה וגדולה במקום א' דאהורייה דר' עתיר משבור מלכא, אבל רב אשי דאמר בגמרא דסדר לרבינא בהדי פנייא דשבתא, לשרר לי מר יו"ד זוי דאתרמי לי קטינא דארשא למזבן, היכן עשרו, ועוד בעי מיניה רבינא מרב אשי, הני סביני דפסחא היכי עבדינן להו, א"ל אנא חדתא קא עבדינן, א"ל שאני מר דאפשר ליה, דלא אפשר ליה מאן, א"ל אנא כעין חדתא קאמינא, קטייהו בעינא ופרזלייהו בטרור וכו', ועוד בשבת פבא תוספאה וכו', אשכחיה לרב אשי דקא מלטער מהבלא, משמע שאפילו חזרו לא היה מרולף, ובהאי איבא למימר דרב אשי קדמאה הוה, דייקא נמי דקתני דעל לגביה מר קשיא בריה דרבא ודוק) והיכן גדולה, וי"ל שאלו המעשים היו קודם שנעשה ראש ישיבה. ונחזור לעניניו שאמר במשענותם שהיו שביעי להם, ויש מהם וממדבר מתנה, רמו לבזיגא קדישא שנתמן בחול עד לואריו, עד שזכה וגילה מלפני התורה, ור' יוחנן המחבר תלמוד ירושלמי מכר כל נכסיו ולמד התורה עד שזכה ונעשה ראש ישיבה, ונתפרנס ע"י הנשיא, וחבר תלמוד ירושלמי, וזהו וממדבר זנו לתורה במתנה, (א"כ וממדבר מתנה, כתב רבינו נסים גאון במס' ברכות שיש אומרים על ר"י לאחר שמתו לו יו"ד בניס זכה לחינוק א' וקראו מתנה, ושלחו לבבל אלל שמואל ללמוד תורה, והיינו א"ר מתנה א' שמואל) וזוה יסוד מעלות התורה ועסקו בכל חלקי הפרדס, ובפרט בזיגא קדישא זע"א, שעליו נאמר רבות בנות עשו חיל וכו', עליו נאמר וממתנה נחליאל נחלי 4, הם נהרי נחלי דבש וחמאה, שתמיד היה משוער באש התורה והשכינה שרויה אללו :

ולפ"ז נאה היה לישראל להקדים עשיה לשמיעה כי כבר קיימו אבותינו הקדושים את התורה עד שלא ניתנה והנה אמרו רז"ל במדרש עתיד הקב"ה לאחוז בידו ס"ה ומכרוו כל מי שעסק בתורה יבא ויטול שכרו והנה אה"ע גם כן באים ושואלים שכר מהקב"ה וא"ל מדוע לא עסקתם בתורה ר"ל בז' מלות. א"ל רבש"ע לא היה ספק לנו לעסוק בהם מפני שכל ימינו היינו טרודים במלחמות וכבשנו מלכים והחרבנו טירותם והשאר לקחנו בשביה ומשיב להם הקב"ה לכו בצור אשכס ובזיקות ציערתם, (עיי' יונתן מה שתרגס ע"ז הפ') מיד יולאים אה"ע בפחי נפש, והוא שמניחם הקב"ה ליכנס, כדי לראות בכבודם של ישראל ומלמקים ורע להם, ומהאי טעמא נמי עתיד עשו ליכנס בג"ע ויולא צבוסה וכלימה כדי לראות בכבודו של יעקב :

ונחזור לענין סמיכות למען אחי ורעי וכו', למען בית ה' אלקינו וכו' ה' עונו לעמו יתן, והנה מרן דוד מלכא סהיה ראש קבלה בדורו שקבל משמואל הנביא, כדכתב הרמב"ם בהקדמתו לס' זרעים, והוא מלך ישראל ראה להמליך בל' מליה שכר קבלת עסק התורה אבל לא להדיא, ועם שהי"ת מכרוו ואוחז ס"ת כדי ליתן שכר נאה, והנה ג' תועלויות נמשכים מת"ת בכלל, א' קיום העולם, ב' דחיית יל"ד ודבקות ביל"ט, ג' שלום בין אדם לחברו, אבל לא ערב על לבו לשאול השכר לנוכח, ולכן אמר למען אחי ורעי, (א) ר"ל שעשינו לישראל אחים ורעים, השיב לו הדברה נא שלום בך והיא מדה כנגד מדה, ושאל ב' למען בית ה' אלקינו (ב) שר"ל שדחינו ליל"ד ב' צבילי שהלכנו לבית ה' אלקינו לעסוק בתורה, והשיב אבקשה טוב לך, והיא מדה כנגד מדה על שדבקתם ביל"ט :

והנה דהע"ה ראה והביט דהגם שלמונו של הקב"ה רב הוא וטובו אין לו סוף, עם כל זה ראה שהי"ת הזמין לדריקים מדה שאין לה גבול, ועליה נאמר עין לא ראתה אלקים זולתך, אמר בדחנא דמלכא ה' עונו לעמו יתן, ר"ל שמתחלה כשאמרת לבדי האומות, אחס רוליס לקבל התורה היתה כוונתך ליתנה לנו, ולכן כאשר שאלו מה כתיב בה, השבת להם דברים כדי שימנעו ממנה באמרך להם לא תרלח ולא תנאף, נמלא כי מתחילה היתה כוונתך ליתן לנו את התורה, לכן אמר ה' עונו לעמו יתן ולא אמר נתן, א"כ לפ"ז אין אהה נותן כלום מן השכר לאה"ע, ואפילו שלהם נטלנו, וא"כ כוונתך ליתן לנו כל השכר, ולמה אני לריך להפריט מעשינו לפניך, והשיב לו הי"ת ה' יברך את עמו בשלום, חייך כך היא הכוונה, כי ע"י השלום שהוא היסוד אשפיע כל ברכתו, ובזה רמזו רז"ל לא מלא הקב"ה כלי מחזיק ברבה לישראל אלא השלום, שג' ה' עונו לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום היעב"ה, ויזכנו בביתא משיחנו ובכנין בית קדשינו ותפארתינו אכ"ר :

(א) ובזה רמזו עומק התורה במלות אחי ורעי שנא' באר הפרוה שרים, וכן את והב כסופה.
(ב) שבוה רמזו חלקי הפרד"ם הרמים כמאמ"ה לרומם את בית אלקינו.

סיום למסכת שבת בס"ד.

עולא חיקלע לבי ריש גלותא, חזייה לרבה בר רב הונא דיתיב באוונא דמיא וקמשה ליה, א"ל אימור דאמור רבנן מדירה דמלוה, מדירה דלא מלוה מי אמור, א"ל מתעסק בעלמא אנא :

אפשר לפרש דרך רמז בס"ד. עולא הם ישראל העולים לירושלים, שנקראת ירושלים עליה כמ"ש וקמת ועלית, חיקלע לבי ריש גלותא היא ירושלים ראש לכל בני הגולה המתקבלים שם, חזייה לרבה כי שם רבה מורה על משיח בן דוד, כי משיח בן דוד ומשיח בן יוסף קיסר ופלגו קיסר, בר רב הונא בר רב חנא, כי אותה ה"א והח"י"ת מתחלפים באותיות אה"ע שימשך עליו חן וחסד מן השי"ת. א"ל הונ"א בנימי ס"ב ומשי"ח ב"ן דוד ס"ת שלהם גימטריא כמנין הונ"א. הוא יתיב באוונא דמיא הוא כלו של מים, והמים הם רומזים למדת החסד שהוא מוסקע בחסדים, שישב בירושלים של מטה שהיא מכוונת כנגד ירושלים ש"מ שמתחלשל השפע כנגדה שפע גדול מאד, וקא משח ליה, ואמר בזוהר הקדוש, שתי פעמים מתפשטת ירושלים ומתרחבת, א' בזמן קבוץ גלויות, ב' בזמן התחיה, ומוכרח ארץ אשר סביבותיה, תכלל בתוכה, ובזה בא רמזו קא משח ליה שהיה מודד ומחלק לשבטים לכל שבט ושבט חלק הראוי לבא אליו, ומוסיף מחול על הקודש עד שיהא די לחלק לכל השבטים, א"ל עולא אימור דאמרי רבנן מדירה דמלוה, דלאו מלוה מי אמור, הכוונה שמינו רז"ל שאמרו במשנה עשר קדושות הן וכו', ומה היא קדושתה, שמיאין ממנה העומר וכו' עיריות המוקפות חומה וכו' הר הבית וכו' החיל מקודש ממנו, וכו' ולכל עשרה הגבולין שאמרו הלויים בהם מלות מבח קדושתה, נמלאת שבתו חז"ל לארץ ישראל במדידה דמלוה, הם מלות השייכים לאותו גבול, אבל חז"ל היא מדידה דלאו מלוה מי אמור, וכי שבתו לחז"ל כלום, אלא ארבעה גזרו על גושה [פי' עפרה] ועל איורה שמתמאין, והיאך עכשיו אהה מוסיף מחז"ל על הקודש כדי להרחיב גבוליו, א"ל מתעסק בעלמא אנא, והענין הוא שמוסיפין עליה בכח השתדלות ועסק על ידי נביא ומלך וסנהדרין וכו' ואנא מלך וכביא ומורח ודאין ועב מכלהו סנהדרין, ומאמר שמתעסק ומקדש אותה, מה יש עוד לזעוק ולערער ע"ז. עוד רמז להם כי יבא עת זמן התחיה, ותהיה ח"י כמות העולם כלו, לכך השיב מתעסק בעלמא אנא שתרחב ח"י, ותהיה מידתה כמלא עולם בב"א :

א"ה, ראיתי בתפלת חבקוק הנביא ענין השי"ך לפי דרכנו ע"פ עמוד וימודד ארץ, אבל בתחלה לריכין אנו להשתדל, ולשרי הגרייהו דאילן המושלים על ח"י, כי הכונה ביהו צפת שיא ערעור עליו מהשכנים, בתחילה מילי עמנו מהערעורים ומכל עיכוב עד שבונה ומלייר ומכיר ועושה מה שלבו חפץ, וכן בעניינינו עתידין ישראל ל' בירושלים, שאומרים שנתלת אבותינו היא כדמייתו בזוהר הקדוש, ובאין בני עשו עם בני ישמעאל לעוזרם במלחמה וטפל שם, כמ"ש ועלו מושיעים בזה לזין וכו' :

ובתחלה יש לחקור בענין מתן תורה, הלך הקב"ה אלל עשו וכו', א"ל מה כתיב בה, א"ל לא תרלח וכו', הלך אלל ישמעאל וכו', וכי מאחר שהכל גלוי לפני מי שאמר והיה העולם שמסרבין בתורה, וא"כ מה זה ששואל את מקבלין את התורה, ולענ"ד נראה לתת טעם, כי השי"ת מגיד מראשית אחרית, וגלוי לפניו, כי בסוף העולם קושרים ג"י בא"י ובאים עליהם ויתחייבו האומות ליפיל בדין,

כי הו"ת לא הנחיל לגוי קדוש את א"י אלא ע"מ שיקיימו את התורה שג' ויתן להם
 ארלות גוים ועמל לאומים ירשו בעבור ישמרו חקיו ותורתיו יגזרו, וא"כ איך יחייב
 השכל בני עשיו וכו' שמאסו בתורה יצאו וילחמו עם בני ישראל שקיימו את התורה
 מעוני בשביל א"י שברין שהיה שלהם, וא"כ לפום דינא ילחם ה' בס', ויהומם לפני
 בני, ולכך הלך אלל עשו וכו', והגם שידע שאינם מקבלין התורה, כדי שיסמור
 להם עונם ויפרע מהם בסוף הזמן כשבאים על בני ישראל לירושלים למלחמה הם
 ומלכיהם יספו בעוונם. וזוה נבא על הביאור בס"ד, בהפלת חבקוק הנביא ז"ל, ה' ה'
 שמעתי שמעך יראתי, הכוונה בזה לעורר דין על אזה"ע שמיאנו בתורה, ורחמים
 על ישראל שקבלוה, ולזה רמז שמעתי שמעך יראתי, שמעתי דייקא אני שמעתי ויראתי
 מכבודך וקבלתי תורתך הקדושה, ואמרתי נעשה וגשמע, משא"כ אזה"ע, ורמז בחיבות
 שמעתי שמעך יראתי, כנגד ב' תורות תורה שבכתב ותורה שבע"פ, כנגד תורה שבכתב
 שמעתי שמעך שאמרתי נעשה וגשמע, וכנגד תורה שבע"פ שקבלתי ע"י כפיית ההר
 כגיגית, כמ"ש רז"ל ע"פ ויתייבצו בהחיתת ההר, לז"א יראתי, ורמז ג"כ התגלית בחלו
 התיבות, דהאי שלא קבלו תורה שבע"פ, כי אמרתי איך אוכל לשמור כלליה ופרטיה
 כי רבה היא מאד, ונמצא שלא קיימו מאמרך ח"ו, משא"כ תורה שבכתב שנוכל לקיים,
 ולכן כנגד תורה שבכתב אמר שמעתי שמעך שאפשר לקיים, משא"כ בתורה שבע"פ יראתי
 שמה אי אפשר שנוכל לעמוד בה, ולפ"ז זכור לנו מעשינו הטובים, ומעשה אזה"ע והשב
 לכל א' וא' כפעלו אם לטוב אם למוטב, וא"כ פעלך בקרב שנים חייהו, כי שחא אלפי
 שנים הוי עלמא ופעולתך הטובה בקרב שנים אלו חייהו, כי בהם ימות המשיח, בקרב
 שנים תודיע, מל' וידע בס' את אנשי סוכות תשבר הקמים עלינו לרעה, ונא אל האמר
 הללו מעשי ידי והללו מעשה ידי, ואיך אבדו אלו מפני אל, ברוב רחם תזכור ר"ל ברוב
 שתרגזו על האומות רחם תזכור שהעשה בשביל האהבה, כי האומות לא קבלו
 התורה, ואנחנו אמרנו נעשה וגשמע :

ועוד יש קטרוג על האומות על שסרבו בקבלת התורה, על שהלך אללם כביכול
 ולא כיבדוהו, כמאמר רז"ל הלך אלל עשו וכו', ולא קראם לשאל להם, לז"א
 אלוך מתימן יבא וכו' ותימן הוא עשיו וקדוש מהר פארן, שפארן הוא יש', ומדקאמר
 יבא מכלל שנגלה עליהם ציוו כבודו, ומאחר שכן שהוא הלך אללם איך יכרבו במאמרו,
 לכך הדין נותן שינקום מהם לעת תמוט רגלם, וסיים כסה שמים הודו, כי בעת
 ביטול הזדים מלמטה ישמיד שריהם ממעל, ואשמיד פרוי ממעל ושרשו מתחת, וביטולם
 הוא ע"י גילוי ריון העליון ויבטל הרע, לז"א כסה שמים הודו, ונוגה כאור תהיה,
 (קרנים מידו לו וקרנים הוא ל' אור, כי קרן אור פני משה יהיו לו ההארה, ואין מגיר
 מהחילונים), הוא היכל נוגה הממולע בין טוב לרע יתברר ויתלבן ויהיה כולו בקדושה
 כמאמר המקובלים ז"ל, וזוה יתבטל הרע ממעל, ואמר לפניו ילך וכו' כי עשו
 מלכותו קדמה לבנין בהמ"ק ומשל על ישראל בזמן בית ב' והוא החרבינו, משא"כ
 יש' משל בתי אחר החרבן, לכך כינה לעשו בל' פנים לפניו ילך דבר ושמירה
 הוא המושל לפנים בישראל, וילא רשף לרגליו, היא יש' המושל
 בסוף שתתיחס לרגל, וא"כ שניהם אומללים כחלמי, וזוה נללנו מן המערערים על
 ארתינו ועל נחלת אבותינו :

עמד וימודד ארץ, כי גאולת ישראל היא עמידה ע"ש הפסוק אקיס את סוכת דוד
 הנופלת

הנופלת, וכן אמר הכתוב כי כאשר השמים וכו' כן יעמוד זרעכם ושמכם, וימודד
 ארץ שמודד לשבטים לכל א' וא' חלק הראוי לו, ראה כשהביע שלח תספיק לנו, ויתר
 גוים שהתיר גבול הגוים להסיפו על ירושלים ע"י שמקדשו, וא"ה א"כ יהיה מערערים
 אחרים מכל לד, לז"א ויתפוללו הררי עד, הם השרים שנתקיימו לסוף הזמן, שחו
 גבעות עולם מלכים שלמטה, כמ"ש והלכו אליך שחוח בני מעניך, וכה"א והיו מלכים
 אומניך וכו' ארץ ישתחו לך וכו' :

עוד רמז הרחבת א"י בשניה בזמן החסיה, באומרו ויתפוללו הררי עד כי תחיה"מ
 תהיה בא"י דווקא כמ"ש ויילי מעיר כעשב הארץ, ובעת החסיה הארץ מתבקעת
 ומבלבלין ויולאין כמ"ש בפתחי את קברותיכם, והעליתי אתכם, לז"א ויתפוללו הררי
 עד, שאפילו אם קבורים בהר הוא מתפוצץ כאבני גיר מנופלות, כדי להעלות המתים,
 וקראם הררי עד, כי ירושלים עיר האמת נקראת וקושעא קאי, וא"ת התינח הקבורים
 בעיר הקודש, הקבורים בחי"ל מא"ל, לז"א שחו גבעות עולם, כי הארץ מתחיהם
 תהיה שחוח, ובאים ע"י מחלות כידוע ברז"ל ולז"א גבעות עולם, ואחר שיקימו ישראל
 בתחיה"ה, אז חין הארץ מספקת להם, ואז תהיה גדולה בכל העולם, לזה סיים הליכות עולם
 לו, וידוע מאמר תד"א א"ת הליכות אלא הלכות לרמוז שע"י עסק התורה לעת"ל יזכו
 לרוה"ק ורוה"ק מציאה לידי תחיית המתים, וזוה יזכן הכוונה, א"ת הליכות שתתרחב
 א"י, אלא ע"י הלכות התורה יזכו לזה :

ועלינו לשבח לאדון הכל, על גדול השפעתו עלינו באומרו תחת און ר"ל תחת
 און ועמל שראיתי מפניעת האומות ראיתי אהלי ר"ל בימי כיבוש יהושע לא
 הורישו את כל יושבי הארץ. ומפני כך היו לשיכים וללנינים. משא"כ לעתיד לא יבא
 עוד ערל ועמא. וזוה רמז באמרו ראיתי אהלי כושן כי כאשר חטאו ישראל מסרם
 הי"ת ביד כושן רשעים משא"כ עכשיו, ראיתי אהלי כושן כי נחלנו לכל המקומות,
 שוב אח"ך מתירי ה' את גוג ומגוג להביאם בא"י ולהפילם כדי להקדיש שמו ית', כמ"ש
 והתגדלתי והתקדשתי וטודעתי לעיני גוים רבים, וידעו כי אני ה' לז"א ירגזון יריעות אהל מדין,
 שיחרירי ה' אותם ויבואו לירושלים למלחמה, וקראם אהל מדין, ר"ל אנשי מדינים שהם
 מכינים כלי זיון למלחמה הרבה מאד, כמ"ש ולא יתעבו עלים מן היער, והשיקו בהם
 אש ו' שנים, ותחלת עונשם יהיה שכל מימי בראשית בולעם המלאך ולא ישאיר מים בעולם
 לא בנהרות ולא בימים, וישראל שותים בא"י מי בורות מן המטר, לז"א הבנהרים חרה ה' אם
 בנהרים אשך אם כים עברתך, ששיאב המלאך כלם כא' כי תרכב על הוסיך מרכבותיך
 ישועה, כמ"ש וילא ה' ונלחם בגוים ההם, ודימה הענין שצא צבוס ורכב שהוא ענין
 המלחמה, כמ"ש כי תלח למלחמה וראית סוס ורכב, גם במלחמה הזאת להקדיש שמו
 ית' צא עליהם כאיש גבור למלחמה ליבועת עמו ונחלתו, עריה תעור קשתך רמז
 ענין המסרה, ב' פורה, א' פורה דרכתי לבדי, ב' לחשוף חמושים פורה, כדמייתי
 בס' אגרת העיול בעת סנחריב דרכם כדורך ענבים בנת ובחדא פורה סגי ליה
 לסנחריב, משא"כ לעתיד שבאים שבעים אומות עם גוג ומגוג מלרך לריכי חמשין
 פורה, לז"א עריה תעור קשתך הרק הקשה, וחוזר והרק הקשה עליהם, והוא ל'
 הגמרא המסתכל באמה קשתו ננערת, ומאין זוכים ישראל לנס הגדול הזה, לז"א שבעות
 מטות אומר סלה, שנבא ישעיה ע"ה, כי כאשר נשבעתי מעבור מי נח עוד על הארץ
 כן נשבעתי מקלוף עליך ומגטור בך, ישעיה יבא בזמן בית א', על איזה זמן יבא אם
 על

על בנין בית ב' והלא נחשב, אלא על ימות המשיח, והאמינו בה ישראל, הגם שהיה בסוף הזמן, לז"א שיש בידם האמונה שמאמינים בו ית' הראיה שבועות מטות שנשבע לשבעים, אומר סלה אזירתו היא עד סוף הזמן לכך התחילה באומות הפורענות, נהרות חבקע ארץ, שביקעין הקרקע בחוזק, ויוכדין בתוך גרונו של המלאך, וכשהתחילה הפורענות באומות וידעו שריהם כי תבא להלחם עמהם תחלה, אז ראוך יחולו הרים הם השרים, ורם מים עבר הם הפורענות הבאה מכה קטרוגם, ובאיתו הזמן קדמו שרים אחר נוגנים, שיעלה שבתו להקב"ה מתהומא רבא ועד רום רקיעא, לזה סיים באומרו נתן תהום קול להעלות שיר ושבח לבוראן, רום ידיהו נשא הם המלאכים היושבים ברומו ש"ע, שמש ירח ר"ל שמש יהיה הירח, כמ"ש והיה אור הלבנה כאור החמה, לאור חילוך יהלכו, שיתוסף אורם כאלו יולא חיים מווי הוד קרניהם, וכן לגוגה ברק, ואח"ך כשתלא על גוג ומגוג בזעם תלעד ארץ, שתיק כלי זעמך עליהם, באף תדוש גוים, וכפ"א למה רגשו גוים ולאמיס יהנו ריק, אז ידבר אלינו, באפו ובחרובו יבטלנו, ילאת ליבע עמך ליבע את משיחך, ר"ל הגם שהם אמרו שבאו על ה' ועל משיחו, כן דרך בקודש שמחבב את הדויקים יותר מכבודך, לכך אמר ילאת ליבע את משיחך, ולא בשביל שולזו בכבודך ח"ו, מחלה ראש מבית רשע, הוא האלוף, עמלק שילא מעשיו הרשע וגם הוא בראש דקליפה, כמ"ש ראשית גייט עמלק ואחריתו עדי אובד, כי כביכול נשבעת שאין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה שמו וזכרו של עמלק הרשע, ערות יסוד עד ליאר, שהגלה יסודתיו עד הלאה שלא יראה ולא ימלא בעולם סלה עד עולם ועולמי עולמים יבטל והיה כלל היה כמו שכתוב זכור ה' לבני ארום את יום ירושלים האומרים ערו ערו עד היסוד בה, ועכשו יסודות האויב תחרוע, ויסודות ליון תיסד בספירים, יסודות חוקים כראי מולך כל ימוקו לעולם ועד, וכפ"א האויב תמו ופי' רש"י ז"ל על מחיית עמלק שיקים קבו ויעצור מן העולם, תרבות לנלח אלו עיריו, וערים נתפת לכל יזכר שמו עיד, הרי מחיית שמו אחד וזכרם המה, ימחה זכרו, וה' לעולם יש שמו שלם כיון למשפט כסא, הרי כסאו שלם כפ"א הי"ב חס"ו :

סיום למסכת פסחים בס"ד.

אתא שאל בני מדרשא א"ל וכו'. הרב יד דוד ז"ל מייית מים מקשים אחאי אלטריכא להו למימר פשיטא דעל פ"ה אבי הבן וכו' הול"ל בקלרה שהחיינו מי מברך. ותי' הוא ז"ל הרב רש"ל ז"ל כ' (סוכה ד' מ"ו) דלא שייך ברכת שהחיינו לחוד אלא א"כ מברך לפניו והיא ב'. והקשו לו מנחת הפעיא דקאמרי לחוד לא כהן מברך דקמטי הנאה לידיה והיא לחודה, וא"כ מאי קא בעו אי לא שייך שהחיינו לחודה. ותיריך הוא ז"ל דיש ב' ברכות שהחיינו, א' על המלוה, ב' על הנאת השמחה, ושהחיינו על המלוה לריך ברכה מקודם, משא"כ על השמחה שיברך לחודה, וברכת הכהן היא על השמחה ומברכין לחודה מדי דהוה אבנה בית חדש וקנה כלים חדשים שמברכין שהחיינו לחודה. ורש"ל קאי אברכת המלוה ואין כאן קישיא ארש"ל. ולפ"ו א"ש דקאמרי פשיטא על פדיון הבן ח"ה מברך, שהחיינו מי מברך, דאי לא אית ליה ברכה דקודם שהחיינו מאי בעו על אבי הבן דהא אברכת המלוה לא מברכין שהחיינו לחודה, ושפיר קאמרי פשיטא על פדיון הבן מברך וא"ש :

עוד כ' ז"ל ויש עוד מקשים אחאי אלטריכא לגמרא. למימר והלכתא ח"ה מברך שמים דהא לא איכא פליגתא. ותי' הוא ז"ל דכתבו הסוספות (ד' מ"ו) משם רב שריחא גאון לפי מאי דנוסקין בעירובין דאין מברכין שהחיינו אלא אדבר הבא מזמן לזמן, א"כ לית הלכתא כמס' ברכות דאמרינן שמברכים זמן השמחה כגון בנה בית חדש וכיוצא דהא לא אחייא מזמן לזמן. והקשו עליו הסוספות מהא דפסיק הלכתא ח"ה מברך ב' ולא אחייא מזמן לזמן, וא"כ סמי האי דעירובין מקמי האי סתמא ודברכות. ותי' הוא ז"ל דא"ה נמי ברכתו מקרייה מזמן לזמן כדכתב הר"ן ז"ל דהראיה דכטולד הבכור הרי הוא עומד לפדות וא"א לפדותו בתוך ל' דלכ"ע הפודה את בנו בתוך ל' יום אינו פדוי עד אחר ל' שיבא הזמן ואז פודהו, וא"כ האי סתמא נמי יש בו זמן, ולפ"ו סתמא דידן וסתמא דעירובין הו"ל תרי סתמי, וסמי האי דברכות דס"ל דמברכין זמן השמחה וליהא קישיא הסוספות ע"כ. ולפ"ו אפשר לומר דהאי דאמרו כי מדרשא ח"ה מברך ב' לדבריו קאמרי דהוא ס"ל דלא בעינן השמחה דאחיא מזמן לזמן דהראיה בעי למימר לחוד לא כהן מברך, ולפי סברתו השיבו לו דא"ה מברך דהוא עדיף טפ, אבל אכן ס"ל דלא יברך לא ח"ה ולא הכהן, משום דלא אחי מזמן לזמן, ולכך הולכיה הגמרא לומר והלכתא ח"ה מברך שמים דאחי מזמן לזמן, וכדכתב הר"ן, ע"כ ל' הרב ז"ל :

יר"ל דאמאי לא מבעיא להו בכל כ"ד מתנות כהונה, מאחר דלא בעו זמן לא בעושה מלוה ולא בכהן המקבל, לפ"ו שייכא בעיא דידהו בכל כ"ד מתנות, דמי מברך הנותן דקטביד מלוה או בכהן המקבל. וי"ל דהה"ג, ומשום שמעשה כך היה דאיתרע עובדא בפדיון הבן ולכן תלו הבעיא בה, ולפ"ו א"ש דקאמר ר' שמלאי חיקלע לפ"ה בעו מניה ולמה לה לגמרא להאריך הל' והיל"ל בעו מר' שמלאי, ולדבריו א"ש :

א"נ אפשר לומר, דבשאר מתנות לא נסתפקו דלא אחיא מזמן לזמן, אבל הם חשבו דבעתא דזה מקריא דאחיא מזמן לזמן, דכאשר עשה החילוק הר"ן בא"ה כן ימלא חילוק זה בכהן דהא בשעת לידת הבכור הוא מזומן ליפדותו ואם יבא הכהן לתבוע חמש שלעים אומר לו עדין לא הגיע זמנך. לגבות עד אחר ל' יום ושפיר תרוייהו חשיבי מזמן לזמן, דלא זה יוכל ליפדות ולא זה יוכל לגבות, ושפיר א"ל בזה דוקא משא"כ בשאר דהשתא קולר ודש ומעמר ויפתייב בתרומה, וכן בשאר ומי מעכב ולכן לא בעו אלא בזה, והשיבו לו בבית המדרש דא"ה מברך שמים, ולכאורה תיבת שמים נראה אך למוסר אלא הכונה דכמו ברכת הפדיון לא שייכא אלא בא"ה, כך שהחיינו ג"כ לא שייכא רק בא"ה כדחילק הר"ן דא"ה מוטל עליו לפדות ולא כהן זה מוטל עליו לגבות שיוכל ליתן לכל כהן שירצה וכל כהן שיבא משיב לו לא לך אחי נותן אלא לאחר :

וסיים בגמרא והלכתא אבי הבן מברך שמים, ולאחיה לורך הולכיה לפסוק הלכתא דהא לא איכא פליגתא, אלא דאיכא למיטעו די"ל הכי, דמאן דבעי וחכמי המדרש כוליהו ס"ל דבשניהם שייך זמן כדפירשנו, ומאן דבעי נסתפק דמי הוא העקר ופטר הטפל דהא שניהם חייבים בברכה, והשיבו בני מדרשא דא"ה מברך שמים דהוא העקר ופטר הטפל וטעמא מאי מאן דהתחיל במלוה אומרים לו גמור, וק"מ דאם מ"ה שלח ה' שלעים לביתו של כהן ולא פטרו בברכת שהחיינו חייב הכהן לברך לעצמו, ולכן הולכיה הגמרא למיפסק והלכתא ח"ה מברך שמים, הכוונה דכמו ברכת הפדיון שמברך ח"ה לא שייכא למיפטר בהם, גם ברכה שנית היא לעלמו ולא שייכא למיפטר

למיפטר בהן ואם שלח לו לביתו של כהן וכו'... וי"ל דאמאי לא אמרו לחד לך דכהן דמבכר הטוב והמטיב, דהטוב לו והמטיב לאחריו. וי"ל דא"ה מצעי ליה למיפק ידי חובה בצרכתן לפי סברתייהו, והוא לריך לשהחיינו. א"כ דלח דמו אהרדי דהוא באה לו הכרחה מנח שמחה, וא"ה מנח מלוה, ולא דמיא למי שנתנו לו בנד חדש דמבכר הטוב והמטיב דהתם שמחה לשתייהם. א"כ דלח דמיא פדיון הבן למתנה דהא לא מרלונו יהיב ליה אלא משמיא הוא זכו ליה, וא"ה יש לו טובת הנאה, קסברי טובת הנאה אינה ממון וא"ה :

וי"ש לקשר סיום הגמרא בס"ד, והלכתא א"ה מצד שמים, עם הדרן עלך ערבי פסחים, וסליקא לה מס' פסחים. איתא בזוה"ק, דצרכות שקבל יעקב אבינו ע"ה מילתא אע"ה הם מונחות לימות המשיח, דכך רלה יעקב שלא יפסידם בע"ה, אלא יהיו שמורות עד בא משיח לרקנו בקרוב, וממילא שיתברכו בו ב' משיחין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף. ועוד איתא בזוה"ק ע"פ כימי לאתך מארך מזרים ארצנו נפלאות, שהקשה ארצך מצע"ל למימר, ותי' על יעקב אע"ה הוא אומר ע"כ. עוד ידוע שליל פסח מסיגלת לישראל כדי לעשות להם נחם ונפלאות, שבלייל פסח היה כשרדף אע"ה אחר ד' מלכים והפילם, ובאותה הלילה נלקחה שרה אל פרעה וה' נגשו, באותה לילה נגאלו אבותינו ממזרים, באותה הלילה נפל סגוריו כשבא על חוקיהו הע"ה, באותה הלילה גדה שנת המלך ונפל המן לורר היהודים הוא ובניו וכל אומתו ביד ישראל, וגם אנתנו מחכים לאותה הלילה שנגאל בצ"ה, ולכך יש מנהג במקלת מאחינו האשכנזים י"ו שבלייל פסח מניחים פתחי בתיהם וגם פתחי חדריהם שיטיגים סם פתוחים, כדי שימהרו ללאת לקראת המשיח ולא יתעכבו מעט בפתיחת הדלת. עוד ידוע שעתידה ליבטל ההגדה של ליל פסח, כי נסדר הגדה חדשה של נסים ונפלאות של קיבוץ גלויות שיתקבלו מכל העולם שהיו תחת ידי כל הממלכות, משא"כ ההגדה של פסח שילאנו דוקא מיד מלך א' וממזרים בלבד :

ובזה יובן הסמיכות והלכתא א"ה מצד שמים, הלכ"ה היא אמותיה הכל"ה, שימי המשיח הם דוגמת חתן וכלה, שנא' ומשום חתן על כלה ישם עליך אלווקך, וא"ה הוא יעקב אע"ה, הרואה בגאולה מצד שמים, אינון הרין משיחין, כי הצרכות שלו היא, והוא הנטיעם לימות המשיח, וא"ה באיזה זמן מסוגלת הגאולה, לז"ה הדרן עלך ערבי פסחים, ר"ל שנחזר עליך לילי פסחים שבהם נגאלנו מקודם. וגם לעתיד, וכשתהיה הגאולה אזי וסליקא לה מס' פסחים היא ההגדה שבלייל פסח שתסתלק, דלא מצעיא לם' בן זומא שדרש ימי חיך הימים כל ימי חיך הלילות, ולא מרבה לימות המשיח כלל, אלא אפילו לם' החכמים הדורשים ימי חיך העוה"ז כל ימי חיך להביא לימות המשיח ס"ל שחיה טפילה לימות המשיח, ולכך וסליקא לה מס' פסחים אפילו לרבנן שלא תשאר זאת ההגדה אלא יהיה עיקר הסיפור מה שיהיה בזמן הגאולה וישאר מעט זכר ממנה לימות המשיח : ובז"י הכתובים :

השמים מספרים כבוד אל. דאיתא בזוה"ק ביהוה ליליא חדי קב"ה ביהוה ספורא וכניס למלאכיה למחזי ביהוה ספורא ותתקלם מלעילא ומלתתא כמלכא בגו חיליה. ולז"ה השמים מספרים כבוד אל אלו המלאכים, אימתי בזמן, ומעשה ידיו אלו ישראל שכתוב בהם נלך מטעי מעשה ידי להתפאר, מגיד הרקיע, ומגיד הוא בהגדה : **א"כ** ומעשה ידיו מגיד הרקיע, הכל על המלאכים הוא אומר, ומעשה ידיו של הקב"ה היא

היא רמו ליז"מ שכתוב בה כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו, וירא ישראל את היר הגדולה. וא"כ ומעשה ידיו היא נסים ונפלאות של יז"מ מגיד הרקיע המלאכים ג"כ מקלסין להי"ת מעין קילום שלמטה, דבאתערותא דלתתא איתערותא דלעילא, יום ליום וכו' דהגאולה הגם שהיתה בליל פסח, מקרייא התחלה, הראיה כשבאו לים סוף השיגם וישאו בני ישראל את עיניהם והנה מזרים ויהיה לרה גדולה לישראל עד שיער הוא ית' לפרעה ולמזרים בים סוף ופלגן הים ליבשה, וירא ישראל את מזרים מה על שפת הים וירא ישראל את היר הגדולה וכו' אז ישיר משה ובני ישראל ולא מקודם אלא עד שנסיימה הגאולה, והנה במדרש איתא שבלייל יז"מ חותה הלילה היתה מאירה כשמש לישראל, ובליל ז' של פסח שהיתה סיום הגאולה נסע העמוד הענן מפניהם של ישראל וילך מאחריהם ולא נסתלק באותו לילה בשביל שיהיה הענן והשחר להשיך לילה על מזרים, ועל הכל אנו מקלסין אותו בין איזיהא בין אסיוס הגאולה דקריעת י"ם, ולז"ה יום ליום יביע אומר היא גאולת יז"מ שהלילה היתה מאירה כשמש ונבלעה אותה הלילה ופגעו יום ביום וכאילו לא היה לילה וזוה יביע אומר הוא השבח כמו שכתוב את ה' האמרת היום שעל יז"מ אנתנו מספרים תהלותיו ית' וילה ללילה היא סיום הגאולה שהשיך למזרים בליל ז' של פסח, וכאילו נתן לילה על הלילה יחיה דעת היא סיפור קריעת ים סוף שטבעו המזרים, ובני ישראל הלכו ביבשה ונוסף גם לרבות ביזת הים שהיתה גדולה מביזת מזרים :

אין אומר ואין דברים בלי גשמע קולם. דהנה קריאת ההגדה הוא בג' חילוקים יש שקורין בלחש, ויש כאשר ידבר איש אל רעהו מרים קילו מעט יותר, ויש שמגביהים קולם, ונרמזו בפסוק זה אין אומר אמירה בלחשו, ואין דברים ר"ל כאשר ידבר האדם וחברו שומע, בלי גשמע קולם אותם שמגביהים קול ביותר, ר"ל שתבטל אמירת ההגדה מכל סגנון שהיו קורים אותה :

א"כ רמו לכל הסברות, הן לבן זומא דס"ל דלא תזכר יז"מ כלל אפילו בטפילה, הן לרבנן דס"ל דבטפילה זוכרין כולהו ס"ל תבטל זאת ההגדה כדי לעסוק בגאולה העתידה להיות במהרה בימינו, ונעסוק בספורי נפלאות שיעשה לנו ה"ה לעתיד :

ואמרינן בגמרא בפרק ערבי פסחים ד"ה לחם עוני לחם שעונין עליו דברים הרבה, ר"ל סיפורי נפלאות של ליל פסח וכיוצא, ולפ"ז א"ה לבן זומא שלא תזכר עוד יז"מ לימות המשיח כלל אומר, אין אומר ר"ל פרטי אפילו בטפלה לא תזכר, ולס' החכמים שימי המשיח עיקר ויז"מ טפלה ואין דברים ור"ל דברים שהיו עונים עליו דברים אין, אבל דבר ר"ל שתזכר בטפלה יש :

א"כ אין אומר וכו' בלי גשמע קולם. הנה ידוע לא יש סיפור שמעבב בהגדה כמימרא דרבנן גמליאל, שרבן גמליאל היה אומר כל מי שלא אמר ג' דברים אלו וכו' פסח מזה ומרור ואין בכל ההגדה שיעבב כמוה, ובז"י לרבנן דס"ל שלא תזכר לגמרי א"כ לא נשאר בה עכובא שהעכובא דוקא מה שיהיה לזמן המשיח ויז"מ טפילה, ולפ"ז אין אומר ר"ל אין אומרים עוד ר' גמליאל אומר, ואין דברים, ר"ל כל מי שלא אמר ג' דברים בפסח לא יאל י"ח שהרי טפלה היא, ולכן זומא שאין מזכירין כלל בלי גשמע קולם לא לעיכובא ולא לטפילה, וא"ה וכו' היאך אפשר להיות כפוי עובה ולא נספר בז"מ, לז"ה בכל הארץ יאל קום ר"ל הגלות שהיו מפוזרים בכל הארץ והיו מתחננים לז"ה כי תשיב לבבך לכודים אסירי החקוקה, עכשיו יאל קום, עכשיו נפתחו אסיריהם ונמלטו מן הגלות

הגלות וא"כ בחתרת דלעול ירקח לעול בשרא וכוורי דיל"מ היה שגאלו אבותינו ממלך
א' וממקום א' ועכשיו נגאלו מע' מלכות ומכל העולם לז"א ובקלה תבל מליהם, ר"ל
שנעשה הגדה של סיפורי נפלאות מקלה הארץ ועד קלה הארץ, וזוה יגדל נח כח ה'
ויחייים מא"ה כימי לאתך מארץ מזרים ארצנו נפלאות, נו"ן פלאות כדפירס בזוהר :

רשמש שם אוהל זהם. איתא בגמרא ע"פ מו' אלה כעז חטופנה, עתירה א"י
שתעלה ג' פרסאות, וסיים בגמרא ש"מ האי עיבא עד ג' פרסי הוא
דמדלי, לז"א לשמש שם אוהל זהם ירושלים שנקראת אהל שני' אהל כל יענן כל יסע
יחדותיו לנח, לשמש הורמה במקום שהיה נוקש למעלה מן הענן, כי לעתיד אינם לריכס
למטר כי נחל יולא מבית קה"ק ועל שפתו יעלה מזה ומזה כל עץ רענן וכל למח האדמה :
והוא כחתן וכו'. הנה ידוע שפירשו רז"ל ע"פ בקרבן קדוש ולא אבוא בעיר, שנשבע
הקב"ה שלא יכנס בירושלים של מעלה עד שיכנסו ישראל בירושלים של מעלה,
עוד איתא בגמרא מיום שחרב בהמ"ק אין שמחה לפני הקב"ה, והקשו בגמרא והא
כתיב הוד והדר לפניו עוז וחדוה במקומו, ויתרלו ל"ק כאן בבתי גואי כאן בבתי ברא',
בבתי גואי יש שמחה ובבתי ברא' אין שמחה, ורש"י ז"ל פ' להפקד, ועיין בע"י ולכך אמר
הן אראלם לעקו חוה, ר"ל בשביל חוה, ולכך ב' כנפים מהחיות העציר ומיעט שירה
שלהם ולעתיד תשוב השמחה גם בבתי ברא', לז"א והוא שהי"ת נקרא והוא כדדרשו
במדרש ע"פ והוא אסור בזיקים, וכן אני והו הושיעה נא. כחתן יולא מחופתו כי ימי
המשוח הם כחתן וכלה שג' ומשוח חתן על כלה ישש עליך אלקיך, והמנהג לעשות כל
מיני שמחות לפני החתן לשמחו ואימתי בזמן יולא מחופתו ר"ל בזמן שולא מחופתו
דהיינו בבתי ברא' ישש כגבור שכתוב בו ה' כגבור ילא לרוץ אורת, שירושלים נקראת
אורת, כאשר דרשו במד' רבא ע"פ שבת עובר אורת, ר"ל מאחר שנכנסו ישראל בירושלים
של מעלה, הי"ת ג"כ ישש כגבור לרוץ אורת בירושלים ש"מ צ"א :

א"נ והלכתא א"ה וכו' הדרן עלך וכו', י"ל כפי הסוד צ"ל, הנה ידוע שרחל
עומדת אחורי ז"א שאינה יכולה לעמוד פב"פ כנגד ז"א בסוד חזה ליון, ובלבד
בשעת הזווג שהיא יכולה לעמוד בפני ז"א שתהלה ביו"ד ספירותיה כדכחב האר"י
ז"ל ולעת"ל שתעלה ועומדת על רישא דז"א בסוד אשת חיל עטרת בעלה ועומדת במקום
הבינה ולפי"ז בעילוי זה תוכל לקבל גם הארת אבא, עוד כ' האר"י ז"ל שאין זווג
בעשיה אלא בליל פסח מפני שהעשיה רובה רע ויש פחד מהחיובים שלא יינקו מהשפע
משא"כ בליל פסח שהארה רבה מאד וגילוי האורות בכל העולמות אין פחד מהם
ולעת"ל יבטלו הקליפות, ככתיב ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ ואזי יהיה הזווג
מתמיד ובכל העולמות יחוד גמור :

ובז"י והלכתא א"ה מצרך ב', הלכתא היא הכלה ותיספת ואזי כאילו אמר הכלה
והכלה כאשר דרשו רז"ל ע"פ ויתן לך האלקים יתן ויחזור ויתן, וגם כאן רמז
רב אשי שהוררך לפסוק הלכתא אעפ"י שאין כאן פלוגתא במאמרנו ואינון ב' כלות
כלה העליונה וכלה התחתונה, א"ה מצרך ב', וא"ה הוא אבא קדישא כדכחב בזוה"ק
שם, ארבע אותיות אינון אבא ואימא ברא' וברתא ומצרך לב' כלות שגם הכלה התחתונה
מקבלת הארתו תמיד משא"כ בתחילה שהיתה עומדת אחרי ז"א :

ותא חזי מה בין עכשיו לזמן הבא, שעכשיו הדרן עלך ערבי פסחים והדרן ל' חזור
שעכשיו מחזרין על ערבי פסחים לילי פסחים דוקא כדי שיהיה יחוד וזווג, גם
בעשייה

בעשיה ע"י הארה רבה שיוודת מלמעלה הקליפות מעמרין בנו כיפן, משא"כ לעת"ל
שבזמן וסליקא לה מסכת, ר"ל בזמן שתעלה רחל אמנו ברום המעלות שדמח
למסכת שהיא כלולה מכל גוונין, פסחים כל הימים יהיו כליל פסח ויהיה הקשר
חוק ואמין צ"א אבי"ר :

סיום למסכת יומא בס"ד.

תני תנא קמיה דר"ג, הרואה קרי ביוה"כ עוונותיו מחולין לו, והתניא עוונותיו
סדורין מאי סדורין, סדורין לימחל, תנא דבי ר' ישמעאל הרואה קרי ביוה"כ
ידאג כל השנה, ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן עוה"ב :
ר"ל על מה דמשי בגמרא מאי סדורין סדורין לימחל, ולמה לא תני בהדיא צברייתא
אחריתי עוונותיו מחולין דלא אחי למטעי, ועוד אחי איבא למקשי אחרווייהו
דמה חלוייה מחילת העון צריית הקרי, שהיא נגד הסברא, וכי מפני שנעמא בקרי
מחולין לו עוונותיו, ועוד איבא למירק בהא דתני ר"י הרואה וכו', ידאג וכו' למה ליה למימר
ידאג דמאי עלה טובה קמ"ל בדאגה זו, ועוד שפת יתר הוא דהא קתני בהדיא אם
עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן העוה"ב ומדקאמר אם עלתה ולא החליט לומר
שהוא בן העוה"ב ממילא הוא דואג, וא"כ לא הוה לריך לומר ידאג :

ונ"ל לפרש בס"ד דידוע הנה לריך האדם לירא מזנו ית' מאד ואם ח"ו נכשל בצ"ה
עין אל יקשה ערפו לפני ה"ה חלילה אלא שב ומחרט ומתארמר על מה שעשה
וזה הוא שבת לו לאדם כי הוא ית' יתפיים עמו וימחול לו ושב ורפא לו :

ובזה אפשר שרמז לו יעשיה הנביא ע"ה באומרו הוי גוי חוטא עם כבד וכו' לומר
אין אומותינו הקדושה כיתר האומות, כי אוה"ע חלופים במעשיהם ואין לבס
נוקפס לשיב בתשובה ואינם יודעים מזה כלל, וכל מה שיראו חורבה ושממה אינם
תולים כי אם במקרה הזמן, והעד לזה פרעה וסנחריב ונבוכדנצר וכיוולא, משא"כ עם בני
ישראל יראים מהי"ת, ואם נכשלו בעצירות וראו יסורין אינם תולים במקרה כי אם
עונותיהם גרמו ובהשגחתו ית' באה עליהם והעם ישוב עד המכה ויעקיס לפני ית'
ושומע לעקתם ושולח להם מושיע רב ומליטם, וזוה שיבח הנביא לישראל באומרו הוי
גוי חוטא שרמזו כי אינם כאוה"ע שאינם מרגישים במקרה הזמן ושבים שאומרים מקרה
הוא, אלא אתם אומרים אזי ואבוי בעת שחוטאים שהגוי הזה אומר הוי בעת שחוטא,
עוד נוסף בכס שבט א' הם בני לוי עם כבד עין שרואים העון כבד מאד, ועוד נוסף
שהם קנאים בני קנאים ואינם משגיחים ואינם שבים מפני כל לכבוד אביהם שבשמים
אלא זרע מרעים ר"ל יריעו וישחיתו בעת הליוך אפילו לישראל שהם זרע ברכ' ה', בניס
משחיתים, ואפילו לבניהם משחיתים זהם ואינם חוששים, כמ"ס ואת בניו וכו' ותני והדר
מפרש, שהיבן עשו זה והשיב עזבו את ה' ר"ל בעת שעשו ישראל העגל שעזבו את
הי"ת שהעביד ע"ז הוא עיזב את ה' כמ"ס ויושיפו בני' וכו' ויעבדו את העשתרות
וכו' ויעזבו את ה' ובאותו הזמן אמר מרע"ה מי לה' אלי ויאספו אליו כל בני לוי וכו'
ויפול מן העם כשלושת אלפי איש, ולא חמלו על ישראל או קרוביהם כמאמר הכתיב
האומר לאביו ולאמו לא רחיתו וכו' ואת בניו וכו' שנית ניאלו את קדוש ישראל נזרו
אחור בעת שאמרו ניטנה ראש ונשובה מזרים וחזרו לאחור מהלך כמה מילין חזרו
בני

בני לוי כלי זינגס עליהם למלחמה והשיבום בע"כ :

א"נ בא"א היו גוי חוטא לומר עם בני גוי מחטא לפני המקום כבן שמתחטא לפני אביו ועשיו רלונו שעמוסים מצטון נקראו, עם כבד עין שמכבדים עוונותיהם ומנקים עלמם מל' מכבדים את הבית, זרע מרעים זרע אברהם ילחק ויעקב שהיו רעים למקום, וכן ישראל נקראו רעים למען אחי ורעי, ומלת מרעים כמו חברים כמא"ס למריעך הטוב ממך, למריעהו אשר רעה לו, בני משחיתים שע"י שמנקים עלמם מעון הם משחיתים בקליפות להוליא נילולות הקדושה.

א"נ הוי בני' כ"א, שחזורים בתשובה כחם הם אהי"ה שתשובה תשוב ה' על הבנים. עם כבד עין כשעושים עון הם אומרים עשה למען שמך הגדול שם הויה ב"ה בני' כבד.

א"נ משחיתים בעלמם לעשות הגופים ותעניות לתקן המעוות, עזבו את ה' מל' ויעזבו את ירושלים ל' חוזק כי כב יכול רוכב שמים בעורך ניאלו את קדוש ישראל ר"ל בעת שהרגיו את ה"ה בעוונות נזרו אחרו הם שבים לאחור שנכלמים ממנו ועושים תשובה, וראיתי בס' שיחת חולין שדרש ע"פ זה קרוב לזה כפי'.

ואיתא בגמרא דיומא השב מאהבה הזדונות נעשות לו כזכות והשב מיראה נעשות כשגנות :

וראוי לחקור ע"ז דאם שב מיראה והשגנות שנשאריו עליו במה יתקנס הלא עכ"פ עדין לא נטהר מהחטא והמשחיתים שנבראו מעונותיו עדין הם קיימים, והנה מהר"ס ש"ף ז"ל אמר עון במזיד יברא ממנו משחית רע מאד מפני שיש בו מחשבה משותפת עם המעשה והמחשבה פועלת דבר גדול כשהיא עם המעשה יותר מגוף המעשה וכשמעשה לבדה בלא מחשבה יברא ממנה משחית חלש רע המזוג ע"כ ת"ד ז"ל.

ולפי דבריו ז"ל יתורן מ"ש ציומא הרהורי עבירה קשים מעבירה וסימניך ריחא דבשרא, ורש"י ז"ל פי' הרהורי עבירה הם נפל. כלבו חשק איזה אשה יחשש בשרו יותר מגוף התשמיש שהוא מכחיש גוף האדם ע"כ, והאי דפירש רש"י ז"ל כך ולא פי' על גוף האיסור שמהרהר כלבו מפני שהוקשה לו היאך ההרהור קשה מגוף העבירה, והלא מחשבה רעה אין הקב"ה מורפה למעשה, לכך פי' לענין כיוש הגוף, ולפי דברי מהר"ס ש"ף ז"ל אחי שפיר על גוף האיסור כשהיא משותפת המחשבה עם המעשה אזי ההרהור קשה מן המעשה שיליד מכחה משחית רע וסימניך ריחא דבשרא כשיעלה ריח הבשר הוא מכח שמנוניתו וטעמו יהיה טוב מאד יותר חשיבותו מבשר הכחוש בלא שמנונית, ורית כי יתעלה יותר מכפלים מבשר הכחוש.

ולפי ההפך השב מיראה יהיו משחיתים שלו חלשים כי יהיה בשגגה ועדין לא נקה השב מיראה מעון כי החלש יאמר גבור אני ומקטרג עליו ב"מ ועדין לא מלא ידיו ורגליו כי לא נקה מעון.

ומצאתי בס' בינה לעתים לר' אליעזר פוגו ז"ל בדרושו ליוה"כ שכתב השב מיראה הגם שיהיו כל זדונותיו שגגות ה"ה בחסדו מוחל אותם לגמרי, ופי' הוא ז"ל על האי דאמר בסוף יומא א"ר עקיבא אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם, אביכם שבשמים, וק' והלא בתחלה אמר לפני מי אתם מטהרים, משמע שהטהרה היא הלויה בישראל, והדר אמר ומי מטהר אתכם, ואם הטהרה

הטהרה תלויה בית' הול"ל בתחלה מי מטהר אתכם, וישב איתה לפי דרכו ז"ל כי בתחלה היא טהרה ישראל שע"י תשובתם, והגם שהיא מיראה עכ"פ מטהרה אותם שזדונות נעשו שגגות ולבסוף בחסדו ית' יטהרם מכל וכל, וסיים הפ' וזרקתי עליכם וכו', מכל חטאתכם וההחטא הוא השוגג ג"כ תטהרו :

ועוד פי' ז"ל כי ציוס הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתכם והחטא הוא השיגג שכל השגגות יכפרם כי לריבין לכפרה מפני השוגג ובתנאי לפני ה' תטהרו ומלת לפני היא קודם כמו לפני גבעות חוללת, ר"ל שדרך מקודם לטהר עלמיכם שתעשו הזדונות שגגות ואח"כ לטהר אתכם מכל חטאתיכם היא השגגות עכ"פ ז"ל : **ובזה** זכינו והגם תשובה מיראה פועלת טהרה לגמרי, כי גם משגגות יטהר ע"י חסדו ית' וכו' הכתוב שזבו בניו שזבדים ארפא משזבותיכם והרמז"ס ז"ל פי' קראם שזבדים לומר שזבו בסתר ועכ"פ מקבלים איהם, כן פי' בהלכות תשובה, ולפי דרך הרב ר"א ז"ל יתפרש שקראם עדין שזבדים כי הזדונות לא נמחו לגמרי שעדין הם שגגות והכזה שחזרו בתשובה מיראה וסיים אל תראו ארפא משזבותיכם כי לטהר אתכם גם מן השגגות :

הדרן לדוכתין ונפרש בס"ד הענין מלמטה למעלה, תנא דבי ר' ישמעאל הרואה קרי ציוס"כ ידאג כל השנה וע"י הדאגה מוכרח הוא לשיב בתשובה ועוונותיו הזדונות יהיו שגגות ואל יירא מזה שמוצטח לו שהוא בן העוה"ב כאלו הוא בן בית כי ה"ה בחסדו הגדול הגם ששב האדם מכח דאגת מיתה ומיראה ועשה הזדונות שגגות, יגמור ה' בעדו בטוב וימחלו השגגות ג"כ והיו בן בית בן העוה"ב ולכך הולך התנא ליומר ידאג, דעלה טובה קמ"ל דע"י הדאגה שב והגם מיראה והלזר ימחול לו :

והשתא אחי שפיר דשתי הצרייתות הם מכוונים ועולים ענין א' דברייתא קמייחא נקטא במסקנא דמלתא שע"י התשובה נעשו הזדונות שגגות, והש"ס מוחל גם השגגות לכך אמרה עוונותיו מחולים דלפי האמת נמחלים השגגות, וצרייתא דקטני סדורין על עיקר התשובה שנעשו שגגות והמקשה הבין דישאר השגגות חוב על האדם והקשה מדתני סדורין והשיב לו מאי סדורין, סדורין לימחל שמדרים אותם לפני ה' לימר על החוטא ששב והוויין שגגות כדי למחלם ה' ית' מכל וכל, והיו האדם כגדי בן יומו נקי כנלע"ד, היעב"א ויזכנו צביאת משיחתי אכ"ר :

סיום למסכת סוכה בס"ד.

אמרן לדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו, וקשה למה נכנס בל' יחיד וסיים בלשון רבים, והול"ל כי פרי מעלליו יאכל, ופי' הרב ילחק פרחי והציא הקדמה על המדרש על ענין יסוד הדיקים מפי ג' חכמים ח"א משל לקדר מוכר כלי חרס כשהוא מפרסם הכלי שהוא שלם הוא נוקש בו ומכה בידו על הכלי, ומזיח קול ללול לומר שהוא טוב ושלם, ואין עליו ערעור כלל, וח"א משל לפשהני הזה שמכה על הפשתן וכל מה שמכר עליו יתנפץ ויהיה דק וטוב, וח"א משל לא' שהיה לו ב' פרות א' צריאה ושמינה, וא' רזה ודלה ויש לו משאוי על מי נותנו, לא על הצריאה והשמינה וקשה הלא כולם מודים שהיסורין לטובתו של לדיק ובהשגחתו ית' הם צאים עליו למה כל חכם וחסד בחר לו דמיון ומשל ולא דיו בדברי חזירי, ויש לתת טעם שהיסורין הצאים

הבאים על הדיוק הם א' מג' סבות, סבה ראשונה כדי לפרסמו ולגדל שכרו שיוכר
מכת עולו ית' הוא אדם טוב ובאותו העולם נותן לו הקב"ה שבת משלם ואין פולה פה
ומלפניו כענין ריש לקיש ביום שמת מתו חבריו הגנבים שהיו מקודם טובו בתשובה עמו
ואמר השי"ת יוליכו את ריש לקיש נשמתו בלרור החיים, ואותם הרעים לנקום, ואמרו
רבש"ע, משא פנים יש בדבר או כלם בג"ע או בגננס, והשיב להם הקב"ה שטיים
שבועלם, שר"ל עשה תשובה וקבל עול תורה, משא"כ הם עודם ברשעם, ומינו שר"ל
היה ביסורי עניות שהוא קשה מכל היסורין כמ"ש בגמרא שהניח קב קורטמי (בערבי
זעפרן) קרא אנפשיה ועזבו לאחרים חילם, נמלא עול היסורין לטובתו הם, אופן הב'
כי אין לדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, לכך יותר טוב שתיסר ביסורי העוה"ז
שהם קלים מאד כנגד יסורי העוה"ב שהרי אמרו מי שהכניס ידי בכיסו להוליא ג' והוליא
ב' הם יסורין, אופן הג' הוא לדיק גמור ומקבל יסורי העולם של ב"א הרשעים, כמ"ש
כי תלא אש ומלאה קולים בשביל הרשעים הדומין לקולים תלא אש הפורענות, ונאלל
גדים הוא לדיק, ועליו נאמר והוא מחולל מפשעינו מרחא בעוונתינו ובחבורתו נרפא
לנו, ואין עליו עין אשר חטא לקבל יסורין, אלא יסורי הרשעים הם, וכן היה ר' בעת
היסורין היה אומר רבים מכאובים לרשע שהמכאובים לריקים לילך אלל הרשע, אבל
מאחר שהוא בועט, הולכין אל הדיוק שמקבלן מאהבה, וכן הוא אומר כי את אשר יאהב
ה' יוכיח, ועל הג' סבות אלו כל חכם נתן טעם לשבת על אופן א' אלו ואלו דברי
אלקים חיים, ענין הא' הקדר הנקט על הכלי לפרסמו הוא אופן הא' שאמרנו שהקב"ה
מפרסם הדיוק מקטרוג הרשעים וכיוצא, וענין הפשתן שמה עליו לנפלו ולעשותו דק
וטוב, הוא אופן הב' שאמרנו כי אין אדם לדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ולכן
מייסרו לטובתו ולחובתו בענין הפשתן שמקישין עליו להסיר ממנו עביותו ועבירותו,
כן הדיוק, וענין הפרות השמנה והרזה, הוא אופן הג' שהלדיק מתיסר בעולם בשביל
עונות הרשע, ואם השי"ת שולח היסורין לרשע הוא בועט ביותר, ולכך נושאן הדיוק
עליו שהוא מקבל עולו ית' באהבה, ועל אלו ג' סבות לדיוק מתיסרים, נמלא בשביל א'
מג' אלו מלפני הדיוק הרבה, דבשלמא אם בשביל הפרסום לטיבתו היא כדי להגדיל
שכרו, ואם בשביל עונות שעשה מה יתאוין אדם חי גבר על חטאיו שהוא סבב לעלמו,
על אשר חטא על הנפש והשיב את אשמו בראשו, אבל מסבת הג' שהוא מכפר בשביל
הרשעים ונושא עונות הענין הזה לער גדול הוא לו, אבל אם הרשעים הם יקחו
חלקם ויתמוגגו בעוונם, ולא ישאו הדיוקים בשבילם, אז הדיוק טוב חלקו ונעים גורלו,
בלי לער ויגון, לז"א אמרו לדיק כי טוב, אימתי הוא טוב, כי פרי מעלליהם יאכלו
אם פרי מעללהם לרשעים יאכלו הרשעים בעלמם, ולא ישא הדיוק בעון הרשע, הוא
טוב לדיוק, ע"כ פי' הרב בס' זכות הרבים ואני הרחבתי הלשון :

ובזה

פירשתי בעניותי ע"פ שחת לו לא בניו מומם דור עקש ופתלתול, דאמרין
בסוכה אמר אביי לא פחית עלמא מל"ו לדיקי דמקבלי אפי שכינה, שג' אשרי
כל חובי לו, ל"ו בגמטריא הכי הוי, ובז"י הכתיב כאלו מקשה ומתקן, שחת לו, גם לל"ו
לדיקים המקבלים פני שכינה משחיתם ביסורין ואין לדיק שאין מוסר בעוה"ז, ובפרט לער
חסרון כים כנגד כלם, לז"א לא, מל' לא כן הוא, ובא להשיב לשאל מה זה ועל מה
זה היסורין האלו, כי בשביל ג' אופנים יתיסרו הדיוקים ואין זו השחתה כמו שאמרת,
הא' הסבה הראשונה בניו שהלדיקים נקראו בניס למקיס, והבן נושא עול אביו ואינו
בועט

בועט בו כדאמר ברעיא מהמנא שאמר ליה שאתה דומה לברא דנטיל עליה עולא
דאבותי, סבה הב' מומם, בשביל מום שבהם כי אין אדם לדיק בארץ אשר יעשה טוב
ולא יחטא, ג' דור עקש ופתלתול הם הטוענים על הדיוק למה נשתנה כך למעליותא
כ"כ שכרו, ואחר הניסיון יגלל מהמקטרוגים וממשטינים :

א"נ

אוי לרשע אוי לשכנו, טוב לדיוק טוב לשכנו, שנאמר אמרו לדיק וכו'. הנה
ידוע דהקב"ה משלם שכר טוב לדיוקים בעולם שכולו טוב בעולם שכולו ארוך,
משא"כ לרשעים נותן שכרם בעוה"ז עולם ההבל שנאמר ומשלם לשונאיו אל פניו להאבדו,
והנה כשיסתכל האדם מלבד ההפרש בין הרשע לדיק, על שהרשע נוטל בעולם ההבל
והלדיק דבר נלחי בעולם שכולו טוב, גם מלבד זה יש שמחה לדיק, ואבל ומספר מר
לרשע, כיוד מהשכר שמקבל הרשע הוא קטון מאד בערך עוה"ב ואפי' אחד מני אלף
אין בו, וע"ז מעיו חמרמרו, והלא מי שיש לו שטר על חברו לאוזה זמן אם ירצה ממנו
מעות קודם זמן פרעון השטר מנכה לו מן המעות בערך זמן שטר, אם זמנו הרבה
מנכה לו הרבה, ואם זמנו מעט ג"כ מנכה לו כפי זמנו, אבל בלי ספק מעות שמקבל
הם יותר ממעות הנכוני, וכאן אלל הרשע בהפקד, שהרי אמרו על כל ברכה מקבל יו"ד
דיגרים שכר והמאות שכרן לאין חקר, והוא לא קבל אפילו שכר הברכות אם היה
מקבל באותו עולם, וזאת תכאב לו יותר מעיקר השכר שמפסיד באותו עולם, שעיקר
השכר הוא גרם לו לעלמו לקבלו בזק העולם כי רוצה להתענג כאן, אבל ההפסד הזה,
החסרון שמחסרים ממנו הוא מכחיבו מאד ודומה בעיניו כאלו המחסור שלו רע, ולא
תפסו אלא מעט מהרבה, משא"כ הדיוק חוץ משכרו העלום הקיים והנלחי יש לו ג"כ
פירות, כמ"ש במשנה אלו דברים שאדם אוכל מפירותיהן בעוה"ז והקדן קיימת לו לעוה"ב
ושמחתו כפולה עד מאד על הרווחת הפירות שהם חוץ מהשכר העיקרי והוא שמת
בזה ובצבא כי המסחר שלו הוא טוב עד מאד. ובז"י הכתוב אוי לרשע רע כי גמול דיו
יעשה לו, הנה היה די באומרו אוי לרשע, ומאי תיבת רע, ולפי דרכנו אחי שפיר שחוזר
על המסחר ור"ל אוי לרשע שמסחרו רע על שלא נטל כלום בערך עוה"ב, וא"ת למה
לא יזעק אוי ואבוי על עיקר השכר שמקבלו כאן שהוא הווה ונפסד, לזה השיב כי גמול
ידיו יעשה לו, הוא כך רלונו ע"י שמעשיו רעים רוצה להתענג בזה העולם, וע"ז
חיננו לזעק אוי ואבוי. ולהפקד הדיוק מסחרו עושה פירות חוץ מן עיקר הקדן, לז"א
אמרו לדיק כי טוב ר"ל המסחר שלו הוא טוב, דהראיה כי פרי מעלליהם יאכלו, חוץ מן
הקדן יש לו ג"כ פירות ליכון וליחדי :

א"נ

ידוע משארז"ל שבתחלה נותנים לאדם נפש וכאשר מתקנה נותנים לו רוח
ואח"כ נשמה כי זה כל האדם, וכל השלשה אלו במעמד שלשתן זכו וכל אחת
תקבל שכרה במקום הראוי לה, וא"כ מאחר שעושה נ"ר ליוצרו ומהקן כל בחינת נר"ן
שלו אשריו ואשרי חלקו, ועליו נאמר ישראל אשר בך אתפאר, לז"א אמרו לדיק כי
טוב שבחיהו שהוא טוב, ומפרש מהו הטוב שלו, כי פרי מעלליהם יאכלו, ודורש תיבת
כי בלשון דהא שנותן טעם דהא פרי מעלליהם הם חלקי הנר"ן יאכלו, כולם אוכלים
ואותים ושמותים ומוגגים בשכר הטוב ותענוג הנפלא שמקבלים ממטיב לכל ברואיו :

א"נ

אוי לרשע אוי לשכנו, טוב לדיוק טוב לשכנו, שנאמר אמרו לדיק כי טוב וכו'.
אמרין בסוטה אמר ר"ל אין מזווגין לאדם אשה אלא כפי מעשיו שנאמר כי לא
ינוח שבת הרשע על גורל הדיוקים, והקשה בגמרא והא אמר ר"י אמר רב ארבעים
יום

יום קודם יצרת הולד ב"ק יולדת ואימרת בת פלוני לפלוני וא"כ מאי לפי מעשיו איכא.
 וסריך ל"ק כאן בזיווג א' כאן בזיווג ב'. ופירש"י ז"ל זיווג א' כפי מזלו זיווג ב' כפי
 מעשיו, והא דר"ל בזיווג ב' קאי, נמלא עונותיו ולכדונו את הרשע והוא גרם לעלמו
 מות בעלמותיו מר ממות את האשה, והיא רשעה ומכעיסתו ומלערתו, והוא ג"כ מלערר
 ומכעיסה ומטעימה מרורת פתנים והם איש ואשה שלא זכו את אכולתם, כי יו"ד שבאים
 מסתלק והא' שבאשה מסתלקת ונשאר א' ואש ואינס מתקיימים, משא"כ הדריק עם
 אשתו כל א' רואה עלמו פלג גופא ועליהם נאמר ודבק באשתו והיו לבשר א' וממילא
 שריו בשמחה שריו בטובה שריו בצרכה כי שם ליה א' את הצרכה. ובז"י הכתוב אוי
 לרשע רע ר"ל נמשך לו אוי ואביו מן הרע אשר הוא עושה עם אשתו, ושמה תאמר
 הוא מלערר והיא אינה מלערתו, לז"א כי גמול ידיו יעשה לו, יו"ד בזירי ע"י אחרים
 יעשה לו היא אשתו ומשלם לו הקב"ה גמולו בראשו, וז"ש בגמרא אוי לרשע אוי לשכנו
 ר"ל היא אשתו השוכנת אצלו שניהם יש להם לער כי כל א' מקבל מחבירו, וסיים אמרו
 לדיק כי טוב, כללם כא' שניהם כא' טובים, כי על אשתו הדקה נאמר מלא אשה מלא
 טוב כי פרי מעלליהם יאכלו, מאחר שלצם טוב כל א' עם חבירו יאכלו מעלליהם
 שניהם כאחד, ובז"י הכתוב לך אכול בשמחה לחמוד, ושהה בלב טוב וכו' כי יודע
 דהאשה נקראת לחם, שנאמר כי אם הלחם אשר הוא אכול, ונרמז לגפן שג' אשך
 כגפן פוריה והיין יולא מן הגפן הוא, א"כ יש בה שמחה כיון דבין נאמר ויין ישמת,
 ובאשה נאמר ושמחת בחנוך אשה ואשך כאשר אמרו רז"ל השרוי בלא אשה שריו בלא
 שמחה, ורמז בכאן שמוזנים ללדיק אשת חיל וגם שם ושמה עמה, לכך אמר לך אכול
 בשמחה לחמוד היא האשה שימים של שמחה תראה, ושהה בלב טוב ייך, היא האשה
 שגדמת לין כאמור, וא"כ טובו כפרו הלב טוב והפנים להובות. א"כ מאחחר שיש לך אשה
 לרקת צעת שתייך היין אשה שותהו מלב טוב ולא כאדם המפיג בו לערו, שג' עליך
 ישה וישכח רישו ועמלו לא יזכר עוד, וטעמא מאי זיווג לך אשה כזאת, משום כי כבר ראה
 חלקים את מעשיך כי אין מזווגים לו לאדם אלא לפי מעשיו, ובז"י הכתוב אשך כגפן פוריה
 בירכתי בייך וכו' הנה כי כן יבורך גבר וכו' הכוונה אשך כגפן פוריה וכאשר דרשו
 רז"ל כמו הגפן לא מקבל הרכבה ממין אחר כן אשך, והיא בירכתי בייך כדפירש
 רש"י לטובה ללדיק כי כל בצורה בת מלך פנימה, בניך כשתלי זתים סביב לשלחניך,
 וכאשר הזית אין נושרין עליו לא צימות החמה ולא צימות הגשמים, כך בניך תמיד
 הלחלוותים שלהן קיים ויאריו ימים ולא כל אדם זוכה לכך, הנה כי כן, ר"ל כמו כן
 שאמרנו יבורך גבר ירא ה' מאחר שהוא לדיק זוכה לאשה לרקת כזו, ועוד ירוחו מאחר
 שזכו ומתמידים באהבת שלום יברכך ה' מזיווג, כמו ליון שהיא טבור הארץ ומרכז
 העולם והצרכות מזויים בה, כך תזכה לעולם ברכת ליון שהיא טובה בלי הפסק, שג'
 כטל הרמון שירד על הררי ליון כי שם ליה א' את הצרכה חיים עד העולם, ה' יאיר
 עיניו בחיבתו וישם בלבנו אהבתו ויראתו אבי"ר :

ומשום אביה ואמה קנסינן לכולה משמרה, אמר אביי אוי לרשע אוי לשכינו.
 יש מקשים דא"כ למה שכינה של בלגה הוא ישבב נשתכר, דמאחר דאוי
 לרשע אוי לשכינו, ולא קשה מודי דלא נקרא אלא שכן דשכן, מאחר שהם אנשי בלגה
 נקנסו משום אביה ואמה מטעם דאוי לרשע אוי לשכינו, א"כ ישבב הוא שכן דשכן
 כלפי אביה, וא"כ דלעטס דו"א דאמר בגמרא משום שנתעללו, ועב"ז קאמר
 אעפ"י

אעפ"י שכני הרשעים לא נשתכרו, שכני בלגה נשתכרו, והם שכינים גמורים זה
 לעומת זה חונים, ומ"ש שנשתכרו, דאררבה לריבים להפסיד, ומפני זריותו לא הו"ל
 להשתכר ג"כ, וי"ל כמו שאתה אומר אוי לרשע אוי לשכנו לריך אתה לומר טוב
 ללדיק טוב לשכני, ואם בלגה מושכת משמרה שלפניה ושלאחריה, כן ישבב מושכתו
 משמרה שלפניו, דהא טוב ללדיק טוב לשכני, ומשמרה שלאחרי בלגה מושכתה משמרה
 שלאחריה לכך לא איהנייא להו בלגה להזיקם, וא"כ ישבב מ"ש הרווח, כמ"ש בגמרא
 שעבב משמרתו לעבוד במקום בלגה והו זריו ונשכר, והוא שאני ממשמרה שלאחר
 בלגה וכמ"ש בגמרא זכה לדיק נוטל חלקו וחלק חבירו :

א"כ אמרו לדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו, עיין מה שפירש מהר"ם אלשיך
 ב"פ' ואתחנן ע"פ וכל נפשך על הזוכה לנר"ן, כל העולמות מושפעים בזכותו
 אפילו עולם המלאכים עד עולם השפל, והטעם כי גופו מעולם השפל ונפשו מעין
 עולם הגלגלים ע"י התנועות של הגוף אשר הם מכחה והרוח מעולם המלאכים שג'
 עושה מלאכיו רוחית והנשמה מעולם העליון לכך לא יוכל המלאך להשפיע מעולם
 לעולם מאחר שאינו כליל מכלם כמו האדם, לכך נאמר נעשה אדם שאמר הקב"ה
 לכל העולמות, מאחר שהאדם הנשמה שלו חלק ממנו ית' והשאר חלקי העולמות ע"כ,
 ומאחר שהוא משפיע בכל העולמות, יש לו קבלה שכן לכל חלקי נר"ן שלו מכל
 העולמות, לז"א אמרו לדיק כי טוב שמעשיו טובים שהכל נשפעים בזכותו ומטובו
 מטיב לעולמות שישתלשל השפע בזכותו, וא"כ כי פרי מעלליהם יאכלו ר"ל העולמות
 וחלקיו ד' הם הנר"ן והגוף ג"כ יאכלו פרי חלקם, וכן הוא אומר הטיבה ה' לטובים :
וי"ש למה טעם למה קנסו רבנן לבלגה בג' קנסות הללו, בחלון סחוס וצבעת קבועה
 וחולקת בדרום, ונראה לע"ז, משום דבימי היונים לא נתגברו ישראל עליהם
 אלא מפני שמסרו עליהם על ק"ה, ויחדו הו"ת ולא עברו על התורה, והנה פסוק שמע
 ישראל קורבו הוזהר כ"ה חתיון דיחודא, ולכך קנסו משמרתה בחלוקה וצבעה וחלון,
 שר"ת שלהם כמנין ב"ה, לרמוז שבזה נתגברו ישראל, ועוד טעם אחר שעשו קנס
 מספיק לכל ענייני הרשעה מרים בת בלגה כי היא יולדת מכלל ישראל ונתוספה על חלק
 שכנגדינו ונישאת לסרדיוט בלא קידושין וחופה, וצעת שהמירה לא קנסינן, כי אין אנו
 יכולים לקנס אפילו לאביה בקשיית הגמרא, ומפני ברתיה קנסינן ליה לדידיה, ובאין לא
 שייך לתרן כדסריך אביי בשותא דינקא הא דקמן לא המיר אביה, אבל לאחר שזלזלה
 בצבור המזבח, ומכה שותא דינקא דאביה ודאמיה, אוי מלא צעל חוב מקום לגבזה
 את חובו שנעשה להם קנס זלזל כנגד זלזול, וגם הקנס מקביל כנגד ענייני צהו,
 כנגד מה שנחלקה מישראל לדר אחר שהמירה ב"מ קנסינן להו בחלוקה דרום כמאמר
 אברהם אם השמאל ואמיה וכו' לדר הגרוע דחין להו, ולך מנגד לאיש כסיל קרינן
 עלייהו, וכנגד הקידושין שמלביש החתן לכלה הצבעת ומקדשה קבעו את הצבעתה,
 וכנגד החופה סתמו את חלונה, וא"ש, נמלא כל זה בא לאביה על שהוא גרם לה
 דשותא דינקא וכו' :

ובז"י הפסוק במשלי פט"ו, איש בליעל כורה רעה, ועל שפתיו כאש לרבת, ר"ל איש
 בליעל הוא אביה כורה רעה קנה לו אשה רעה כדפירשו ז"ל אשר קניתי לי
 שהוא קנה אביה מקח רע לעלמו, אשה הרעה הזאת היא מרים צהו, וא"כ ומה
 יעשה העני אביה שהיא זלזלה על גבי המזבח, לז"א ועל שפתיו כאש לרבת, ר"ל המזבח
 שהוא

שהוא מלרוב לרוב מחוס האש על שפתיו היה זלוולו כדאמר אביי שותא דיניקא וכו' :
ונראה עוד רמו מקרא לג' קנסות הללו חלוקת הדרוס וטבעת הקבועה והלונה
 הסומה שנותנין בתוכה המחליפות (פי' שגיגים הסכנים) דאמר במשלי
 פי"ט שלמה הע"ה, הוות לאביו בן כסיל ודלף טורד מדיני אשה, ה"ל הוות לאביו בן
 כסיל, שכן כסיל מביא שברון לאביו, ודלף טורד מדיני אשה, האשה המרשעת מרים בת
 בלגה, דלף טורד מדייני שרבה עם המזבח ורמו בר"ה בדלף טורד מדייני הקנס בגלגלה
 לאביה, כי הד' שבדלף רומז על חלוקת הדרוס כי ריש תיבת דרוס הוא ד', וריש תיבת
 טורד הוא ט' שטבעת, וריש תיבת מדייני הוא שבמחליפות שחלון גוגזים שמה
 הסכנים, והסכנים כל' המקרא מחליפות :

אוי לרשע אוי לשכנו טוב ללדיק טוב לשכנו. י"מ מפני מה לא נאמר אוי לרשע
 ולשכנו טוב ללדיק ולשכנו, דהשתא משמע דאוי לרשע ואוי לשכנו הם שוים ואין
 השכל סובל זה, וכי מפני שהוא שכן ילקה כנגד הרשע בשוה, וכן תקשה בחלוקה
 הב'. ולענ"ד נראה דלא ק' מירי, דאדרבא אלו הני הכי הוה משמע שניהם שוים בעונם
 דהא עריב ותני להו אוי לרשע ולשכנו ומשמע שניהם מקבלים עונם בשוה, אבל
 דהשתא דאמר בכל א' אוי לעלמו, וכן בחליקת הב' כל א' טוב לעלמו, דבא לומר
 לך דאין שוים באין ואין שוים בטוב, וכ"ג ממהר"ם אלשיך ז"ל שפי' בפ' וישלח, ע"פ
 וייטיבו דבריה' בעיני חמור ובעיני שכס בן חמור, אין ההטבה שוה אללם בעיני חמור הטוב
 דבריהם יותר משכס, שהיה חמור לר' עין בממון ושמה במילה יסור מאילו היה עותן
 מוהר ומתן, משא"כ בעיני שכס אינו כ"כ, שהיה נחון לישאנה, ובמעוה נוחל ליה יותר :
יש לחקור בענין אוי לרשע וטוב ללדיק, אם הלדיק והרשע דרים ביחד, יזק הלדיק
 מאוי לרשע ואוי לשכנו, או ירויה הרשע מטיב ללדיק וטוב לשכנו, או כל אחד
 יעמוד בשלו שלא יזק הלדיק ולא יטוב לרשע. ונראה לכאורה שיתגבר חלק הרשע על
 הלדיק מעיר הנדחת מדאמרין בסנהדרין וזה כל שללה תקבין ושרפת לרבות נכסי
 לדיקים שבחובה, ומי גרם ללדיקים שידורו שם ממונם, לכך ממונם אבד, ומדחזינן
 אין הלדיקים מגינים עליהם ליגלל מעונם זה אלא אדרבא הוזקו מכה הרשעים, א"כ
 מוכח שד' הרע יגבר, אבל איכא למדחי, דהתם רובן רשעים ומיעוטם לדיקים, דהא לא
 נעשית עיר הנדחת אלא"כ יודחו רובה, לפיכך הוזקו הלדיקים, משא"כ כ"ד בשנים זה
 כנגד זה :

וכן אין לפשוט מקרה שבעת הבליעה. אמר משה לישראל העלו מסביב וכו' פן תספו
 וכו' דמשמע דכל א' עומד בשלו, דשאני התם דקרא יחיד לפני רבים דקראמר
 מרע"ה האיש א' יחטא וכו' :

ויש לפשוט משכונת יעקב ועשו שהיו בבטן א' וכל א' עומד בשלו, יעקב מפרנס
 ללאת למדרש שם ועבר, ועשו וכו' ולא נגע עשו ביעקב ולא יעקב השלים את
 עשו וכל א' עומד בשלו, אין זה ראיה, שעודם בכח ולא ילאו לפועל ואין בידם בחובה
 להטיב או להרע, אבל יש לפשוט מוזמן שגדלו וכל א' עומד בשלו, ויש לדחות דהא לא
 מתערבי בזהי הדדי, אלא עשו איש יודע ליד איש שדה ויעקב איש חס יושב אוהלים.
 א"כ עשו אינו מראה רשעו אלא עושה עלמו חסיד באמרו כילד מעשרין את התבן והוא
 לבוע. ויש לפשוט מאברהם ולוט, וגם ללוט ההולך את אברם היה וכו' וה' אמר אל
 אברם אחרי וכו'. וכן יש לפשוט מיעקב ולבן, שזכות יעקב הטיב ללבן באמרו נחשתי
 ויברכני

ויברכני ה' בגלליך, ויברך ה' אותך לרגלי, נמלא הוטב לרשע מן הלדיק, ומדקאמר
 טוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך, ופירש רש"י ז"ל שכל זמן שעודך מחובר
 לעמא א"א להשרות שינתי עליך, א"כ שמע מינה שניהם יתקיימו, דאוי לרשע אוי
 לשכנו, וטוב ללדיק טוב לשכנו :

וסיים אמרו לדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו. י"ל בס"ד כאשר הי"ת משפיע
 במדות התחונות משפיע להם ע"י מדת הלדיק שנקרא יסוד בסוד ויוסף הוא
 השליט הוא המסביר, שהוא משפיע לכל מדה חלק הראוי לה כידוע, לז"א אמרו לדיק כי
 טוב שע"י הלדיק בא השפע והטוב, כי פרי מעלליהם יאכלו יושפיעו מדות התחונות.
 היעב"א ויקרב לנו הגואל ב"ה. וכן שמעתי שפירשו פי' זה חכמי ישיבתנו הי"ו :

א"י אמרו לדיק וכו' ית' בס"ד על ענין ר"מ שהיה מהלך בדרך ולן בפונדק א'
 והיה דרך הגוי לאור ב"ה הלנים אללו, באמור קומנו בעוד לילה ואני מלוה אתכם
 וכו' עד יורא חלקים את האור כי טוב, ובתב ר"י החסיד מי שיש בידו איסור של גזל
 אל יערב אותו בממונו, פן יספה הלדיק בעין הרשע, דבא זה ואיבד את זה ע"כ :
ולכך הגוי הנבל לא היה יכול לר"מ, כי כל ממונו מהיתר ובלי שפקוק שהיה ר"מ
 סופר מהיר ומתפרנס ממעשה דיו :

ובז"י אמרו לדיק, אמרו ל' שבת, את ה' האמרת, כי טוב הוא ר"מ ע"ה שהיה אחיו
 כי טיב ולא הווק, והטעם כי פרי מעלליהם יאכלו, כי הממון שלו מיגיע כפי,
 ולכך ליכול ולחדי :

א"י ית' בס"ד על ענין רחב"ד שהיה לו אבן ורלה להעלותה לבהמ"ק והיה לו ה'
 סלעים וזימן לו הקב"ה מלה"ש, והגיחיהו בירושלים אבן הסלע לא רלה ליהנות
 מה' סלעים וחלקם לעמ"י תורה, והקשו התיספות ולמה לא לקח בהם עולות והקריבן,
 ותירו דבעינן ממשקה ישראל מן המותר בפ"ך ע"כ :

ולכאורה ק"ל על קושייתם מדהע"ה שאמר לפני הקב"ה הודיעני ה' קני וכו', עד
 שאמר לו הקב"ה כי טוב יום בחגריך מאלף, טוב לי יום א' שאתה עוסק
 בתורה מאלף עולות, ולפי' מעיקרא מאי ק"ל הא שפיר עבד, ולפי האמת ל"ק מירי,
 דקיי"ל אם גבו מעוה לעני והותרו נחמים לו דמותר עני לאיתו עני, ולכך שפיר ק"ל
 מאחר שהקדישם לבהמ"ק יקח בהם עולות ג"כ למקדש, ותירו דבעינן ממשקה
 ישראל מן המותר בפ"ך :

וזה הענין רמו השפוק באמרו אמרו לדיק הוא רחב"ד, כי טוב, דשפיר עבד דבחד
 כבי טוב יום בחגריך, ולא לקח בהם עולות, א"כ כי טוב שקיים ועשית הטוב
 והישר, ר"ל לפני משה"ד, ואל"ת עמא מאי, היה לו ליקח בהם עולות מאחר שהוא
 הקדישם לבהמ"ק, ותירך הכחוב כי פרי מעלליהם יאכלו דבעינן דרחמי לאבילתו
 ממשקה ישראל וא"ש :

סיום למסבת ביצה בס"ד.

איבע"א הני נמי כדנודרות ולימוקין דמיון, ואיבע"א ר' לר"ם קאמר וליה לא ס"ל,
 ואיבע"א לדבריהם דרבנן קאמר, לדידי לית לי מוקפה, לידוכו אודו
 לי מיהת וכו' :

הנה לפ"ו בהני תלת תירולי קמייחא ובתרייתא לר' לית ליה מוקלה ומליעתא חיה ליה מוקלה לפ"ו קשה למה הפסיק בתירוק זר בין ב' תירולים השוין זל"ז, הו"ל למימר תירוק מליעתא בבתרייתא :

י"ל דאדרבא ב' תירולי קמאי הם השוין והג' לא, דהמקשן הק' דאיך אחיא הבתרייתא כר' והלא ר' לית ליה מוקלה, והתירוק הש"י בו דאדרבא דתייחא כתרתייהו כר' ור"ם דהני נמי כתרתייהו ולמוקין דמיין, ושאיני מוקלה זה מבעלמא דאפילו מאן דלית ליה מוקלה מודה בזה, מאחר דכתרתייהו ולמוקין דמיין, ותירוק זה היפך סברתו שחשב מאן דלית ליה מוקלה אינו מודה בזה, והשיב לו דאדרבא שאפילו לר"ם מודה בזה, ותירוק הב' לר"ם קאמר וליה לא ס"ל דאפיק ר"ם לחוד מסברא זו, דא"כ דעאן דלית ליה מוקלה לא מודה בה ותייחא בתרייתא זו כר' לחוד דלר"ם קאמר וליה ל"ם ליה דלר' חיה ליה מוקלה, והתירוק הג' אפיק גם לר' מבתרייתא זו דלרבנן קאמר וליה ליה מוקלה : **א"ל** ב' התירולים הראשונים אר"ם קאן, והגס שהם הפסיק זל"ז, והג' ארבען, וממילא חיה דתייחא כר"ם :

א"ל באופן ג' דודאי ל' פשע הבתרייתא משמע מדקאמר ואלו הן מדבריות שאינן נכנסות לא בימות החמה ולא בימות הגשמים דמדי ר' בהם שהם מוקלה, ודוקא אלו ולא כדקאמר רבנן, משמע דלית לר' מוקלה, ומקשה מדבעא מיניה ה"ם ברבי מרבי משמע דלית ליה מוקלה, וקושיא זו אינה קושייא אלימתא, דהקושייא זו היא למתה מדהשיב ר' לר"ם דאין מוקלה לר"ם אלא גרורות ולמוקין בלבד, משמע דכוותיה ס"ל וזו היא ס' קלושה, דהרבה פעמים אמרו בגמ' דלפלוגי קאמר וליה לא ס"ל, והמתירוק בתו' הא' נתן ליה כל דידה שהעמיד פשעא דבתרייתא כר' ועוד מאחר דמתירוק אליבא דר"ם ס"ל כוותיה, באומרו דהבא שאני דהכל מודים דכתרתייהו ולמוקין דמיין, ובתירוק הב' שתיקן, לר"ם קאמר וליה לא ס"ל, השמיט הם' שהיא קלושה, דס"ל כר"ם מאחר שחשיב על סברתו בשאלת בנו, אלא דלר"ם קאמר וליה לא ס"ל, ופשעא דבתרייתא דלר' חיה ליה מוקלה כדקיימא קיימא, ולפ"ו ב' התירולים הם אחים מתאימים משא"כ תירוק הג' הוא זר שהעמיד הבתרייתא שלא כעורתה באחרו לרבנן קאמר וליה לא ס"ל, ונתן בידו ס' הקלושה כדס"ד דמקשה מאחר שאמר לר"ם אין מוקלה אלא גרורות ולמוקין בלבד, משמע דכוותיה ס"ל זו היא ס' קלושה, ולכך הניחה בסוף וא"ם : **והנה** בעיקר תירולי הגמרא חיה לן למידק, דמה ראה המתירוק בתחילה לומר הני נמי כתרתייהו ולמוקין דמו, גם לר' לית ליה מוקלה כר"ם בזה, ובתייחא הב' נשתנו מאחיהן דלא דמו ולא מודו תירווייהו בזה דל"ם לית ליה מוקלה אלא לר' בלבד תתייחא דלית ליה מוקלה ומ"ט הו"ל כדי דיבור נשתנו :

והנה הגרורות הלימוקין דאלימי דגם ר"ם מודי בהו יש בהם ב' טעמים, טעם הא' שהוא בעיקר, דמאחר שהעלן ליבשן הקלה אותם מדעתו, דאינו אוכלן עד שיתבשו, והטעם הב' דהוא קליש מטעם הא' דכתבו התוספות בשבת פ' כירה ד' מ"ה ע"א, דתייחא בירושלמי דגרורות ולמוקין מסריחין בנתיים, והטעם הב' לא יוכל לגרום המוקלה לבדו שאם פירוש הראויין לאכילה הסריחין והוא אוכלן בשבת אם היכל לעכב על ידו שתאמר לו אסור לאוכלן משום שהם מסריחין, הלא משיב לך, ומה יש בזה מדי דהוה כבשים המזורות דנפש היפה תאכלם, ולכך אין אחיה יכול לאסרם עליו, אלא בטעם הא' שהקלה אותם מדעתו עד שיתבשו, ולכך בתייחא הא' שתיקן הני נמי כתרתייהו ולמוקין

ולמוקין דמיין, תתפס טעם הא' בלבד, שדמו להם שהוא גורם המוקלה, ובתייחא הב' שתיקן דלר"ם קאמר וליה לא ס"ל דר"ם לא מודי בהו דלא דמו לגרורות ולמוקין דלית בהו תרי טעמי, והטעם הא' שהוא בעיקר הגורם המוקלה הוא מכא דמסרתי מוקלה אותן מדעתו ואלמלא מסרתי גם הגרורות והלימוקין לא הקלו, ולכך לא מודי בהו ר"ם דלית ליה מוקלה, אלא ר' לחוד דלית ליה מוקלה וא"ם, ועל ב' התירולים הנגדיים יש להשיב על שניהם מבתרייתא דלעיל ד' כ"ו וז"ל הבתרייתא, ח"ר בכור הם שנפל לבור, ר' יהודה הנשיא אומר ירד מומחה ויראה אם נפל בו מוס קבוע ישחט ואם לאו לא ישחט, ור"י הנשיא הוא ר' והנה לא מצטייח לפי התירוק הב' לא תתייחא, דהא ר' חיה ליה מוקלה, אלא גם לתייחא הא' דלר' לית ליה מוקלה לא תתייחא, דמאחר דבהני מודו תירווייהו דכתרתייהו ולמוקין דמיין, מ"ם בכור הם דגרע, והלא בכור הם לא אחוי מעולם ודחו ליה משמייא שא"ל ליסחט עד שימוס במוס קבוע ולמה יגחט, והנה רש"י והתוספות נתעוררו בזו הקושייא ועשו ג"כ גירסא אחרת, בא"כ ה"ג בכור שנפל לבור ולא גרסי הם אלא ר"ל בכור הם שהם בו מוס מעי"ט, אבל עדיין הח' לא ראהו ירד מומחה ויראה אם יש בו מוס קבוע ישחט דמאחר שמאחזיקו היה בו מוס, ועשוי ביו"ט אינו אלא גלוי מילתא בעלמא ע"כ, והוכרחו לעשות הב' גירסאות כדי לקיים ב' תירולי הגמרא, דלפי תו' הא' אחי אליבא גירסא הראשונה, ותו' הב' אליבא גי' הב' :

ואכתי עדיין לריבין אנו למודעי דלמה יגרע בכור הם מהני, דבשלמא גי' הב' תתייחא שפיר לתייחא הב' דמאחר שמאחזיקו היה בו מוס קבוע ודעתיה עלויה ועשוי ביו"ט שרואהו הח' אינו אלא גלוי מלתא, אבל לתייחא הא' מ"ם דהני דכ"ע מודו כתרתייהו ולמוקין דמו ואסרי, ובכור הם שנפל לבור שרי, ועוד יש להקשות קושיא אלימתא מזו, מאחר דס"ל לר' כר"ם שאין לו מוקלה ולכך מתיר בכור הם אם נפל בו מוס ביו"ט, והלא ראינו במשנה שר"ם אומר אם היה בכור מוס ניכר מצע"י ה"ו ישחט עפ"י חכס ביו"ט ואם לא היה ניכר לא, והגם דהתם טעמא משום דנראה כדן אתה הדין ולא משום מוקלה, הא חוינן בשבת כפ' כירה דתייחא ר"ם למוקלה בכור הם שנפל בו מוס ביו"ט, משום דמי יימר דנפל ביה מוס קבוע, ואת"ל דנפל ביה מוס קבוע מאן יימר דמודיק ליה חכס ולטעמים אלו אסור, נמלא גם מאן דשרי ואקלה אסור בכור הם, וז"ל דלית ליה לר' דאינו מסיח דעתו ממנו משום אלו הטעמים דאדרבה שהוא מחשב בלבו דילמא נופל ביה מוס וגם קבוע וגם מודיק ליה ח' ומשום דנראה כדן אתה הדין משרא שרי אסורא דרבנן משום לער בע"ח שנפל לבור שהוא מדאורייתא, דהא לא שרי בכור הם שנפל בו מוס אלא בכור הם שנפל לבור דוקא, ובתוס' דשבת דף מ"ה ע"ב בד"ה לדבריו דר"ם קא' כתבו דר' לא ס"ל כר"ם אלא בזלית ליה מוקלה ולא במומין ע"ם, וודאי כונתם אמומין דנפל בכור דוקא, דאלת"ה הו"ל לאשמעינן רבותא בכור הם סתם וק"ל, וא"ת אי משום לער בע"ח מתיר מפני מה אם לא נפל בו מוס אינו מעלהו, וי"ל דשם אינו נראה כ"כ האסור דהא דיבור בעלמא הוא, משא"כ אם מעלהו בידו ועושה מעשה לא שרינן, ועוד התם איכא טעמא אחרונה משום שמחת יו"ט וא"ם, אבל אכתי ק' לתייחא הא' שר"ם מודה באלו שהקלה אותם מדעתו דכתרתייהו ולמוקין דמו, ומ"ם דשרי לב' חלות של דבש שהקלה אותם לדבורים כל ימות הגשמים ושרי למיכל מגייהו בשבת כדמוכח לעיל דף כ"ו, וי"ל

וי"ל דשא"ה שאין מוקלה נגד עיניו שאינם נכנסים לא בימות החמה ולא בימות הגשמים ולכך מקלה אותם מדעתו לגמרי, משא"כ החם בחלות הדבש אינו מקלה אותם מדעתו לגמרי אם יערך לקחת מהם, שהרי כנגד פניו הם עומדים ואם יערך להם אוכל מהם :

ואבתי עדין יש להקשות אחי' הא' והג' דלית לר' מוקלה, והלא חזינן בריש פ"ק בדף ב' ע"ב דמקשה החם מכדי הני תרי סתמי דמתניתין ר' סתמינהו מ"ט ביו"ט סתם לן כר"י ואמר מוקלה, ובשבת סתם לן כר"ש דשרי מוקלה, ותי' רב נחמן יו"ט דקיל ואתו לזולתי ביה אחר לן מוקלה, ובשבת דחמיר ולא אתו לזולתי ביה שרי לן מוקלה, וא"כ הכא ביו"ט עסקינן וא"כ קשיא :

והנה הר' מהרש"א ז"ל נתעורר בקו' זו ופי' דלא ק' ארבע נחמן דמחלק בין יו"ט לשבת אליבא דר' דיש לפרש מתניתין היא ביו"ט ופלעילי תמרא שמתיר בשבת אלא מק' בגמרא אליבא דאמר האמוראים דלא מחלקי לר' בין יו"ט לשבת ע"ש. ופי' דבריו הא דבצי ר"ש ברבי אליבא דר"ש פלעילי תמרא מהו לר"ש אינו לר"ש ממש, דהא ר"ש לא מפליג במוקלה בין יו"ט לשבת, אלא אליבא דר' צבי שס"ל בשבת במוקלה כר"ש וזה דוחק לפי פשוט הגמרא דמשמע דבצי אליבא דר"ש כסתם בין ביו"ט בין בשבת :

ולע"ד נראה דודאי ר' לית ליה מוקלה בכל וכר"ש לגמרי, והכא קאמר אעיקר דינא והסתם דסתם כר"י ביו"ט משום חומרא בעלמא דלא אתו לזולתי ביה, דהרואי מתיר בשבת כר"ש וא"ש :

בעא מניה ר"ש בר' מר' פלעילי תמרה מהו לר"ש, ח"ל אין מוקלה לר"ש אלא גרונרות ולימוקין בלבד. ו"ל בס"ד דרך רמז דהנה ראינו שרשב"י ז"ל הפריז בכבוד ישראל מאד שמנינו במשנה דשבת החושש במתניו לא יסוך יין וחומץ, אבל סך הוא את השמן ולא שמן זית, בני מלכים סכין שמן זית על מכותיהן סכן דרכם לסוך בחול ר"ש אומר כל ישראל בני מלכים הם, ומאחר דדייק והני כל ישראל בני מלכים וכל בני מלכים קטירי תגא חזינן בההוא עלמא, אבל בזה יש להסתפק מי שלבו אביר ואינו עוסק בקביעות התורה ואינו עושה מצוה ולדקות אלא כדדוחקים אותו עושה על דדוחק ולבו כל עמו, אם איש בזה יכלל לעוה"ב והוא בכלל כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב ומיקרי דאית ליה חלק בתורה, או איש בזה מקיים ביה קרא ומשלם לשונאיו על פניו וכו' ולזה קראו פלעילי וכו' שכני' נדמית לתמר שנא' זאת קומתך וכו' וזה נדמה לפלעילי דדוחקים אותו בחותלות ומתבשל ע"י הדחק :

א"ל אין מוקלה לר"ש אלא גרונרות ולימוקין בלבד. הכונה שודאי מיקרי יש לו חלק בתורה ושכר לעוה"ב, וכל ישראל בני מלכים דקאמר לאתיי' איש בזה מאחר שמאמין בהקב"ה ובתורתו אלא שאינו עושה מצוה אלא מהיך הדחק כפלעילי תמרה ואין מוקלה לר"ש אלא גרונרות בנימ' במ"ק כ"ג וכן הכופרים בנימ' כ"ג אלו הכופרים בתורה או בנבואה או בשח"ה וכיוצא ולימוקין בני' במ"ק כ"ז, ומומרים עם ששה אותיותהם בני' כ"ז אלו דוקא שאין להם אמונה בהקב"ה ובתורה ח"ו וכתרו, משא"כ זה שמאמין ביחוד ה', וכבר אר"י משום רשב"י בגמ' דברכות כל הקורא ק"ש שחרית וערבית כאלו קיים והגיה בו יומם ולילה, וזה המאמין ביחוד השם ודאי אית ליה בחורייתא ובקב"ה חולקא בההוא עלמא :

והנה יש לחלק לישראל לג' סוגים והגם דכל סוג וסוג יש בו כמה פרטים דכל לדיק ולדיק נכוח מחופת חבירו, הסוג הא' שזכה בשלימות צנתר תורה שהוא גדול שבכתרים ותורתו קבצ, וגם זכה במצות ומעש"ט ולדקות, והגם שרוב ככל בני תורה עניים הם זכה מכח שזוכה את הרבים שמסבירן פנים לתורתו וגדול המעשה,

וסוג הב' עושה לו קביעות בתורה, וגם עוסק במצות ולדקות, והסוג הג' מתרחק כמטחוי קשת מן הכל, אבל דוחקים אותו ביסורים מן השמים וב"א בארץ ומתקן בדוחק, ועב"פ יש לו זכות גדול מצוליגא קדישא רשב"י זכותו יע"א באומרו כל הקורא ק"ש שחרית וערבית כאלו קיים והגיה בו יומם ולילה, וכל אלו הג' סוגים רמזם דהע"ה במזמור זה שיר המעלות בשזב ה' את שיבת ליון וכו' בחולמים, היא המדרגה העליונה כי החירק הוא במדרגה התחתונה ושורק באמצע וחולם למעלה כרפי' המפ' ז"ל, ופחה בשבת תורתו בתחילה שהיא היתה בקבצ וגם נדמית לאור, ולז"א אז ימלא שחוק פינו ולשונינו רנה. כנגד התורה שנק' רנה כדאמר בגמרא דברכות לשמוע אל הרנה ואל התפלה. במקום רנה היא התורה שם תהא תפלה, ודייק באומרו ימלא שחוק פינו ולשונינו רנה לרמזו על גדול השכר ורוב השמחה שא"א צעת שימלא פיו שחוק, שירנן בלשונו, וכאן הפך הטבע כי צעת שימלא שחוק פינו ולשונינו עוסק ברנה והיא פלאות, וכנגד המצות ולדקות שעושים אמר שזכה ה' את שבינתו כאפיקים בנגב, וידוע כי ארץ הנגב היא נגובה מן המים כאשר אמרה עכסה לכלב אביה, כי ארץ הנגב נהתתו ויתן לה את גולות עליות וכו', וכאן הגם שהיה עני ונגוב מן השפע ע"י שמעשה את אחרים בלדקות והם נותנין, וגדול המעשה, ולזה נדמה כאפיקים בנגב, והוא חידוש :

ובנגד הסוג הב' שקטין ממנו במעלה בשתיים אמר הורעיים בדמעה ברגה יקטרו, ורמזו כאן ב' המעלות, ר"ל כשהם זורעים הלדקה שנק' זריעה שג' זרעו לכם ללדקה, בדמעה ר"ל בדמעה של עני שהיה צוכה ומתרעס כלפי מעלה, והוא עושה שלום בלדקה זו ברנה היא רנת התורה, ויקטרו פרי חלקם לעולם שכולו טוב : **אדהבי** והכי אחי פלעילי תמרה הסוג הג' דדוחקים אותו במצות ולדקות ועושה ולזה רמזו באומרו הלך ילך ובכה בכל עה דדוחקים אותו הוא צוכה ולכך משאו קל נושא משך הזרע שיספיק שנושא בעלמו, ואינו זקוק לכתפיים, משא"כ הא' כעל האפיקים יעריך לפ' חלק סבל, ועב"פ יש לו זכות גדול שצא יצוא ברנה, ואמר ב"פ בואה כנגד שחרית וערבית שקורא את שמע נחשב בא ברנה של תורה, ונושא חלומותיו הרבה חלומות, ומתקן בא לו זה הזכות רמזו באמרו בא יבא ר"ה בר יוחאי שהוא בעל הזכות, ולכך כל ישראל קטירי תגא חזינן הוא ימליך טוב עלינו לפני חזינו שבשמים אחי"ר היעב"א :

סיום למסכת ראש השנה בס"ד.

אמר רבי' לעזר לעולם יסדיר ארס תפלתו ואח"ך יתפלל. אמר ר' אבא מסכתא מלתיה דר"א בשל ר"ה וכו' ושל פקקים וכו' : **ובז"י** הכתוב בס"ד שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' גלך, היא בהכ"נ שנקראת בית ה' שנא' בבית אלקים נהלך ברגש, אבל אין לנו באין ומתפללין בלא סידור

סידור, אלא שימדות היו רגלינו בשערך ירושלם כדי לסדר התפלה, ולהניי דיין באמרו רגלינו ולא אמר עומדים היו, כי כמו שהמרגל הוא מרגל ברגליו כדי לחקור את העיר מולאיה ומובאיה ואנשי החיל כדי לידע איך לוכדים את העיר, כן המתפלל לריך לסדר בתפלה כדי לידע איך יתפלל, ולכך עומדות היו רגלינו, ולא בכל הימים לריכין אנו לסידור אלא בפרקים, בזמן ששם עלו שבטים בג' רגלים, וכ"ש בר"ה ויוה"כ דיום א' בשנה הוא וא"ש :

ופריך

בגמרא והא ר"י הוה מסדר ואח"כ מתפלל, שאני ר"י וכו' כפרקים דמי וכו' נסיב הגמרא לישנא דפרכים ולא ר"ה ויוה"כ, משום דההיא אחייה מומן לזמן והוא זמן ארוך, והפרקים שלשה פעמים בשנה ובפרט בין פסח לעשרת ז' שבועות, וא"כ ר"י דהוה מתפלל מל' יום לל' יום כפרקים דמיא וק"ל :

אבל

בעיקר עובדא דר"י שהיה מתפלל מג' יום לל' יום דוקא איכא למיפך מגמ' דשבת ד' י"א דאזרינין במתניין מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה, ואזרינין סיפא דמתניין אחייה לחזירים שהיו עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה ואמר בגמרא א"ר יוחנן ל"ש אלא כגון רשב"י וחבריו שהיו עומדים, אבל כגון אנו מפסיקין בין לק"ש בין לתפלה, ופירש"י ז"ל כגון אנו שמפסיקין למלאכה, ול"ד מלאכה שר"י היה ראש ישיבת א"י ויושב ומלמד תורה ואיך יכול לעשות מלאכה, והלא בנעורותו לא עשה מלאכה כשהיה לומד תורה, אלא שהיה מוכר נכסיו ומתפרנס מהן וכשנעשה ראש ישיבה היה מתפרנס מן הנשיא אלא היה לרכי הבית דוקא, ואכ"פ קאמר כגון אני מפסיקין לתפלה, וא"כ ק' איך ר"י לא היה מתפלל אלא פ"א בחודש דוקא. והנה התוספות בד"ה (ל"ש אלא כגון רשב"י וחבריו) אבל אנו מפסיקין הקאי מלעיל מד' יו"ד דקאמר ר' ירמיה הוה יתיב לקמיה דר"י, נגה ליה ללוייה והוה מסרבה (פי' ממהר) ר' ירמיה כדי ללוייה, קרי עליה ר"י מסיר אונגו משמוע תורה גם תפלתו תועבה, ולמה קרי עליה כן והלא חייב להפסיק, ותרנו דתורתו אומנותו הוה, פי' לר"י וכן תי' הר"ן ז"ל אבל ר' ירמיה לא היתה תורתו אומנותו, והיה עוד שהות להתפלל, ולכך קרי עליה פסיק זה, ולפ"ז מאחר דר"י שהיה תלמידו דרב יהודה כדאמרין בגמרא דר"י הוה משתמיט מדרכי יהודה דבעי למיסק לא"י, וא"כ כ"ש רב יהודה דרבי' הוה דתורתו אימנותו, ולפ"ז בזה ים הפרש מרבי יהודה לר"י, ר"י כל יורכיו נעשין ע"י אחרים, והוא לא ידע דבר, משא"כ ר"י דקאמ' אגחנו שמפסיקין למלאכה, כ"ש שמפסיקין לתפלה, והיא לרכי ביתו, וזוה מתוך דקאמר בגמרא דיומא ה"ד חילול השם, אר"י כגון אג' אי מסגינא ד"א בלא תורה ובלא תפילין משום חילשא, ומאן דחזי לא ידע משום חילשא ואחי למיחד, ולפ"ז יק' אין לך שחירתו אומנותו גדול ממנו, וכן אמרינן בגמרא דר"י הוה מקבל תענית עד הלהרים שיבא לביתו מבהמ"ד כדי לסעוד, ואיך כאן הוא אומר כגון אנו מפסיקין, אלא ודאי מאחר שהיה מפסיק בשביל לרכי' לא היה מחזיק עצמו שיקרא תורתו אומנותו, משא"כ לר"י לא היה יודע מאומה ולרכי' נעשית ע"י אחרים, וכן נראה מגמ' דהענית בעת שנתן עיניו והוה כפנא אמרו רז"ל לתלמידו שימכנו לשוק כדי שירא ויתפלל, ולכך אסור להפסיק אלא לפרקים דתורתו חביבה ליה ביומא, אבל אין לפרש מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה, דהיינו שאין חובה להפסיק אבל ראוי להחמיר על עצמו ולפסוק ולהתפלל, דהא תוס' בד"ה ל"ש אלא כגון רשב"י וחבריו הקשו מפ' במה מדליקין מד' ל"ג דקאמר בעידן ללוייה הוה מיכסו ומללו, נמלא שהיו מפסיקין לתפלה, ותי'

ותי' דהאי מללו היינו ק"ש ולמה אין מתרנין שיכול להחמיר על עצמו ולפסוק ולהתפלל אלא ודאי אינו ראוי לפסוק ולהתפלל דתורתו חביבה יותר וגם כן כאן אין יכולים לומר דר"י מחמיר על עצמו הוה אלא ודאי כדאמרין שאין מחזיק עצמו לתורתו אומנותו וא"ש :

א"נ

יש לפרש על ענין התפלה במ"ש דוד הע"ה על מזמור שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ה' נלך נראה לרמוז בס"ד על ענין התפלה שצריך י"ב תנאים. האי ידוע כתבי האר"י ז"ל שמראש התפלה עד ברוך שאמר כנגד עולם העשיה, ומברוך שאמר עד היוגר ילידה, ומיוגר עד עמידה בריאה והעמידה כנגד האילנות, ואח"כ יורד שפע מעולם ועד עולם עד עולם התחתון והכל הוא הכנה לתפלה הלחש שיש בה הבקשות, והנה כתבו המקובלים קריאת מזמור, תהלים שבתפלה כדי להבריא החלונות שלא יתאחו בה ולכך נקראת זמירות כי היא זמיר ערניים ע"י שאומר שבח ותהלה להשי"ת הם נכנעים והגם שהזמירות עלייתם ולוייתם לעמידה בצ' עולמות דוקא די בזה דהנה ידוע דעשיה רובה רע והילירה מחנה על מחנה סגי בזה להעלותה צ' עולמות כי הבריאה רובה טוב ומיטע הרע יבטל ברוב, והאילנות מוצרות ומתוקנת הרי די לה להעלותה בצ' מעלות אלו ולהגילה מוחתתים בדרך ע"י שמתפלל כפי סדר התפילה :

תנאי

הב' לא יתפלל בביתו אלא בבהכ"נ כדאמרין בברכות כל המתפלל בביתו ואינו בא לבהכ"נ נקרא שכן רע שג' כה אמר ה' על שכני הרעים וכו' ולפעמים יזמן בשביל אונס כל שהוא יפטור עצמו מליך לבהכ"נ ומתפלל ביחודי באומרו שהוא חולה ואינו כן והוא מפסיד שישיבת בהכ"נ מלוה ועתידה ליקבע בא"י ומסוגלת למחילת העון וכמה מפסיד אמנים וקדישים, ועוד כשעונה קק"ק ועולם עיניו ומשאם כלפי מרום הקב"ה מוחל לעוונותיו ומקרב הגאולה כדאמר' בפרקי היבלות ובז"י ובל יאמר שכן חליתי ור"ל שכל אדם שיש לו בהכ"נ בעירו נקרא שכן להקב"ה אל יאמר השכן חליתי ולא אוכל לבא לבהכ"נ ומתפלל ביחוד בביתו כי הוא מפסיד דהראיה העם היושב בה גשוא עון ר"ל אפילו ישיבה בעלמא דמאחר שעתידה ליקבע בתי כנסיות בא"י, ובז"י אשרי יושבי ביתך אפילו היושבים אשרי חלקם עוד יהללך סלה ר"ל נחוסף להם מעלה שיהללך סלה בביתך ולא בביתם :

התנאי

הג' לריך שיתפלל מתוך שמחה של מלוה והתלהבות כמ"ש עבדו את ה' בשמחה שהרי בסוף התוכחה כתיב תחת אשר לא עזדת את ה' אלקיך בשמחה :

התנאי

הד' לריך שיתפלל עם הליצור דכל די יו"ד שכינתא קדמה ואחייא :
התנאי הה' לריך לירא מצית הכנסת ממורא השכינה השורה שם שג' והאי להם למקדש מעט :

התנאי

הששי לא יתפלל אלא בלחש דהמשמיע קולו בתפלתו ה"ז מקטני אמנה דהרי כתיב קול דממה דקה והנה ה' עוצה :

התנאי

הז' ירחיק כל מיני אהבה ורעות מבהכ"נ שאסור לנשק בגוו הקטנים שם כדי להראות שאין אהבה נחשבת כנגד אהבתו ית' :

התנאי

הח' לריך להתפלל מעומד כעבד העומד ושאל מרבו :

התנאי הט' לריך להשוות את רגליו דוגמת המלאכים שנאמר בהם ורגליהם רגל ישרה :

התנאי הו"ד לריך שיבדוק נקביו מקודם שג' שמור רגליך כאשר תלך אל בית האלקים ודרשו רז"ל שמור נקבך שמבין רגליך :

תנאי ה"א ירחיק כל מיני מחשבה ממוחו וכל הרהור מלבו וכל עלב מכליותיו וכו' אין חכמה וכו' אין חכמה במוח ואין עלה בכליות ואין תבונה בלב לנגד ה' העומד להתפלל שכתוב בו שויתי ה' לנגדי תמיד :

תנאי ה"ב לריך להתפלל כנגד ירושלים ובהמ"ק שהיא מכוונת כנגד ירושלים ומקדש של מעלה :

ובז"י תפוחי זהב במושבות כסף כי התפלה ללורך יחוד העליון ת"ה ומלכות שנמשכים הח' ממונו למתק ה' גבורותיה ותפוחי היא שדה תפוחים זהב שרשה מנצורות המשכיות כסף המשכת החסדים וצמה יהיה דבר דבור על אופניו ופי' דבר הוא התפלה כמ"ש קחו עמכם דברים ושבו אל ה' דבור על אופניו הוא דבר הגורם לעלייתה באופן אל המרכבה :

ובז"י המזמור שיר המעלות וכו' רמז התנאי הא' שלריך לקרות זמירות כדי להעלות התפלה העשויה והילכה רמז באומרו שיר המעלות ר"ל שיר שיעלה התפלה ב' מעלות ורמז התפלה בסוף הפסוק בית ה' נלך לדוד ר"ל של דוד היא הזמירות שהיא חיברם וסדר לה' תהלים והיא מזמור בהם מחלות הלילה עד עלות השחר כמא"ה חלות לילה חקוק להודות לך על משפטי דדקך :

תנאי ה'ב' דאמרינן שלא יתפלל בביתו אלא בבהמ"ק אמר שמחתי באומרים לי בית ה' נלך בית דייקא היא בהמ"ק :

התנאי ה'ג' שיתפלל לפני ה' בשמחה אמר שמחתי באומרים לי בית ה' נלך ודייק בתיבת לי כלומר ולי אתה אומר שמחה אותי על השמחה הרי אנה בדמנא דמלכא ואני הוא שויתי עבדו את ה' בשמחה ויותר אני עושה מן הזורך דלא מצביא שאני שמח בגוף המנוה שהיא העבודה אלא שמחתי באומרים לי בית ה' נלך שאפילו ההליכה שהיא הכנה לגוף המנוה אני שמח וכו' ש בעבודה עלמה :

התנאי ה'ד' שיתפלל ביו"ד דכל ביו"ד שכינתא קדמא ואפייא אמר שמחתי באומרים לי בית ה' נלך אומרים לי רבים לי ר"ת לזיוחף וי"ד בית ה' נלך שאפילו ביו"ד אין תלמי להתפלל בביתי כי אם בבית ה' למקום המקודש ביותר :

התנאי ה'ה' שלריך לירא מן המקדש ולקיים וגילו ברעדה שבמקום גילה שם תהא רעדה אמר שמחתי באומרים לי כנגד הגילה וכנגד המורא אמר בית ה' נלך והכי פתיב בבית אלקים נהלך ברגש :

התנאי הששי לא ישמיע קולו בתפלתו רמז באומרו בית ה' נלך וכתוב בו ית' ואחר האש קול דממה דקה והנה ה' עוזב :

התנאי ה'ז' לריך שלא ירחיק אהבתו אפילו לנשק לבנו בצהל"ס אמר בית ה' נלך ואין משורת ד"א להרחיק אהבת העבד בחזירו כנגד המלך כי כלם עבדים לו :

התנאי

התנאי ה'ח' שלריך לעמוד מעומד ומתפלל אמר עומדים היו רגליו :

התנאי ה'ט' שלריך להשוות רגליו כאלו הם רגל א' ולהדמות למלאכים שכתוב בהם ורגליהם רגל ישרה רמז באומרו עומדות היו רגליו עומדות היו רגליו עומדות בשום משמע :

התנאי ה'י"ד שלריך לבדוק נקביו מקודם רמז באומרו עומדות היו רגליו על שם הפסוק שמור רגליך וכו' :

התנאי ה'יא' שלריך להרחיק מחשבה זרה ממוחו והרהור רע מלבו ושלה שאונה הגונה מכליותיו רמז באומרו עומדות היו רגליו ולא אמר עומדים היינו שבעמידה לא שייך אלגו אלא הרגל שאין בה רמז שום דבר מאלו :

התנאי ה'י"ב שלריך לכון כנגד ירושלים ובהמ"ק אמר עומדות היו רגליו בשעריך ירושלים כדי שיהיה כנגד בהמ"ק ואם תאמר ומה לורך לזה והלא מלא

כל הארך כבודו והסיב ירושלים הבנויה בעיר שחוצרה לה יחדיו שאותו המקום של בהמ"ק בניו לתפלות תל שכל פיות פונים בו והוא מכוון כנגד ירושלים של מעלה ודייק ירושלים הבנויה לרמזו מאמר שנשבע הקב"ה שלא יבנם בירושלים ש"מ עד שיבנסו ישראל בירושלם של מעלה ועכשיו ירושלים נגרשו אנשים גם הקב"ה לא נכנס לירושלים ש"מ ולכך אנו מרחלים שהצנה ותעמוד בצנין ידו ית' ואל"ת ומאי איכפת לן בזה אם היא מכוונת כנגד ירושלים ש"מ לז"א ששם עלו שבטים שבטי יה שכתב האר"י ז"ל שיש י"ב שערים לעלות מהם תפלות השבטים שער ראובן א' שער שמעון א' שער לוי א' וכן שאר השבטים וכפל הענין באומרו ששם עלו שבטים שבטי יה לרמזו מ"ש האר"י ז"ל שכל שבט הנלך לשער א' הוא דוקא לנוסח האשכנזים משא"כ לנוסח הספרדים כל השערים נפתחים לפניהם ולזה כנגד האשכנזים אמר בשעריך ירושלים שלריך לישערים הרבה ששם עלו שבטים וכנגד הספרדים אמר שבטי יה על שהנוסח מצורר יותר ואל"ת ותכלית העבודה למאי אלטריכא לז"א כי שמה ישבו כסאות למשפט הוא המלך הקדוש מדה התפארתה דמשפט עמודה דאמנשיחא כסאות לבית דוד היא מדה המלכות שאחיו בה דוד ולכך קראה בית וכאשר יהיה יחוד העליון אחי ישתלשל שפע למטה שאלו שלום ירושלים שהיא מקבלת שפע בראש על שהיא נשפעת מאתו ית' משא"כ חו"ל ע"י השמים ישליו אהבדך אלו ת"ח ברכי דשלהי וגאמר עליהם אני אהבי אהב והם נקראים געורי קרתא יהי שלום בחילך אלו ההמונים והשלום הוא רבוי השפע כדאמר בהרואה הרואה חמים בתלים נותנים לו שלום שג' השם גבולך שלום תלב חמים ישביך שלום בארמונתך מכה ריבוי החמים כדאמר בגמרא כד שלימו שערי מוכדא נקיש ואתי תגרא ואל"ת כלפי לייא החכמים יספיק להם בשלום וההמונים שלום ושלום לז"א למען אחי ורעי אדברה נא שלום כי השלום מאללס יתרבה שהת"ח מרבים שלום בעולם כי התורה שעוסקים בה דרכיה דרכי נועם וכו' והכל הוא בזכותם למען אחי ורעי הם העוסקים בתורה אדברה נא שלום כך ואמר נא לרמזו על הזמן ההוא שהיו מוכבדים החכמים ולכך לא חרבה ירושלים אלא על שבזו בה ת"ח ולכך אמר נא עכשיו שמכבדים החכמים למען בית ה' אלקינו שעוסקים בו בתורה אבקשה עוב לך וגמולא הכל בזכותם כדדרשו ט"פ וכל בניך לימודי ה' וכו' :

סיום למסכת תענית בס"ד.

ת"ר יפיות שבהן מה היו אומרות תנו עיניכם ציופי שאין האשה אלא ליופי המיוחסות שבהן מה היו אומרות תנו עיניכם במשפחה שאין האשה אלא לבנים. מוכערות שבהן מה היו אומרות קחו מקיכס לשם שמים ובלבד שתעטרונו בזהובים:

קודם שגבא אל הביאור גראה איך היה סדרם אם צבת א' או ב' סדורים, ובודאי ג' כחות היו וכל כת בפני עצמה עומדת מג' סיבות א' כי תרי קלי לא משתמעו אפי' חד גונא וכ"ש תלתא גווי בכמה קלי והסבה הב' כי תיקון אמירה הנעימה והיפיות והמיוחסות הם מעליבות רוח המוכערות כידוע ואיך יתקנו להם זה הסדר, והסבה הג' שהמכוערות אפילו יעמדו בפני עלמן ואומרות קחו מקיכס לש"ש עכ"ז דחיקא להו מילתא טובא ואיך יעמידו היפיות בלדיהן וגראין בפניהם כקוף בפני האדם ומי יפנה אליהן ומי יאזין קולן אלא ודאי שכל כת עומדת בפני עצמה:

אברא אכתי איכא למידק דהיפיות אמאי אלעריכו למומר תנו עיניכם ציופי דהא ניכר הוא בפני כל ובשלמא דהמיוחסות לא ידעי ולכך מוגידים שיש להם יחוס המשפחה לכבוד ולתפארת. והמכוערות מופין מקתן שהוא לש"ש אלא היפיות ניכרות והכרת פניהם עתה צ"ב די להם באומרים תנו עיניכם ציופי ומאי האי דמסיימו שאין האשה אלא ליופי וכי לאו מומילא משתמע מיהא:

ועוד דהמיוחסות די להו באומרים תנו עיניכם למשפחה ומאי האי דמסיימו שאין האשה אלא לבנים ולאו מומילא משתמע מיהא שזילידו בני ועוד דהשאר לאו בני אולודי בני ניגו.

וקי מכל דברי המוכערות שאומרים קחו מקיכס לש"ש דאטו הלוקח אשה לש"ש והיא בעלת יופי לאו שפיר קעבד והרי מזניו בבחיר שבאבות יעקב אע"ה שראה עיני אלה רכות ורחל היתה יפ"ת ויפת מראה וכו' ויהאב יעקב וכו' ויאמר אטבדך וכו' וכל אבותינו הקדושים יפיות לקחו, ומכ"ש המיוחסות דעדיפי מניהו וכתר שם טוב עולה על גביהן ולמה לא יקח מן המיוחסות:

ועוד שמתנים ובלבד שתעטרונו לא די שמוותרים היופי והיחוס אלא מתנים ובלבד שיראו זהובים ככרתיה דר' ינאי:

ונבא אל הביאור בס"ד שכל כת מראה לך החשיבות שבה משא"כ בחברותיה והנה היפיות עוועות הגם שבשאר נשים מקיים מלות פו"ר ויש בהם קיום המין וגודל עלמו מציאות האסורות על שיש לו פת בסלו ויגלל מעון הקרי ומהרהורים רעים כמאמר רבי חייא דייני שמגדלת את בניו ומילתנו מן החטא עכ"ל תואר היופי יש בו לך חשיבות וסייג וגדר מן הילת"ר שאם נודמן לו אשה יפה ומלהיב את לבו עליה משיב ללבו הלא יש לי אשה יפה ומלעת של היתר מלעת לי וממילא עוזב את החטא, ולהכי דייקי בלישנייהו שפיר תנו עיניכם ליופי ואלעריכו למימר הכי דהיא טענה כנגד הילך ועוד יש לך תועלת מולד הבנים אם זכרים ואם נקבות קופלין עליהם ולכך מסיימו שאין האשה אלא ליופי שהאשה וילדיה הם חביבים וזה הלך מקרי לך הערב כדכתב מהרש"א ז"ל ורוב ח"א

ב"א נותנים עיניהם צו:

והמיוחסות שבהן עוועים לא זה הדרכך ישכון אור שאדרבא שבהן יהל אור המלוא יותר שא"א לו להצחור שיהיה לבו שלם בעת הזווג ובודאי יפנה לבו לצטלה לתאות החומר ויהיו בניו לבס קשה לשמוע דבר ה' משא"כ אם יקח מן המיוחסות יהיה יותר לבו דבק בה' ובמלותיו וזכות המשפחה העמוד לעזרתו וילאו לו בניס הגונים ולכך אומרים תנו עיניכם למשפחה ונותנים טעם לשבח שאין האשה אלא לבנים לרמוז מאמרינו זה והלך הזה הוא מקרי לך הטוב כדכתב מהרש"א ז"ל:

והמכוערות שבהן בראותם שאין מי שיתלה עיניהם בהם אלא הם כעשן לעינים תלו עיניהם לשמים והטיבו את אשר דיברו באמרים

קחו מקיכס לש"ש והכוונה כי אין רלונינו ליקח מן הבחורים אלא מן האלמונים שמתו נשותיהם והניחה להם יתומים ורואה לו אשה לשמשו ולגדור עלמו ולגדל בניו הקטנים, בני ימלא כל מחסורו ובנו תשקיט המריבה וימלא נ"ר בימיו שאם ישא אשה בעלת יופי יהיה לבה גם על בעלה ומקניטתו וכדאמרינן בתוס' זו שאמר אותו תלמיד לר"י בר אלישיב יש לי אשה ואינה מקבלה עלי שהיא כעורה וא"ל מה שמה א"ל חנה וכו' בא וראה איך כאשר היתה כעורה היתה כפופה לפני בעלה וכאשר נתייפית נהגהית על בעלה וכ"ש לגדל לו ילדי זרים וכן באשה המיוחסת תתגאה מולד משפחתה והגם שהיא מוכוערת כדפי' רז"ל ע"פ ועמד כערכי כהן שהכהנים מולד יחוסם הם מוקפידים ביותר על כבודם וכ"ש כשמצוים אותה ילדי לרתה מכה שהם קטנים וחסורי מדע לא תסבול אלא הצול ותקלוף עליהם ולכך אמרינן בברכות צפ' הרוחה בניך ובנותיך נחונים לעם אחר אמר מר זו אשת האב משא"כ אגחנו כפופים ועגוים וגסבול עול הגבר ועול הילדים ולזה אמרו קחו מקיכס לש"ש שאם אין אחס יכולים לסבול הן בשביל היופי הן בשביל יחס המשפחה ומה תענו מהילדים הרבים. וא"ת רואה אני את דצריך טובים ונכוחים אבל מי יאמין לדצריך אלו שמה לאחר שאשא אותך תשכחי כל הטובה שעשיתי עמך ובתנאי זה פרשתי כפי עליך ואם אח"ך את מנגדתי א"כ הפסדתי ולא העליתי בידי אלא חרם ומי יעיד עליך בכל שעה ויתרה כך שפ"מ כן נשאתיך ולזה סיימה ובלבד שתעטרונו בזהובים. והנה ידוע כאשר כועס האדם הוא מנענע בראשו כאשר תרגם ונתן צ"ע על פסוק עוד היום בנזב לעמוד קם ומינד ברישיה ומוביל בידיה ואמר על לא ארגישית כל חיילי וכו' וא"כ א"ת שאני לא אעמוד בדברים אלו ולריבה התראה בכל עת ושעה שאני כועסת על בניך לז"א ובלבד שתעטרונו בזהובים וכאשר אניד את ראשי שהיא תחלת הכעס מתנענעים הזהובים והם יהיו עידי וממה נפשך יתקרה דעתך בזה שאם עשיתי כדצריך הנה מה טוב ומה נעים שגם הכיעור חלף הלך לו מולד עטרת הזהובים ואם לא השיבני זה גיטך וכתובתך בראשך נתתי ולפי' העטרה תהיה לי לענוה יתירה וא"ש:

א"נ בא"א בס"ד דאיתא בכתובות צפ' אעפ"י ד' נ"ט ע"ב דתני דבי חייא אין אשה אלא ליופי ואין אשה אלא לבנים ותנא ר' חייא אומר אין אשה אלא לתכשיט והרואה שיעדן אשתו ילבישנה כלי פשתן. והנה נשים המוכערות דינא קאמרי

קאמרי תכשיט זה למאן הוא חי ליפיפות או למוחסות הו"ל לחתמי באורך צרייתא
בהדיהו ולמה תני לה צרייתא באנפי נפשה אלא ודאי לדיריה אלטרין לקשומי
להו ועוד דהיפיפות שבה היופי לבד והמוחסות שבה המשפחה לבד וממילא יש
להם תכשיט וא"ת ומאי יתרון איה להו לאנסובי מנייהו ולקשטא להו ודאי יש
בה לש"ש שהלוקח מן היפיפות הלא שמהה היא לו שיקח כלילת יופי ואם יקח
מן המיוחסות הלא כבוד הוא לו שידבק בכתר שם טוב הוא יחוס המשפחה
משא"כ אי נסיב למכוערת ואדרבא דאלטרין לעשות לה עטרת וזבובים כדי
להשוותה לחברותיה זה וי"א לש"ש למנות פו"ר וראה איך התכשיט עולה במספר
לש"ש כשתחשוב שם שמים עם שם האותיות וצ' התיבות והכולל עולה תכשיט
ועיין צ"ס בן יהודע במס' זו להרב הג' הר"ח הטוב נר"ו:

ובז"ל הענין המכוערת מה היו אומרות קחו מקחיסם לש"ש כדתנא ר' חייא
שאין האשה אלא לתכשיט ועולה שם שמים כאמור ובלבד שתעטרנה
בזבובים שהרי זוגינו עליה מתוך התכשיט ומאחר שילאנו מחור זה לא סגי אלא
תעטרנו בזבובים כי לנו יאתה ולכך לא תני ר' חייא אין אשה אלא לש"ש בהדיהו
בשביל דלא סגי בלא זבובים דתכשיט מופקדו שם שמים:

א"נ בא"ח צ"ס דנקדים מה דאשתעי בגמרתיו זאת א"ל ברתיה דקוסר לריב"ח
חכמה מופארה והק' בגמרא מר"י שהיה יפ"ת ותירך אי הו סגו טפי הו
גמירי ולפ"י הכיעור מסייע לבן שהיה ת"ח ואותו הבן תמיד עושה ג"ר ליוגרו
ובדאי כמה מתעלה האב אם הניח בן ת"ח ומלבישים אותו כמה עטרת עיין
בזהר צ"פ שלח לך דאלבישו לאביו דהוא יקרא שבעין עטרין זכאה חולקיה
דמאן דזכי למילף לצריה באורייתא ע"ש:

ורפ"ז יפה אמרו המכוערות קחו מקחיסם לש"ש ע"ד שאמרו אשרי מו שעמלו
בתורה ועושה ג"ר ליוגרו ע"י שיזכה לבן חכם וזכה ג"כ בעערות. וא"ת
ומי יאמר שבדאי זוכה להוליא מונך פרי הגן וצניס ת"ח ולזה סיימה אמריה
ובלבד שתעטרנו בזבובים ר"ל שאם יש לך חוק האמונה לרין לעשות כאלהו ז"ל
ססידר העולה על העלים והתעלה מילת מים על סמך שירד אח"כ האש וגם
אתה עשה לי עטרת וזבובים מעתה ומעכשו ואמור ללבך אעשה לה עטרת זהב
ואלבישנה על סמך שהיה לי ממנה צניס ת"ח ויעטרוני לעוה"ב נזר תפארת וא"כ
לא סגי בלא זבובים:

ובז"ל הכתוב מההלך בתומו לדיק אשרי בניו אחריו. כ"ל שמשתי על זה ההלך
בתום לבו שעושה לה עטרת וזבובים בכה חוק אמונתו מעכשו קודם
שילא הפרי והפסוק מבשרו אשרי בניו אחריו ר"ל בניו אחריו מעטרים אותו כי
אין הקב"ה מוקפה סכר כל צריה:

א"נ בא"ח צ"ס דהנה ידוע מאמר רז"ל ע"פ ויבא אלקיס את צ' המאורות
הגדולים וכו' א"ל הקב"ה לבי ומועטי את עלמך ולכך הלצנה אין לה
מדילה כלום אלא שמאירה מכה אור השמש המכה בה והנה אמרו רז"ל כי כל
הנשים בפני שרה כקוף בפני האדם שרה בפני חוה כקוף בפני האדם חוה בפני
אדם כקוף בפני האדם והטעם כי ראה השי"ת שאם בורא חוה כאדם הנה הלצנה
יהיה לה עגמות נפש כי למה מושעה עלמה לפני השמש הדין ליתן לו הכבוד כי הוא
המשפיע

המשפיע משא"כ הלצנה היא בחינת נקבה ונשפעת מומנו ולכך כיהא את חורה
נגד אור השמש וא"כ ק' למה ברא חוה יפה ומאירה כאדם שהוא בעלה ואם
בורא חוה כעורה לפני אדם בעלה יהיה עגמת נפש לאדה"ר שמתקנא ולא תהיה
חביבה בעיניו כי אדם הוא ושכיח בו קגאה לכך מה עשה השי"ת בראה לחוה
כקוף בפני אדם ותשיבא מכוערת לגבי דידיה כדי שלא יהיה עגמת נפש ללצנה
ובשביל שהיה חביבה בעיניו יפה אותה השי"ת בתכשיטין ועשה לה כ"ד קישומי
כלה כדי שיהיו מאירים בפניה ומזהירים יופיה ומתקבלת על בעלה:

ורפ"ז שפיר קטעני המכוערות קחו מקחיסם לש"ש שלא יוכלו לומר תנו עיניכם
כאותם הכתות אלא אמרו עשו כאשר עשה הקב"ה בשמים כאמור
ובלבד שתעטרנו בזבובים כי בן עשה השי"ת לחוה וצוה תוכו לשכר טוב הלפון
ללדיקים לעת"ל:

אמר עולא ביראה א"ר אלעזר עמיד וכו' שג' ואמר וכו' הנה בתב מהרח"ו ז"ל
משם האר"י צ"ס עץ חיים כי הספירות הם בחינת יושר ועיגולים וכן
נגלה השי"ת בפני הלדיקים צ"ס א' בבחינות אלו וצוה דייק עתיד הקב"ה לעשות
מחול ללדיקים הוא בחינת אור מקיף והוא אור העיגולים ואומרו ללדיקים שיראו הלדיקים
מהעיגולים אור הפנימי והוא אומרו והוא יושב ביניהם ר"ל יושב ביושר ביניהם
בין העיגולים וסיים הנה אלקימו זה זה ה' ב' פעמים זה ה' כנגד העיגולים וא'
כנגד היושר וא"ש:

א"נ כתב האר"י ז"ל עתידה המלכות שתהיה אור מקיף ברישא דז"א במקום
אור הצינה שהיא סוכת שלום לאחר שתעלה בסוד אשת חיל עטרת בעלה
ולזה לנו מחכים ומלפנים ועוד ידוע מאמר רז"ל עתיד הקב"ה להיות עטרה בראש
כל לדיק ולדיק שג' והיה ציוס הוה יהיה ה' לעטרת לבו וכו' ואמר בזה"ק
שהוא כתר המלכות שהמלכות עלמה תהיה עטרת על ראש הלדיקים והיא אות
אחרונה שבשם הויה צ"ה ורמזו בסיום תנא דמתניתין לאינה וראינה צנות ליון וכו'
ציוס מתנותיו זו מתן תורה וציוס שמחת לבו זה בגין בהמ"ק שיבנה צ"ס א' ורמזו
בזה הפסוק בעטרה שעטרה לו אמו היא הצינה סוכת שלום אם הבנים וציוס
שמחת לבו היא רוח"ק מסיימת יו"ר שהיה כן ותוכו לראות ג"כ ציוס שמחת
לבו זה בגין בהמ"ק כי המלכות נקראת קודם קדשים והיא שמחת לבו שמחת לב
אשה והיא יושבת כנגד לבא דז"א כנגד החוה שלו ועתידה שתבנה בספירותיה
בכל השלימות ותהיה ככתר על רישא דז"א צ"ס א':

ורכך גם רב אשי סיים בענין זה עתיד הקב"ה לעשות מחול ללדיקים היא
המלכות ועטרותיהם בראשיהם והוא כביכול הקב"ה יושב ביניהם ר"ל
לספירות המלכות שהיא מקיפתו בסוד אשת חיל עטרה בעלה שג' ואמר ציוס
ההוא הנה אלקימו זה קוינו לו ווישענו ישעם בלא וא"ו גימטריא שכינה ר"ל
שזכינו לעטרת הכבוד היא אור השכינה זה ה' קוינו לו שהיינו מחכים שזכה
ליוס זה ותעלם המלכות ברום המעלות עד שתהיה עטרת בעלה וא"ש כמה
נשמה בישועתה שזכינו להתעטר בכתר מלכות או לתשועת ה' הני אומר נגילה
וגשמחה בישועתו אבי"ר ואמר אמן:

הוספה לסיום מס' תענית בס"ד.

אמר ר"א עתיד הקב"ה לעשות מחול ללדיקים וכו' שנאמר ואמר ביום ההוא הנה אלקיני זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו. וי"ל א' למה כפל קוינו לו ב"פ. ב' למה בתחלה אמר הנה אלוקינו זה הקדים תיבת אלקיני לתיבת זה ובסוף הכתוב אמר זה ה' הקדים תיבת זה לה'. ג' בתחלה אמר ויושיענו ייחס הישועה אליו ולבסוף אמר נגילה ונשמחה בישועתו שיחס הישועה לה' יתברך :

ונראה לפרש עמ"ס בגמרא הניח רשב"י אומר חביבין ישראל כד בכל מקום שגלו גלתה שכינה עמהם גלו למזרים שכינה עמהם שנאמר הנגלה נגליתו לבית אביך אשר במזרים. גלו לבבל שכינה עמהם שנאמר למענכם שלחתי צבלה. גלו לעילם שכינה עמהם שנאמר ושמתי כסאיי בעילם, ולא עוד אלא בכל מקום שגלו שכינה עמהם שנאמר ושב ה' אלוקיך את שבותך, והשיב לא נאמר אלא ושב הוא כביכול בעלמנו והדר ורחמך ושב וקצרך. נמלא כל ד' גלות אגתו סיבצנו גלות לשכינה עמנו ועט"ר. ודין רווחא היתה לנו היא שעמדה לאבותינו ולנו וע"י נפקד לטובה תמיד כמ"ס בזהר ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם ארץ העמים שהוא עמאל לא מאסתים ולא געלתים לכלתם. למה לכלתם כתיב שהיא כלה כלולה. והנה כל ד' גלות ממונו היתה סיבתם בעונותינו הטו אלה וחטאתינו מנעו הטוב ממונו משא"כ גלות מזרים לא חטאתו ונתקלקלו בו אלא כדי לברר הנילוות של אדה"ר וגם לפי סדרת מ"ד מעון מכירת יוסף הלדיק אינו דהא כבר דחה הטעם הזה הר"מ אלשיך בפרשת שמות שאם מפניו לא היה הוא מהמשועבדים דגם הוא נשתעבד. ואפילו לסדרה זאת אין עיקרו של גלות בשביל כך אלא הוא סניף. נמלא ד"פ סרחנו וגרמנו בעונותינו תחת עבד כי ימלוך ושפחה כי תירש גברתה. והרי כתוב על ג' פשעי ישראל ועל ד' לא אשיבנו וכה"א פעמים שלש עם גבר ולכך בג' גלות הראשונים היה לנו פנים לבקש מאלה ה' על הגאולה והיינו מתחננים לפניו אז הרחמן שמע קולנו. ובפעם הד' כסתה כלימה פנינו בושנו וגם נכלמנו כי זכרנו חטאת נעורנו על שלשים ועל רבעים. ולא יש לנו פנים עוד לזעוק לפני אבינו שבשמים אם לא שנחזור בתשובה ובקש ממונו שיפעה למען השכינה שהיא עמנו בגלות, ולזה אמר ואביט ואין עוזר ואשתומם ואין סומך. והנה העוזר גדול מסומך שנאמר על העוזר בדבר לעשות. והסומך הוא עניינו שסומכו שלא יפול ומקט קאים מניה וביה והנה על הראשון אמר ואביט כי אין עוזר שפועל פעולת עזר וסיוע ועל השני ואשתומם כי אין סומך באדם שזוהא וזוהא על ענין זה, כך כביכול מנעור על שאין עושים עזר ואפילו סמוכה מן הנפילה, כי בעונות הרבים כל דור שלא נבנה בהמ' בימיו כאלו נחרב בימיו כי אגתנו גרמנו שפחה כי תירש גברתה, ובפרט שהוא סרחון רביעי לכך ותושע לי ימיני הישועה שהיא שלי ובשבילי הישועה ימיני וחמתי היא סמכתני אנכי עזרתי וסמכתני, וא"ת ומ"ס מקודם שהיה לנו פנים לו"א חסדי ה' אזכיר תהלות ה' על אשר גמלנו ה' ורצ טוב לבית ישראל ר"ל רצ להם מן הטובות שעשיתי עמהם שפעמים שלש עם גבר לכך אשר גמלם ברחמיו וברוב חסדיו

חסדיו ר"ל הפעם הזאת מלך החסד יחשב כי היא לכבוד שמו ולקדושתו :
מש"ל למלך ב"ו שהיה לו בן א' והיה סרבן ועושה מעשים מוכוערים והיה המלך מנרשו מציתו עד עת בא קץ והיתה אמו מרחפת עליו ובעת תשלום הזמן היה בא ומפזיר באביו להשיבו אליו וכן עשה כל ג"פ שגרשו מאללו ובסרחון הרביעי שהיה גדול כעם המלך והוליו הוא ואמו ונשאר זמן הרבה במקום חושך ואפלה כי לא נשאר עוד לו פנים לעשות עוד בעבורו מה עשה הלך אללו לזעוק ולבכות בלשון החנונים ואמר לאביו אם אני חטאתי אמי מה חטאה עשה למען כבודה שנתחלל. כשראה המלך שהוא זוכה ומתחנן לכבוד אמו נתפייס ומחל לו והשיבם בששון ובשמחה. הנמשל מובן מאליו ואין לנו עכשיו כ"א לבכות ולתאונן שיפעה למענו אם לא למענינו וכן יעשה ה' ית' כנאמר הכתוב והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה ושבת עד ה' אלוקיך ר"ל בשביל ה' אלוקיך כי אל רחום ה' וכו' וכו' ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה קוינו אגתנו לו ויושיענו הישועה לנו וזוה הגאולה בשביל זה ה' קוינו לו נגילה וכו' הישועה לו :

סיום למסכת מגילה בס"ד.

א"ר פרק אר"י כל האוחז ס"ת ערום נקבר ערום. ערום ס"ד. אלא נקבר בלא מלות. בלא מלות ס"ד. אלא אמר אביו בלא אותה מלה :
והנה שבדאי על בעל המימרא אין להקשות שלמה לא כיים נקבר ערום בלא אותה מלה ש"ל שכך היתה כונתו אלא שקיור אבל להתרחק ק' שתירך בלא מלות ולמה קיור דברו עד שבא אביו ויישב לדבריו בלא אותה מלה. ולפי' התוספות א"ש שפירשו האוחז ס"ת ערום הן בשעת קריאה הן בשעת גלילה הן בשעת הגהה נקבר ערום בלא אותה מלה וא"כ כך היתה הכוונה מתחלה כל האוחז ס"ת ערום ר"ל בכל דרך שיהיה כפי' התוספות נקבר ערום וכונתו ערום בכל מלה מאותם המלות והמקשה לא הבין וחשב שהדברים כפשטן שנקבר בלא תכריכין ולכך הק' ערום ס"ד אלא אימא ערום בלא מלות וכונתו היתה שכל מלה ומלה המיוחסת לס"ת והמק' לא הבין דברו וחשב שכל המלות אודו להו ולכך הוקשה לו בלא מלות ס"ד דניחא לו לאוקמי בקמייתא שנקבר ערום בלא תכריכין עד שבא אביו ופי' באר היטב שהכוונה בלא אותה מלה שכל מלה ומלה המיוחסת לס"ת והכל א"ש :

וראיתי להר' הגאון חיד"א ז"ל במחבר"ר סי' קמ"ז שהביא מתוספי הרא"ש על גמרא דמגילה שפי' דלא כחוספות שכתב וז"ל אם היה דרכו לגלול במטפחת בכל פעם, ופעם א' גלל שלא במטפחת כל אותם המלות שעשה מקודם בגלילת המטפחת אודו להו. ופי' בן משום שהוק' לו אי אותה המלה שעשה שלא כתקנה אודא לה פשיטא דדא לריכא למימר אלא ודאי אפילו מלות שעשה בתחלה כהוגן נקבר ממנה ערום עכ"ל. וכו' הרב הג' חיד"א ולפ"ז יפה תירך בלא מלות שר"ל שכל המלות שעשה מקודם במטפחת הגלילה אודו להו שבא זה ואיבד את זה והמק' חשב גם שאר כל המלות ולכך הוק' לו כל המלות ס"ד ופי' (1)

ות' אביי בלא אותה מזה ה"ל כל מלות המיוחסות לאותה מזה ע"כ. ואחר
החאבקי בעפוס וזה לו לא ינחא למרייהו למימר הכי דאטו תוהא על הראשונות
שבינו ליה גוס הר"ש ז"ל בפסקיו לא כתב זה הפירוש ופברט שיפה מתפרש
לשעת התוספות ויאה וזאה לנדר זכות על ישראל ואי משום ק' הרא"ש שהקשה
פשיטא דאין פשיטתא כולי האי משום דהוה אמרין דיהיב ליה רחמנא פלגא
דמזה משום דאין הקב"ה מקפה סבר כל בריה קמ"ל מאחר דוילול בה לא יהיב
ליה כלל דדוק:

ידבר משה את מועדי ה' ת"ר משה תיקן להם לישראל לעסוק בהלכות פסח
בפסח והלכות עזרת בעזרת והלכות חג בחג והנה אמרין בפ' במה
מדליקין ד' ל"ג ב' הואיל ואתרמיש לן גיטא חייל ואתקין מילתא. ויחן את פני העיר
רב ושמואל חד אמר מטבע תיקן להם וחי' מרחליות ופי' מהרש"א רש"י ז"ל פי'
ויחן ל' חן וחנייה ולי גר'ה דרשיק מהיבת ויקן ל' תיקון וארישא דקרא סמוך
ע"ש. ולפי' כאן קשה מהיכן נראה לומר שתיקן לעסוק בהלכות וכו' דילמא אלוסיה
דמועדים קאי שלמדס ומרש"א ז"ל תי' סמוך ארישא דעניינא אשר תקראו
אותם במועדים ע"ש. וק' שעקר הראיה הו"ל ועוד שהפסיק בין ב' הפסוקים
האלו גם ב"ה וכו' ויחד נראה לומר מזה הפסוק עלמו שהל"ל וידבר משה
כן אל בני ישראל אלל קמל"ן שהתקין זאת התקנה והוא בעלמו דורש היה להם
בשלהם רגלים אל בני' ולא דייק קרא וידבר משה את מועדי ה' וכו' דעת
רש"י ז"ל מפי' המשנה והנמרה דחקרא זה סמוך דדוק:

ונראה לתח טעם בפס' לעסוק בהלכות ר"ל בעטמי ההלכות [בדכתיב הב']
ז"ל דאי אמרת בעקר ההלכות דהא בפסחים אמרין לרבנן ל' יום
קודם לפסח ולרשב"ג ט"ו יום אלל תעם בהלכות עלמן הלכה למעשה והכא
בעטמי המזנות, ע"ש ובדאי טעמי המזנות וחד תהיה הלכה מזכרת ככלה
מקושעת] דהנה ראה מרע"ה שבימי הרגלים בעלים וששים ושמיים וימשך מזה
שחוק וק"ר יבא השטן לרקד בו אין ארי נוהם מתוך קופה של חן אלל מתוך
קופה של גבר ולכך תיקן שיעסק בתורה והטורה היא אש לוהט ואינו עומד
ביניהם אלל בורה:

מישר ל"ב צ"ה שהיה להם זמנים קבועים לימי שמחה ודרכם היה בשמחתם
לשמוע קול מנהלות ומיני יעוטים ערבים והיה מין היה רעה כשמוע
אותו הקול היה ערב לה ביותר והיה בהא לשמוע ומצוה עמה חיות רעות
הרבה והיו טורפין הרבה מז"א כי כל חיה וחיה היתה למודה לערוף ערף מה
עשה החכם שפסה התבונן בדעתו שהיה יראה מאד מן האש וזה להדליק
המדורה בין העם ובינה כדי להבריחה ובזאת התכונה הגיל החכם את עמו.
[עיין ביוסופן במלחמת אלכסנדר עם מלך פרס:]

הנמשל הוא ידוע שהיה"ר ונוגדא דיליה הם מזויים אלל השמחים והמרקדים
והטורה ליתא ושמת בחנין וכו' ולכך תיקן אב החכמים לעסוק
בהלכות פסח בפסח וכו' והטורה נאמר בה הלל כה דברי כאש נאם ה' ותהיה שמחה
של מזה והשטן ברוח יברח הוא ונוגדא דיליה וכל העם יבא על מקומו
בעולם וא"ש:

א"נ ב"א ח"ד בס"ד דהנה אמרו במס' ר"ה בפסח נידונים על התבואה בעזרת על
פירות האילן ובחג נידונים על המים ולפי' מאחר שבזמן הזה הם נידונים
וזמן שמחה ה"ל תרתי דתתרי אהדרי שמהשמחה ימשך מזנה דברים שאינם העוטים
לכך תיקן מרע"ה תקנה זו כדי שייטיבו משהם בני' בעיניו ית' ויטיב להם:
מישר מלך שהיה דרכו לחלק לעבדיו והמנות לא היו להם קצבה אלל
כפי הזמן אשר יוכשרו מועשה עבדיו בעיניו אשר יתעסקו בתכסוסי
מלכותו ובכל זמן אשר יוכשרו מעשיהם בעין המלך כן תיקר נפשם בעין המלך
ואז יטיב להם ואם לאו מנזנס מנותיהם כדי ליסרם, והיה בעבדיו חכם א' בעל
עלות עמוקות ראה והנה המלך נדיב לב מאד ורואה לחלק מנות תמיד בשופע כי
הוא איש מלא רחמים אלל השמים שלו מעבדים בידו באומנם השופע כל הארץ
לא יעשה משפט והנה כך וכך עשו וכך וכך מעשיהם מוכוערים ומפי' זה המלך
מומטע המנות, מה עשה החכם ראה והנה המלך תלב מין גינון וזר עד מאד ויום
ולילה לא יסיתמו מדעתו ויני החכם לעבדי המלך להמין המלך אללם באתם הימים
שדרכו לחלק להם מנות ויביאו אותי המזר ואש מעיב לגנן וקול ערב לומר לפניו וישמח
המלך עם עבדיו עד מאד וכשבא לחלק להם מנות לא מלאו ידיהם ורגליהם
לערער על מנותיהם המנגדים מאחר שהמלך מוזמן אללם ובשמחה ובששון הוא
יושב עמהם ובדאי' שפייסוהו על קיורם בעבודתו ומחל להם:

הנמשל בחלו הימים העולם נידון בפסח על התבואה וכו' כדאמר והקב"ה
פוסק המזנות לפי הזמן אשר יוכשרו מועשה ב"א בעיניו ית' והי"ה
רחמן מלא רחמים ורואה להטיב עם בריותיו אלל מדה"ד היא מנגדת ללמנס
השפע ויורדת ע"פ מדותיהם של ב"א מה עשה מרע"ה ראה והנה הי"ה חושב
עפרים המזוינים בהלכה מכל משכנות יעקב ולכך תיקן שיעסקו בהלכות פסח
בפסח וכו' כדי שיהיה הי"ה כביכול מוזמן במועדים אלל ב"י לשמוע ההלכות
מפייהם ולפי' ויותר להם בשופע ברכות וברוב שמחות והקולות יחדלון מאחר
שהמלך שמח וכל העתק בעין יפה הוא נותן וכו' ע"ש:

נ"ו דהנה ידוע שמתולקת ר"ה ור"י בחלו המתקראות כתוב א' אומר עזרת לה'
אלקדך וכתוב א' אומר עזרת תהיה לכם, ר"ה אומר או כולו לה' או
כולו לכם ור"י אומר חלקוהו חיוו לה' ותליו לכם, ולפי' תיבה לר"י דאמר חלקוהו
חיות ליה תקנתה דמשה אלל לר"ה דאמר או כולו לכם אכתי לית ליה תקנתה
דמשה שתיקן שיעסקו בהלכות פסח בפסח וכו' א"כ הברייתא דלא כותיה. ולכאורה
י"ל לעולם חיות ליה תקנתה דמשה והאי דקאמר או כולו לה' לת"ח דקביוו בהלכות
ואז כולו לכם להמין העם דלא קביוו בהלכות אלל אכתי לא משמע הכי בפסח
דגמרא דקאמרה או כולו לה' וכו' משמע דבחדם א' משתעי' א':

נ"ו דרך תקנה הוא בכלל סדר תפלה. והוא ב"כ תקנה מיוחדת של אנשי
כנה"ג ומה שנשאר מהיום קאמר ר"ה או כולו לה' וכו' דאמר ר"ה דקאמר
או כולו לכם כ"ל דגם לתפלה אינם נרבים להתפלל אלל מאז חיו לך לניימר
שהתפלה מאחר שתיקנה אנשי כנה"ג ודאי אין נקי ממונה שכל העולם נרבים
להתפלל וא"כ למה תנרע תקנת מרע"ה מתקנת כנה"ג וא"כ ע"כ הק' מה
שנשאר מן היום מאחר שיתפללו ויעסוק בהלכות או כולו לה' וכו' ד"מ שהתפלות
נרביין

לריבון להשקות בהם ב' שעות ועוד ב' שעות בהלכות יעלו לד' שעות והנשאר ר"ל ח' הגשמים או כולו לה':

א"ב אחתי דוחק היא דבשלמא כולו לה' אחייה שפיר אבל כולו לכם היכן הוא מאחר שיולא השליש, ועוד לר"י דאמר חלקהו הוי"א חלוקה ב' שלישים לה' ושליש לכם וקרי ליה חלקהו ויותר נראה לומר קרא דקאמר עזרה לה' אלקיך הוא שרמוז הכתוב שיעסקו במה שמה תיקן וכונה ר"א דקאמר או כולו לה' דהיינו שיעסקו במה שמה תיקן דהיינו בהלכות ואם תרצו כולו לכם שלא תעסקו בהלכות כלל ויהיה היום פנוי כולו לכם לשמוח בו ואתו כנה"ג ח"כ ותיקנו התפילות והוי"א חובה להתפלל דלא גרע מזימות החול ולר"י יחלוקו חלו בהלכות וחלו לכם ואחר שבאו אנשי כנה"ג ותיקנו התפלות מה שגשאר מן היום יחלוקו ור"א ויותר נראה לומר דחלק תפלות מחלו לכם דהא חיוב התפלה אפיקו מועבדתם את ה' אלקיכם ואנשי כנה"ג עשו סדר שיה לכל ודוק:

א"ג בא"ח בס"ד ידוע כשעלה מרע"ה למרום אמרו מלה"ש רבש"ע מה לילוד אשה בימינו מה עשה הקב"ה לך קלסתר פניו של משה דומות לאברהם ח"ל אי אתם מתבטלים הימנו וכו' ופי' מהר"ש לנייחודו שכוונת המלאכים לתבוע דינא דבר מנרא הקב"ה שזייר קלסתר של משה דומות לאברהם כוונתו שהם ישראל שותפים עם הי"ת בקיום העולם שהיה חלע"ה עד שלא ניתנה התורה מקיים העולם בעמוד של ג"ח והוכרחו המלאכים לירד אליו שיראו בעיניהם איך הוא מקיים העולם ור"כ הוי דין שותף ובשותף לית טענה דבר מנרא דכדידיה הואי והנה ידוע דיעקב ועשו חלקו עולמות ועשו נטל העוה"ז ואז כשראה עשו ברגלים דאטום יעקב צעירא וילדיו לובשי רקמה לובשי מכלול ומאכלו בשר שמן ויין מרקחים אז לווח בקול מר חמרמר מה הדבר הזה שעושה יעקב כי הכל שלי וגנוב הוא ור"כ מה זה חלוקה שחלקנו ולכך מה עשה אדון הנביאים ואב החכמים תיקן לעסוק בכל רגל ורגל בהלכותיו כדי להראות שהקול קול יעקב והוא מקיים העולם ור"כ כל מה דפעי עשו פורכא הוא [פי' שקר] דאטו מדידיה קאכילגא שהרי אגמנו שותפים עמו ית' ור"א ש:

א"ד בא"ח בס"ד הנה ידוע מאמר רז"ל כל מזונותיו של אדם קלובים מתשרי עד תשרי חוץ מתשרי והיא ר"ת ת"ת שבתות ראשי חדשים וימים טובים ואיתא בפסחים כי ישרים דרכי ה' וכו' משל למה"ד לב' שעשו פסח א' אכלו לשם פסח וא' אכלו לשם אכילה גסה זה שאכלו לשם פסח קרי ביה ודיוקים ילכו גם וזה שאכלו לשם אכילה גסה קרי ביה ופושעים יכשלו בס' ולפ"ז מאחר שכל מה שיו"א האדם ברגל שבו עיקר הוולאות יש לו דין הלוואה וחוזר וחובעו מכביכול אינו נקרא הלוואה אלא"כ שעשה לש"ש דאטו העושה לשם מילוי ברם הלוואה לבזרה קרית ליה דאדעתה דנפשיה הוא דקעביד ולא מקרייא הלוואה לבזרה כדי לחזור ולהובעה מומנו ולכך תיקן מרע"ה לעסוק בכל רגל בהלכותיו כדי שתהיה סעודה של מלוא ומחליף בגדיו לשם מלוא והוי"א שמה מאושרת דשל מלוא היא ור"כ יש לו חוב לחזור ולתבוע מהי"ת דכאלו הלווה ור"א ש:

א"ה בא"ח בס"ד ידוע בגמרא שאלו לרבי יוחנן מפני מה מועדים של בני צבל שמחים ור"ל מפני שלא היו באותה קללה, פי' של והשפתי כל משושה וכו'

וכו' ולפ"ז יפה תיקן אב החכמים שיעסקו בהלכות ברגל בכל רגל ורגל דבשלמא תינה בזמן שבהמ"ק הכל שמחין ביחד ושויים לטובה אבל לאחר החורבן נפסקה השמחה מירושלים ומועדיהם של בני צבל דוקא שמחים משום שלא היו באותה קללה ולפ"ז ק' לא תהיה כהנת כפונדקית ירושלים עיה"ק שהיא גזרת ממלכות לא תהיה שזה לבני צבל שהיא שפחה לבני ירושלים ולכך תיקן מרע"ה שיעסקו ברגל בהלכותיו א"כ כל הספיקות של בני צבל שואלים מבני א"י ואכתי פש להו שמחת התורה שאין למעלה הימנה שג' כי מליון תלא תורה ודבר ה' מירושלם ור"א ש: **הדרן** עלך בני העיר וסליקא לה מס' מגילה. הנה במתניתין דפרקין ס"ל לר"מ בני העיר אין מוכרין בהכ"ג לחלוטין אלא על תנאי כשתגיע ידיהם גואלים אותה, עוד ידוע קדושת בהכ"ג היא גדולה ומוי שאין מתפלל בה הגם שהוא מתפלל בביתו נק' שכן רע ובפרט בקריאת המגלה דיותר חמירא והגם שקוראה בביתו בזו"ד לאו שפיר עבד ולריך לקוראה בבהכ"ג עם הליבור משום פרומוי ניסא ובה תתעלה המלוא:

ובז"ו הדרן עלך כר"מ דס"ל בני העיר מוכרין על תנאי דוקא ונחזור עלך אגמנו בני העיר ר"ל על בהכ"ג, וסליקא לה מס' מגילה ר"ל שתעלה המגילה בפרסומי נסא כשאתו קורין בתוככי ברוב עם הדרת מלך ור"א ש:

א"ז הדרן עלך בני העיר וסליקא לה מס' מגילה, הביא בס' מאיר בת עין ד' ט"ל ע"ב ו"ל לא ילא האיש לא בסייף ולא בקשת וכו' ר"א חומר תכשיטין הן לו א"ל לר"א ובי מאחר דתכשיטין הן לו מפני מה הם בטלים לימות המשיח א"ל לפי שאין לריבים שג' ובתתו חרבותם לאתים ותהוי לנוי בעלמא אמר אביי מדי דהוה שרגא צטיהרא, הנה יש להבין כוונת ר"א באומרו תכשיטין הם לו וכי הקשת הם תכשיטין והלא הם תכשיטי אה"ע שג' ועל חרבך וכו' אבל תכשיטי ישראל הם התפילין שג' פאריך חבוש עליך כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, גם מ"ש ותהוי לנוי בעלמא ובי לימות המשיח אתו לריבין לנוי של הבלי עלמא והלא הנוי של אותו זמן הוא תיקן הנשמות כמ"ש הרב זלה"ה ור"כ מה לנו להתפאר בסייף וקשת:

ונרע"ד שהנה נודע מה שכתב רבינו האר"י זלה"ה שהשכינה היא יורדת בעמקי הקליפות בימי הגלות כדי לברר הנילוות שהיא חש אוכלת וי"ש חכמים ז"ל כל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם וכשיגמרו הנילוות אז בלע המות לגלג ותעלה השכינה ברום המעלות בצ"א עוד צוהר בשלח ד' ג"א ע"א אמרו זה השעה לה' כל שליחותא דבני מלכא לבי מערונותא עייל בקדמותא וכו' ומסגיאות חביבותא ורמימותא דיליה בכנ"י אפקיד כלא ברשותא דילה וכו' אפיק מלכא כרוחא כל מלין דעלמא בידה דמטרונותא יתמסרון אפקיד בידהא כל זיינין דיליה רמחין סייפין וקשתין וכו' ה"ד הנה מטתו שלשלמה שסים גבורים סביב לה מגבורי ישראל כלם אחויו חרב אמרמלכא מכאן ולהלאה קרבא דילי אתמסר בידך וכו' ויסע מלאך האלקים ההולך לפני מתנה ישראל וילך מאחריהם בגין דיסתבחו לקמהא מארי מגיחי קרבא מארי רומחין וסייפין עכ"ל והנה נודע שכל הצברים העליונים כולם יש דוגמתם בעוה"ז כמ"ש הר"ן ז"ל על כ"ד לירופי אדני שהם כ"ד לירופי כלה העליונה כמ"ש ישעיה ביום ההוא יסיר אדני את תפארת העכסים

העבדים והשכנים הכונה שבזמן הגלות ח"ו יסיר אלו התכשיטין מעליה וזמן עלייתה היא מתקשטת בתכשיטין אלו ודוגמא זו מתקשטים בנות ישראל בכ"ד תכשיטין אלו וכן כתב בערכי הכינויים אות עי"ן שלכן לריך ללמוד בשבת כ"ד פרקים וכו' :

תכלית בכללות היולא מכל הנזכר ששכינת עוזנו יורדת בעמקי הקליפות לברר הנימונות וכשבלע המות נלח אז יעלה השכינה ברום המעלות גם כ' דקצ"ה פקיד ציד שכינת עוזנו כל רומחין וסיפין וקשתין וישתכחו לקמהא מארי מגיחי קרבא מארי סיפין וכו' גם כמו שהשכינה מתקשטת בכ"ד קישוטי כלה כן בנות ישראל. אמור מעתה כוננת ר"א אינו בשביל תכשיטין הנוגע אל גופניות האדם אלא כוננתו לרמוז מ"ש בזהר בגין דישתכחון לקמהא מארי רומחין וסיפין וז"ש לא ילא האיש ר"ל הדדיק לא ילא בסייף וקשת כי הם הדברים הראויין לשכינה דוקא כמ"ש ה' מלך גאות לבש שאין משתמשין בשרביטו של מלך דשלאמא בחול הנושא סייף וקשת מושם דמסתפי מלסמים ושרי כיון שהוא ללורך שעה ואינו נראה שנושא אותם להיות דוגמת העליון אבל בשבת שאינו נושא כלי זיין לעשות מלאכה בודאי שכוונתו להיות דוגמת העליון לפיכך לא ילא זהו סדרת הכמים אבל ר"א ס"ל שתכשיטין הוא לו ור"ל וכוונו שבנות ישראל היו מתקשטים בכ"ד קישוטי כלה כנגד כלה העליונה כן בשבת מתקשט בלדיק בכלי זיין ואינו נראה שמשתמש בשרביטו של מלך דכן לריכין להיות הלדיקים כדוגמא בגין דישתכחון לקמהא מארי סיפין וא"ל אם תכשיטין הם לו מפני מה בטלין לימות המשיח אדרב' שבאותו זמן יתר לריך לרמוז הגו' ויהיו עלי' תכשיטין א"ל מפני שאין לריכים שהרי בלע המות נלח ולא נשאר עם מי לעשות מלחמה כי רוח הטומאה עברה ואיננה והק' ותהיו לנו בעלמא ר"ל לרמוז הקודם שבה עשתה המוערונתא מלחמה עם הקליפות ות' אביי מדי דהוה אשירגא' בטיהרא ומה אהנייא ר"ל לא נשאר חשיבות לכלי זיין מאחר שהרע בטל ואינו והשכינה עלתה ברום המעלות א"כ לא נשאר זכר לנו זה עכ"ל ז"ל :

ונבא אל הביאור בס"ד דהנה ארז"ל שכל המועדות בטלין לימות המשיח חוץ מן הפורים שאינה בטילה וא"כ יוזח דעתם לדור מרדכי שיאמרו גאולתינו תדמה לגאולת בן דוד והראיה שיום הפורים קיים לימות המשיח ושמתו מליה באתו זמן אבל האמת הא' ליתא דכשנגאלו מהמן עדין הם עבדי אחרוש ולא עוד אלא שנסתעבדו אח"ך ליון ולאדום שלא קיעקעו בית אדום כשנלחמו עמו ישראל אלא מעט ממנו הרגו היהודים שבכל עיר ועיר במכת חרב והרג ואבדן ועדין לחלוחית עשו קיימת משא"כ לימות המשיח נאמר והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וכו' כי היא גאולה שלימה ומנוחת עולמים ועוד חילוק ב' כי בימי המן שהרגו היהודים מאויביהם בטורח ועמל הגוף ועוד שהיו מתענים משא"כ לימות המשיח נדמה עשו לפני ישראל כקש לפני אש ולהבה ולא יהיה שריד לבית עשו כי מלחמת ה' נלחם המשיח ברשעים כי כאשר כביכול גוזר ממקום קדושתו ועושה כאשר דרשו רז"ל ע"פ ועברתי בארץ מגרים אני ולא מלאך כי המלאך חשם עליו ית' פן יעמע בטומאת מגרים משא"כ ית' ממקום קדושתו גוזר ועושה ומשבר הקליפות וכן יוכה משיח בן דוד שנאמר בו וברוח שפתיו ימית רשע שגזר

שגזר ועושה כי זה היא מלחמת ה' ובז"י הכתוב והיה לזק אזור מתניו ר"ל קריבו לזק היא המלכות יאזור כלי זיינו להלחם והאמונה אזור חליו שמלכות שמים נק' אמונה כידוע מן הזוהר :

לזה נאה לדור מרדכי שילבשו כלי קרב לרמוז הגם דהחרב של עשו נתגברו ישראל בתשובה והכחו בכלי זיינם כמא"ה ואשר חרב גאוותיך וכו' משא"כ דבור המשיח :

ובז"י הדרן עלך בני העיר וההדר הוא הכלי זיין כמש"ה חגור חרביך על ירך גבור הודך והדרך ובני העיר הם היהודים שנקהלו בכל עיר ועיר והרוג בשונאיהם כי באתו הזמן הלושב בגדי קרב בימות החול יש בו מו' אליבא דכ"ע על שלא לבשו כדי להגן מן המזיקים דאדרבא כי נפל פחד מרדכי והיהודים על אויביהם משא"כ לימות המשיח דמידי דהוה אשירגא' בטיהרא כי בלע המות נלחם ומשיח בן דוד יש בו יכולת לעשות נקמה בכלתי כלי קרב אלא הוא גוזר והקב"ה מקיים וא"ת ולהו לנו בעלמא על מה שקדם לזה סיים וסליקא לה מס' מגילה כי המלכות נרמזה למס' שכאשר המס' כולל הכל והוא הנושא את הערב והליוורין והרקמה כן המלכות כלולה מכל גוונין כדאמר בזהר דכלילא מכל גוונין וכל גוונין נהרין בה שג' וראיתיה לשכור ברית עולם ומגילה רומזת לכלי קרב כי כלי הקרב הם סיפין ורומחין וקשתין וה' דמגילה מתחלפת באחה"ע באות ח' רישא דחרבא ויו"ד דמגילה מתחלפת באות ק' באיק בכר ונגיד לקשתא וגימל דמגילה מתחלפת באת בש גר באות ריש וזקוף רומחא ונשאר אותיות מל מל' חיתוך שמחתכת הערלה באלו כלי קרב ומאחר דסליקא לה מס' מגילה שעתידה להתעלות למקום בינה בסוד אשת חיל עטרת בעלה כדכתב האר"י ז"ל א"כ מה נשאר נוי בכלי זיין כדי לשאת אותו בימי המשיח ולהתהדר בו כאשר עשיתם בימי מרדכי וא"כ גאולת משיח היא העיקרית ובז"י וירם מאגג מלכו ר"ל שיתרומם מלך המשיח מאגג שאגג היה לו חרב וחזי מה סליק ביה משא"כ במשיח וברוח שפתיו ימית רשע וא"ת ולהו לנו בעלמא לרמוז על מה שקדם לז"א ותנשא מלכותו ר"ל שעתידה המלכות להתעלות במקום שהיתה סוכת שלום חופפת דאבנא דאגזרת מחת ללמא וכו' והו כעור וכו' הוא בית עשו לקש מה נחשב עוד הגוי הזה דהוייא בשרגא בטיהרא ב"א אנס"ו :

סיום ל'מס' חגיגה בס"ד.

אמר ר' אבהו א"ר אלעזר ה"ח אין אור של גהנם שולטת בהם ק"ו מסלמנדרא וכו' אר"ל פושעי ישראל אין אור של גהנם שולטת במושעי ישראל ק"ו ממוצח הזהב וכו' :

וי"ך בדברי ר"א אדעביד ק"ו מסלמנדרא לעביד ק"ו מעובדא דר' עקיבא דאייתי במדרש שראה אותו שהיה טוען עליהם ולמד לבנו תורה והלילו מדין ש"ג ומאחר שאת אביו פדה מנהגם כ"ש שפודה את עלמו וא"ת דיו לבא מן הדין להיות כנידון שאביו כבר שלט בו אש של גהנם לעביד ק"ו כך ומה אביו אעפ"י ששלט בו דין של גהנם על שהיה רשע אעפ"כ תורת בנו פדאחו מנהגם בנו שהיה

ל"ג וה"ח לא כ"ש שאין אור של גהגס שולט בו וזה הק"ו הוא יותר עדיף שלומד מדידיה אדידיה ומנהגם עלמו הוא לומד, וי"ל משום דאית דס"ל דדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין והיא סברת ר"מ, והגם דחלוס זה אמת הוא דהא כבר ספר לו המת שבנו פודהו אין בו אמונה בחותם שעה ובפרט ששמע כך ממלאכי חבלה דאפשר דאחוכי מחוכי ביה וגם ר' אבהו שהעתיק המימרא משם ר"א ס"ל דדברי חלומות לא מעלין ולא מורידין וא"ש:

ו"י בעקר הסלמנדרה שאפילו היא מוללת משריפת האש עכ"פ האש מזכירה האור ולפ"ו איך אפשר מי שנמשח בסלמנדרה שיגלל מן האש והלא בלא אור אי אפשר שיתקיים וא"כ איך יכול חזקיהו המלך כשהשליכו אביו לאש בקטנותו במשיחת סלמנדרה וי"ל יכול להתקיים כדי נשימה גדולה מדי דהוי השט במים שיוצא במקום זה ויולא במקום אחר ע"י שהוא שט בין מים העליונים למים התחתונים וגם כאן המושלך לאש והוא נמשח בסלמנדרה הוא מוקיים בעלמו בתוך אבני אש התהלכת ויולא והולך לו ואם נשפחה ונת אוננו מכח האש אלא מכח מגיעת האור וענין אחר הוא ודוק, וחזקיהו ג"כ בענין זה אמו עשתה לו שהלך ארוכות וקלרות בתוך האש ולכך לא איכפת ליה וא"ש:

והנה ר"א עביר ק"ו שלמד האב הוא האש מהולדה היא הסלמנדרה ור"ל יליף פושעי ישראל שיש להם זכות ממוצח הזהב שנעשה לו גם ע"י זכות א' של הקטרת ובשלמא ר"ל רבותא אשמעינן דאפילו פושעי ישראל אין אור של גהגס שולטת בהם וכ"ש לת"ח אצל לר"א ק' אדיליף מסלמנדרה שאין אור של גהגס שולטת בת"ח לילף ממוצח הזהב שאפילו פושעי ישראל אין אור של גהגס שולטת בהם ק"ו לת"ח שיש להם רבותא תורה וג"ח. ואין לומר דק"ו פריבא הוא דאש גהגס שאני א"כ גם לדידיה ק' ועוד דהיבא דמפרך ק"ו לא אמרינן דיו וי"ל דס"ל לר"א דשאני בהמ"ק מקום מקודש הוא ולורך גבוה ויו"ד נסים נעשו בו וכפרה דרבים תלויה בו ופליג אר"ל דס"ל דדוקא ת"ח אין אור של גהגס שולטת בהם משא"כ פושעי ישראל וכן מוכח מרבינו חננאל דפליג שגרם בר"ל תיבת אפילו וז"ל אמר ר"ל אפילו פושעי ישראל אין אור של גהגס שולטת בהם וכו' ומוה מוכח דפליג ונראה לשטתיה אזיל דס"ל בפ' חלק דע"ה אין חיון שני' כי על אורות עליך כל מי שעוסק בטל תורה על תורה מחייהו וארך רפאים תפיל מי שמרפה עלמו על ד"ת תפיל לבד המחזיקים בת"ח שיש להם שייכות בתורה אצל ק' ע"ז הינח תורה בזמנות מוא"ל והלא גם חסידי אוה"ע יש להם חלק לעוה"ב אעפ"י שאין להם סכר תורה מפני שקיימין ז' מצות וכ"ש פושעי ישראל המלאים מצות כרמון מי גרעי ח"ו:

ונראה ס"ל שיקבלו סכר מצוותיהם בג"ע והשתא שפיר אתייא לדידיה הוא דאמרינן בגמרא מ"ד כי נר מצוה ותורה אור למה תלה הכתוב התורה באור והמצוה בנר לומר לך מה נר מאירה לפי שעה אף מצוה כן ומה האור מאיר לעולם אף התורה כן וקרי לג"ע לפי שעה כלפי עוה"ב הבאה אחריה:

וגם ע"ז ק' והלא הגוף לא ערר עם הנשמה ביחד ומו"ש בעונש שמקבל עמה כאמר דרשו רז"ל ע"פ יקרא על השמים מעל זו הנשמה וכו' ובשכר לא יראה והלא אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה ועוד הא אמרינן בגמרא אר"י אמר רשב"י

רשב"י כל מי שקרא קריאת שמע ערבית ושחרית קיים והגית בו יומם ולילה וא"כ מי שמלא מצות כרמון לא היה קורא את שמע:

ו"י על התחיה אחרונה הוא אומר והגם שיחיה בעולם התחיה הרי הוא משלים זמן עולם התחיה וחוזר ובעל בעולם החרוב ולא יחיה אחריה לעוה"ב ובה מדוייק מה שרמו בפ' חלק לדיקים שעתיד הקב"ה להחיות אין שבים עוד לעפרם ומדדייק באמרו לדיקים ולא אמר מתים סתם מכלל דפושעי ישראל הם שבים לעפרם ואינם חיים עוד. ולזה רמו דהע"ה על כן לא נירא בהמיר ארך מל' והיה הוא ותזירתו ר"ל כשהקב"ה מחדש עולמו ובמוט הרים כשתמוטט ההרים והיכן נתקיים בלב ימים שהקב"ה עושה לנו כנפים, ומדקאמר על כן לא נירא מוכח שיש מי שייראו אלו פושעי ישראל ששבים לעפרם ואינם חיון עוד שלא שייך מורא אלא במקום שאפשר להתיירא וא"ש כשתשב בפ' חלק כיתות שאינם קמים בתח' ולא חשיב פושעי ישראל מכלל שהמים ואינה התחיה שאמר עליה ר"א שהיא לאחר החרוב וכך הם שיעור דברי ר"א כל מי שעוסק בד"ת על תורה מחייהו ר"ל שיתן לו הש"ת חיים שיתקיים בעולם החרוב וארך רפאים היא ארך החדשה רפאים המתרפאים מד"ת תפילם ולא יאמר מפלה אלא במי שהוא קם משמע שהיו קמים בתחילה וא"ש, ועיין מדרש שמואל ז"ל על ישראל יש להם זכו' שפירש על עולם התחיה ע"ש:

א"נ י"ל דלא פליגי בגירסת הגמרא דלא גרסינן בר"ל תיבת אפילו וכל א' יש לו כוונה מיוחדת ובתחילה נדקדק בדברי ר"א דקאמר ת"ח אין אור של גהגס שולטת בהם וכו' ת"ח מאי עבדתייהו בנהגם ועיין לר' משביר שהק' כקושייתו ועיין שם מה שפירך ועוד אמאי לא יליף מקו' דר"ל והוה אשמעינן רבותא וקושייא זו הק' ג"כ ראש משביר:

ונקדים מאמר רבינו האר"י שיש לדיקים שנכנסים בנהגם להוליא את הרשעים שסבלו שונשם בנהגם ומשתלבים בו ויליין ומולוכם עמו לג"ע והטעם דהוא נחית משום שהם משורש נשמתו והוא אינו יודון בנהגם רק בעתותא בעלמא נקיט ליה וע"ז התפלל דהע"ה לא תתן חסידך לראות שמת. ולפ"ז יש הפרש רב בין ת"ח לפושעי ישראל דת"ח אין האור שולט בהם כלל ולכך נכנס רבי יוחנן והוליא את אחר ופתח עליה ההוא ספדנא אפילו שומר הפתח לא עמד לפניך רבינו ולכך לא הוה מסתפי אפילו מצעתותא משום שהוה התנדב להוליא. ומשא"כ פושעי ישראל דאש ש"ג אינו שולט בהם לכלותם אצל הם מלמערים לער רב מאד. אח"ך ראיתי להר' מירא דכייא ז"ל שעשה חילוק זה. ולכך ר"א הוא מודה כמימרא דר"ל אצל הוא כוונה אחרת יש לו בזה כאמר שאין שולט בת"ח דין גהגס כלל ואם הוה יליף ממוצח הזהב הוה אמרינן הוי שאינו שולט ר"ל שאינו מכלה אצל עכ"פ מלמערים מאד כמוצח הזהב הגם שאינו נשרף והבו נעשה כגחלת ולכך יליף מסלמנדרה שאינו חס כלל דאש הוה חס היה מה מהחמימות נמלא דכל א' מודה לחבירו ואין ענין זל"ז. ובז"ו הכתוב זאת התורה לעולה וכו' רמו בזה הכתוב מה שנתכונו בזה ר"א ור"ל באמרו זאת התורה ר"ל ת"ח העוסקים בתורה לעולם הם מעלים נשמות הרשעים מגהגס על שהרהרו תשובה בשעת המיתה וגם רמו באמרו העולה שהעולה באה לכפר על ההור הלב וגם כאן

הרהור כיפר עליו להביאו לחיי העוה"ב והגם שהיה רשע שנעמא במ"ט ש"ט ניזול
מכח הרהורי תשובתו וחרטתו ורמוז זה בר"ת מ'נחה ח'טאה א'סם בגימטריא מ"ט
משא"כ ולמילואים הם פושעי ישראל שמלאים מלות כרמון, ולזבח השלמים ר"ל
הגם שהוא מזבח אינו בעלם אלא בדמיון ולכך סיים בהשלמים על שאינו כלה
גופו וא"ש, וזוה לא תק' על מימרא דר"ל ע"פ ופערה פיה לבלי חק שפליג על
ר"י דס"ל אס יש לו חק א' שעשה אינו הולך בגהגס והוא ס"ל אס חסר חק נידון
לא תקשה דידיה אדידיה דאה"נ נידון ואינו שולט לכלותו :

אבל ק' לזה מן הוזהר פ' שלח לך ד' קס"ז דגילו הנשמות לרשב"י על ת"ח
א' שהיה עליו ערעור על דאכספיה לחבריה וז"ל דינא דיינו עליה דגזר
משיח דלהוי ההוא ב"ג לבר בההוא לערא ארבעין יומין לבוף ארבעין יומין יעשרון
ליה בדינא בלערא דגהגס שעתא ופלגא ע"ש, וא"כ נראה מזה דגם ת"ח מלמעבר
ונידון בגהגס, וי"ל בנהר דיגור דייגורו וכתב האר"י ז"ל דיש נשמות שאין שולט
בהם אס גהגס ודנים אותם בנהר דיגור והקו' הוא על הארץ ונהר דיגור על
השמים, א"כ על דאכספיה לחבריה וגם שהיה ת"ח שאני שויתר מאד על כבוד
התורה שהמעשה הזה מעין שפכות דמים לכך התירוהו מאס התורה וניתנה רשות
לאש לשלוט בו. א"כ בלערא דגהגס ר"ל שאר יסורין ש"ג אבל לא האש כי אינה
שולטת בו :

וא"ת תקשה מזהר חדש שאמר המלאך הולך לפני הדיקים כשהולכים לג"ע
על דרך גהגס ולריכים לטבול והמלאך הולך לפניהם ומכריז בזהו
המקום שטובלין בו נשמות הדיקים על הממונים שם לטון טון יקדחת כדו
שלא יכוו הדיקים בטבילה ומשמע הא' לחו הכי היה שולט בהם. וי"ל רוב עוסקי
התורה אינם יגיעים בה כל לרכס כמאמר ר' טרפון והסועלים עללים ולפ"י יכול
להיות שמלמערים בגהגס אבל מי שהוא עמל כל לרכו אינו מלמעבר כלל ורבי
יוחנן יוכיח א"כ לישיב דעתם שלא יבעתו מנהגם ולכך מכריז לפניהם לטון טון
לטון יקדחת כדו שידעו ששלוס להם :

א"נ האי דקאמר לטון יקדחת משום דטבע ריבוי העשן בא מריבוי הדלקה
וזוה דייק שפיר הל' לטון טון ומוכרחים אסם ללטון יקדחת ודוק :

וא"ת והלא פלח הרמון חזי רמון ולא רמון שלם ויחד יאמר שמלאים מלות
כרמון וי"ל מין רמון א"כ כל רקה חזי רמון והוי רמון שלם כב' רקים :

וא"ת תק' לתרווייהו לילפו מן מאמר רז"ל שגדולה המילה שמללת מדינה
ש"ג שג' הנה בדם בריתך זאת המילה שלחתי אסיריך מצור זו גהגס.

א"כ זה ראייה כוללה ואמרין בזהר בראשית כ"ד ל"ד ע"א וז"ל תאגא במה זכאן
ישראל דלא נחתי לנהגם כשאר עמין ע"ז, ולא אתמסרין בידא דדומה אלא בזהי
את, דהכי תאגא בשעתא דב"ג נפיק מעלמא כמה חבילי מלאכי חבלה טהירין
אתפקדן עליה זקפאן עיגא ומאן האי את דהוא קיימא דקדושא אתפרשן מניה.

ולא אתיהיב בידוי דדומה לנחתא לנהגם וכו' ע"ש וא"כ אמאי לא ילפינן ממילה, וי"ל
ק"ו דידיה דהוא אליס דאפילו אס נכנס אין גהגס שולטת בו אבל בכאן מאן
לימא לן דאי הוה נכנס שלא היה שולט בו, א"כ התם שאני דאפילו כניסה אינו
נכנס משום ששומר בריתו הוה וכך דייק ליטנא דוזהר שסיים וז"ל אי איהו
זכיא

זכיא לנעורי ליה להאי את ע"ש :

מ"ד כפלה הרמון רקתך א"ת רקתך אלא ריקנין שבך שמלאים מלות כרימון וק'
דמאי הוקשה לו לר"ל והוליא הכתוב ממשמעו והלא פשטיה דקרא
שפיר הוא שמעבה לכ"י באודם לד גובה הפנים היא הריקה דותלנח צרקתו דסיסרא
ת"י בהומנא דאפיה ולפ"י מאי הק' לו. ולכאורה נראה שהוקשה לו על שבח
לכ"י באודם בלבד והלא נאה הלבן שיושג עם האודם בב' גוויין וא"כ כמו שבח
לכ"י בריח לתפוח הו"ל לכלול שבחה ג"כ לענין מראה הפנים הכל לתפוח ולמה
שבחה באודם הרמון בלא לובן. ז"א שהרי כבר שבחה בתרין גוויין אלו שדומה
לשושנה ואמרין בהקדמה לס' בראשית רבי אלעזר פתח ואמר כשושנה בין
החוחים. מה שושנה זו אית בה חוור וסומק אוף כ"י כן דאית בה דינא ורמיו
וא"כ כבר דומה אותה לשושנה לרמיו שבח זה, עוד קו' זה ליתא שכ"י הוא מלדה
אין בה אלא אודם וכאשר תקבל הנשיקין מבעלה ז"א שהוא רחמים ש"ש בו בחינת לובן
אזי יתווצו שניהם מחוור וסומק ויקראו שושנים כדאמר בזהר פ' ויחי ד' רכ"א ע"א
וז"ל אר"ש דבתר דאתדבקת בבעלה באינון נשיקין אקרי שושנה בגין דכתיב שפתותיו
שושנים אלמא האי טעמא מכד אתדבקת בבעלה רווחת לה מיניה וכו' וכד אתדבקת
ביה באינון נשיקין רוחא ברוחא נקטא מגיה רחמי ואתהדרת למחוי סומק וחור
כשושנה. ואיבו נקט מגיה דינא דאיבו סומק ואתהדר למחוי סומק ומחוי כשושנה וסיינו
שפתותיו שושנים ע"כ, נמלא לפ"י שפיר מדמה לה לרימון וא"כ מאי קשייה ליה :

ונראה לפרש בס"ד שהוקשה לו שפיר והוא ס"ד גובה הפנים הוא גובה ועגול
ומראהו אדום כדאמרין ופלח הרמון הוא חזי רמון כידוע ואינו כולל

הב' שבחים בלד' א' כי העגול והגובה הוא מבחין ומראה האודם הוא מצפנים מראה
אודם חוק וא"כ פלח הרמון לא כלל ב' השבחים בלד' א' ולכך קשייה ליה מ"ד כפלה
הרמון רקתך שאינו כולל ב' שבחים בלד' א' כדאמרן אלא ודאי שכוונה אחרת יש
בכתוב לכך אמר א"ת רקתך אלא ריקנין שבך שמלאים מלות כרימון. שאין
לך כל מלה ומלה שאינה כלולה מתרי"ג מלות כדאמר בזהר ולכך הכתוב קראן ריקנין
ור"ל אומר מלאים מלות אבל השתא א"ש שהכתוב קוראן ריקנין מלד' פרטי המלות
שמשתדלים בהם שאינם מתעסקין בכל המלות כלדיקים ואנשי מעשה על שהם
מתענגים בתענוגי הבל של העוה"ז אבל עב"פ יקראו מלאים מבחינת פרטי המלות
שאין לך כל מלה ומלה שאינה כלולה מתרי"ג מלות וא"ש ויה"ר שהשי"ת זכנו בתורתו
ובמלותיו בשלימות אכ"ר :

ונחזור לעניינינו שת"ח שלום רב להם בשביל תורתם ולא די שלומם אלא גם
זוכין עמהם רשעי ישראל הבאים מנילוני נשמתם. וזו"י הכתוב
ואמרתם כל לחי הוא הת"ח העוסק בתורה שנקרחת עין חיים ואתה שלום כנגד
נשמתו שהיא העקר וביתך שלום כנגד גופו שהוא בית ומדור לנשמה וכל אשר לך
שלום הם נילוני נשמתו השייכים לו שלום :

א"נ אפשר לפרש דמה שאמרו רז"ל שכוונת דהע"ה צפוקו הוה על הקב"ה
וגראה לפרש בס"ד ואתה שלום שלא תכעוס עוד על ישראל אלא שתמיד

יהיו עושים רנוגך ובשלום אתה עמהם כמא"ה כאשר נשבעתי מעבר מי נח עוד
על הארץ כן נשבעתי מקונף עליך ומעור בקך, וביתך שלום ביתך דייקא הוא

בית ג' שתבנה בב"א שלום שהוא שבתך עולמים וקיים לעולם וכל אשר לך שלום הם ישראל קיימים לעולם. כמא"ה כי כאשר השמים החדשים וארץ החדשה אשר אני עובד עומדים לפני כן יעמוד זרעכם ושמכם:

סיום למס' קידושין בס"ד.

תניא רשב"א אם ראת מימך לבי קיין וארי סבל ושועל חנווני והם מתפרנסים שלא בלעזר וכו' אבל מה אעשה שהרעותי את מעשי וקפחתי וכו' וראוי לתת טעם שיחד מלאכה הקיימות ללבי. בשלמא ארי סבל ניחא שהוא גבור וראוי לה ושועל חנווני נמו ניחא שהוא ערמן ובעל תחבולות חנווני זה שמערב פיכולה בפירות ועוסק בתחבולות אבל לבי קיין מאי חשיבותא גביה. וי"ל חשיבותיה היא בשמירתו עד שמתייבש ולריך זמן ואם בא גנב לגנב שתיך רהוטי רהוט ומגיעו ואפילו הוא עומד ברחוק מקום כשיבא הגנב ירוך לקראת קליעותיו במהרה וגם בלילה כשישן עינו א' פתוחה והגנב חושב שאינו ישן. ונראה שלזה רמוז רש"י ז"ל בפי' לבי קיין מייבש קליעות בשדה והלא די באומר מייבש קליעות ותו לא מאי בשדה לרמוז האמור:

וי"ף על קו' זה דשאני החיות האלו מפני שהם מסתפקים במועט והאדם הוא רולה לפרנסתו מינים ממינים שונים ולכך הוא מלעזר וי"ל שכך היא פרנסתו א"נ אפילו המסתפקים במועט בלחם ומים הם מלעזרים ככתוב בזיעת אפיך תאכל לחם וכן אמר ר"ל הלוואי שעמדנו בראשונה ועדין לא פלטינן מנה ר"ל שאוכלים ירקות אפילו עדין בזיעת אפינו, וזוה א"ש שהרעותי את מעשי וקפחתי וכו' שהיא מזומלמת ואפילו הכי לא אתייהא בנחת שהרעותי את מעשי וכו' וי"ל והלא בני חיי ומוזני לאו בזכותא תלייהא מלתא אלא במזל, וי"ל ע"י מעשה התפתוים הוא משתנה והוי למעלה ממול כמאמר רז"ל ישראל למעלה מן המול הם וי"ל למה אומר אבל מה אעשה היה לו להתפלל ע"ז כדאמר ר"מ בעמוד הקודם וי"ל מרוב ענוה הוא מחזיק את עלמו אינו ראוי ליענות והוא אומר הרעותי את מעשי, ועיין הרב אהרן יעקב בפי' בראשית בטעם דוחק ועורר האדם על הפרנסה:

וי"ז והלא יש לו פירות תורה ולמה מלעזר באמת באומר וקפחתי ולמה אינו מתן לו הקב"ה פירות וי"ל לפעמים הקב"ה עושה מן הפירות קרן ומרבה שכרן לעוה"ב כדמלינו אלל ר"א בן פרט שהיה דחוק ביותר ואמר ליה קוב"ה יבנין לך י"ג נהרי דאפרסמונא דכייא, א"נ הרעותי על העולם הוא אומר ומרוב ענוה משרב עלמו עמהם:

תניא רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומניות שבועלם ואיני מלמד את בני אלא תורה שכל אומניות שבועלם אינם עומדים לאדם אלא בימי ילדותו אבל בימי זקנתו הרי הוא מוטל ברעב אבל התורה אינה כן עומדת לאדם בעת ילדותו ונותנת לו אחרית ותקוה בעת זקנתו, בילדותו מהו אומר וקוי ה' יחליפו כח ועלו אבר כנשרים ובזקנתו מהו אומר עוד יטובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו:

ואמר אני מניח כל אומנות שבועלם וכו' עיין הרב חיד"א ז"ל בפי' על מס' סופרים

סופרים שהק' איך אומר מניח אני כל אומנות והלא כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בעילה וגוררת עון ופירך הוא ז"ל אין הכוונה שאין מלמדו מלאכה כלל אלא לומר שעושה מלאכתו עראי ותורתו קבע כחסידים הראשונים וסוים הוא כפי גירסת מסכת סופרים ואני מלמד את בני תורה ולא כתיב אלא שפיר עכ"ל ז"ל:

וי"י ההדיוט נראה לי לתרץ עוד תירוך אחר כפי גרסתנו אלא שטושה קרן מנחלת שדה וכרם ומפרנסהו והשתא א"ש תיבתא אלא:

ואמר שכל אומנות שבועלם אין עומדת לו דקפסל עמידה. שבה לרמוז מאמר רז"ל בגמרא דשב שני הוי כפגא ולא מטוי לבייתיה לנבחרא דאית ליה אומנותא שיש בידו ספק מן האומנות להתפרנס ואפילו בימי רעב שבני אדם מלעזרים לכך נקט ל' עמידה בימי ילדותו:

אבר בימי זקנתו הרי הוא מוטל ברעב והלא די באומר מוטל ברעב ומאי הרי הוא אלא בא לומר שהוא גרם לעלמו דאלו נסק בתורה היה אוכל מלחמה של תורה ומפירותיה בעוה"ז גם בעת זרה כזאת שזכות התורה עומדת לו אבל עכשיו שעסק באומנות וביטל מן התורה הרי הוא מוטל ברעב שהוא היה גרמא בזקין והאי דשינה מלישנא דלעיל דכמו שאמר שאינה עומדת לו אלה בימי ילדותו ותפסל עמידה כך היל"ל ואינה עומדת לו בימי זקנתו וי"ל שהוא פשוט שאינה בת משא ומאחר שאינה בעולם לא שייך למימר דאינה עומדת לכך סוים הרי הוא מוטל ברעב:

ואומר מוטל ברעב ולא אמר הרי רעב בא לרמוז עוד ריעותא גדולה. דאמרינן פ' הכוכב ת"ר רעב בעיר פור רנליך שנאמר ויהי רעב בארץ וירד אברם מזרימיה ואומר לכו וגפלה על מחנה ארם אם יחיונו נחיה ומסוים בגמרא מאי ואומר וכ"ת הגי מילי היכא דליכא ספק סכנת נפשות א"ל היכא דליכא ספק סכנת נפשות לא ת"ש לכו וגפלה אל מחנה ארם אם יחיונו ע"כ והשתא האדם הזה גרע בזקנתו מזימיו רעב שאינו יכול לפור רגליו וכל ב"א שבועים והוא רעב והשתא א"ש אבל בזקנתו דתם כחו וכח כחו הרי הוא מוטל ברעב שנקבר בתוך רעבון שלו והשתא ביבות הרי הוא מוטל א"ש הוא מוטל. ולא אחר. ובפועל אמר בימי וכו' ובת"ח כעת למה שינה הל' ונראה דאיתא במס' פסחים ת"ר שעה ראשונה מאכל לודים, שניה מאכל יורשים. ג' מאכל פועלים וכו'. ששית מאכל ת"ח נמולא הפועלים אוכלים קודם כל אדם הבוקר אור והם אוכלים משא"כ ת"ח והוא מאמר הכתוב אי לך ארץ שמלכך גער ושריך בבקר יאכלו אשרך ארץ שמלכך בן חורים ושריך בעת יאכלו בגבורה. בגבורה של תורה והשתא דייק שפיר ליסנא דבפועל אמר בימי שאין לו עת כת"ח דהרי הבקר אור והוא אוכל משא"כ בת"ח ושריך בעת יאכלו:

אבר התורה אינה כן עומדת לאדם בעת ילדותו ונותנת לו וכו' וראוי לתת טעם מאי רבועא דתורה בזמן הילדות והלא גם האומנות כן היא. אלא דידוע התורה נקראת תושיה שמתשת כחו של אדם וא"כ הגם שאוכל מפירותיה מלד אחד הוא חליש וגמיר. אבל האמת היא שזורתו ונותנת בו כח חדש ואמרינן בז"ח דר"א בר רשב"י ז"ל היה מהלך בדרך ופגע בעורקמא דמיא ונלרך לעבור בנהר וראה

לוקן א' ונער קטן עמו. ואמר ר"א לוקן בא וארכיבך על כתפי האחד והנער על כתפו הב' עד שאטעבירכס בנהר ואניחכס על גב הב' אל והלא ר' חכס הוא והחכס חלס שהתורה מחשה כמו ואיך אפשר לומר כן אל אני שותה ממימה של תורה הרבה ומחליף כחי ביתר שאת ויתר עו וכו' וכן עשה העבירם לאידך גיסא אח"כ שאל לוקן מה עסקו של הנער הזה שמך השיב לו שאני מלמדו תורה בכל יום ויום אל לבוה"ב אני מליך מהדין וחשבון עבור זה אל רבי ודאי כחך גדול לבוה"ב ונעלם ממנו וידע שהיה אליהו ז"ל ושמה מאד ע"כ נמלינו למידין שהתורה מוספת כח ת"ח כדי לעזרו ולעסוק בה ולזכותו והשתא אל ש"ס בה רבותא גם בזמן הילדות ומייתי קרא בנערותו וכו' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים ר"ל כמו שהנשר הוא עזבו לעוף במעוף ברום העולם יסוד האש שורף כנפיו ואח"כ חוזר ומתחדש גם הת"ח הוא כן שחליפו כח וכו' הגם שיכתפו עלמס וחולשים כנגד אורה של תורה היא נותנת להם כח כאמור:

והשתא אל ש שדימה אותם לנשר והגם כנ"ל ליונה נמשלה שנא' כנפי יונה נחפה בכסף מה כנפיה מגינות עליה אף כנ"י מנות מגינות עליהם מ מ דימה אותם לנשר לרמוז מאמריו:

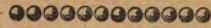
עוד נלע"ד טעם אחר שהמלך על העופות הוא הנשר ות"ח נקראו מלכים שג' בי מלכים ימלוכו ואם סתם ב"א נדמו ליונה החכמים הם המלכים לכך דימם לנשר:

ויש לדקדק למה האריך בלשונו היה לו לקצר ולומר עומדת לו בעת ילדותו שג' וקוי ה' יחליפו כח ונותנת לו וכו' זקנותו שג' עוד ינובון בשיבה. ולמה כפל הל' בילדותו מהו אומר וכו' וראיתי להר" ר' רמיהל אחידא ז"ל שהקשה בענין זה במשנת שקביא בן מהללאל וכו' דע מאין וכו' וחזר ותבא מאין באת מעפה סדומה ה"ל לערב וליתני מאין באת מעפה סדומה. ופי' הוא ז"ל שחלוקה הא' כנגד הנשמה והשניה שנזכר בה עפה סדומה ועפר ורמה ותולעה כנגד הגוף ע"ש. וגם אלו אומרים ונפרש הבא ש"ס ב' חלוקות חלוקה הראשונה הילדות והזקנה כנגד העוה"ז שאוכל מפירות התורה וחלוקה הב' הילדות כנגד ימות המשיח ועולם החרוז והזקנה כנגד עוה"ב כמאמר רב בגמרא עוה"ב אין בה וכו' אלל לדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהגים מזווי השכינה וחלוקה הא' כפשט הגמרא והב' רמוז באומרו בילדותו מהו אומר וקווי ה' הם הלדיקים העוסקים בתורה לשמה יחליפו כח אלו ימות המשיח שישתנה כחמו מכל לך ופנה לבוה"ב יעלו אבר כנשרים כנגד עולם החרוז כמאמר רז"ל עושה להם כנפים ושמים על פני המים בזקנותו מהו אימר עוד ינובון כנגד עוה"ב וכו' יהיו קימים לעד ולעולמי עולמים דשנים ורעננים יהיו וזה שרמוז הח' באומרו ונותנת לו אחרית שאחרית עם הכולל בגימטריא כתר כנגד תרי"ג מלות דאורייתא וז' דרבנן:

א"נ בפסוק הזה רמוז כל הטוב והנעימות שנמשך מנח התורה מהגוה"ז ועד עוה"ב באומרו עוד ינובון רמוז מאמר רז"ל שת"ח אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב ועוד ינובון מל' ניב שפתיים שעוד ינובון גם הנשמה בג"ע והגוף בקבר שפחותיו דובבות כשאומרים שמועה מפיו ולא בעוה"ז בלבד אלא עוד ינובון בשיבה כנגד ימות המשיח שמאריכים ימים כמאמר הכתוב עוד ישבו זקנים וזקנותו

וזקנות בירושלים דשנים אלו עולם התחיה ורעננים כאלו אמר רעננים ורעננים כמו שדרשו רז"ל ע"פ ויתן לך יתן ויחזור ויתן וגם כאן רמוז באומרו ורעננים רעננים לעולם החרוז ורעננים יהיו לעולם הבא לעולם שכולו טוב לעולם שכולו ארוך ה' וזכו עם שאר עמו ונחלתו וישמח בנו בנעים כבודו וזיו הודו והדרו ושובע שמחות את פניו חנ"ו:

אח"כ ראיתי בזוהר פ' ויקרא ד' ע"ו וז"ל שחולים בבית ה' לזמנא דמלכא משיחא. בחלרות אלקינו יפריחו בתחית המתים עוד ינובון בשיבה בהוא יומא דישתכח עלמא חרוז דשנים ורעננים יהיו לבתר דכתיב כי כאשר השמים החדשים וכו' ע"ר ומדאי נפשאן עכ"פ ד' חלוקים אלו בפסוק דאייתי גמרא:

סיום למס' נזיר בס"ד.

א"ר אלעזר ת"ח מרבים שלום בעולם שג' וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך עיין בסיום ברכות ובריות עוד בזה:

אפשר לפרש בס"ד על ענין מעשה דר"מ שהיה דורש בע"ש ושהה ועבר זמן רב והיה בעלה של אשה א' שהיתה שוהא בדרוש וממתין עד שהבא וכו' הגרות ונשבע שלא יכניסנה לביתו עד שתרוק וכו' וראה ר"מ הענין ברוה"ק וכו' אל תלמידיו רבינו כך מבזין את התורה אל ולא די למאיר להיות כרבו שהסם שנכתב בקדושה נמחק כדי לעשות שלום וכו' ובז"י תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם עושים שלום רב האיות דבר שאין הדעת סובלתו כעובדא דר"מ שג' וכל בניך לימודי ה' שלומדים מהי"ת מן הסוטה לכך ורב שלום בניך שלום רב עושים. אל"ה הפשט הזה שמעתיו בשם ח"ר רפאל קלין:

א"נ אפשר לפרש בס"ד עמ"ש מהר"ם אלשיך ז"ל בפ' בחוקותי ע"פ ונחתי שלום בארץ שבעת שרנה הקב"ה לברוא אדם ומלך במלאכים נחלקו לד' כיתות חסד אומר יברא שכולו מלא חסדים. אמת אומר אל יברא שכולו מלא שקרים. לדק אומר יברא שכולו מלא לדקות. שלום אומר אל יברא שכולו מלא קטנות. מה עשה הקב"ה השליך אמת ארלה שנאמר ותשלך אמת ארלה. והם מסייעין את ישראל בתורה שהיא בחינת אמת ואלו זוכין היה מוריד ג"כ מדת השלום שג' ונחתי שלום בארץ עכ"ל ז"ל. ובז"י ת"ח מרבים שלום בעולם ר"ל ע"י עסק התורה נחתי נחית השלום ומשלים עימהן כדי לסייעם שנאמר וכל בניך לימודי ה' היא תורה לשמה ורב שלום בניך בא שלום לעולם:

א"נ ת"ח וכו' ידוע דרכם של ת"ח להיות עלוזים ועוד דרכם להרביץ תורה כר"ח ז"ל שהעיד עליו רבינו הקדוש גדולים מעשה חייל על שהרביץ תורה בעיירות. לז"א ת"ח מרבים שלום בעולם ע"י ריבון התורה ודרכם של ת"ח להיות עלוזים ובז"י ורב שלום בניך:

א"נ עיין במדרש תלפיות ע"ד ד' ק"ח מעשה נורא היה בש' תכ"ה במדינת באיריין שהיה רעמים וברקים חזקים עד מאד אשר לא נראה מימי אדם והיה שם ח' ראש ישיבה והשביע על הרעמים וברקים ונפל שם זקן אשמאי וצטלו הרעמים והברקים כלם ותפשו הזקן והודה ולא בוש כי הוא ופיעתו היו בעזרתו

בעורתו ועשו כן בכיווף ונמשך ענין זה כמה ימים ונמשך מזה שמתו כמה ב"א וכמה בהמות ודנו את הזקן בשריפה ע"ש. גמולא ת"ח הזה בכח השבעת השם כמה ב"א הליל מהטק ובז"י ת"ח מרבים שלום בעולם ע"י עסק התורה. שג' וכל בניך למודי ה' הוא חלק הגסתר ורצ שלום בניך. עיין תוספת זוהר ויקרא ממשעה דר"א ז"ל במעשה דחוייא שעשה נסים ונפלאות ע"ש ויען כי ארוך הוא לא העתקתיהו והכל עשה ע"י טובה לרוה"ק זיע"א :

א"נ גמרא מליעא ב' גות זו ע"ג זו וירק בגתים. ר"מ אומר של עליון ר"י אומר של תחתון אומר ר"מ אם ירלה העליון ליעול עפרו חין כאן ירק אומר רבי יהודא אם ירלה התחתון למלאות גינתו עפר חין כאן ירק. אומר ר"מ מאחר ששניהם יכולים למחות זע"י רואים מהיכן ירק זה חיי. אומר ר"ש כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליעול הרי אלו שלו והשאר של תחתון אומר אפרים ספרא תלמידו של ר"ל משמיה דר"ל הלכה כר"ש :

וי"ר מאחר שר"מ ור"י נותנים טעם לדבריהם מהיכן למד ר"ש ז"ל לומר כל שהעליון פושט את ידיו וכו' ומ"ע השאר של תחתון אם בשביל שמתכבד התחתון על העליון ליכנס בתחמומו וכי בשביל זה הותר לו הגול ליעול של העליון ובסיומו למס' מליעא פי' דרכים אחרים ע"ש :

ונראה לפרש בס"ד בהקדים דידוע מאמר רז"ל שהעליונים נשפעים מכה מעשה התחתונים. דבחתערותא דלתתא ע"י מלות ומעש"ט חיתער חתרעותא דלעילא שירד שפע מהי"ת לכל העולמות עולם המלאכים ועולם הגלגלים ועולם השפל מעולם העליון לעולם התחתון וכן כתב זוהר פ' וילא ד' קב"ג ע"א וז"ל עושה לך כל עת ופי' בכל עת יכול ב"ג למעבד לך. אלא מאן דיסתדל בארתי דאורייתא ועבד לך עס חינון דאלטרכו לה דכל מאן דעבד לך עס מסכנא חסגי התיא לך עילא ותתא תא חיי מאן דאסתדל בלך התיא לך עילא דעבד סליק לעילא וכו' ואמשיך ברכאן וכו' ממובעא דכל מצועין ומהיהיא אמשיך ברכאן לכל חינון תתא ולכל רתיבין ולכל חילין כלהו אסתבראן וכו' ודא הוא דכתיב עושה לך כל עת תא חיי כד הווי ישראל בארעא קדישא לינון הווי משכי' ברכאן לעילא ותתא ע"ש. נמנינו למידים ממשעה התחתונים יורד שפע לכל העולמות וא"א להתחתונים לקבל השפע והברכה אם לא באמצעות עולם המלאכים ועולם הגלגלים דכל עולם נועלת שפע הראוי לה והשאר לעולם השפל. והנה נידון זה שפע המשתלשל מלמעלה למטה יש בו אחיזת העליונים והתחתונים העליונים אומרים ליתא דידן גבה שאנחנו בכוחינו נוכל לקבל השפע מלמעלה משא"כ התחתונים. והתחתונים אומרים שאם חין מעשה התחתונים הגורם הורדת השפע מאין ולאין בא לכס ואנחנו העקר. ובאמת כלם זוכים כ"א והעליונים נועלים חלק הראוי להם והשאר לתחתונים ובזה מדוייק לר"מ ז"ל שפיר כל שהעליון פושט את ידו ונוטל ה"ז שלו. והשאר של תחתון כדאמרן וא"ש :

ובז"י ת"ח מרבים שלום בעולם. כאמור כל שהעליון וכו' וממילא נחו ושקטו ממריבה כי כל א' וא' זוכה נוטל בשלו ומהיכן למד זה לז"א וכל בניך לימודי ה' שלמד מהי"ת משפע המשלשו מלמעלה למטה ורצ שלום בניך :

א"נ השלום א"א לעשות אם לא בשוין כגון ב' עשירים אם רצו ביניהם המחבר קלותם

קלותם ומתוך השלום לריך שיהיה דוגמתם ג"כ איש עשיר. וכן בזקנים זקן. וא"א לתוך השלום עני בין העשירים. ולא נער בין הזקנים. משא"כ ת"ח שנתרבה מוראו מאת ה' אלקיך תירא לרבות ת"ח. וכל לתוך השלום אפילו בין הזלכים. כי כתר תורה גדול מן הכל שג' צי מלכים ימלוכו. כאשר רינה שמעון הלדיק לאלכסנדר והסנהדרין לנבוכדנצר. בימי יהויקים ובה מדוייק הל' ת"ח מרבים שלום ולא אמר עושים שלום. אלא מרבים בכל מקום יותר מהמון העם שאינם אלא עושים שלום כדאמרן. ואייתי ראייה מהפסוק שנאמר וכל בניך לימודי ה'. ר"ל שנתרבה מוראם מאת ה' אלקיך תירא לרבות ת"ח וכלמד מוראם ממורא ה' ובזה ורצ שלום בניך שמרבים שלום :

א"נ שלפעמים עושים מריבה בחנם מכה חסרון הבנה כגון ראובן שמכר לשמעון חצית של יין ושמן. ונפל בתוכו שרץ וחשב הקונה שנאסר וטוען למוכר שברשותך נפל. והמוכר ג"כ פתי וטוען לא כי אלא שברשותך נפל. וההמון אינם יודעים מה לעשות וכשצאים לפני החכם אומר לקונה חין אסור זה אלא משום כל תשקלו ומוחר למכור לאחרים שאינם יודעים והקולות יחלון. לז"א ת"ח מרבים שלום בעולם יותר מהמונים. והטעם משום וכל בניך לימודי ה' שלומדים בתורת ה' ע"י עסק התורה יודעים היתר והאסור. ממילא ורצ שלום בניך רצ שלום :

א"נ בא"א ע"י שורשים ברבים מוסר ויראת ה' ימשך מזה שיחזרו העם בתשובה ולומדים ועושים וזכות הרבים תלוי בהם שאפילו א' אם עשה תשובה יצטל הקב"ה בשבילו גזירות הרעות שנאמר כי שב אפי ממנו מהם לא נאמר אלא ממנו כדאמר בגמרא. לז"א ת"ח מרבים שלום בעולם כדאמרן שמכוחם שעושים תשובה וגם לומדים ועושים שנאמר וכל בניך לימודי ה' שלומדים בתורת ה' ורצ שלום בניך :

א"נ בא"א ידוע מאמר רז"ל ויעבור ה' על פניו ויקרא. מלמד שנתעטף הקב"ה כש"ל ואמר מרע"ה י"ג מדות ואמר למרע"ה כ"ז שישראל עושים לפני כסדר הזה אינם חוזרים ריקס. והעיקר המקובל אלנינו מרז"ל שיהיה נהג במדות אלו מה הקב"ה רחום אף אתה היה רחם מרחם על הצריות מה הוא חנון וכו' והנה המדות אלו שכיח בת"ח יותר מכל ב"א שמלמדים תורה לרבים וגומלים חסדים ומיטפלים בלרכי ליבור וחוגנים ומרחמים עליהם. ולפי"ז יכולים ת"ח לעשות כסדר הזה והם מלומדים מהשי"ת במדות אלו בחנינה וברחמים ומצטלים גזירות קשות ורעות מן העולם. ובז"י ג"ח מרבים שלום בעולם כאמור ומהיכן למדו זה ואייתי קרא וכל בניך לימודי ה' שלמדו מהי"ת ובזה ורצ שלום בניך שמרבים שלום וא"ש :

א"נ בא"א בס"ד ידוע מעשה דצלידון באיש ואשה שנשאתו עשרה שנים ולא ילדו ורלו לגרש האיש את אשתו וצאו לפני רשבי" ע"ה וא"ל כשם שנזדווגתם מתוך משתה ושמתה וכו' והספיל עליהם ונפקדו. ללמדך כשם שהקב"ה פוקד עקריות כך הלדיקים פוקדים עקריות. וע"י כך תהיה ברכת הבית מרובה והאהבה ואחיה השגא ושלוש וריעות יהיה צניטה. ובז"י מאמר החכם. א"ר אלעזר א"ר חנינא ת"ח מרבים שלום בעולם כאמור שנאמר וכל בניך לימודי ה' שלמדו

שלמדו מהי"ת לעשות כמעשהו וזוה ורבו שלום בניך כלול בשלום הזה כל העובות
ובא זכר לעולם בא שלום לעולם. וסיים בגמרא דברכות א"ת בניך אלא בניך.
לרמוז מאמריו שכבנה האיש מאשתו והיה לו בנים כנלע"ד ויה"ר שהשי"ת יחזיר
עטרה ליושנה בב"א אכס"ו :

סיום למס' סוטה בס"ד.

ת"ר כשמת ר"א הגדול נגזו ס"ת ונראה (לחת טעם בס"ד) שדימהו לס"ת
הנה כי הוא העיר קינה לפני מיתתו ואמר אוי לכם ב' זרועותי כב' ספרי
תורות שנגלגין בקבר ולכך גם תנא דברייתא רהיט ואזיל אלישטיה דמר. וראוי
לחת טעם על ר"א ז"ל שדימה ב' זרועותיו לב' ספרי תורות דידוע מאמ"ה אם
לא בריתו יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתו שהבריאה של שמים וארץ
נתייחסה לב' ידיו ית' לימין ולשמאל כמא"ה אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים
וייחס בריאת שמים לימין והארץ לשמאל וכן התורה המקיימת שניהם הם ב' בחינות
תורה שבכתב ותורה שבע"פ תורה שבכתב היא בחינת שמים ותורה שבע"פ היא
הארץ ולכך בזכות התורה מתקיימים שניהם הנה והנה תורתו של ר"א הייתה
מקיימת שניהם והם מכוונים כנגד ב' בחינות התורה ולכך אמר אוי לכם ב' זרועותי
שהם כב' ספרי תורות לרמוז האמור ותנא דברייתא דימהו לס"ת גם הוא נקיט שותא
דמר שאמר על עצמו שבעה שביקרוהו תכמים בחלויו כלום חסרתו דבר מן התורה
לכך דימהו לס"ת על שהיה בור סוד שאינו מאבד טפה וקיים הפל שלא חסר
דבר והשמים והארץ ראויים לעמוד בזכותו ולכך בתמורו של עכנאי גזר אומר
ועשה צבריאת הארץ חרוב יוכית אמת המים חוכיה וכו' ומה שטוגע לשמים
ב"ק תוכיה ודוק :

כשמת ר"י בן חנניה בטלה עלה ומחשבה ר"ל שהיה מתייעץ בדעתו בחכמה
ועלה מן הכליות שהיא כנגד המחשבה כדאמר בפתיחת אליהו ז"ל
חכמה מוחא חיה מחשבה מלגאו ולכך כשפירש בספינה עם ר"ג ז"ל והפליגה
וכלתה פרוסה שהביא ר"ג עמו וא"ל לר"י יהושע מה נאכל עוד כי לא נשאר מן
הלחם וא"ל ר"י סמוך אדידי כי הבאתי קמח עם הלחם וא"ל מה זה יהושע
מה ראית שהבאת קמח חוץ מן הלחם והשיב לו כי יש כוכב א' ובכל שבטים שנה
עולה ומטעה הספינות שבים ולכך חשתי לו והבאתי ג"כ קמח וכן ענין סבי אהונא
דס' סבי איפקר מאתריהו ואייתי להו בספינה שיט בה ס' חדרים ובכל חדר ס'
כסאות והביא מעפר ארלס עמו והביא ממים בלועים וכל אשר דימה כן היה
ולכך אמר מימי לא נלמתי אלא חשה ותינוק ותינוקות ודוק :

משמת ראב"ע בטלה עטרת חכמה שעטרת חכמים עשרם וי"ל ולמה בטלה והלא
ר' עשיר ממנו היה והאורייריה דר' עתיר משבור מלכא הוה וי"ל דבשעה
דמני צברייתא בטלה עדיין ר' לא הוה כי ראב"ע היה נשיא עם ר"ג שהיה
זקינו של ר' ושפיר קאמר בטלה עדיין להר' תו"ט שהקשה בתימה אלישנא דמתניתין
דבכלהו קתני שבטלה וברשב"ג קתני כשמת רשב"ג מתה פרישות וטהרה ולמה שינה
הל' והניח בל"ע ובתוספות חדשים על הגליון תירץ דבטלה משמע לגמרי ומתה
לא

לא משמע לגמרי ע"ש וכן תירץ הרש"ש ז"ל אקשיא זו שהקשה ג"כ מהרש"א ומאי
תירלו והלא עטרת חכמה ג"כ היתה בר' לאחר ב' דורות וקאמר כשמת ראב"ע
בטלה וכו' וי"ל לאחר ב' דורות שאני שהם חילקו כך על אותו הדור וא"ש ולא
תקשי מר"ע דאיפתר משית מיילי שי"ל שראב"ע היה עשיר יותר א"נ שיט לו
שבח אחר ולפ"ז ג"כ י"ל על ר' :

וא"ת סוף סוף כשתנא תנא קמיה דרב יוסף כשמת ר' בטלה עטרה א"ל לתנא
לא תמני עטרה דאיכא אנה וכן רב נחמן א"ל לתנא לא תמני יראת חטא
דאיכא אנה ולמה ר' לא אמר לא תמני עטרת חכמה דאיכא אנה וי"ל דאין הכי
נמי דר' לא שנאה במתניתין דידים אלא תנא דברייתא הוא קתני לה :
והאי דקרא לעושר עטרת חכמה משום דניחא להתכבד מחמת העושר ולא
יקבלו כבוד בשביל התורה וכן מלינו שר' עקיבא מכבד העשירים וכן ר'
מטעם זה שגם הם עשירים ולרמוז שראוי לכבדם בשביל עשרם כך שמעתי
מהגאון הרי"ח הטוב נר"ו :

משמת ר"ע בטלו זרועי תורה ידוע מאמר רז"ל שג' לריכס חזוק תורה
ואי"ו וד"א, והנה ר"ע נתחזק מאד בלימוד התורה עד שסיפרו עליו
כשהיה הולך ממקום למקום היה נוטל עמו תרנגול להקישו משנתו כידוע ממשנה
שארע לו כשהיה בדרך בא הארי ואכל התמור וכו' וכן היה מקושש עלים
ולהצעיר בלילות הארוכים ואומר לשכניו שהיה נהנה מהם ג' הנאות בחומו של
אור להתחמם ובששנו שיפקח עיניו בע"כ ולא יישן ובאורו יאור לו נמלא שהיה
מתחזק בכל יכולתו ללמוד תורה ולכך כשמת בטלו זרועי תורה :

א"נ זרועי תורה דייק לומר בל' רבים כי שבח האדם ללמוד וללמד וזכה
שישאו ממנו כ"ד אלף תלמידים מה שלא זכו אחרים כמוהו ונסתמו
מעיינות החכמה כלע"ד שע"י שהיה דורש כתר אלויות היתה נשפעת החכמה מן
הכתר ומשפעת לתחתונים ובמותו נסתמו כי אין לנו תמרתו :

משמת רחב"ד בטלו אנשי מעשה, ידוע מעשה שלו שראה חביגה של תרנגולות
אלל פתח ביתו והכניסם לביתו והע לו בליס הרבה והושיב התרנגולות
עליהם והולילו אפרוחים ונתמלא הבית ומכרם וקנה עזים והם הם דאיתו דובי
בקרנייהו וכשילא בעל התרנגולות נתן לו העזים, ראה והציטה מעשיו הגדולים
עמו מספר כי מי יוכל לסבול בעיקר דינא לשמור הצנים כי עורח גדול הוא
ונלאה הסבל מנשוא וזהו עשאו עזים וידוע אושר האדם בג' תנאים ר' יעיב
לב"ב ויהיה להם ממנו קורת רוח ועוד לשכניו יהיה טוב והג' לכל העולם וזה
שרמו רש"י ז"ל בג' נפלאות מסיפוריו אמר לחומך והדליק, ואיכו לימנו כשוריק,
ועיני לאתיין דובי בקרנייהו ודוק :

משמת אבא יוסי בן קטנותא פסקו חסידים ולמה נק' שמו בן קטנותא שהיה
מקטנותו של חסידים. וראוי לחת טעם למה קראוהו קטנותא ולא
קטן כשמואל הקטן ונראה לפרש שכונתם שקראוהו כך להגדיל כבודו לפי שהיה
חביב מאד וסופן של חסידים לכך גדלוהו בב' אותיות באות תי"ו ובאות אל"ף
שאות תי"ו הוא סוף האותיות וגדולה במנין מן הכל ואות האל"ף יחזור לחשבון אל"ף
כשתחשוב אותיות כמנפ"ן ב"ף פשוטה הוא ה' מאות ומ"ס סתומה שש מאות
וגו"ן

ונו"ן פשוט ז' מאות ופ' פשוטה ח' מאות וז' פשוטה טשע מאות והא' הוא אל"ף וסומן לדבר הקטן יהיה לאל"ף ולפי' שהיה סופן של חסידים גדלוהו צב' אותיות שהם סוף החשבון התי"ו והאל"ף שהוסיפו על ההטן :

א"נ עיין בהקדמת זוהר בראשית שספר רש"י זלה"ה שפיליסוף א' שאל אותו ע"פ כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך וכו' לסוף אול ואתגיייר בכפר שחליים וחוליק אורייתא סגיא וקרן ליה יוסי קטיגאה והוא בין זכאין ורמון דההוא אתר קח את הענין משם. נמלא מובן מל' זוהר שהוא גר וזכה לתורה ולחסידות דדייק ליטניה מדקאמר והוא בין זכאין ורמון דההוא אתר משמע שנתגדל עם החכמים והחסידים וזכה לכל זה ואם זהו יפה קרו ליה קטנותא צל' תרגום ולא יוסי הקטן בלשון הקודש כדי לרמוז שהיה עיקרו גר וזכה להוסיף מחול על הקודש כאנקלוס הגר שהרגם התורה כדי לכלול היכל טוגה עם הקדושה כאשר אמרו המקובלים ז"ל וכן האיש הזה זכה לכתר תורה וחסידות וא"ש :

משמט בן עזאי בטלו השקדנים נראה לפרש בס"ד ע"פ מה שהביא אלשיך בס' שושנת העמקים על שיר השירים משם המדרש על פ' נחלו

לחיך בתורים לוארך בחרויים וזת"ד מעשה צבן עזאי שהיה דורש והיתה האש מלהטת סביבותיו הלכו ואמרו לר"ע כשראה ר"ע את בן עזאי אל שמעתי עליך שאתה יושב ודורש והאש מלהטת סביבותיך אל"ל הן. אל"ל שמה במעשה מרכבה היתה דורש אל"ל לאו אלא הייתי חורז פסוקים מד"ת. ומתורה לגביאויס ומגביאויס לכתובים והיו שמחים הדברים כנתינתן מסיני בסיני. לא באש ניתנו שנאמר וההר בוער באש עד לב השמים וכו' ע"ש. וידוע שעסק התורה מאירה בלומדיה שנאמר חכמת אדם תאיר פניו והסקדנות היתירה שעשה בן עזאי שפנה מכל עסקי העולם ועסק בתורה ניתוסף לו מעלה יתירה על שאר החכמים שאפילו בדרש שלו בליבור הופיע וזקע אור התורה בגלוי והיה לו כחומה והיה מקיפו הגם שלא היה עוסק ברזי התורה ולכך ראו לומר משמט בן עזאי בטלו השקדנים שלא הניח כמותו :

משמט רש"י עלה גובאי ורבו לרות. וי"ל למה חילק הגובאי מן הלרות והלא בכללן הוא וי"ל משום שהוא כנגד הכל וכתוב בו לפניו כגן ה'

ואחריו מדבר שממה ומעורר לרות רבות ולכך חילקו. ועוד שקראו ה"ת חילי הגדול ולא די לערן של ריבוי האוכלסין של אוה"ע שהם למטה אלא מהגרין עממם בחיילות שמשלחין עליהם גם מלמעלה וזכה ניכרת הסתרת פנים שקיים בהם מקרא שכתוב ומלאוהו לרות רבות ורעות ונתקיים בהם משארז"ל לא דיון לנדיקים שמסתלקים מן העולם אלא אחריהם פורענות באה ה' ינילנו :

תני תנא קמיה דרב יוסף משמט ר' בטלה עמוה אל"ל לא תתני עמוה דאיכא אנא. תני תנא קמיה דרב נחמן וכו' לא תתני יראת חטא דאיכא אנא וק' כשתנא תנא קמיה דרב יוסף. למה לא אל"ל לא תתני עמוה ויראת חטא דאיכא אנא עניו ורב נחמן ירא חטא דבחד זמן הו דהא רב יוסף ורב נחמן שניהם בזמן א' היו ורב נחמן למד מרבה ואח"ך מרב' יוסף ורב נחמן פקיע שמיה הוה דקרי ליה צמ"ק מחסדי בצל וכן י"ל לרב נחמן למה לא אמר לתנא דאיכא אנא ורב יוסף שרב יוסף פקיע שמיה בעמוה כדאמרין בסוף ברכות דכל הנהו שני דמלך רבה לא ניהו רב יוסף שום כבוד בעלמו שאפילו אומנה לביתה

לביתה לא קרא, וי"ל משום דאיכא תרי מיני עמוה חדא שאינו מתקוטט עם המנגד שמחריפו אבל נקיע ליה בלביה ומלטער. צ' אינו מרגיש אפילו בלבו כהלל הזקן שהיה עניו ביותר, וכן ביראה ג"כ יש צ' מינים א' יראת העונש צ' יראת הרוממות ולפ"ז לא יוכל שום א' להעיד על חבירו שלא יוכל רב יוסף להעיד על לבו של רב נחמן שהוא הגיע לתכלית היראה שהיא יראת הרוממות וכן רב נחמן לא יוכל להעיד על לבו של רב יוסף שהוא בתכלית הענוה שהגיע עד קצה האחרון שאינו מקפיד גם בלבו ולכך כל א' יודע בעלמו דוקא שזכו כל א' למדה ידועה בתכלית השלימות כמו רבינו הקדוש שהיה שלם בכל, וזכה נסתלקו מוקשיא שביבחו עלמם והכתוב אומר יהלך זר ולא פיך דהתם טעמא משום שלא יתגאה ויהנה לבו במה שמשבח עלמו משא"כ באלו השלמים במדות בתכלית השלימות לא יתגאו ולא יהנה לבם והשבח והניגוד אללם שוה ואין זה משום יהלך זר וכו' :

א"נ עיין בס' כ"י שלי צפ' וילא ע"פ הלא ברחל עבדתי עמך דבפסידא דלא הדר עביד איגש דינא לנפשיה אליבא דכ"ע בין לר"י בין לרב נחמן והנה

ידוע שנתשבתו יס' במדת הענוה כאשר אמרו רז"ל ע"פ כי אתם המעט מכל העמים. וכן אמרו רז"ל ע"פ לא בשמים היא לא תמלא תורה בגסי הרוח וכן ע"פ האי כל נמא לבו למים ומקראות אחרים וא"כ אם בטלה ענוה יגיע העלבון לתורה וכן ביראת חטא ושהה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה והכל תלוי בה וכן דרשו ע"פ והיה אמונת עתיד וכו' יראת ה' היא אולרו אי איכא יראת ה' אין ואי לא לא נמלאו שניהם פסידא דלא הדר ועלבון התורה ולכך אמרו ליה לתנא דאיכא אנא דכבוד התורה הוא ובפרט דפסידא דלא הדרה היא ולכך משרא שרי וא"ש :

רש"י בד"ה משמט ר"א ולא עיד אלא שאני שונה ג' אלפים משל בגניעת קישואין בהל' כישוף אתא לאשמעינן שבחיה דר"א הגם שיש לו ידיעה כ"כ בהל' כישוף

שלא תאמר חסר כנגדו מן התורה אלא הגם שאני לומד ג' אלפים משל וכו' לא חסרתי מרבותי כלום וזהו שכן גדול שהרי ארז"ל המערב עם התורה דברים חילוניים דומה לחצית שמלאה יין אם תורק לתוכו אבן. וילא כנגדו מן היין וכאן לא חסר כלום ומזה הטעם דימהו לצור סוד שאינו מאבד טפה וא"ש :

הדרן עלך עגלה ערופה וסליקה לה מס' סוטה אפשר לקשר הענין בס"ד ע"פ מה שארז"ל עתיד מלך המשיח להפריש ערי מקלט כדי לקלוט הרואה בשוגג

ועיין בספר אהבת יהונתן בהפטרה ויפתח הגלעדי משם התוספות שהקשו על מאמר הגמרא שבגלעד שביחי רולחים וכי מה ענין שוגג למזיד ותירלו מאחר ששכיחי רולחים במזיד וזמן צידם להרוג בשוגג ע"ש ולפ"ז מאחר שצריך להפריש ערי מקלט לימות המשיח לגלות על מי שרלח בשוגג כל ששכיח שיהרגו במזיד וכל זה קודם שיושלם התיקון אבל אח"כ בלע המות הגלגל. עוד פירש מהר"י מפראג ז"ל בהפטורה ע"פ והגשים תשכבנה הטעם שמושלים על הגשים הוא עון גשים הזונות שגרמו סבת החרבן כדמוכח בישיעה ע"פ ביום ההוא יסיר ה' וכו' ולפ"ז ודאי אח"כ גודרין עלמם מן הזונות שאפילו אחר דור המצול גדרו עלמם ק"ו לימות המשיח. ולפ"ז בימי המשיח שכיח ע"ד אבל לא שכיח גילוי ערויות וצ"ו הדרן עלך עגלה ערופה שבמתניתין אמר שבטלה עגלה ערופה ובטלו מי המרים ותחזור לימות המשיח עגלה ערופה והדרן ל' חזרה ותחזור כדאמרין מאחר ששכיח רליחה בשוגג שכיח

מזיד ולכך תחזור עגלה ערופה. אבל והליקא לה מס' סוטה דלא שכח מוי המרים
סגודרים עלמס כדאמרינן. יה"ר מלפני אלקי השמים שזכנו לראות בגאולת שכנית
עוזנו ועט"ר עם כל בית ישראל ששים ושמים צב"א :

סיום רמס' גיטין בס"ד.

א"ר אלעזר כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מוזבח מוריד עליו דמעות וכו'.
י"ל מאי אתא לאתויי בתיבת כל הול"ל המגרש ותו לא. ועוד מוזבח מאי
עבדיה דבכני. ואפשר ליישב צב"ד הלא ידוע אין הדיעות שוות בגירושין דיש
מגרש את אשתו והגם שהיא טובה מפני שהוא מעליל עליה שקר כדאשכחן בס'
חסידים מעשה בחסיד א' שגרש את אשתו החסידה ורשע גירש את אשתו המרשעת
והלכו ונישאו צב"ז עיי"ש המעשה. נמלא הגם שהיתה טובה ומשכלת גירש אותה.
ויש עוד אופן ב' מגרשה משום סבה כגון שהקדיחה תבשילו כב"ה או מלא אחרת
נאה הימנה כר"ע. כנגד שנים אלו המוזבח קובל וזוכה על אדם זה כנגד הא'
המגרש אשתו והגם שהיא טובה זוכה המוזבח עליו לומר מה לך שאתה מגרש
אשה טובה כזו והלא כמוני כמוך כמו שהקב"ה נתן בחלקי כל בהמה טובה ושמינה
כמא"ה את הכבש אחד תעשה בבקר את הכבש המיוחד היא הבהמה הבריאה
ושמינה גם אהה כן וא"כ מה לך כי תעזוב אשת געורים יהשי"ת כיבדך כמוני
לפ"ז יאה לבכות על דעתך הקלושה הלא אני מתענג ודשן במנה היפה ונחת שולחני
מלא דשן ואתה למה בועט במזבח השמיים. ואופן הב' שהמגרש על סבה שהקדיחה
תבשילו או מלא אחרת נאה הימנה הגם דחלי גרמיה באשלי רברבי כב"ה וכר"ע
וסמיכתו יפה עכ"ז המוזבח זוכה עליו לומר גם כזה לא היה לך להעמיד דברייך
על דין תורה והיה לך לעשות לפני משוה"ד ולסבול העלבון ואל תגרש ואין
לך אלא תרעומות אם הקדיחה תבשילך לא היה לך לגרש אלא תאמר מולך גרם
שתקת אשה כזו שמפסדת ממונך הלא השי"ת אמר אעשה לו עזר כנגדו ודא
איתתא גרמא לי עקא. ואם מלאה אחרת נאה הימנה ג"כ לא היה לך לגרש
דאם חכם אתה היה לך לעשות מקחך לש"ש כדאמרינן בסוף הענית מכוערות שבהן
מה הן אומרות קחו מקחכם לש"ש שאין אשה אלא לבנים ולפ"ז היה לך לומר
מולך גרם ליקח את זאת ועליך אמר בן סירא גרמא דנפל בחולקך עב או ביש
גרריה. והיה לך ללמוד ממני שאני מוזבח ה' ושולחני של מקום נקרא וזה עלי
השי"ה להקריב את הכבש הנבחר והשמן ויקרה לפעמים שלרי עין לא יביאו
הטוב שבגדרם אלא בהמה הכחושה ועכ"ז לא געלתי בה מאחר שנסדרו אבריה
על המוזבח והיתה בחלקי אלא בלבד נתרעמתי עליהם כמאמר הנביא ואמרתם הנה
מתלאה והפחתם אותו ר"ל שתאמרו הכבש הזה הוא שמן ועב צבצר והוא ילאה
אנשים מנשוא מרוב כבדו והוא שקר אלא והפחתם אותו מרוב קלוהו אם
נפחתם אותו היה עף על שהוא קל מסוה"ן נמלא לא געלתי בה אלא נתרעמתי
בלבד. והלא דברים ק"צ ומה אני שלוחו של מקום ולריכין צ"א לכבדני וגם אזה
עלי השי"ת את הכבש המיוחד תעשה אפ"ה איני נועל בבהמה הכחושה מאחר
שנפלה בחבלי. אתה הגם שיש לך על מה לסמוך הם עמודי עולם צ"ה ור"ע

עכ"פ היה לך ללמוד ממני ולקבל העלבון הזה לכך אני זוכה עליך על דעתך
הקלושה :

זבוח אתי שפיר מימרח דר"א כל המגרש אשתו ראשונה ודייקין כל לאתויי
מאי הכוונה היא כך לא מצעיא אם אשתו טובה ומעליל עליה עלילות
ברשע וגרסה ודאי המוזבח זוכה עליו מאחר שחבלים נפלה לו בנעומים אשה
טובה כמוזבח שלום עליו השי"ת את הכבש האחד המיוחד בעדרו וכל זה לא שיה
לו לאיש כזה. ודאי יאות עליו למזכר ולמספר אלא אפילו אם יש לו סבה
שהקדיחה תבשילו כב"ה שיוכל לגרשה או מלא אחרת נאה הימנה כר"ע שיוכל
לגרש אפ"ה המוזבח מוריד עליו דמעות שיאמר המוזבח הלא גם אני אוכל לגרש
את הקרבן כמאמר השם ואפ"ה עשיתי לפני משוה"ד ודיו לעבד להיות כרבו
ודי זכה כי אין פלוגתא בדרשה הנוגעת לי והיה לך לעשות לפני משוה"ד וגם
אני לא ארצה בקרבך ברטון אלא על ד הכרח כי אין דעתי ונחה עליך לז"א
כסות דמעה וכו' ולקחת רטון מידכם ואמרתם על מה על כי העיד ה' ביך
וצין אשת געורך ואתה בגדה בה :

א"נ כל המגרש וכו' כל לאתויי מאי ועוד שסיים הכתוב והיא חבירתך ואשת
געורך מאי הוא דכפל במלות שונות אלא הכוונה שלא תאמר אין הבניה
אלא על המגרש מן הנישואין אחר שכרתה ברית עמו דאין אשה כורתת ברית
אלא למי שעשאה כלי אבל לא מן הארוסין לז"א כל המגרש אשתו ראשונה בלשון
דלא מצעיא. לא מצעיא אם גרש מן הנישואין המוזבח זוכה עליו מאחר שכרתו
ברית ביחד אלא אפילו מן הארוסין. וזכה דייק לישנא דקרא והיא חבירתך ואשת
בריתך ר"ל היא חבירתך על הארוסין הוא אומר שאסרה אכ"ע כהקדש בחיבורה
עמו דאמר לה הרי את מקודשת ר"ל כהקדש שאסורה על כל העולם ולא עלי ג"כ
הקדש אלא לי ר"ל שלי כדאיתא בתוספת נמלא היא חברתו בקידושין ואשת
בריתך בנישואין דאין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי לז"א אשת בריתך
ר"ל באישות כרתה ברית עמך ולא היה לך להפר ברית כי צברית ה' לקחנו לחבלי
וגורלו ולא נמירנו ח"ו ולא ימיר אותנו לעולמים :

זבוח יתבאר מה דאיתא בפסחים צפ' האשה דף פ"ז ע"א צב"ד ח"ל הקב"ה
להושע ישראל חטאו והיה לו לומר בניך הם בני חטונך הם בני אברהם יצחק
ויעקב גלגל רחמיך עליהן לא דיו שלא אמר כך אלא אמר לפניו רבש"ע כל העולם
שלך הוא העצרים באומה אחרת אמר הקב"ה מה אעשה לזקן זה אומר לו לך וקח
לך אשת זנונים ותוליד לך בנים זנונים ואח"כ אומר לו שלחה מעל פניך אם הוא
יכול לשלוח אף אני אשלח את ישראל שנאמר ויאמר ה' אל הושע קח לך אשת
זנונים וילדי זנונים, וכתיב וילך ויקח את גומר בת דבלים, גומר אמר רב שהכל
גומרים בה (פירש"י גומרים ביאתם ותאות לבם) בת דבלים דבה רעה בת דבה רעה
(דומה בת דומה רש"י) ושמואל אמר שמתוקה בפי הכל כדבלה ורבי יוחנן אמר שהכל
דשן בה כדבלה וכו' לאחר שטלדו ב' בנים ובת א' ח"ל הקב"ה להושע לא היה
לך ללמוד ממשה רבך לאחר שדברתי עמו פירש מן האשה אף אתה גדול עלמך
ממנה ח"ל רבש"ע יש לי בנים ממנה ואין אני יכול להביאה ולא לגרשה ח"ל
הקב"ה ומה אתה שאשתך זונה ובניך זנונים ואין אתה יודע אם שלך הן אם של
אחרים

אחרים הן כך ישראל שהם בני בחוני בני אברהם יצחק ויעקב אי' מד' קנינים שקניתי בעולמי וכו' ואתה אחרת העבירם באומה אחרת. כיון שידע שחטא עמד לבקש רחמים על עולמו אי"ל הקב"ה עד שאתה מבקש רחמים על עולמך בקש רחמים על ישראל שגזרתי עליהם שלש גזירות בעבורך עמד ובקש רחמים וביטל גזירה והתחיל לברכן שנאמר והיה מספר בני ישראל כחול הים וכו' :

ויי לתמוה מה היה בדעתו של אותו לדיק לומר החליפם באומה אחרת איך הוליא דברים אלו על עם נחלת ה' הלשון לא תסבלנו להחליף הטוב ברע והי"ל כדאמר בגמרא בניך הם וכו' כי הדרך סלולה לפניו כדאמר ליה למשה בעגל לך רד כי שחת עמך והשיב מרע"ה עמי ולא עמך כשאמרו בסיני נעשה וכשמע קראת אותם עמי וכו' ועוד אם על אחרים לא חס על עולמו לא חס והלא אם החליף האומה גם הוא בכללם דאין ברירה. ועוד מה תקן בזה והלא דברים ק"ו ומה ישראל שעמדו על הר סיני ושקסו וזהמתן הם חטאים אה"ע לא כ"ש ואם כן מה הרויח ית' בזה. ועוד את"ל יעבירם באומה אחרת מה תקן בזה שחטאו והלא סוף סוף לריך לפרע מהם על מה שעשו כי עברו על דברי מלכו של עולם. אבל יובן בזה דאיתא בפסחים פרק הג"ל דף פ"ט ע"ב רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע עריבו ריפתא בהדי הדדי אדאכיל רב הונא בריה דרב יהושע חדא אכיל רב פפא ארבעה. אי"ל פלג לי אי"ל הא קבלתון. איתביה כל הני ושני כדשינין (פירוש השיבו ממשניות שרצה לפשוט ממנה אם אוכל בפסח יותר מחבריו נותנין לו חלקן ודחה אותם המשניות לומר משום טעם אחר הוא ע"ש בארוכה) איתביה סבולת פלג ליה (פי' ב"א שיסבו לאכול בלוותא בעלמא יוכל לחלוק חבריו שכנגדו אם רואה שאוכל יותר ממנו לא יוכל לומר קבלת עלך) אול איערב בהדי רבינא אדאכיל רב הונא בריה דרב יהושע חדא אכל רבינא תמינא אמר מאה פפי ולא חדא רבינא ע"כ. וי"ל מה ראה עכשיו לרעות ברב פפא אפילו אם אוכל מאה שכנגדו הלא בארבעה לא ראה במאה ירצה והי"ל לומר לא פפי ולא רבינא. אי"ל הול"ל איהדר לרב פפי דעדיף לי מרבינא אלא מאחר שהיה בדעתו לאכול בלוותא עם חבריו ולא ערב לו לאכול לבדו והגם שראה לא טוב להתחבר עוד עם אחר מאחר שהיה חבריו אוכל על חד ארבעה לא פירש מלאכול עוד עם אחרים אלא אמר שמא יזדמן לי אי' כלבדי ואוכל עמו ביחד והדבר הזה הוא גריעות על רב פפא שפלג ליה וכשראה לרבינא עבד על חד תרין אמר אם אשוב ואשתתף עוד עם אדם אחר דילמא אכיל על חד שיתסר ולכל הני נישלוג וכו' לפ"ז טוב לי שאשובה אל מקומי הראשון ואקבל עלי שאם אכל על חד מאה עוד אין אני דובר אליו כלום מאחר שזולתי בכבודו ולא עלה בידי כלום. ומכאן יודע טוב כוונת הושע הנביא וכל הקוסיות שהקטינו בחדא מחתא מחתנהו שחשב הושע מאחר שאמר לי ישראל חטאו והם בניו חבלו וגורלו ואינו מעביר על פשעייהם אני אעשה להם תיקון עד עולם יקום ואשיא לו עלה שיעבירם באומה אחרת והדבר הזה הוא זלוול בכבוד ישראל אבל הוא טוב להם כחרישה לזריעה שקלקול הארץ גורם לה להלמיח הזרע שע"י שיקח לו אומה אחרת וכל העכו"ם ערלים ערלי לב וערלי בשר מלאים כל חטא ופשע הדוקים בזה עזי פנים וקשי עורף וימאס בהם ויגעל ויאמר אחזור על אחי ורעי ואקבלם עוד על

על כל מה שיעשו שאם עוד אחליף אומה באומה הלא אין לדבר סוף שמה האומה אחרת תתפקר עוד יותר ומאחר שזולתי באומה הישראלית והחלפתים וגמלאו גרועים מהם אין עוד תקנה אלא לשוב לישראל עד עולם ואהיה מוחל וסולח לעוונותיהם ואחר כך אפי עמהם ויהיו לי כקנה בושם הטוב כי הם הטובים ומשובחים שבשולם :

אבר דעת קומו לא היתה נוחה בזה כי אין הנידון לומר לראיה שהשיב לו כי ישראל הם מד' קניינים שקניתי בעולמי וכרתי עמהם ברית של מלח זקים לעולם שלא אחליפם באומה אחרת ואיך אחאפק להמיר בני בכורי בעבד כושי וגם אם יהיה לפי שעה שלריך להפך ברית ולמאוס בערים וזה הוא חולין נגד כבודי חלילה לכן אני אומר לו לך קח לך אשת זנונים וילדי זנונים וילד ואח"כ אומר לו לך וגרשה אם יוכל לעשות זה הלא דברים ק"ו ומה אשה שלקחה שאין לה ברית כי אין אשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי וזאת קדשה היא בעיניו ואין לה ברית עמו והברית שלה שקר ומוזיק אפ"ה קשה לו לפרוש ממנה אני שכרתי ברית עם ישראל שנאמר לי ואבא בביתך, לעבדך בבית ה' אלקך לא כ"ש ולא דמיא הא כלל לרב הונא בריה דרב יהושע ורב פפא דהתם לזותא בעלמא הוא דעבד ויכול לפרוש הימנו לפי שעה אבל ישראל נאמר עליהם כאשר ידבק האזור על מחני איש כן הדבקתי לי בית ישראל ואומר ואחסם הדבקים בה' אלקיסם חיים כולכם היום :

י"ד דהא הפסוק שמביא ממנו ראה היפך דבריו, לפי דבריו המוצח בזכה לבד ואינו לועק וראיה שמביא כסות דמעה את מוצח ה' כבי ואנקה משמע תרתי בזכה ולועק וי"ל אורחא דמילתא נקט שאין לך אשה שמתגרשת ואינה בזכה אבל לפעמים יקרה שגם לועקת בקול מר מכח לערה שמדומה לה הגירושין כפריות הנפש מן הנוף אבל לא כלם לועקים אלא מיעוטי מן המיעוט לכך נקט ליטנא דהוא רגיל שהוא הבכיה לז"א כל המגרש אשתו ראשונה אפילו מוצח מוריד עליו דמעות וזהו כל המגרש דלפחות לא סגי בלא בכיה אבל אה"כ הכתוב דקאמר כבי ואנקה לפעמים יקרא כך אבל ר"א נקט דבר שהוא רגיל לזה דייק בלשניה כל המגרש המוצח מוריד עליו דמעות דמכיה אינו ניול :

א"נ י"ל דקאמר אפילו מוצח וכו' מאי רבותיה דמוצח דבזכה הול"ל המוצח מוריד עליו דמעות אלא איתא במדרש תלפיות דענף מוצח על דהא דאמרו רז"ל כל שמתה אשתו ראשונה בחי אפילו המוצח מוריד עליו דמעות כי' מאי רבותיה דמוצח שבזכה אלא משום שהוא אכזרי שחוטטין לו בהמות ואוכלם ונקרא מוצח על שם כך ומאחר שהוא אכזרי ואפ"ה בכה על שמתה לו אשתו ראשונה מכאן אדם דן שלערו של האיש הזה הוא מרובה ע"כ תורף דבריו ז"ל ולפ"ז שפיר אשמעינן קרא דהמוצח בזכה על המגרש אשתו ראשונה דהנה ידוע טבע האכזר אינו מלעצר בלעז אחר כי לבו קשה ואינו רך ומאחר שראינו שגם המוצח בכה ע"ז משמע דכ"ש השאר הכלים של בהמ"ק שהם בזכים ביותר וגם לועקים לכך דייק אפילו מוצח מוריד דמעות והשתא יתיישב גם דקדוק הפסוק דקאמר כסות דמעה את מוצח ה' די, ומאי כבי ואנקה דקאמר אחר שהוכיר מוצח ה' אבל השתא אתי שפיר דאפילו המוצח בזכה מדקאמר כסות דמעה את מוצח ה' כבי

ובכי והנקה דקאמר אח"כ אם חיו ענין למוצח דהא דאמר כסות דמעשה ועוד לא
אמר ובכי והנקה בתוספת וא"ו דמשמע וא"ו מוסיקף על ענין ראשון תהיו ענין
לשאר כלים של צהמ"ק דהם מוטערים יותר מן המוצח בכי וגם הנקה והתי
שפיר דדייק בלישניה אפילו המוצח בוכה לומר אפילו המוצח שטבעו אכזרי לפחות
בוכה וק"ל:

א"נ הטעם דבוכה המוצח דהנהידוע שאלו לתורה חוטא במה ענשו ואמרה מביא קרבן
ומתכפר לו והטעם ע"י שמביא קרבן לכפרה ונתחרט על מה שעשה מתכפר לו
בזה והנה זה האיש לא הוסיף לכבודו קצתו שהקב"ה קבל בקרבן וזה האדם
לא קבל פיוס דברים ממנה דמסתמא האשה כפופה בפני בעלה ואם חטאה כנגדו
בקדיחת תשיליו וכדומה הי"ל לקבל פיוס ממנה שהמוצח שמביאין עליו כפרה
העקר ג"כ התשובה שאם לא חזר בתשובה זבח רשעים תועבה לכך המוצח מוריד
עליו דמעות על שהוא שליח דרחמנה ומקבל פיוס והאיש הזה חיו מקבל פיוס:
טעם אחר שהמוצח מוריד עליו דמעות על שהוא מוחל הקב"ה בשבילו עונותיהם
של ישראל והטעם אשה נמחלים עונותיו כמו שדרשו רז"ל ויקח אה
מחלת על שם שנמחלו עונותיו ומאחר שהמוצח מזוון מכפר כנגדה הוא מוסתף
בלערה לכך בוכה עליו:

והטעם דבוכה עליו ולא עליה משום שהוא גרם הגירושין דהאיש מוליח
בין לרעונה בין שלא לרעונה משא"כ האשה אינה מוליחה אלא לרעונו:
וסיים על כי העידה' בינך ובין אשת געורך לומר איש ואשה שזכו שם י"ה
בניהם ואם לא מחלת בשביל אשתך לא הי"ל לגרש אלא למחול בשביל
שמו ית' השוכן ביניכם ולו"א אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך פוריה תיבת פור'
ר"ת פריה ורביה נשאר שם י"ה השוכן בניהם לומר בפריה ורביה ישאר שמו ית'
וטוב לך:

ובזה אשיר בניך קימים כשתילי זתים סביב לשלחנך ה' יחיר עיניו בתורתו אכז"ר:

סיום ליום נדרים בס"ד.

ההיא איתתא וכו' נראה לפרש בדרך רמז בס"ד שרמז כאן ד' מלכיות ששלטו
על ישראל צבל מדי יון אדום וכו' לדבר צמ"א שאינה נאכלת אלא בחומץ
וכל מה שעשו הזרזות והשתדלות לשלוט בעולם ולהשמיד לשונאיהם של ישראל
לא הלליחו אלא נאבדו ונשמדו וכאשר נעשה לג' המלכיות ששלטו בעולם כן יעשה
לעשו אבי אדום והתחיל צא' הוא גלות צבל אשר היה ראש לכלם באומרו
היא איתתא וקראו איתתא לגבולדגלר על ששבע עידיגין חלפו עליה ונחפך לנקבה
וכל חית השדה נתקלסו בו דכל יומא דתשמיש וכו' הכונה שיש צ' עבירות
הגורמים עומאת הארץ וסילוק השכינה א' גילו עריות דכתיב בה ולא תקיח
הארץ אתכם בטמאכם אותה צ' ע"ז דכתיב בה ואנכי הסתר אסתיר פני וכו'
כי פנה אל אלקים אחרים ולכך דימה לעון הללם שהקים ליומא דתשמיש משא
ידיה לגברא הכוונה שהיה אונסם בעבודתן שהיה מכריז ומאן דלא יפל ויסגוד
ביה שעתא. ובה היה רוחן ידיהם מעון הללם שלא נתחייבו שונאיהם של ישראל
מיתה

מיתה כמאמר השב"י לתלמידיו אמר הקב"ה הם לא עשו אלא לפנים וכו' ולו"א
הות משיח' ידיה כענין ורחמי ידיהם על העגלה וכו' ידינו לא וכו' יומא חד אחייה
ליה מיא לממשה ידיה כלומר שהיה מכריז כמנהגו בקל קרנא משרוקיתא וכו' א"ל
דהא מילתא לא הות האידנא הכוונה שארז"ל שדניאל בקש לנשק הללם על
שהיה נתון הנין של כה"ג בפיו ובקש לעשות תחבולה ועלה ועמד למול פיו והשביעו
לנין שילא מפיו ולא יתחלל ש"ש וכן היה ואח"כ הללם נפל על פניו ולכך א"ל
לא הות ההיא מילתא האי דנא כי הופרה עלתו ולא נעשית מתשבתו א"ל א"כ חד
מן נכרים אהלו דהוה הכא אי אנת לא. הכוונה והלא כל הנכרים ע' אומות עבדוהו
ומא' מהם יתבסס [כי אהלו ל' מור ואהלות כדפי' רש"י] די לו ולא איכפת
ליה בכך. א"ר נתמן עיניה נתנה באתר ולית ביה מששא הכוונה בא' ליתן טעם
מהו ענין התבססות הגה כתב מאר"י אברבנאל כוונת נבוכדנצר צללם ששאלו
בלורתו כמאמר הגמרא אגדרטא הוה והוכרח לעשות לורתו ולעבדו כל האומות
כי ידע שסופו לירד מזלו מאיגרא רמה לבירא עמיקתא ותשב בדעתו אם כל
האומות יפלו לפני לורתו אפילו מי שמזלו בריא חיו יבריא מזלו הוא יותר ולפי'
לא יבגר מא' מע' אומות שלא יתבסס מזלו ממנו ולכך קראם אהלו ולא איכפת
ליה אם נפל מכה דניאל ולכך קאי אנת לא כלומר דלא איכפת ליה עוד ועכ"ז
לא אעלה בידו אלא חרש דאין בין לו וכו' ומלכותו בעלה ובצל שקעה ונתקיים בו
רבות מתשבות צבל וכו' צ' בא לרמוז גלות מדי צימי המן הרשע באומרו ההיא
איתתא ודימהו לאשה הגם שהיה רב בממשלה לפני מרדכי ידמה לשפחה כנענית
כי קנין כספו הוא כידוע ומה מתקן דברי רז"ל במגילה לעשות כרעון איש ואיש
איש זה המן שנאמר איש לר וכו' ואיש זה מרדכי שנקרא איש יאדני וק' מפני
מה הקדימו רז"ל לדרוש על המן שנק' איש ואח"כ מרדכי אלא רמזו לדברינו כי
המן הוא איש בערך הממשלה ולא לפני מרדכי משא"כ מרדכי הוליו אותו
מתבת ואיש וא"ו יתירה לרמוז שהוא איש כפי הממשלה ואיש כלפי המן כמ"ס
מפ' ויתן לך יתן ויחזור ויתן ולזה דימה לקמן לאיתתא דלא הוה בדיחא בהדי
גברא הוא מרדכי שביום שילא מן הסעודה כתיב וכראות המן את מרדכי יושב
וכו' וימלא המן חמה כי לא נתפעל באותו היום שראה את חיו אינם חיים
באומרו וכל זה אינו שוה לי וכו' א"ל האידנא מ"ס כאילו שקיל. וערי מרדכי
בהדי המן מ"מ היום זעוף א"ל לא ליערתן צד"א כי האידנא הכוונה שצבל יום
ויום היית קם מלפני מלא קומתך והיית נוהג צד"א עידי בדרך השמים שיעמדו
לפניהם אך היית עובר לזוי המלך שזה לכרוע ולהשתחות הצבל היום ילאת גם
משורת ד"א דהא כתיב ולא קם ולא זע אפילו הידור בעלמא לא עשית כדפי'
הר"מ אלשיך ז"ל ומה ראית לעשות כך א"ל לא הות דהא מילתא האידנא
שנתבשרתי מדרדקי דבי רב בשורה טבא שופר עלתו ותיבטל מתשבתו ומעשיך
לא יתקיימו עכשו ולכך אני שמח ולא חושבך לבלום א"ל א"כ הלין נכרים נפשווי
דילמא חד מנהון אי אנת לא הכוונה שאני עודני בתוקפי וגבורתי ואלו
הנכרים הם ישראל שעזבם אלקיהם מאחר שהיו עם קרובו שמוכרים
נפט כלומר מלאכתם בזויה שאפשר אתה כא' מהם אתנך והגם ששער
המלך אתה יושב. ואזמין את העך ואטול רשות מהמלך ואעשה חפצי אם
אתה

אחה עורך במדרך ולא תעשה רעון המלך וכן עשה הרשע ויעש העץ א"ר נחמן לא תשגיחון ביה. ר"ל שקשר רשעים אינו מן המנין והגם שיזמין העץ וישראל היו מתענים ומתפלשים באשר לא תתעמו על מרדכי על שלא כרע לרשע כי עיניו נתנה באחר שהיה נושא ללמי ע"ז בצגדיו ואדרבא שהמן ובניו יתלו על העץ וישראל יעלו ברמים בזכות מרדכי. גם זה המן נפל שדיך ואחר התחיל בגלות השלישי גלות יון באומרו :

ההוא גברא דהוה מהרוז בביתא פוא ואיתתא. קראו גברא על שבא על ישראל בעוון וגבורה להעבירם על דתם באונס ולהאבידם אם ינגדוהו והיה סגור בבהמ"ק הוא ואשה היא כי שהיה ביד ישראל ועמא למזבח והקריב לאלוה תעתיבם. על אהא מריה לביתא הוא מתתיבו ועל שהיה כה"ג קראו אדון הבית שבתחילה ברח בהר המודיעת הוא ובניו ומשפתחו וכשראה הגזירות הקשות שהיו על ישראל ורבים מסרו עלמם על ק"ה מרד במלכות יון ונלחם עם בגרים הרשע ושריו ונצבוריו עד השמיד כל חילו ולכך אמר שנכנס אדון הבית. פרטיה להולא וערק שפרץ הגדר וברה הוא בגרים הרשע וענין פריצת הגדר היא שגלת זקנו וכשתנית לורתו ופרץ גדרו ש"ע כי הוא איש והוכרח להשתנות כדי לברוח ולהגיד לאנטכיוס לקבץ רובי חיילים יותר מזמן הקודם כדכתב ביוסיפון. ואמר רבא ואיתתא שריא ר"ל ששרה כנ"י שירה על שהתנוץ הגם הזה בקרבה וסיים אם איתא דעבד איסורא אירכוסו הוה מרכס הכוונה שאל תקשה מ"מ אמרו שירה שהאויב הלך לקבץ גייסות יותר מקדם ולשמחה מה זו עושה ולכך השיב אם שכיח שיבא בגרים הרשע המתטיח את ישראל ברובי חיילות ודאי ישחתו חיילותיו ויסגר חדר בחדר להחבא כי קבלה בידינו כל העושים לו גם ואומר שירה עושים לו גם אחר וכן האמת שנעמן בתוך מגדל א' ושרפו החשמונאים את המגדל באש ובשרף בגרים הרשע כדאמר ביוסיפון כן יאבדו וכו' וחזר לרמוז על גלות הרביעי גלות אדום באמרו ההוא נושא הוא עיטוס הרשע שהכניס לזונה בבהמ"ק בבית קדשי הקדשים כדאמר בהניזקין א"ג קראו נושא ע"ש שהכניס ללס תעתיבם לבהמ"ק כאשה המנאפת תחת אשה תקח את זרים וג"כ כאן חלק עבודת ה' שלריך לקיים ז' מצות הכניס ע"ז לשם דעל לגבי איתתא שאחר שגלתם בערי הגליל ובשאר ערי ישראל וכבשם ובא לירושלם שטיקת חיבת כ"י ניכרת שם ע"י בהמ"ק. אהא גברא גיבורים גאספו לשמור חומות ירושלים שלא ילכדנה. סליק נושא יתיב בכללי צבא הכונה שישב על הר הזתים הוא הר המעשה שהיה מכוון כנגד מסך פתח ההיכל. הו מחתן תחלי תסם ר"ל היו שם חברת החכמים וחסידיים שנדמת קומתם לתמר כמא"ה זאת קומתך דמתה לתמר וכו' והיו מבקשים השלום ולא עלה בידם. דטעמינן חויה אלו הפריטים שהיו מכלים כל מבקשי השלום ואכלו את שארית יעקב ודימה אותם לנחש כדאמר מד"ר התחילו למשל לפניו משלים חבית של יין וכדרך בו דרקון וכל כפ' הניזקין בעא מרי דביתא למיכל מהנהו תחלי ואמרו למיכל כי הם תלמדיו ופרי מגדיו בלא דעתא דאיתתא זה ריב"ז הוא שפרנס את ישראל ארבעים שנה רזה ללא בלא ידיעתם שהוליאוהו כדמות מת ר"א ור"י תלמדיו במטה בלא ידיעתם כדי להגיל את החכמים והחסידיים כאשר השיב במשל שהביא במדרש רבא מביאין חבר וטעלין את הנחש כדי להגיל את החבית א"ל

א"ל ההוא נושא לא תיכול וכו' הוא פנגר שר הערביים שהשיב על דברי ריב"ז ששורין החבית וממיתין את הנחש כלומר מומיתים הכל ואיך יכול להגיל את החכמים וכן עשו והחריבו לבהמ"ק ואכלה חרוב עובים ורעים, אמר רבא איתתא שריא הכונה הגם שעשו כל אשר יזמו לעשות נקם ה' מטיטוס ע"י פרטוש א' ושמוחו ישראל במפלתו של רשע על שנתמקמק ז' שנים שטיקת הפרטוש במוחו וא"ת ומה יועיל מותו לישראל מאחר שגלות אדום ארוך הוא ולא בא קלו עד הנה. והשיב אם איתא דעבד איסורא ניחא ליה דליכול ולמות הכונה כי טיטוס קיסר הוא לדוגמא נעשה שגם אומתו ישו לו לעתיד ומתו דסליק ביה אם איתא דעבד איסורא ניחא דליכול ולימות. הכונה מאחר שמזינו מי שעשה האיסור והחריב נוח לו שישרף באש בשעת מיתתו ולז"א וליכול ר"ל במורא צפת שימות ולבדרי קטמיה אשכ ימי ולכך סיים בקמל"ן שבא ללמדנו דגם עשו דוגמתו כדכתב והיה בית יעקב אש וכו' ובית עשו לקש וכו' בב"א :

סיום ל"מס' בתובות במ"ד.

ר' אבא הוה מנשק ריפי דעכו. הנה נראה לפ' דרך רמזו בס"ד דלמה מנשק ריפי דעכו כי כאשר תמנה שם הויה ב"ה ושם אדנות ושם אבא עם הכולל יעלה עכו. וידוע כי כאשר יתיחדו ב' שמות הקדושים כבר נמחה האויב והיו סימן לגאולה. ר' חנינא מתקן מתקלי שהיה מתקן המכשלות כי גם זה סימן לגאולה כל גיא ינשא וכו' ונגלה כבוד ה'. ר' חמי ור' אבי קיימו משמשה לטולא ומטולא לשמשא ג"ז רמזו לגאולה שמשא לטולא ומתוך הגאולה שדמה תוקף שמש כמא"ה איכה תרביץ בזהררים לטולא דרחמנא ומאחר שזכינו לטולא דרחמנא יזכנו הי"ת להאיר פנינו בשמש שג' וזרחה לכם יראי שמי וכו' ר' חייא בר אבא מוגנדר בעפרא גס זה רמזו לגאולה שג' מקימי מעפר דל וכו' א"ר זירא אמר ר' ירמיה בר אבא דור שבן דוד בא קטיגוריא בת"ח הכונה שתוקף הברות שיוולדו ממקטרגים הוא בא יותר בת"ח שהם מתייסרים בעולם יותר משאר ב"א כמשל המדרש משל לפרה השמונה והכחושה ובע"ה יש לו משא על מי יעמיטנו לא על השמונה ובא לפרש היסורים באיזה סגנון ואמר בזווי ובזווי דבזווי הכוונה שיטלו השוללים כל מה שגמלא אתם ולא ישאירו עוללות וכשיבואו שוללים אחרים ולא ימלאו דבר שוללים מהשוללים עלמם כדאמרי אינשי שונרא וכרכשתא עבדו היולא מתרבה דבש גדא ויתקיים אז ואת עם עמי תושיע. רב חייא בר אשי אמר רב עתידין חילגי סרק שיטעמו פירות שג' ובני ליון וכו' חלק זה ממלא ללס הקב"ה יש מאין ואומרו כי עתנשא פרוו ולא אמר פרי שבששת ימי בראשית גרעה הליוו שהי"ת לוח עץ עושה פרי ר"ל חפילו חילגי סרק דעלמא יהיה עושה פרי והיא שינתה ותולא הארץ עץ עושה פרי דוקא ולא העץ פרי ועבשו כי העץ נשא פרוו הקדוש שזוה הי"ת וסיים תאנה ונפן נתנו חילם ולא קאמר פרים לרמוז מארז"ל עתיד אדם להביא ענבה א' משקל ל' סאה ומניחה בקרן זווית ומסתפק מיינה וקליפתה תהיה להסיק תבשילו עוד אמרינן בסוטה ומן התאנים ומן וכו' א' געל תאנה שמסקלה ארבעים סאה במשקל

כמשקל אבנים שגשאו עמהם מן הירדן ולימות המשיח לפחות הקטנה שבהם
 ארבעים ולכך אמר חילם לרמוז שומן הפירות כי ענבה א' היא ל' סאה כדדרשו
 רז"ל ודס ענב תשתה חמר א"ת חמר אלה חומר וחומר הוא הכור והוא ל' סאה
 ורמוז זה בתיבת חילם ח"י למ"ד כלומר היין שעונים עליו לחיי משקלו למ"ד סאין
 וכן רמוז בתאנה ארבעים סאה הוא נוטריקון חיל מ' ר"ל כח חזק שהשקול התאנה
 ארבעים סאה ולכך אמר חילם ולא פריס והאי דנקט תאנה וגפן בלבד ולא
 השאר שגם בהם רמוז הגאולה כמא"ה התאנה חנטה פניה והגפנים וכו' קומי לך
 רעיתי מן הגלות ועלי לירושלים ואמר הגפנים סמדר כי גם מטבע הגפן אין בו
 ריח כשעודנו ענבים וכ"ש כשהוא סמדר ובימות המשיח הגם שהגפנים סמדר נתנו
 ריח כי הרוגו יבועל והדין ימתק והעולם ימתק וסימן הוא שיתקיים בלדיקים
 ראה ריח בני כרית שדה אשר זכרו ה' זכ"א :

סיום ל'מס' מנחות בס"ד.

א"ר זירא מאי קראה מתוקה שנת וכו' יש מקשים אמאי אלטרין למימר מאי
 קאמר והלא כבר אמר תנא דמתניתין נאמר בעולת בהמה וכו' לומר לך
 א' המרבה וא' הממעיט וכו' והוויא כמו יהודה ועוד לקרא וי"ל דודאי תנא דמתניתין
 אקרא דר"ז גמי סמוך דהוא קרא דאיתיה אינו מוכרח דנוכל לומר דאה"ג כוליהו
 ריח ניחוח אבל לענין שכר שאני העשיר דמייטי שור מהעני דמייטי עוף ומנחה
 לכך אמרין בגמרא מאי קראה דשכרן גמי שוה. ואייתי ר"ז קרא דמתוקה שנת
 העובד דפשיטי דקרא קאי בעובד אדמה. אבל אינו מדוייק הפשט דמאחר דמעט
 יאכל לא אלטרין לאשמעינן ואם הרבה יאכל דכ"ש הוא והוי הקרא זו ואז"ל
 אבל אדרשא א"ש המעט בהרבה יאכל בשכר שהשכר הקב"ה נתנו וא' המרבה
 וא' הממעיט וכו' וא"ש :

תניא א"ר שמעון בן עזאי בא וראה מה כתיב בפי' הקרבנות. שלא נאמר
 בהם לא אל ולא חלקים אלא ה' שלא ליתן פ"פ לבצע"ד לחלוק :

פשמ' הענין ידוע כי שם אל ושם חלקים הוא משותף. שהרי מלאנו ראינו לא
 תשתחוה לאל אחר. שם חלקים המלאכים נקראו חלקים כמש"ה ויראו
 בני האלהים את צנות האדם. והדיינים נקראו חלקים עד האלקים יבא דבר
 שניהם אשר ירשיעון חלקים וכו' וע"ז נקראו חלקים אחרים. משא"כ בשם הויה
 ב"ה שמו מיוחד וניכר לא נקרא זולתו בשם זה. ולכך נאמר בכל הקרבנות אשה
 ריח ניחוח לה'. וי"ל והלא ארז"ל כל שמות האמורים במיכה חול. ויש לומר
 דש"ה דהרשעים הם קלקלו ועשו הקודש חול וקראו שם הללם בשם המיוחד.
 ונכתב בנביא להראות עלבונו ית' שכ"כ מאריך אפו והענין ממש הוא מה דאית
 בע"ז בפי"ק ששאל המון לחכם א' למה הו"ת שגא' לעובד ע"ז א"ל אמשל לך
 משל למה הדבר דומה למלך שהיה לו בן והבן גידל את הכלב והיה קוראו בשם
 אביו. לימים ראה האב את הבן שהיה נשבע בחיי אביו הכלב וכעס האב וכו'.
 וכן במיכה הם הרשעים שקלקלו עתידים ליתן את הדין. אבל לא ראינו שקרא
 הו"ת לשום דבר בשם המיוחד. ולכך נזכר בקרבנות לשם זה שלא ישאר פ"פ לחלוק:
 וא"ת

וא"ת ק' מיתרו לז"א וגר לא תונה דאכתי לא גמר וכ"פ הרמב"ן ז"ל וק' והלא
 כתיב זבח לחלקים תודה וראיתי במק"מ פ' משפטים שהרמב"ל ז"ל הק' קושיא
 זו והניח בל"ע ותירך הרמ"ז ז"ל אותו פסוק אינו תודה ממש אלא זוכה ילדו ומתודה
 עליו א"ג אותו הפ' סיפור דברים בעלמא ע"ש ובגליון הזהיר :

אבל אכתי ק' דהא צבריתא העולם כתיב שם חלקים ול"כ פעמים הזכיר שם
 חלקים ואמאי דלא חייש לטעותא דידהו. וי"ל שאני במעשה בראשית
 דאין טעות דלא שייך למטעי מאחר דכתיב בתרא ברא את השמים וכו' ואת לרבות
 כל אשר בשמים וכו' ואפילו המלאכים עדיין לא נבראו וכל אשר עבדו האומות
 לא נבראו והם השמש והירח והכוכבים שהתחילו דור אנוש לעבודם ועוד שסתם
 פיהם באומרו ביום עשות ה' חלקים ארץ ושמים ויכר להם שה' הוא האלהים :
כדי שלא ליתן פ"פ לבצע"ד לחלוק וא"ת והלא מלינו מדרש רז"ל כשא"ל הקב"ה
 למשה לכתוב געשה אדם א"ל רבש"ע אתה נותן מקום לאפקורוסים לטעות
 א"ל משה כשבראתי האדם נמלכתי עם המלאכים כדי ללמד ד"א לבני אדם שיטלו
 עלה זמ"ז ושיהיה הגדול לוקח עלה מן הקטן ולא חשש כביכול מטעותם ולמה
 בקרבנות חשש וי"ל דשאני צבריתא שהשבתם בלדס שהרי כתוב ויצרא חלקים
 את האדם בללמו ולא אמר ויצראו וכן פי' רש"י ז"ל ע"פ זה וא"כ טעות אלא הם
 סורס רע ולוקחים מקח רע לעלמס מתיבת געשה אדם ועושים סעד וסמך קנה
 רעוע לדבריהם שהרי מלינו שהקב"ה נמלך במלאכים אלל מייכיהו בן ימלה שאמר
 ראיתי את ה' יושב על כסאו וכל לצב השמים עומדים עליו וכו' זה אומר בכה
 וזה אומר בכה ולפ"ז ליכא למיטעי משא"כ בקרבנות דאיכא למיטעי חייש כביכול
 וא"כ כשסוברים הרעים להביא ראיה לטעותם ע"פ געשה אדם אנחנו אמורים
 פי' הפסוק ללמד ענה לב"א ליטול עלה ולהרבות תבונה ועוד אנחנו מביאים
 ראיה מן הקרבנות :

ובז"י ואיש נבזבז ילצב. ועיר פרא אדם יולד. ר"ל הפסוק של געשה אדם אנחנו
 עם בני" שאתרה התורה עלינו עם חכם וגבון זה תיבת נבזבז ילצב ר"ל
 ע"י שלוקחים עלה מרבים תבונה כדאמר באבות מרבה עלה מרבה תבונה ועיר
 פרא ר"ל הזמנות שגדמו לעיר שנאמר עליהם בשר תמורים בשרם, פרא ר"ל
 כפראים במדבר אדם יולד ר"ל שאדרבא מביאים ראיה לטעותם מיורת האדם
 שיש להם סמך וסעד יבטלו במויעטם. וגם מן הקרבנות לא נתפעלו שמקרבין
 בכל יום לשם ה' צבית המקדש. ולכך סידרו לנו בסדר תפלה בית יעקב לבו
 ונלכה באור ה' ר"ל כל זרע ישראל יש להם חלק לעוה"ב באור ה' הוא בהמ"ק
 שנקרא אור כדאמר בגמרא דבתרא שא"ל צבא בן בועט להורדוס הוא כיבה
 אורו של ישראל הם החכמים לך ועסוק באורו של עולם הוא בהמ"ק שכתוב
 בו ונערו אליו כל הגוים גם התורה נקראת אור ותורה אור ומאחר שראינו
 צבית המקדש בקרבנות שמקריבים לשם ה' ואנו מאמינים בני מאמינים שה'
 אחד לכך נזכה לרצ טוב הלפון ללדיקים הנאמר בומה רב טוב אשר לפנת ליראך
 ולזה אמר לבו ונלכה וכו' אנחנו נלך בבהמ"ק הנקרא אור וכן התורה גם נלכה
 באור ה' אור הגנוז ללדיקים לעוה"ב. כי כל העמים ילכו איש בשם אלוהיו ולא
 לקחו ראיה מן הקרבנות. וסיים ואנחנו נלך וכו' ר"ל כי לא בשבילנו הולך
 לכתוב

לכתוב אשה לה' כי אנו מאמינים בלאו הכי הן כתוב לה' הן כתוב בקרבנות לאלקים. לז"א ואנחנו נלך בשם ה' אלקינו לעולם ועד הן כתוב לה' הן כתוב לאלקינו. כי ה' הוא האלקים ה' הוא האלקים :

ואומר שלא ליתן פ"פ לבע"ד לחלוק יש להבין מהו החלוקה הזאת אם עברו ע"ז ואיתא בצ"ר פ' ל"ח ע"פ ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים שדברו על ה' אלקינו ה' א' ועל א' היה אברהם אמרו אברהם זה פרדה עקרה הוא אינו מוליד ועל ה' אלקינו אמרו לא כל הימנו לצור את העליונים וליתן לנו את התחתונים אלא בואו ונעשה לנו מגדל ונעשה ע"ז בראשו וניתן חרב בידו ויהי נראה כאלו עושה עמו מלחמה ופ' הרב הר"מ ז"ל שכותב היתה להמליך את פלוגי בעוה"ו ויהיה העולם ממשלת החייונים ולהמשיך נשמות הקדושות אללם והשפעה. והיא נגד כוונתו ית' שהזמינה לאברהם וע"ז זה נראה הע"ז חולקת ומורדת בארון הכל ב"ה עיין שם פה קדוש צפ"ג נח שהאריך והרחיב ע"ש וא"ש ל' בן עזאי ז"ל שלא ליתן לבע"ד פ"פ לחלוק. על שהיא מנגדת קדושתו ית' :

נאמר בשור הגם אשה ריח ניחוח וכו' לומר לך א' המרבה וכו' אומר שור הגם ועוף הדק ולא אמר שור ועוף סתם לומר לך שקרבן העני והעשיר הם מתנגדים מולד אל הגד שהעשיר קרבנו גם מכל מיני ההקרבה והעני מתנגד למאור דק. אכל מיני ההקרבה והגם שגם צו נאמר אשה ריח ניחוח ואפילו לא יחא בכימות השור א' מיני אלק. ולפ"ז למה הולך לכתוב במנחה אשה ריח ניחוח. והלא לא גרע המנחה מהעוף כנגד מה שגרע העוף מהשור. אלא עכ"פ הולך לכתוב גם במנחה אשה ריח וכו' דל"ת דוקא שור ועוף ששניהם מין א' בעלי חיים ודמו להדדי בכימות משא"כ במנחה שהיא ממיני הגומים ולא היחשב לריח ניחוח קמל"ן קרא במנחה ג"כ לומר שלא תדמה הא' שגרעה העוף כשור העשיר מטעם ב"ח אלא מטעם כל המרבה א' המרבה וכו' ואדרבא אר"י בסוף פ' המנחות והנסכים מ"ו בכל הקרבנות לא נאמר נפש ובמנחה נאמר צה נפש. אמר הקב"ה מעלה אני עליו כאלו הקריב נפשו. הא דקמין בדלי דלית עדיף מכלהו. דאינהו מקרבי נפש הבהמית ואיהו נפשו ממש :

א"נ בא"א צ"ד תפס בשור ל' גם ובעוף הדק. דל"ת השור חזי לכפר לעשיר דאינו גאה וחה דעתו ועשיר יענה עוות. וגם קרבנו השור הוא גאה ובעטן ואמרי אנשי ריש תורה בדיקולא סק לאיגרא ושדי דרגא מתותך ולכך נאה לכפר עליו. וקרבן העני עוף שטבע העני שפל ועלוב וגם קרבנו כן שהרי אמרו רז"ל למה נבחרו תורים ובני יונה משאר עופות מפני שהם נרדפים ולכך חזי לעני וכתב בשניהם אשה ריח ניחוח. אבל במנחה אין צה מהטעמים האלו וא"כ גריעא כפרתה לכך אמר ונאמר במנחה וכו' והגם שאין צה טעם זה. ולפ"ז אין זה עיקר הטעם אלא א' המרבה וכו' :

ואמר אח"ך וש"ת לאכילה הוא לריך ת"ל אם ארעב וכו' שאל תקשה והאמר אם הטעם כדי לפייס לב העניים בעשור הול"ל ל' כפרה בזולת בשוה בל' א' ולמה הולך לכתוב בל' זה אשה ריח ניחוח. כלומר שהרלו הקרבנות לפני א"כ מוכה כאדם שמביא דרוח לפני מלך צ"ו ויש לו הגאה החיד מומנו. לז"א אם ארעב לא אומר לך כי לי תבל ומלואה וכו' וצח לאלקים תודה וכו' הכוונה

הכוונה כמו שדרשו רז"ל על פסוק וצב תודה יבדני כל הוצב ילרו ומתודה עליו מעלה אני עליו כאלו יבדני צב' עולמות בעוה"ז ובעוה"ב אומר וצב ילרו הכונה שהילך מפסיק בין החומר והאורה ומחטיא את האדם. ועכשיו צבח הקרבן נשבר לבו. ומעלה על דעתו כאלו הוא נשחט. וכאלו מרק דמו ונשרף כבשר הקרבן. נחטעל כח הילך המפסיק בין החומר והאורה והרי הם שלמים ואלוהים זל"ז ועושים בהסכמה שניהם רלון אביהם שבשמים. והנה החומר יתייחס לעוה"ז שנברא עפר מן האדמה והאורה לעוה"ב שהיא מעולם העליון. וצוה נחטעל כבודו ית' צב' חלקים אלו ולכך יחשב לאדם שביד להקב"ה צב' עולמות. וכן הפסוק הזה וצח לאלקים תודה כך פירושו. ולפ"ז א"ש אומר לריח ניחוח לה' לא בשביל הקרבן שהביאו שיתייחס לאכילה מזבת. אלא התעוררות הכוונה והרלון שהם עלמם נרלו לפני ה' ית"ש :

ואומר אם ארעב לא אומר לך. הכונה דאמרין בפסחים צפ' מקום שנהגו בקש יעקב אע"ה לגלות את הקץ וגסתלקה ממנו השכינה אמר שמא יש צכס פיסול. פתחו ואמרו שמע ישראל וכו' פתח ואמר בשכמל"ו. היכי נעביד גמריניה לא כתביה משה באורייתא. לא גמריניה יש לנו לער שאמרו יעקב לכך התקינו לאומרו בלחש. משל לבת מלך שהריחה יקי קדרה אם אומרת יש לה גנאי אינה אומרת יש לה לער התחילו עבדיה להביא לה בשחאי ע"כ. נמלא התאווה הכריחה וגם שהיא בת מלך משא"כ אללי אין הכריח שאם אני לריך אם ארעב לא אומר לך כי לי תבל וכו' כי לי כל חייתו יער שהכל מזומן אללי :

ואומר בתחלת כי לי תבל ומלואה ואח"כ כי לי כל חייתו והקדים פסוק כי לי תבל והגם שהוא מאוחר מפסוק כי לי כל חייתו יער צ"פ משום דאסדרא נקט פסוק כי לי תבל ומלואה הוא כללי ואפשר לומר דהגם דהעולם שלו ית"ש והוא בראו עכ"ז נתנו לב"א וכו' צו ואין מדין הארון הנותן מתנה לעבדו ומתמרט צה וכתוב והארץ נתן לב"א לכך מלואה שיביאו ממה שבידם לז"א כי לי כל חייתו יער בחייתו יער מא"ל דהוא הפקר וש"ת אינה משנת חסידים היא זו דהיערות ג"כ יש להם בעלים ונעשו כזוכים בהם א"כ מחוסרים לידה ואומנות הגידה גרועה לזה סיים בהמות בהררי אלק, לא שייכא צהו אלו העמים שהם הפקר מוחלט מצ"א ואינם מחוסרים לידה ובכל יום אני מזמין להם אלק הרים עשבות :

ואומר חייתו יער הגם שאין הקרבן צא ממנה ומאי קפידא אם אני לריך לאכילה ח"ו :

א"נ בהמה בכלל חיה כמא"ה זאת החיה אשר תאכלו שור שה כשבים ושה עזים וכנגד העופות אמר ידעתי כל עוף הרים והרי הם הפקר ואם תקשה כדלעיל חזי שדי עמדי ביוז שדי מא"ל שרגליו צהתום וראשו בשמים :

ואומר בחיות כי לי כל חייתו יער ובעופות ידעתי אפשר שצחיות גם צ"א יודעים ולדים ואוכלים מהם, והם מין טהור הכתוב בתורה איל וגבי וכו' אבל העופות הם מרובים במנין וגסתרים מצ"א שיש כמה מיני עופות המזומנים ללדיקים דחזינהו רצב"ח בגמרא דבתרא. וא"ל אית לי מינייכו חולקא לעלמא דאחי וסיים חדא דלייא ליה גפה וחדא אטמא. ועופות אלו וכיוצא בהם הם

הם מושבם בהרים וב"ח אין יודעים מהם ואני ידעתי :
א"נ פתח בכי לי כל חייתו יער וסיים בהמות בהררי אלף. דל"ת יקשה לאומרו כי לי כל חייתו יער סתמא. והלא רובם עמאים. וסיים דומיא דבהמות בהררי אלף מין מהור. וכן בעופות דומיא דזוז שדי מין מהור המזומן ללדיקים :
ו"ל וליחשוב לויתן ודני הים. וי"ל דנכלל באומרו כי לי תכל ומלואה :
ו"ל דחשיב מין הראוי להקרבה. ובהמה בכלל חיה כדאמרינן :

ו"ל כי לי כל חייתו יער בהמות בהררי אלף ידעתי כל עוף וכו'. הכוונה שכל מלכי השולם אינם דומים לי ואפילו מה שיש לי בעולם השפל כנגד מה שנאמר בידם כמאמר הכתוב. בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מואין כמוך. כי הלא המלכים עם ששולחנם מלא דשן בשר שמן ותרגולות פטומות. הם יתאוו יותר לחיות הגיבורות מן השדות. ולפעמים יזמנו בידם מוז ופעמים מוז. וארון המלכים שלמה הע"ה עלה על כולם והיה לוקח מהם מכולם. ומאליהם באים כדאמר בתרגום שני. וי"ל מסיים היו מתנים לו כל דני הים ועוף השמים. בהמות וחיות הארץ עולות ובאות יחד בבית המטבחים. להיותן שחוטות לסעודת שלמה ע"כ. עכ"ל המס הוא המיושט מן הרוב ויש מין אין לו בו מס כלל והוא שלי. וזה רמז באומרו כי לי תכל ומלואה ונכלל בזה לויתן. שאפילו שהע"ה שלקח מהם מדני הים בליתן עלמו מא"ל. מה נוטל ממנו. ועוד כי לי כל חייתו יער. ולא כשלמה שלקח מהם מיעוטא. וסיים בהמות בהררי אלף דבהו מא"ל אם יכול שלמה ליעול כלום. ידעתי כל עוף הרים והכל שלי ולא כשלמה דנסיב מיעוטא דמיעוטא. וזו שדי עמדי שכולל כל מיני מטעמים בכל עופות שבעולם דבזוז שדי מא"ל :

כי לי כל חייתו יער. וסיים בהמות בהררי אלף משום דחשיב מכולהו. וכן קרא ידעתי כל עוף וכו' וסיים בזוז שדי משום דחשיב מכולהו כמו שדרשו רז"ל אלל שהע"ה אלף נשים ואת בת פרעה דחשיבה ליה יותר מכולהו. וכן מצינו שייחס הכתוב אל דוד שילא מבוטו ורות. כאומרו ובוטו הוליד את עובד וכו'. והגם ש"ח אבנן זה בוטו והו' לו לי בניו ולי בנות מלמד שלא יחס אלף לדוד. והגם שהיו נפרות לבוטו וכללם בחדא מחתא ולא פי' שמותם דדוד חשיב מכולהו. דוד בן ישי במהרה יבא ויתקיים ודוד עבדי נשיא להם לעולם אכס"ו :
שרא לראוני אתם וזכיתם אלף לראונכם ש"ל לראונכם תזבחו. וק' והלא כתיב ונראה לו לכפר עליו. וי"ל דההוא בכפרה כתיב ולא בזביחה. אבל בזביחה לראונכם. ומאחר שהבאתם לפני נראה בכפרה. והטעם דלא נאמר בזביחה חפץ ורצון משום דאפילו עולה שגולה לגבוה שלקא בזה לכפר על הרעור הלז. וכל שכן שאר הקרבנות חטאת ואשם. משא"כ לעתיד לא נשאר יאה"ר ולא עון ולא חטאת. אפילו הזביחה עלמה תהיה ברצון. ועוד לא ינאר עני שמקריב עוף ולא מנחה שבה בדלי דלות. אלף מקריבים מן הגם שבקרבות שור :

ובז"י הכתוב הטיבה ברונך את ליון תבנה חומות ירושלים. באותו הזמן אז תחפז וזכי לדק. ר"ל שיהיה לך רצון וחפץ בזביחה עלמה. ובטעם שמקודם אפילו העולה היתה בזה על הרעור הלז. משא"כ עכשו שבעל יאה"ר עולה וכליל העולה עלמה כליל היא דורון שאינה בזה על הרעור הלז וב"ש חטאת

חטאת ואשם ליתא. ועוד שלא ימלא בכו מן שמקריב עוף ומנחה. אלא אז יעלו על מזבחך פרים. שכולנו נקריב פרים שכולנו עשירים. ששים ושמתים כל ימינו בצנין ומקדשינו ובעילוי שכנית עוזנו ועט"ר אכס"ו :

סיום למס' בכורות בס"ד.

אתמר האומר לשלוחו לא ועשר עלי. הוי נקט לישנא דדיעבד באומרו האומר ולא נקט לישנא דלכתחלה אמר לשלוחו לא ועשר עלי משום דמעשה גופיה בטולי בטולה וטעמא כדרכ הוגא משום לקוח ומשום יתום ולא שייך מעשה אלא דדיעבד לכך נקט בהאי לישנא :

וא"ת והלא גם בתרומה דליכא חששא בשליחות נקט בהאי לישנא האומר לשלוחו לא ותרום עלי וכו' וי"ל דהתם נקט לישנא דדיעבד משום דמלואה בו יותר מבשלוחו :

ומ"ש מהא דתנן האומר לשלוחו לא ותרום עלי וכו' פחת יו"ד או הוסיף יו"ד וכו' הנה כוונת המקשה להקשות גם ארבע פשי בקרא לי"א יו"ד אין זה מעשה ולרב פפא דאמר בשתייהן לא עשה כלום פריך מהא דקא חזינן שפיר דתרומתו תרומה. בכל גווגא מאחר דיד שליח כבעה"ב וא"כ גם במעשר גימא הכי וק' לתרווייהו וק"ל :

וא"ת ומאי קשייא דהתם שאני דחדא תרומה משיק ליה משא"כ במעשר וי"ל מאחר דידו כיד בעה"ב כדחזינן בתרומה דמינה ילפינן דין השליחות שכתוב בה כן תרומו גם אתם ודרשינן מינה גם לרבות השליח ודין השליח כבעה"ב ומעשר נמי חילו הוא הוה טעי הוי מעשר וא"כ גם שלוחו כמותו :

פיחת יו"ד או הוסיף יו"ד תרומתו תרומה. הנה הכא חשיב ג' גווגי תרומה עין יפה א' מארבעים, רעה א' מששים, בינונית א' מנחמים, ועוד חובא יפה לב"ש א' משלשים, ועוד איכא דשמואל מדאורייתא חטה א' פוערת את הכרי :
וחכמי ישיבתו עשו סיומן לתרומה לכל לדדיה סלמאן, ס' בעל עין רעה ל' בעל עין יפה לבית שמאי נו' עין יפה לב"ה א' הא דשמואל חטה א' פוערת את הכרי מן התורה נו"ן בינונית :

ורפי סברת ב"ש דעין יפה א' משלשים אי עביד חד מצית שמאי שליח ותרום לו ביפה א' משלשים, ודאי דמהני אבל שליחא דב"ה אי עביד כך טועה בדבר חשיבין ליה :

ובן אי עביד כשמואל לא עביד מידי דעדיין טבל הוא מדבריהם :

נמצא לפ"ז ג' מיני תרומות אי עביד השליח הויא תרומה מכל חדא וחדא מנייהו משא"כ אי עביד כשמואל חטה א' הגם דמדאורייתא הויא תרומה מדרכן לא עביד כלום וכן עין יפה אי עביד א' מל' לב"ה :

ובז"י תחת ג' רגזה א' ר"ל רגזה בלבד והוא ל' כעס ותרעומת דבג' מינים אלו הויא תרומה ואין לו אלא תרעומות אבל ותחת ארבע לא תוכל שאת אי עביד במדה רביעית כשמואל א"ג כעין יפה כב"ש לא תוכל שאת דהא

דהא עדין טבל הוא מדרבנן : והנה נחה החקירה בזה הענין אי שלית גרע או יתר ואומר בהכי אמדתך ובעה"ב אן קיס לן ביה דלא הריס הכי. או אייתי בירור שהוא מנהגו היפך השליח או גם בזה מועיל השליחות או בסתמא דוקא : ואין לומר דאין מועיל שליחותיה דהא קי"ל כרי ושמא כרי עדיף דהא גם השליח שאומר בהכי אמדתך כונתו דכרי לו אבל שגג ברוחה : ויש לפשוט מדידיה אי היה מנהגו על איזה לד בא' מג' לדדים ועכשיו שינה הסדר דודאי תרומתו תרומה הן פחת הן הוסיף וא"כ שלית דידיה נמי דהפך הסדר תרומתו תרומה :

ורפ"ז נראה לומר אם השליח עלמו יודע מנהגו משנים קדמוניות ועכשיו שינה הסדר וטוען בהכי אמדתך בפעם זה דתרומתו תרומה. לזד אם בעה"ב גילה דעתו לשליח ועכ"פ עשה להיפך דלא הו' תרומה. וכלמוד מזה מן שמסר ממונו ביד אפוטרופוס וא"ל לא ועשר עלי ככל הנורף וחלק לעניים. ולהקדשות יש לפניו ג' דרכים. דרך הא' מעשר הרגיל והווה. דרך הב' אם הוא אומר וטוב עין חומש. הג' אם מרויח הרבה יותר מהולאותיו הנכנסות הרבה והיולאות מעט חייב ליתן כברכת ה' אלקיו אשר נתן לו וחייב ליתן יותר מחומש. וא"כ האפוטרופוס הזה יוכל ללמד בכל הג' דרכים שאמרנו. ולפ"ז מלאה החקירה מנוח לכף רגלה אלל המלך החסיד דהע"ה שכתוב בדברי הימים שהניח לבנין בהמ"ק מאה אלפים ככרי זהב ואלף אלפים ככרי כסף, ואין מלכות עשירה שבעולם שחולל למלא סך כזה זהב וכסף. ובימיו היה רעב ג' שנים ולא בזבו מאולרות אלו לחלק לא חומש ולא מעשר ולכך א"ל הו"ת האתה תבנה הבית לשמי דמים לרוב שפכת ומנעו הו"ת בשביל זה מלבנות בהמ"ק כי אם ע"י שלמה בנו. מה היה דעתו בזה איש אשר כתוב בו עשיתי משפט ולדק :

ועוד הלא אין לך דבר שעומד בפני פיקוח נפש ובדידיה הוה עובדא כשהלך לנוב עיר הכהנים ואחזו בולמום ואכל לחם הפנים. וא"כ איך בשביל בנין בהמ"ק דחה פיקוח נפש וטוב היה לחלק לעניים, ומוכרח הוא :

ונראה לפרש בס"ד ולהפך בזכותו ע"ה, בתחילה לריבין אנוחנו לעשות יסוד ומוכרחים אנו לומר כי לער גדול היה להם בשני רעבון. אבל לא היה פקו"ג. כי דהע"ה היה חושב כי רוב הליבור יש להם די סיפוקס והמיעוט הם לריכים. ולפ"ז נוכל לעשות תקנה למיעוט ע"י שפושטין ידיהם בגדוד ומחלקים לעניים כדאיתא בצרכות כשהיו אומרים לדהע"ה עמך ישראל לריבין פרנסה אומר להם לבו והתפרנסו זמ"ז אומרים לו אין הקומץ משביע וכו' לבו ופשוטן ידוכס בגדוד, עוד ב' נעשה להם נדבה אבזבו מהוגי ומאולרותי וגם נדבה מן הליבור והגם שריבין להסתפק בלמנוס יותר טוב שיסתפקו בלמנוס מלבזבו הקדש האלור לנורף בנין בהמ"ק :

וא"ת והלא גם לדעתו למה בחר לאזור לבנין בהמ"ק ולא בזבו האולרות לנורף פרנסת העניים :

וי"ל על ג' סבות עשה. א' בשביל כבוד התורה שהיה ארון התורה מטולטל ממוקם למוקם וחשב בדעתו שאם מחלק הממונ לעניים למחר הובע אותי הקב"ה

הקב"ה בדיון על עלבון התורה באומר לי איך דחית מנוחת ארון בשביל מנוחת העניים כמא"ה אנכי יושב בבית ארזים וארון ה' בבית היריעה : סבה הב' אם נבנה המקדש ושרתה השכינה בו הלא הוא אושר הנשמות כמאמר רז"ל בגמרא דשבת כל האומר דוד חטא אינו אלא עושה שני ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו אפשר שהשכינה עמו והוא חוטא. ועוד ע"י הקרבת נמחלים עיוותיו כאשר דרשו רז"ל ע"פ העם היושב בה נשוא עון ולפ"ז הו"ת תובעני בדיון ע"י. [וא"ת גם עתה מקריבים במשכן וי"ל הרחוקים היו מקריבים בצמה וכשנבנה בית עולמים נאסרו הצמות] :

סבה הג' הלא ידוע מזהר שבימי שבהמ"ק קיים היו משגיחין פנים בפנים שהיה יחוד גדול במידות העליונים ובשביל זה היה עיקר השפע לישראל : ורפ"ז אם אני מצבו הממונ הזה לעניים ומעבד בנין בהמ"ק מה איש לתוכת השו"ת באומר לי איך חששת לפרנסת הנורף מרש את חרשי אדמה ולא חששת להשפעת מדות העליונים ספירות הקודש. לתיקון העליונים ולתיקון התחתונים :

ובז"ל כמה יזכה נער את ארחו לשמור כדברך. הנער הוא השליח העושה שירות של בעה"ב כדמתרגס אונקלוס והוא נער והוא משרת. והנה מזינו האומר לשלוחו לא ותרס לי תרומה תורס כדעת בע"ה ואם אין וכו' בבינונית וכו' פחת או יתר וכו' :

והנה השליח הזה מסתמא הי"ל לתרום בבינונית והוא לא עשה כן והלך לדרך אחרת מה שעשה עשו וזה אומרנו כמה יזכה נער את ארחו לשמור כדברך והגם שהלך לו לדרך אחרת הליל עלמו בעטנה הכי אמדתך וזה אומרנו לשמור כדברך כי גם זה שפחת או יתר הוא שמר כדברך כי כל הדרכים האלו הוא תיקון חז"ל :

והנה השליח הזה לא טוב עשה כי בסתמא היה לריך לתרום מן הבינונית ואין עליו ערעור בזה כי כך הרשוהו להגויא בבינונית כסוגיין דעלמא והוא הגם שעקס הדרך שעשה היפוך דעתו עכ"פ ילא זכאי בדיונו :

ואני בעניי הבינותי לבית אלקי ולמלאתי בהולאותי כדי לוותר לבהמ"ק ולא רציתי לחלק לעניים נוכחה סבות וזה אומרנו בכל לבי דרשתך וא"כ אל חשני ממלותיך שאני מתיירא על נפשי שלא תאמר דוד שנית והלא יש לי ק"ו משליח דתרומה שאני דקדקתי יותר ממוני לא כ"ש שאלא זכאי וא"ת ולמה הוכרחת להנניע להמקדש ולא לחלקו לז"א חדא בלבי לפנתי אמרתך שהיה רצוני להלפין אמרתך היא התורה בלב העולם הוא קודש הקדשים וגם לבי הוא כמאמר ר"י בר"י כתיב גשא לבציו וכו' וכתוב והיו עיני ולבי שם כל הימים ואמר משם אביו ז"ל שלריך לקיים ב' המקראות לבו למעלה ושם עינים כנגד קדשי הקדשים לבין להחפיל כנגדו וכתוב והיו עיני ולבי שם עין והלב :

סבה שנית למען לא אחטא לך. שע"י השראת השכינה וכן הקרבת נגלל מן החטא :

סבה ג' ברוך אתה ה' כדי להשפיע שפע גדול בספירות העליונים וזה אומרנו ברוך אתה ה' לנוכח שהוא נגלה מלך מדותיו ונעלם מלך אלהותו כדכתב הרד"א

הרד"א ז"ל טעם על הצרכה שיש בה לי נגלה ונסתרה. ולפי"ז כל שכן שחספיק הטעמים האלו לזכות אותי. ואם עכ"ז ילא עלי ערעור לפי"ז למדני חוקיך שאם יש סבה נגדיית לדברי אני חסוב אללי כחוק לטעם הכמוס בו כי אין אני בונה עכשיו. וסיים בשפתי ספרתי כל משפטי פיך היא התוכחה ליום הדין אלו הייתי מצבזבו בחמור לעיל והטעם לדברי כלל ככתוב הזה. בדרך עדותיך הוא בית קה"ק דרך לעדות היא התורה ששתי כעל כל הון. הוא יותר טוב הדרך הזה מכל הון שארתי :

שאל תשיבני שאין הנידון דומה לראייה שהשליח דתרומוה עכ"פ הו"א תרומה והגם שאין כך היה דעתו של בעה"ב יכול לפטור עלמנו בהכי אמדתיך. משא"כ אחת לא הולאת לגמרי לו"א ששתי כעל כל הון כי ככלל גם ההון שלו ואולרתיו שבזבו מהם ולא נגע באלו ההקדשות :

ותשובת השי"ת היתה האתה תבנה את הבית לשמי, כי כל זה אלו היה כדברייך רוב העולם שבעים וזה ילא הטעות שראית עלמך שבע ואלו שאלת לרעבים שבאותו זמן היו אומרים לך רוב העולם ככולו רעבים היו : **לז"א** האתה תבנה הבית לשמי כי הטעות נמשך ממך כאמור. כי דמים רבים שפכת שרוב העולם הם רעבים. וא"כ היה לך לשאול מן הרעבים שלבם זוער עליהם. ואלו עשית כך היית דנת ק"ו ומה כששנים כסדרן אומרים לי אין הקומץ משביע את הארי ואין הבור מתמלא מחולייתו. עכשיו לא כ"ש והיית עושה העיקר :

ונמצינו למידין מסוגיין. דלא הוי שליח כשעשה נגד רטון בעה"ב אלא אם שגג בתרומה. ואיך ליה אמתלא בהכי אמדתיך משא"כ בטועה במעשר מימר אמר ליה לתקוני שדרתיך ולא לעוותי ולא היה לך למטעי. וכ"ש אם הויד בשליחותיה דאמר ליה הכי עבדי. ועבד בגוונא אחרת דבטלה שליחותיה : **והנה** כל העולם שלוחים להקב"ה כביכול ועכ"ז אם שגגו או טעו או הוידו ועשו תשובה. מקבלן כביכול והם שלוחיו ונוטלים שכר גם על העבירות שעשו אם עשו תשובה מאהבה ומהפכין הזדונות לזכויות. והטעם כי יודע השי"ת כי יצר לב האדם רע מנעוריו. ולפי"ז במה יזכה לעוה"ב :

ובפרט אין אדם לדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. הזמין לו התשובה כדי שיזכה בה לחיי העוה"ב :

ורזה רמז באומרו מרן מלכא קדישא שגיאות מוי יבין הלא בשגיאות גם ב"א מקבלים אמתלא כדמצינו שגג בתרומה וילא זכאי באמירתו בהכי אמדתיך וכ"ש כבודך הקדוש מוחל למי שגג שדעתו לעשות רטוןך ועשה הדיןך שמוחל אתה כביכול ע"י חרטה והודאתו לפניך שגג. והחלוקה זו גם ב"א שייכא אללם באומרו מוי יבין ורבותא דידך עוד :

מנסתרות נקני כענין ספירת העומר שפסק מרן ז"ל בשה"ע וז"ל היה מצרך ובדעתו לומר ה' והיה ה' ואח"כ סיים ד' או שפחה אדעתא דלימא ד' וסיים בה' ילא. וזה החידוש אלל ב"א לא שייך משום דאמר ליה הכא דטעוהא היא ולא איבעי לך למטעי. משא"כ אללך מנסתרות נקני החשבון שנסתר ועלם ממנו אתה מנקה וגוסף עוד חידוש גדול שאין השכל סובלו והוא :

גם מזדים חשוך עבדך אפילו על המזיד מקבל בתשובה ולא עוד אלא ונקתי מפשע רב אלו המרדין. יהיו לרזון אמרי פי שפי" הודיו שאני מהודה בפי יהיו לרזון לפניך לרמוז שפי" התשובה הזדונות נהפכין לזכויות וזהו דבר תימה מאד ומזהילו הרעיון ולכך ארז"ל שמלה"ש קורים להקב"ה מלך עלוב שאין לך עלבון גדול מזה שלא די שמוותר להם הפורענות אלא גם נוסף שנותן להם שכר כאלו עשו מצות. וא"ת ולמה כ"כ לזה סיים ה' זורי וגואלי ודרשו רז"ל זורי בעוה"ז וגואלי לעוה"ב ואם לא יעשה כן במה יזכו לעוה"ב והלא כבר הזמינה ללדיקים כמא"ה מה רב טובך אשר לפנת ליראך. ולכך ע"י התשובה שתקנת להם בזה יקנו להם שכר טוב לעולם שכולו טוב לעולם שכולו ארוך ה' יתקנו למוטב לעבודתו ית' ויזכו לו"ק וקיימא ויקיים בנו מקרא שכתוב כל רואיהם יכירו כי הם זרע בירך ה' אבי"ר וישלח לנו משיחנו בב"א :

סיום ל"מס' ערכין בס"ד.

ה"ז בא ללמד וגמלא למד הלא ראינו גם בב"א שייך האי גוונא כידוע מהאר"י ז"ל שהיה גילוף רשבי זיע"א ומהר"ח גילוף רע"ק זיע"א ומאחר שלמד רע"ק לרשב"י הולך האר"י ז"ל לפרוע חובו. וכן האר"י ז"ל יש בו גילוף מרע"ה ואלויהו למדו כדי לפרוע חובו שהוא תלמיד מרע"ה. ופי' האר"י ז"ל ע"פ ויתעבר ה' בי למענכם ר"ל שאבא בסוד העיבור גילוי נשמתו למענכם כדי שתזכו בכתר התורה ולא שמע אלי ר"ל לישראל חי כדי ללמד אתכם ויאמר ה' אלי רב לך ר"ל עכשיו תלמדך לרב ללמדך ע"כ ועוד רמז בתיבת לך שהוא שלך כאלויהו שלמד להאר"י ז"ל ולכך אמר התנא יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך כי שמה בגלגול הקודם היה רבך וה"ז בא ללמד וגמלא למד :

ובז"י הכתוב אל יתהלל חכם בחכמתו ר"ל בחכמה המלמדת לתלמידו כי שמה היה הוא תלמידו מקודם ועכשיו בא לפרוע כי בזאת יתהלל וכו' ר"ל עושה חסד זע"ז כמאמר הכתוב אמרתי עולם חסד יבנה וסיים משפט ולדקה הרב המלמד הוא משפט שפרע חובו ולדקה שמלמדו והוא יתהלל שפרע חובו : **ובז"י** הכתוב גל עיני ואביטה וכו' ר"ל אני כלי המקבל ובמטן מן גל עיני היא עין השכל ואביטה ר"ל שאוכל להביט נפלאות מתורתך ואני במלב זה שלם בחכמת התורה כמא"ה ויהי דוד לכל דרכיו משכיל ומכוין לאמיתותה של תורה ועי"ל ונפיק אצל אני מבקש מונך בעת שאני גר בארץ ר"ל שלוח אשלח גילוי נשמתו בסוד העיבור ויחשב לגר כי אינו חולק עם האדם אלא בשכר ולא בעונש. ולפי"ז אל תסתור ממני מלותיך ר"ל אותו שלמד ממני תזמינהו ללמדו מלותיך :

והיה השדה בלאותו ציובל קודש לה' כשדה החרס לכהן תהיה אחותו. יש לפרש בס"ד שרמז מפלת עשיו בזה הפסוק וישראל יורשים נחלתו למטה כמא"ה תחת הנחשת אביא זהב וכו' והקב"ה לוקח מבחר הטוב גילוי חיות שרשו שאחזו בה למעלה ולפי"ז הרע בטל כי הוא מושרש בראש הרע כמא"ה ראשית גוים עמלק :

ובז"י והיה השדה הוא עשוי איש יודע ליד איש שדה ורמוז בתיבת שדה
דחלק הרע האחו צו היא שדה שנקראת רשות הרבים בלאתו ביוכל
ר"ל בלאתו מן העולם מכה היוכל היא הבינה שמונה תהיה החירות והגאולה
שלנו סוכה שלום קודש לה' ר"ל הקודש שבו הטוב והמוצרך לה' שיעלה לה' כשדה
החרס למטה שנאמר עליו האויב תמו חרבות לנח שהיא על עמלק כדסיים
וה' לעולם ישב הרי השם שלם כונן למשפט כסאו הרי כסאו שלם כדפירש רש"י
ז"ל וא"כ ישראל יורשים למטה מלכותו והונו ורכשו גם למעלה לכהן הקב"ה
כביכול שנקרא כהן צבית אחוזתו ניולוי הקדושים האחוזים צו :

ובזה פי' האר"י ז"ל חזה היות עד כי התגוררת אהן וכו' היא כנ"י מדת המלכות
שעמידה לשבר הקליפות דהבא כספא נחשא ופרזלה מכללות כל העולמות
והו כעור מן אדרי קיט כעשו שכתוב צו וצית עשו לקש וכל אחר לא אשתכח
להון שגרועין מקש התבואה הגם שהרוח דוחס עכ"ז הם במליאות העולם משא"כ
כאן וכל אחר לא אשתכח להון ואצנא די מהת ללמא הוה לטור רב שימלא כבודו
הא כל הארץ בגודל השלימות אכ"ר :

א"נ והיה השדה רמו ככאן ד' גליות וכל גלות גאולתו בלדו ורמוז בתיבת
ובטעמים והנה ידוע מאמר מדרש תנחומא הו מגיבי בית צבית מה מקדש
ראשון ליון שדה תחרש אף בית צ' כן ולזה רמו והיה השדה היא חרישת ליון
בעו"ה ואמר והיה לי שמחה כמו שדרשו רז"ל ע"פ מומור לאסף חלקים באו וכו'
קינה לאסף מבט"ל אלא אמר שירה על ששפך חמתו על עלים ואבנים וישראל
דיין גלות ובז"י הכתוב כלה ה' חמתו וילת אש וכו' שבה כלה חמתו לכך אמר
והיה לי שמחה והטעמים אולא גריש שהלכו ונגרשו בעולם בגלות וטעמא מאי
שנגרשו מירושלים ולא נשארנו במקומם ומושלים עליהם האומות בלאתו ביוכל
שיאלו מעון שמוטין ויוצלות שלא עשו והם מניינס שבעים לכך ישבו שבעים שנה
כנגדם כדפי' רש"י בפ' בחוקתי ע"ש וטעמים שלהם שופר הולך רביע והשופר
לישראל שמשופרים במעשיהם הלכו ורצו בגלות ורמו בלאתו ביוכל שניולו מגלות
בצל מכה הבינה שהיא עולם החירות קודש הטעם הוא תביר רמו לגלות מדי כמא"ה
הז"ל מ"ה גביאים עמדו לישראל ולא החזירו למוטב כהסרת הטבעת ולכך
בתביר ל' שברון שעקר התשובה שברון הלז ורמו בתיבת קודש שנתקדשו וחזרו
לצריה חדשה עוד רמו מפלג המון כי קודש ישראל לה' וכו' והרעה הגיעה להמן
ובניו שנתלו על העץ לה' הטעם שלה טרח כנגד גלות יון שגזרו גזירות קשות
ורעות ותיבת לה' רמו הגאולה שגאלם מהם ברחמיו וברוב חסדיו ובזכות שמסרו
עלמם על ק"ה כדכתבו רז"ל על אלף איש ואיש ששבתו במערה ובה זכו לגאולה
ועיין בזה ביוספון שכמה מסרו עלמם על ק"ה ובפרט חנה וז' בניה כשדה החרס
הוא חורבן בית צ' וכמאמרינו למעלה ע"פ הו מגיבי בית צבית שגם צבית צ'
נחרש הסיכל ע"י עורגסרופוס הרשע והטעמים שלהם שופר הולך אהנה שעל בית
א' רמו רביע שהוא שבעים שנה גלות קלר וצבית צ' אהנה תאניה ואניה וא"ה
והלא כתיב כרחם אב על בנים ריחם ה' על יראיו ולמה עזבם בגלות ולזה רמו
בתיבת לכהן טרחא בא לרמו מאמר ר"י משום רש"י ז"ל אשריכם ישראל שכל
מקום שגלו שכינה וכו' ולזה רמו להקב"ה שהוא כהן טרחא רמו ללערו כז יכול
בכל

בכל לרתם וכו' וסיים שהיה אחוזתו וטעם תהיה במאריך :
והנה בגמרא דפסחים הקשו ע"פ והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה
יהיה שבעתים כאור שבעת הימים, והנה ידוע אור ז' הימים היה על חד
שבע ולפ"ז די בלומרו ואור החמה יהיה כאור ז' הימים ועוד מאי שבעתים הול"ל
ז' ופירשו בגמרא כי שבעתים ז' זמנין ז' הם מ"ט ואם החשוב מ"ט פעמים ז' יהי'
שמו"ג לומר לך שיהיה אור החמה שמו"ג על אורה שיתוסף אורה כ"כ וזה שפרגס
יונתן ע"פ ואזהביו בלאת השמש בגבורתו דעתיד קוב"ה לאהרר אנפיהון ללדיקייא
מרתמוהי על חד תלת מאה ותלתא וארבעין כמה דעתיד לאהרר לשמשא. והוא
בגימטרייא גש"ס :

ובז"י הכתוב ויבא כגשם לנו ר"ל כגשם כמספר גשם לנו אורות כפוליס וא"ה מנא
לך הא הלא שבעתים ז' זמנין ז' הם מ"ט לז"א וכיורה בראשון. בראשון
ר"ל בעריקון באור ראשון, כאשר יורה ר"ל מורה חשבונו אס החשוב שבעתים
כאור ז' הימים הוי שמו"ג והוא כמושבן גשם :

ובם הצרית הביא מעשה בחכם א' שהיה ניעור בכל לילה אחר חלות לילה
וקורא קינות ותיקון חלות על חורבן בית המקדש בקול בוכים וערב והיה
יושב בשכנו עשיר א' והיה ניעור משנתו לקולו והעשיר היה ע"ה ועל שהיה
מלטער שניעור משנתו היה מדבר דופי על החכם ודברים של גנאי. פ"א בא
העשיר אלל החכם וא"ל עד מתי נשקפה תקוותכם על ביאת המשיח דאימת אתי
ואי אתי לא שמיא מתייא על שלא נשאר זמן מאלף הששי ושיית אלפי שני הוי
עלמא וא"כ על מה זה אתה מעורר בכל לילה קול צכיה ואנחה ומעורר השכנים
משינתם. והשיב לו החכם הלא אלקינו הבטיחנו על ביאת משיח לדקינו וכשבע
לגאלינו ודבר אלקינו יקום לעולם. ואם לבך נוקףך על הזמן שנשאר מעט מהרבה
הלא הקב"ה ממליא יש מאין. הלא ראיתי בכ"י מפי רבי ישמעאל כה"ג ע"פ
והיה אור הלבנה וכו' שבעתים ודקדק בל' שבעתים ופי' ר"ל יהיה מהלך החמה
ביום א' בשבוע כדד ז' זמנין על מנהגו הא' ויהיה ז' ימים. ויום צ' ז' זמנין על
יום א' ויהיה מ"ט שבועות. ויום ג' ז' זמנין על יום צ' ויהיה שמו"ג וזהו שרמוז
עתידה אשה שתלד בכל יום. ויום ד' ז' זמנין על יום ג' וכן ע"ז הדרך וזה אומרו
שבעתים כי כל יום הוא שבעה על יום הקודם ויכול לעשות משנה א' כמה אלפים
שנים [וזהו שרמוז עולם שכולו טוב כי האור הוא טוב שנאמר וירא חלקים את
האור כי טוב. עולם שכולו ארוך כי כל יום הוא ארוך מחזירו] וכשמוע העשיר
הדברים האלה התגפל לרגלי החכם וביקש ממנו מחילה וא"ל שכל לילה ולילה
מהיום הזה והלאה הוא ג"כ יעור משנתו אחר חלות ולקונן על חורבן בהמ"ק וה'
חפץ בתשובת השבים ע"כ ולפ"ז א"ש לכהן תהיה אחוזתו ותהיה במאריך שיחדש
ויאריך הימים צב"א :

וסוף פרקין הדרן עלך המוכר שדהו וסליקא לה מס' ערבין. יתבאר בס"ד על
מה דאמרינן במס' בתרא על המוכר חלי שדהו חליה בדרום חלי מוכר
לך משמנין ביניהם ואר"י ולוקח טיבל כחוש שבו וא"כ הקונה כל השדה הוא יותר
טוב מלוקח חלי שדה שהלוקח חלי טיבל כחוש בערך חלי השדה והוא ידו
על התחונה ולז"א ר"ל כאלו הקונה מדבר עם המוכר הדרן עלך המוכר שדהו
לשון (יא)

לי הדר כמו אפריון נמטייה וזא לאפוקי המוכר חלי השדה וזזה סליקא לה מס' ערכין שלא נלמדך לעשות ערך חלי שדה כדי ליקח הלוקח הכחוש. א"ל יבזאר בס"ד על מה שכתב מרן בח"מ סי' רי"ח ס' כ"א האומר לחבירו שדה רבי חי"א אני מוכר לך [כלומר שדה ששמה כך] ויהי לו ב' שדות. ששם כך נתן לו הפחותה שבהם ע"כ :

ובז"י הדרן עלך המוכר שדהו הידועה א"ל שאין לו אחרת, לאפוקי המוכר שדה דר"י והיו לו ב' שדות שנתן לו הפחותה וזזה סליקא ליה מס' ערכין דחרת היא א"ל ידועה היא וליכא פחות שבערכין :

א"ל ית' בס"ד דהנה המוכר שדהו בזמן שהיובל נוהג גואלה אחר ב' שנים כמא"ה כי מספר תבואות הוא מוכר לך. ב' תבואות ב' שנים ואחר ב' שנים מגרע מערכה לפי חשבון. והמוכר בזמן שאין היובל נוהג שדה אחוזתו הגם דנחלטת ביד הקונה אם זכרה ביותר אין אונאה לקרקעות משא"כ המקדיש שדהו בזמן שהיובל נוהג גואלה בסלע ופונדיון לשנה ומוסיף חומש ואם בזמן שאין היובל נוהג הקדישה הוא גואלה בשווייה וגם מוסיף חומש. ואמרינן בריש פירקין אומרים לו פתח אתה ראשון וכופין אורו לגאלה ואפילו אם הקדישה בשביל רעתה הרי שדהו לפניו ונתן שויה וגם מוסיף חומש ואפילו היא רעה והקשו בתוספות דריש פירקין דהמקדיש. וא"ה והלא אמרינן מלות פדייה קודמת למלות עריפה ומלות יבוס קודמת למלות חלילה וכו' ואין כופין ומ"ש הכא דכופין ותרלו דה"ש דחיישינן שמא יבואו העולם בה לידי תקלה ע"כ. נמצא המקדיש בזה"ל מפסיד שמוכרה הוא לפדותה ר"ל שכופין אותו לבתוח ראשון וגם מוסיף חומש ובז"י הדרן עלך המוכר שדהו ר"ל בזה"ל אפריין נמטייה שלקח המעות מן הקונה ואפילו אם זכרה לו ביותר דאין אונאה לקרקעות ואתא לאפוקי המקדיש בזה"ל ואפילו היא רעה כופין אותו לפתוח ראשון ומוסיף חומש משא"כ המוכר ידו על העליונה ולפ"ז סליקא לה מס' ערכין שאין כאן ערך כלל ולא מוכרה לגאול וא"ש :

סיום למס' תמורה בס"ד.

ישבין בנחת. ושמו כלו. ושמו שלא יפור. ירושלמי דנזיר פ"ז א"ר יהושע בן פוי מלא תרעד א' נעל הקב"ה ממוקם המזבח נאמר כאן ויילך מן האדמה ונאמר להלן מזבח אדמה. אפשר לפרש דרך רמז בס"ד על מאמר רז"ל אדם ממוקם כפרתו נצרא ולוואי שיתקיים ע"כ :

ונראה שלכך לזה השי"ת קודם כל העבודות בהרמת הדשן שיעשה מלוה זו כנגד הקומן שנצרא מומנו כדי שיזכרהו הי"ת לטובה והנה שלימות האדם מבקש הבורא ית"ש שיזכרהו בג' צבני חיי ומוזני והגם שבני חיי ומוזני לאו בזכותא תלייה מלתא אלא בזמלא שאני ישראל כשעושים רזונו של מקום הם למעלה מן המזל. ועוד א"ל למעלה מן המזל כאשר ארז"ל ע"פ לך מארלך וכו' ואעשך לגוי גדול. ולפ"ז במלוה זה יטח מכל דד ולכך רמז באומרו ושמו בנחת כנגד מוזני כמא"ה ונחת שולחניך מלא דשן. ושמו כלו כנגד פו"ר שהאיש הוא פלג גופא ועקר הנישואין הוא כדי להוליד פו"ר וזזה יהיה שלם. וכנגד חיי אומר ושמו שלא יפור

יפור ר"ל שלא יחטא ויגרס לו גלות כדי להרויח ממונותיו שהגולה עליו נאמר ענה בדרך כותי והגם שהוא משתכר חייז אינס חיים ובשכר מלוה זו יהיה שלם בצני חיי ומוזני וא"ש :

ועל שמו אלה נתן שבה והודאה דהמע"ה באומרו מה אשיב לה' כל תגמולוהי עלי ברוד הוא וברוך שמו שנמלתי כל טוב. כנגד מוזני אומר כוס ישועות אשא שלח לי מוצה וברכה שלא בלמוזם לי בלבד אלא גם להאכיל אחרים על שלחתי ולזמן להם בכוס :

ולזה רמז באומרו כוס ישועות אשא וכנגד בני אומר יקר בעיני ה' המותה לחסידיו שמו שאין לו בניס נקרא מת שג' הבה לי בניס ואם אין מתה וכו' ולכך נתן לי בניס שאגלל מן המות :

וכנגד חיי שלא נתן לי ממונות בחיי לער שאגלה ממוקם למקום כדי להשתכר אומר אלא ה' וכו' פתחה למוסרי שעל הגלות אומר עשה לך מוכרות עך משא"כ אני שנתן לי חיים של שלום :

א"ל ושמו בנחת. ושמו כלו. ושמו שלא יפור. הנה ידוע מאמר התנא ר"י האומר אשרי מי שעמלו בתורה ועישה נ"ר ליוצרו העיקר שילמוד לשמה בלי שום פנייה כלל ועיקר ונראה לכך רמז רבא בגמרא ח"ל כתיב כי גדול עד שמים חסדך וכתיב כי גדול מעל שמים חסדך. ל"ק כאן בעוסקים לשמה כאן בעוסקים שלא לשמה והוא מכוון מאמרו למאמר הזהר הגם דעוסק שלא לשמה יתבין ליה אגר טב בהוא עלמא וכ"ש מי שעוסק לשמה שהוא במדרגה העליונה והאי דאמרינן בגמרא כל העוסק בתורה שלא לשמה מוח לו שלא נצרא כבר תירלו רז"ל בתוספות בעוסק לקפת ולקנצר וא"ש דברי רבא העוסק בתורה לשמה הוא מעל שמים כמאמר הזהר שהוא במדרגה העליונה :

עוד ב' דריך לבוין דרכיו ולעשות נ"ר ליוצרו אפילו בעוסקו בלרכי עוה"ז והוא מאמר הרמב"ם ז"ל ע"פ בכל דרכיך דעהו והאיש הזה נמצא טובד את ה' תמיד :

עוד ג' שישתדל שילך בדרך טובים שיעשה לפניו משוה"ד והוא נדת החסידים והנה בגמרא דשבת אפליגו אמוראי אם בעלי תשובה גדולים מו"ג. או מ"ג גדולים מבעלי תשובה רבי חי"א בר אבא אר"י שכל הנביאים לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה. אבל לדיקים גמורים עין לא ראתה אלקים זולתך ופליגא דרבי אבהו דאמר רבי אבהו במקום שבעלי תשובה עומדים אין לדיקים גמורים יכולים לעמוד :

ובזוהר איתא שלדיקים גמורים הם במעלה גדולה. ובעלי תשובה למעלה מהם. ולמעלה מן הכל החסידים :

ודברי הזהר מסכימים לדעת רבי אבהו ז"ל ולפ"ז מנ"ל לגמרא דפליגי. כי נוכל להשוות דעתם ועולים כדברי הזהר שרבי חי"א בר אבא אר"י שכל הנביאים לא נתנבאו אלא לבעלי תשובה שהדיקים ג"כ בכלל אבל לדיקים גמורים הם החסידים עין לא ראתה ורבי אבהו שאמר במקום שבעלי תשובה וכו' הם הדיקים ולא חסידים ולא פליגי :

והנה יש לתרן בדרך פשוט שא"ל לחלק כך מאחר ששניהם אמרו לדיקים גמורים

גמורים ל' אהרן מאי חזית לומר דבזרי ר"י שהלדיקים גמורים הם חסידים ובזברי ר' אבהו בהלדיקים גמורים אינם חסידים מאחר דשניהם ל' אחד נקטו לכך הוכרחה הגמרא לומר דפליגי זה נראה בדרך פשוט:

אבל נראה לתרץ לעשות הכרח לגמרא דקאמרא דפליגי וא"ל לומר דהלדיקים גמורים דנקט ר"י על החסידים והיא מכת מימרא הראשונה דר"י ו"ל אמר ר' חייא בר אבהו אמר ר"י כל הנביאים לא נתגאלו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה ולפ"ז אם נאמר שהלדיקים גמורים דקאמר ר"י הם החסידים א"כ שכר לדיקים ושכר בעלי תשובה הם לימות המשיח בלבד ולא נשתייר לעוה"ב כי אם החסידים ולא נחא ליה למרייהו לזימור הכי שהלדיקים גמורים והינם חסידים אינם זוכים רק לימות המשיח בלבד ולא זכו לעוה"ב ח"ו אבל שהא דאמרינן דרבי אבהו פליגי לפ"ז לא אמר ר"י אלא דוקא בעלי תשובה לימות המשיח בלבד דהם גרידו משא"כ הלדיקים שזוכין עם החסידים לעוה"ב וא"ש: **ובז"ל** הפסוק אך לדיקים יודו לשמוך ישבו ישרים את פניך. ר"ל אך לדיקים יודו לשמוך. וכל אך הוא למעט ומאי מומטע בעלי תשובה ור"ל לדיקים ולא בעלי תשובה ואימתי בזמן שיבשו ישרים את פניך ישרים הם החסידים כמאמר ר"ל ע"פ ועשית הטוב והישר לפנים משה"ד ורמו באומרו את פניך היא עוה"ב כמאמר רב בגמרא עוה"ב אין בה לא אכילה וכו' אלא שהלדיקים יושבים ונהנים מזיו השכינה:

ונשוב לענייננו ושמו נחת ר"ל ושמו לקומץ שכנגד האדם. נחת לרמוז שיעשה נ"ר ליוצרו ולעסוק בתורה לשמה והיא החלוקה הראשונה. ושמו כולו לרמוז חלוקה השנייה בכל דרכיך דעוהו ואפילו לדבר הרשות. ושמו שלא יפור רמוז לחלוקה השלישית שיתעסק במילי דחסידותא והגם שבעלי תשובה גדולים כמאמר רבי אבהו והזהר משיעו אבל העיקר שלא יפור כבר נילולת הקדושה בחטאו והגם שהוא שז וגדול במעלה עכ"ז החסידים הם גדולים מכולם:

א"ל נראה לפרש בס"ד נחת כלו יפור הם ס"ת הו"ר לרמוז שהקומץ הוא יזכה לימות המשיח כמאמר הכתוב מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארצותיהם היא ירושלים עיר הקודש:

ור"ת נחת כלו פור כנ"ף כי היו"ד צתיבת יפור היא שימוש והוא לרמוז על עולם החרוב כמאמר הגמרא הלדיקים מה הם עושים עושה להם הקב"ה כנפים ושמים ע"פ המים שג' על כן לא נירא בהמיר ארץ וכו' והכנפים היא מפסוק וקווי ה' וכו' יעלו אבר כנשרים ואחר החרוב היא עוה"ב והיא רמוזה באמצעי תיבות נחת כלו פור הם אותיות חל"ו גימטריא מ"ה הוא שם הקדוש מארבעה שמות הקדושים וגימטריא אדם לרמוז דבקיותו בהקב"ה ית"ש כמאמר הכתוב ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כלכם היום ה' יזכנו עם שאר הלדיקים והחסידים ויראנו צביאת משיחנו אכ"ר:

סיום ל"מס' בריתות בס"ד.

ינאי מלכא ומלכתא הוו יתבי וכו' (עיין בפסחים פ' מוקם שנהגו בשינוי נוסח). נראה

נראה לפרש בס"ד דרך רמוז על ענין הברכות שקרא יחזק לעשו לעשות לו ליד ולברכו. ורצקה אמו נשתדלה בכל יכולתה להסב הברכות ליעקב וכן היה כי מה' היתה לו. והרב משה אלשיך ז"ל נתן טעם לדבר כי כוונת יחזק היתה לברך לעשו בעוה"ז על שהיה בנו בכורו ואח"ך יברך את יעקב בעוה"ב. ורצקה אמרה גם ברכות של העוה"ז נתת ליעקב והלואי יוכל לעמוד נגד עשיו. ואם בשביל הברכה הלא מוכרה ליעקב והכל שלו. וא"ת אם מה' היתה הברכות ליעקב והלא יחזק אע"ה נביא ולמה העלים ה' ממנו ולא אמר לו שיברך ה' בית יעקב. והירץ הרב משה אלשיך ז"ל דאיתא בזהר ש"א ליקח הברכות למדיא אלא בדרך תחבולה והוא מקביל אל הגהש שגרם בשיטתו ובתחבולותיו לגרום קללה לאדם ששביל עץ הדעת וכנגד מדה כנגד מדה יבא יעקב אע"ה שהוא האדם ויקח בתחבולה הברכות מעשו שהוא שורש הנחש ולסבה זו העלים ה"ת מילחמא אע"ה ולא הגיד לו. ונבא לפרש הענין בס"ד:

ינאי מלכא ומלכתא היו יתבי. מלכא הוא יחזק אבינו שהעולם הזה והעוה"ב מסורה בידו והמלכים בו ימלוכו ורמוז צתיבת ינאי בגי' ע"ב עם הכולל, שהוא חסד היא המשכת הברכות מהממדים ולכך נרמוז בשם ינאי לו' שהוא ספק בידו להושיך הברכות לנו שירלה. ומלכתא היא רצקה אמו וגם צמ"ק מלכתא י"ד ורצקה צמ"ק עם ארבע אותיות י"ד. ובאומרו הוו יתבי רמוז למחלוקתם בברכות. א"ל יתבי הם המיושבים בעוה"ז ובעוה"ב והנה תיבת יתבי התי"ץ מתחלקת צרי"ש בלתי תיבת השר"ק והיו ר"ת יחזק רצקה בברכות יחלוקו. מלכא אמר גדייא יאי ומלכתא אמרא חיומרא יאי והנה צמ"ק ברכות אמר מ"ש עיני מסנן ברישא והדר אמרי. א"ל כברייתו של עולם שג' ויהי ערב וכו' בתחלה חשוכא והדר נהורא. גמולא הגדייא רמוז לעשו והאומרא ליעקב לזה רמוז באומרו מלכא אמר גדייא יאי הברכות ראויים לעשו שהוא הצטור ובעל עבודה ומלכתא היא רצקה אמרה חיומרא יאי הברכות ראויים ליעקב. ובפרט הוא קנה הברכה. אמרי מאן מוכח כה"ג דקא מסיק קרבנות בכל יומא ר"ל מי משניהם מוכיח שהברכות ראויים הם לו המקריב קרבנות בכל יום ויום שהצבורה שלו והוא בוסק בעבודה. ובדעתו של יחזק אע"ה עשו ודאי עוסק בעבודה ואינו מניח אותה. שהרי הוא שאל על התבן והמלח כינד מעשרין וכ"ש העבודה וזה כמה נעמה גירסת כריתות דמסיק קרבנות וקיס ליה קדיהה ר"ל שהעוסק בקרבנות הוא עשו וכתוב בו מואב סיר רחמי על אדום וכו' דקיימא עלוהי הקדרה ולפ"ז נראה מעשו אי עסיק בה לעבודה אי לאו. אייתו לי ששכר איש כפר ברקאי רמוז לעשו ששכרו בעוה"ז היא חושך לפני עוה"ב וברקאי ל' חושך מל' סגי נהור כדאמרינן בפ' השוכר את האומנין השוכר את החמור והבריקה וכו' ובעי בגמרא מאי והבריקה הכא תרגומו נהוריתא ר"ל ל' חושך שהחשיכה עיניה. א"ל אי גדייא יאי יסק לתמידא ר"ל שאם מעשו מתוקנים ה"ל לעלות למזבח ולעסוק בתמידין. אלא הוא לא עסק בעבודה כלל. ולא די לו זה אלא גם מוכרה ליעקב וזלזל בה ולזה רמוז באומרו בהדי דקאמר הוה קא מחוי בדיה ר"ל חתימות ויהי בשטרא דזבינתא וא"כ לא גדייא יאי כדאמר מלכא אלא כדאמרה מלכתא חיומרא יאי. וזהו פי' הרב משה אלשיך ז"ל כששאל יחזק לעשו באומרו ויאמר אליו יחזק מי אתה. ויאמר אני בנך בכורך עשו

עשו תיבת אני יש בה תימא והוא מתמיה לומר איך אתה שואלני מי אתה. בןך
 בכורך עשו שאם אמר לך יעקב שקנה הבכורה ממני והראה לך שטר המכירה
 אינו כי אם בןך בכורך עשו להד"ס שלא מכרתי לו כלום. ולפ"ז ידע יאחק אע"ה
 שיעקב קנה הבכורה והברכות ראויים לו ואימרא יחי כדאמרה מלכתא. אבל הגדי"ח
 לא די לו בהפסד הברכות אלא לריך לקונסו על שמכר הבכורה וזלזל בכבוד
 שמים. וכו"ו אמר מלכא הואיל וליה ליה אימתא דמלכותא ר"ל שאין לו מורא
 מלכות שמים שהקב"ה עשאו בכור והוא מכר הבכורה א"כ נפסקו לימיניה ר"ל
 תגודע קרן הימנית אשר לו ולכך כשבירך ליעקב. א"ל יעבדוך עמים הם אוה"ע
 אבל לא אחיו. וישתחוו לך לאומים ואין לאום אלא מלכות שנאמר ולאום מלאום
 יאמץ. ר"ל שיהיה מלך המלכים. הוה גביר לאחיק ר"ל אחיק גביר ואתה גביר
 מזנו. וישתחוו לך בני אמך השתחווה בלבד כענין מלך קטן ושתחווה למלך גדול
 בדרך כבוד אבל איננו עבד ולא יהיה למוס. וכאשר ידע יאחק שמכר עשו הבכורה
 א"ל הנה משמני הארץ יהיה מושבך וכו' ואת אחיק תעבד אוי תהיה לו לעבד
 וכל מה שקנה עבד קנה רבו. וההכרח לריך להיות לעבד מאתה משמני הארץ נתתי
 ליעקב. ומהיכן אתן לך משמני הארץ אבל עכשיו שיהיה עבד ליעקב אין תואנה
 עוד ליעקב דכל מה שקנה העבד קנה רבו. ובדין הוא זה שמאחר שזולת בכורה
 ומכרת ליעקב. לו"א אמר מלכא נפסקו לימיניה לקרן הימנית שלו. וא"ת לפ"ז
 מהיכן נתייפה כח עשו ואפילו בעת שישראל עושים רזונו של מקום עכ"ז עשו יש
 לו עושר וממשלה והרבה האריך בממשלתו. לו"א יבז שחדא ופסקו לשמאליה
 והשוחד הוא הדמעות שירדו מעיניו. ואמר בתנא דבי אליהו בשכר הדמעות
 שהוריד עשו בעת הברכות נתן לו הקב"ה שכרו שלא פסק מהר שער גשמי
 רזון ועללי ברכה לעולם. וא"כ קרן הימנית שלו עדין קימה ובדינא רפי"ח דייקויה
 בעוה"ז ועוד רמוז באומרו ופסקו לשמאליה הוא ישמעאל לרתו שהשמיד מחיילותיו
 הרבה והכהה למראהו וישמעאל יתייחס לשמאל כדפירש רש"י ז"ל ע"פ ואפנה
 על ימין או על שמאל. על ימין מצות לוע על שמאל מצות ישמעאל ולזה רמוז
 במס' בכורות דאמרו ליה סבי דבי אתונה לר"י בן חנניה האי מישראל דסכינא
 במאי קטלי לה א"ל בקרנא דחמרא הכונה עשו שכתוב בו ועל חרבך תחיה במאי
 קטלי ליה תנינא כשהקול קול יעקב אין הידים ידו עשו אבל אחר המורבן היאך
 אתם יכולים לעמוד נגד חרב עשו השיב להם דקטלי לה למשרא דסכינא בקרנא
 דחמרא הנה לרתו בלדו הוא ישמעאל שג' עליו שבו לכם פה עם החמור עם
 הדומה לחמור הוא יכחיש את מראהו ואת תואר יפיו :

שמע

מלכא אמר נפסקו נמי לימיניה. ר"ל עתיד שיבא עם ישמעאל למלחמה
 על ירושלים בימי משיח לדקינו עיין בזוהר פ' וירא שפירש ע"פ למה
 רגשו גויים וכו' שעתיד לפתוח פיהו ולדבר זרות על ה' ועל משיחו ולזה רמוז שמע
 מלכא הוא מלך העליון ברוך הוא כמו וישמע ה' ויחר אפו אמר נפסקו נמי לימיניה
 הם תרין משיחין משיח בן דוד ומשיח בן יוסף שג' עליהם ועלו מושיעים בהר
 ליון וכו' אמר רב יוסף בריך רחמנא וכו' דידוע משיח בן דוד ומשיח בן יוסף
 הם קיסר ופלגו ואמר רב יוסף שרבו של משיח בן יוסף הוא משיח בן דוד עתי'.
 לשבח לאדון הכל ששילם שכר דמעותיו לעשו בעוה"ז והוא יששכר איש כפר ברקאי
 ששכרו

ששכרו בעולם החושך ונשלים שכרו ולכך נשלים מזונו היא התצואה ונשאר לקש
 וזית עשו וכו' והימים הנלחיים והקיימים והאורה נשארה לנו זרע ישראל בב"א
 הי"ת יאיר עינינו בתורתו וזוכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות אכ"ר :

ונראה

לתת טעם בס"ד לסמיכות מעשה דיששכר איש כפר ברקאי למימרא
 דר"א א"ר חנינא ת"ח מרביס שלום בעולם דאיתא במדרש בשעה
 שזוה הקב"ה לישראל על הקרבנות הלכו אוה"ע אלל בלעם א"ל מפני מה לישראל
 זיה על הקרבנות ולנו לא לזה. א"ל כלום ניתנו הקרבנות אלא בשביל השלום ישראל
 שנתן להם התורה לריכוס אל השלום שג' ה' עונו לעמו יתן ה' יברך את
 עמו בשלום :

והנה

עובדא דיששכר איש כפר ברקאי הוה כריך ידיה בשיראי ואחיל עבודה
 ואלו ידע למקרי ולמחני לא היה טועה בכך לאחיל עבודה וגם לא היה
 טועה באימרא יחי אלא היה אומר דשוין דהאמת הוא כך וממילא לא היה מכניס
 ראשו בין ב' הרים גדולים מלכא ומלכתא ושמעתי שפ"א ישן בלילה איש א' מלמד
 תימקות בבית ההכנסת ושמו מע' יחי"א ויהי כעבור זמן מן הלילה וישמע קול שהיו
 קורים במשלי כאיש אחד חברים והיו חזרת שדים והגיעו לפסוק נילרה כי היא חייך
 והקורא היה קורא נילרה בדגש כפי האמת והשיבו לו נילרה ברפה ונחלקו לב' ביות
 והיו מערערים ביניהם ואמרו ביניהם הנה מלמד תימקות ישן בב"ה ושמו מע' יחי"א
 והוא בקי במקרא ילך א' מהם ושאלו וכן היה וילך השליח לשאלו ומע' יחי"א הנו'
 שמע לכל הדברים והיה ירא לנפשו מאד ועשה עלמו נרדס בשניה והשד בעטו
 ברגליו וישאלהו הגידה האמת נילרה כי היא חייך בדגש או ברפה ומע' יחי"א
 הנו' היה נדון בלבדו אם אשיב בדגש הוא לריכה שמה יתקנאו בי האומרים וכן להיפך
 והגם שהמבחר בדגש כאשר אנחנו קורים במשמעות שניהם הם יחד והשיב ב'
 נסחאות הם אמת והשליח השיב דבר כך אמר מע' יחי"א כי לדקו יחדיו ונילל מהנזק
 וקרי אנפשיה והחכמה תחיה בעליה :

וכן

עשו בני ישראל כששאל מהם אחשורוש לדון לושתי פחדו משניהם וא"ל זיל
 לגבי עמון ומואב. ואמרו משל לחיות הארץ שנתקבצו אלל הארריה וא"ל
 עד מתי אתה טורף ואוכל השופט כל וכו' וא"ל ובמה אני ניזון א"ל אכול כל
 עושה רשע ונשאר ג"י בהענית ועלל עלילות ותפס לדוב וא"ל רלוגי שחרית
 את החיך שלי אם הוא סרוח. וא"ל אין השיב הארריה זו רשעתו. שאיך מגנה את
 המלך ואכלו. אח"כ שאל לואב והשיב לו לא דאינו סרוח ואמר שאיך משקר ואכלו
 ושאל לשועל וא"ל סחום הנחירים. והוא פשוט :

ובנידון

זה עובדא דיששכר איש כפר ברקאי אלו היה קרי ותני לא היה
 כריך ידיה בשיראי ואחיל עבודה ולא היה מוטא בידו והקב"ה שילם
 לו מדה כנגד מדה בענין מלכא ומלכתא ב' הרים גדולים מחסרון הבנה בשלום
 שהאמת שניהם שוים וגם בידיו וכל זה שהגיע לו בשביל שלא למד לכך סמך
 ת"ח מרביס שלום שע"י עסקם בתורה יודעים האמת אם כבש אם עז אי צעי
 כבש לייתי אי צעי עז לייתי והיו עושים שלום :

א"ן

נראה לתת טעם בס"ד על מה דסיים בשלום. והנה במס' בריתות התחיל
 בל"ו בריתות שבתורה ואיתא בריש מד' איכה תנחומא א"ל לבן עזאי
 דרוש

דרוש לנו במגילת קינות א"ל לא גלו ישראל עד שעברו בל"ו בריתות שבתורה
כמונן איכה ע"כ :

ואמרינן ביומא ביה א' חרב בשביל ג' עבירות שהיה בידם ע"ז וג"ע וש"ד
אבל ביה ב' חרב בעון ש"ח. וכן אלו היו עוסקים בתורה לא נחרב
שג' ויאמר ה' על מה אבדה הארץ על עזבם את תורתו וגבא אל הענין והנה
במס' זו התחיל בל"ו בריתות כמאמר בן עזאי שעל שעברו על ל"ו בריתות גלו.
לכך ראו רב אשי ורבינא לסיים במימרא זו דר"א א"ר חנינא ת"ח מרביס שלום
לומר לך ועוד ב' סבות שנחרב בהמ"ק ע"י ביטול התורה וש"ח. וע"י עסק
התורה בגלילין. וגם ע"י השלום בגלילין והנה להמון העם שאפשר יזכו לגאולה ע"י
השלום אבל אינה בשלימות שאין להם תורה משא"כ ת"ח מרביס שלום תורה
ושלום ובה דייק ספיר תיבת מרביס שלום ולא אמר עושים דהמון העם עושים
שלום אס זכו משא"כ ת"ח מרביס שלום שג' וכל בניך לימודי ה' שעוסקים
בתורה ה' ורב שלום בניך :

א"נ וכל בניך ידוע משאמר בתיקונים שעתידין דר"א בתראה להתפרנסא מהאי
חיבורא ובגיטין יתקיים וקראתם דרור בארץ לכל יושביה ר"ל בזכות
שינגלו הסודות שגילה רשב"י זע"א נוכח לגאולה צב"א. והנה ההמונים לא יוכלו
לעסוק בח"ק הנבחר שדימו לחלק הנסתר לנכנס לפרדס שא"א לרעב להכנס
לפרדס אא"כ הוא שבע וחלק הסוד הוא נקרא תורת ה' כידוע. ובז"י מאמר ר"א
אר"ת ת"ח מרביס שלום. דר"ל דההמונים עושים שלום ר"ל שלום פשטי הוא
חלק הפשט משא"כ ת"ח ואייתי קרא וכל בניך אלו העוסקים בקבלה כדאיחא
בזוהר. לימודי ה' הוא חלק הסוד ורב שלום בניך. שלום רב :

א"נ הנה רז"ל אימתי הדיין יוכל לעשות פשרה בין בעלי דינים בזמן שלא
נחברר לו הדין עם מי אבל מאחר שנחברר לו הדין עם מי אסור לעשות
פשרה. וידוע הדיין הוא מרלה בין בעלי דינים ומתווך השלום כמא"ה וכל העם
יבא על מקומו בשלום. והפשרה בה מתווך הדיין השלום ומרלה את שניהם
שלאעמם הדין קשה וא"א לסובלו אבל בתנאי שערין לא ידע הדיין הדין עם
מי והנה הקב"ה כביכול צב"ד. של מעלה א"א לעשות פשרה שידע הדין עם מי
משא"כ צב"ד של מטה (משם ח"ר רפאל קלין ז"ל):

ובז"י ת"ח מרביס שלום שלום רב יותר מצ"ד של מעלה וכל בניך לימודי ה'
למודים לדון כאשר דן ה' אבל ורב שלום בניך ר"ל שלום בניך מרובה
שיוכלים לעשות פשרה. ויהיה רב השלום :

א"נ ידוע במד' עובדא דר"מ ע"ה שהיה דורש בע"ש ואימוןך אגדתיה והיתה
אשה א' יושבת בבית מדרשו ועבר זמן הרבה מהלילה עד שהלכה לביתה וכעם
עליה בעלה והוליאה מביטו וגשבע שלא תכנס עוד לביתו עד שתרוק בפני הדרשן ח"ו
וכו' א"ל רבינו כך מצוין את התורה א"ל דיו למאיר להיות כרבו ומה הסם שנכתב
בקדושה וכו' :

וי"ף על מה הוכרח ר"מ למאור עילה כדי לרוק בעיניו ז' פעמים ולזלזל בכבודו
הי"ל לקרוא לבעל ולעקור את שבעתו ששבעת שקר נכצע או למאור
לו פתח ולהתיר את גדרו. כי מה לו לומר לאשה בתי לבי אמרי לבעליך אתה
נשבעת

נשבעת לרוק פעם א' והנה רקקתי ז"פ מה הפרש יש לנבל זה בין א' לו ומה
מוכר יקח מומנה. ג' א"ל תלמידיו רבינו כך מצוים את התורה ה"ל מוגומס
שמשמע מודבריהם שמותר לבזות אבל אינו כך בסגנון זה וליחא דהגס שאמרו
רב שמואל על כבודו כבודו מחול. דוקא כבודו ולא בזיומו. ד' שהשיב להם דיש
לי ק"ו לדון מה' וליחא דק"ו זה פריכא הוא דהתם מים והכא רוק. ועוד התם
מוחה השם והכא רוק בפנים ולפי"ז איך נתרלו צק"ו זה דדיו לבא מן הדין
להיות כנידון :

וי"ף צ"ד הנה ר"מ ראה דאין לזה פתח כלל דאמרינן במס' נדרים רבי
ישמעאל נדר נדרא ונתחרט וצ"ל לבהמ"ד כדי למאור לו פתח ולהתיר
שבעתו והוה אמרי ליה רבנן אדעתא דהכי מי נדרת ואמר אין. אדעתא דהכי מי
נדרת ואמר אין. והוה קא מלעטרי רבנן אתא ההוא כובסא ומחיי לר"י באבולא
דכובסי פי' כלי עץ שמכין בו הכובסין את הצגדים וא"ל אדעתא דהכי וכו' ואר"י
אדעתא דהכי לא נדרי שיזלזל זה בכבודו והתירו לגדרו והק' בגמרא שזה מולד
הוא ואין פותחין בטולד ותיך דשכיח אפקרותא דמפקרי ברבנן והנה נידון זה
אלל ר"מ לא מיקרי פתח שנאמר לו אלו ידעת שדבר זה הוא זלזול גדול לת"ח
היית נשבע שהוא ע"מ לזלזל נשבע. וגם לא דמי לאומר ה"ו גיטך ע"מ שתעלי
לרקיע או שתלכי בים הגדול ברגליך ואמרינן ה"ז גט והתנאי בטל דל"ד דהתם
לא תוכל לעלות לרקיע וגם להלך ברגליה בים אבל הכא תוכל לרוק בלתי רזמו
בפתע פתאום ואח"ך מריב החכם עמה ושניהם יחלוקו והוא לא איכפת לו. א"נ
אפשר שיתרנה בשביל השלום וגם לא תהיה שבעתו לשקר. א"נ אפשר להמתין
עד שתכאב עינו כדי לרוק בשביל רפואה וגם יהיה שלום. לכך לא קרא ר"מ
לנבל זה אלא בקש למאור עילה ולעשות שלום מאחר שידע זה ברוה"ק אלו היה
שולח על האשה לומר כאב יש בעיני רוקי עליה היתה מרגשת בנפשה ודנה בדעתה
וכי לא יש בעולם אשה לרוק והוא שולח אללי אין זה כי אם רלה לזלזל בכבודו
והוא אומר בשביל שעיניו כואבים ולא היתה רולה לכך המתין עד שבאה מאליה
והתחכם יותר לקרוא לה קודם שתדבר לפניו שאילו היתה מדברת בתחלה ואח"ך
היה אומר רוקי בעיני לא היתה מאמנת בשביל שעיניו כואבים ולא היתה רולה.
וגם התכמים לא היו מניחים. ואלו היה קורא לה ואומר רוקי בעיני פ"א שבואצת
עלי ואמרו הלחם יודעת שז' פעמים מנהגם לרוק עליה ואין זה אלא שקבל לזלזל
בכבודו כדי להתיר אשה לבעלה ולעשות שלום. ולכך הוכרח לומר שתרוק
ז"פ כדי לרפאות את עיניו ובאופן זה היה יכול לעשות שלום. ואח"ך א"ל בתי לבי
אמרי לבעליך וכו' הכונה ולמה הוכרחתי לומר לך רוקי ז"פ והנה הבעל היה רולה
בא' אלא מוד ההכרח כאמור. וא"כ אתה הבעל שצבל ע"ש היתה אשתך רגילה
לישב בפרקה ולא היית מקפיד ואמאי הקפדת בשבת זה שאם שהתה ביותר היא
מוד ההכרח שמשכה אגדתא והיתה מחשבת דהשתא קאים מר והשתא קאים מר
ושהתא וא"כ נענית על אשתך שכשם שאני הוכרחתי צו' חלוק א' כך היא היה
לה הכרח מוד השתות ולכך לא די לדיק זה בשלום הרב הזה אלא פייסו ג"כ
ותלמידיו הקשו לו רבינו כך מצוים את התורה ר"ל דווקא כבוד הרב מחול ולא
בזיומו. אבל יש הפרש בין סתם ת"ח לת"ח מופלג בדורו בתסידות דהא אייתי

הרב זכ"ל בערך ציון ת"ח משם הפוסקים דאם ת"ח פקיע שמיא ומפורסם
בחסידות יכול למחול גם על ציונו והשתא מר ניהו רבינו וגדול הדור ופקיע שמיא
שהיה סופר מהיר ומשתכר ד' סלעים בשבוע ומחלק ג' סלעים וסלע א' להולאה
ביתו וא"כ יוכל למחול על ציונו ליתא דהתם הוא מוחל על שכר עברו וזלזלו
בכבודו אבל אומר לזלזל לא תהא כזאת בישראל לכך א"ל רבינו כך מצוים ר"ל
לכתילה, והשיב להם לא די למאיר להיות כרצו השם שנכתב בקדושה וכו' מאיר
לא כ"ש וא"כ בשלום שאני. וא"ה והלא קשה קשייא שהקשיטו לעיל דיו לבא
מן הדין להיות כגדון. י"ל הכא שאני אי אמרת דיו לבא מן הדין לא יהיה שלום
וא"כ הא קיימא לן היכא דמיפרך ק"ו לא אמרינן דיו :

ובז"י הכתוב פני לא הסתרתו מכלימות ורוק כדעביד ר"מ כדי לעשות שלום.
וא"ת מנין לך והלא דאסור לבזות את התורה ואתי קרא דאבתריה
ותירך ואדני חלקים ישזור לי ר"ל שילמוד ק"ו מה' וא"ת ק"ו פריכה הוא ההם
מיס והכא רוק התם שם והכא פנים ואתה אמרת פני לכן וכו' ורוק לזה הייס
על כן לא נכלמתי שמתו פני כחלמיש ואדע כי לא אבוש שהרי היכא דמיפרך ק"ו
לא אמרינן דיו :

ובז"י המאמר א"ר אלעזר א"ר חנינא ת"ח. מרביס שלום הנה יששכר איש
כפר בשביל היה ע"ה הקפיד על כבודו וזלזל בכבוד שמים וזא וראה
בת"ח מרביס שלום כדאמרינן בעובדא דר"מ שזלזל בכבודו ורבה השלום וא"ת
מנין לן לז"א וכל בניך לימודי ה' שלמד ק"ו מה' ולא די לו בזה אלא ורב שלום
בניך הרבה יותר ממקום ממה שבא :

וא"ת דיו לבא מן הדין להיות כנידון לזה הייס א"ת בניך אלא בניך שהבאת
האשה אל בעלה נקרא בנין ש' ויבן ה' כו' ויבאה אל האדם ולפ"ז אי אפשר
לעשות השלום אלא בענין זה והיכא דמיפרך וכו' :

סיום ל"מס' מעילה במ"ד.

הדרן עלך השליח שעשה שליחותו וסליקא לה מס' מעילה :

נראה לפרש במ"ד על הא דקיימא לן בכל דוכתא דאין שליח לדבר עבירה
והשליח נתפס בכל שליחות דעבירה, והגם דלא עשה מדעתו אלא חבירו
שלחו לעשות דבר עבירה השליח נתפס דאין עבר רגונו ית' בשביל חבירו דדברי
הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין ולכך השליח נתפס לתוך במעילה דאם נתן
המשלח בשוגג מעות של הקדש להוליא המשלח מעל ולא מעל השליח
בשגגתו דיש שליחות דילפינן לה מתרומה. דכתיב בה כן תרימו גם אתם גם לרבות
שולחכם דאם נתן בע"ה לשליח רשות לתרום ותרום לו תרומתו תרומה וילפינן במעילה
דיש שליחות חטא חטא מתרומה דכתיב בתרומה ולא תשא עליו חטא בהרימכם
את חלבו מומנו וכתיב במעילה נפש כי תחטא ומעלה מעל בה' מה התם דיש
שליחות גם הכא יש שליחות והשתא לפ"ז יארע שראובן נתן מעות של הקדש בשוגג
לשמעון

לשמעון להוליא ועשה שליחותו ואח"כ גודע להם שמעות של הקדש היו המשלח אומר
לשליח אתה מעלת שהולאה בשוגג מעות של הקדש והשליח אומר למשלח שאתה
נתת לי להוליאם ולכך מעילה בדיןך היא הלייא וזאים לפנינו לשחול מי הוא
זה שמעל אמרינן לשליח עשית בדבריו או שנית בשליחות והולאתם בדבר אחר
שאם שנית אתה מעלת ואם עשית בדבריו הוא המועל. והוא משיב לנו לא סרתו
ממזותיו ועשיתי כאשר לוני אזי אנו אומרים לשליח אתה פטור והוא חייב קרן
חומש וקרבת מעילה והנה השליח הזה שמוח לבו ויגל כבודו שנפטור על שהוא שלוחו
ויאזל בדמיוס ובדעתו ידמה לפ"ז כל שליחות של עבירה אס עשיתי ילפינן לה במה
מזינו ממשלה שאני פטור מאחר שאני שליח ולכך לריבין אנו להחזירו דדוקא
במעילה הוא פטור דיש שליחות משא"כ בעלמא שהוא חייב דאין שליחות :

ובזה אתי שפיר הסמוכין הדרן עלך השליח שעשה שליחותו ר"ל לאחר שחייבו
המשלח דיש שליחות נחזור עלך השליח שעשית השליחות ונפטר דדוקא
בכאן אתה פטור לז"א וסליקא לה מס' מעילה דדוקא נסתלקת מעונש מעילה משא"כ
בעלמא ולריך אתה ליהרר משליחות של עבירה סור מרע ועשה טוב :

א"נ יש לפרש באופן אחר במ"ד הנה ידוע דאין אדם לדיק בארץ אשר יעשה
טוב ולא יחטא. והגם שרובו זכות מה יעשה על מיעוט העומה. והנה הי"ת
הקדים תרופה למכתו היא התשובה שלא גזר עליו כחכמה והנבואה באומרוס על
החוטא מיתה ורעה ושלח שאל מומנו כגזירת התורה שאמרה מביא קרבן ומהכפר
לו. אלא אמר ית' איני רואה מומנו כלום אלא דברים וידו וחרטה ועזיבת החטא
שנ' קחו עמכם דברים ושובו אל ה'. עוד אמרינן בגמרא דיומא בשביל אדם אחד
שחזר בתשובה הי"ת מרחם על כל העולם כולו שנ' ארפא משובתם אוהבם נדבה
כי שב אפי מומנו מהם לא נאמר אלא מומנו לומר לך בשביל אדם א' ששב בתשובה
הקב"ה מרחם על כל העולם כולו. עוד הקדמה שליטת החוטא גורם שעשה פגם
ח"ו בתפארת ומלכות שהיא כנגד אותיות וא"ו ה"א משם הוי"ה ברוך הוא ובודל
אותם מיו"ד ה"א ונאמר עליו ונרגן מפריד אלוף ח"ו וכשעשה תשובה ה'
על הבנים שהיא מדת הבינה שתשוב להשפיע לספירות הקודש על ידי שמהלק
הפגם בתשובתו ולזה רמוז הדרן עלך השליח שעשה שליחותו שאדם הוא שלוחו ית'
כמא"ה וטורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' לבאות הוא והדרן היא אותיות הדר
נו"ן שיש בה חמשים שערים לומר לשליח אל תרפא ירך מן המיעוט עומת שעשית
שהוד והדר הבינה מזהיר ומופיע עליך ע"י התשובה וזוה וסליקא לה מס' מעילה
שהי' מועל בקודש ורמוז באמרו מס' מעילה הוא מל' אס תאריגי את שבע מחלפות
ראשי עם המסכת שהוא אריגה וחיבור אחד כן הקב"ה לאחר ששוקל עונות כל
אחד ואחד חוזר ושוקל כל עונות עיר ועיר ואח"ך כל העולם כדכתב הרמב"ם
בהל' תשו' וע"י תשובתו הרממה מסלק המעילה היא כחות הדין ורגוז מכל
העולם יה"ר אס הבנים שמחה הללויה :

סיום למס' תמיד בס"ד.

שיר שהיו הלויים אומרים. ביום הראשון היו אומרים לה' הארץ ומלוכה וכו' בראה לרמוז בס"ד השעה מזמורים שהיו אומרים בששת ימי המעשה כנגד המאורעות שהיו בשתא אלפי שני דעלמא. שביום הא' היו אומרים לה' הארץ ומלוכה כנגד דור אנוש שהחל לקרא בשם ה' ועבדו ע"ו. והסבה לזה שנבדלו בששם מאחר שהי' גדול ואין סוף לגדלו. והעולם הזה הוא בשפל המדרגות כגרגיר החרדל שבים הגדול בערך העולמות העליונים שברא ית"ש ואין תהיה ההשגחה מאתו ית' על עולם השפל הזה ולכך לריכוס הם לאמלטי ומהם עבדו לחמה ומהם ללבנה וגם אנוש מן העושים היה כדכתב הרמז"ס ז"ל וכעס הקב"ה והליף אוקיינוס את שלש העולם ומהם נעשו הימים שבתחלה לא היו אלא אוקיינוס לבדו כדכתב מהר"י מפראג ז"ל ע"פ והיה ביום ההוא ילאו מים חיים מירושלים חליים אל הים הקדמוני הוא ים אוקיינוס כדכתיב יקוו המים מתחת השמים אל מקום א' וחליים אל הים האחרון כשהליף אוקיינוס שלש העולם ונעשה ז' ימים. וראה הקב"ה שא"ל לעולם להתקיים בסרחון והכל הימים מאחר דקוו וקיימי. וגזר שכל הנחלים הולכים אל הים וכו' אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים כדי לבטל סרחון הימים:

ובזה רמזו לה' הארץ ומלוכה תבל ושבתי בה שהוא בראה והוא משגיח עליה. והביא ראיה כי הוא על ימים יסדה שכאשר חטאו דור אנוש הליף הקב"ה את מי אוקיינוס ונעשה ימים ואין רלונו ית' לבטל העולם ח"ו אלא לייסר הרשעים הראיה ועל נהרות יכוננה שהנחלים הם רלים ושבים כדי לבטל סרחון הימים ושתתקיים העולם. והאלקים עשה שיראו מלפניו ולבטל מחשבתם ולהפך עלתם. והרשעים ראו ולא לקחו מוסר והיו עשקה דורות מאדם ועד נח מכעיסין עד שהביא עליהם את מי המבול. וכן יו"ד דורות מנח עד אברהם מכעיסין ובאין עד שבה אברהם אבינו ע"ה וקיים העולם:

ובזה רמזו באומרו מי יעלה בהר ה' כנגד יו"ד דורות מאדם ועד נח שרוה"ק לוחת ואין משיב דבר. ומזר ואמר ומי יקום במקום קדשו כנגד יו"ד דורות מנח עד אברהם. ואין משיב דבר שהמורס מהם כיולא בהם שאף אלו מכעיסין ובאין עד שבה ארע"ה נקי כפים שלא רלה ליהנות משלל המלכים ומשלל סדום באומרו הרימותי ידי אל ה' אל עליון קונה שמים וארץ אם מחוט ועד שרוך נעל וכו' ובר לבב שכתוב עליו והאמין בה' ויחשבה לו לדקה. ישא ברכה מאת ה' שצרכו ה' ועשהו מקור ברכות באומרו והיה ברכה והוליד לילחק וילחק הוליד ליעקב ויעקב העמיד י"ב שבטים זה דור דורשיו זה הדור דורש ה' מבקש פניך יעקב סלה שזרע יעקב מכבדים שמך ודורשים אותך לעולם:

ביום שני אומרים שיר מזמור לבני קרח וכו' כי הגה המלכים נועדו עברו יחדיו. לרמוז מה שנעשה באל"ף הב' שהביא הקב"ה מבול לעולם באלף ותרנ"ו והיתה העולם חרבה ושמומה כעין שדרשו ע"פ זה באדרה קדישא. שרמוז בזה הפסוק ביטול המלכים כענין זה היה באלף הב' החרבה העולם ולא נשאר אלא נח ובניו וחזרה ונתייסדה ע"י שילא משם ארע"ה וקידש את השם ית':

יום שלישי אומרים מזמור לאסף חלקים נלצ בעדת. ע"י שנבנה צו בהמ"ק ושרתה צו השכינה:

יום רביעי אומרים אל נקמות ה' שינקוס נקמת היכלו מאוה"ע שהחריבוהו וסיים אל נקמות הופיע שינקוס מהם ג"כ נקמות צית צ' שהחריבוהו ששניהם חרבו באלף הד':

יום חמישי היו אומרים למנצח על הגיתית לאסף. הסירותי מסבל שכמו וכו' בלרה קראת ואחלצך וכו' לרמוז מאמר הגא' דבי אליהו בסנהדרין פרק חלק צ' אלפים ימות המשיח ואלו זכו ישראל וחזרו בתשובה היו נפדים באלף החמישי ועוד רמז מאמר רז"ל ע"פ כל היום דוה וזומו של הקב"ה אלף שנה והגם שלא זכינו ליגאל בתחלת אלף החמישי הלאו הספיק לנו לישב בגלות אלף שנים וזו לא והיה משתייר מאלף הה' עקב כאשר היה חסר בהמ"ק עקב שנים מאלף הד' כשחרב וזה רמז לו עמי שומע לי ישראל בדרכי יהלכו כמעט אויבם אכניע ר"ל כאותו מעט השנים שנשתייר מאלף הד' כשחרב כאותו מעט מאלף הה' דהיינו עקב אויבם אכניע אלו היו זוכים והיה נבנה בית ג' אבל לא זכו וארך קלס וגדל שצדק אוה"ע אומרים בלעגי שפה כי לא ישוב אלקי ישראל עוד אליהם לעולם וכו' משנאי ה' יכחשו לו ויהי עתם לעולם שאמחלם ולא יוכלו קום. ואלקים את סוכת דוד הנופלת ואבנה טיה אפריון:

בהששי היו אומרים ה' מלך גאות לבש. כי באלף הששי בן דוד בא ותחזור המלכות להקב"ה כמא"ה ועלו מושיעים בהר ציון ופירש בזוהר מושיעים תרי דאינון משיח בן דוד ומשיח בן יוסף לשפוט את הר עשו. והיתה לה' המלוכה צב"א. ורז"ל עשו סימנים אחרים:

סיום למס' מדות בס"ד.

וי"ו היה עושה וכו' ברוך המקום שלא נמלא פיסול בזרעו של אהרן ברוך הוא וברוך שצחר באהרן ובזרעו אחריו לעמוד ולשרת בבית קדשי הקדשים. ויש ליתן טעם בס"ד אהאי ג' זמנין דאמרי ברוך:

וידוע כי כהן הדיוט עלא צ' מדרגות ביוחסין על ישראל. כי מהר באשה זונה וחללה לא יקחו. ואשה גרושה מאישה לא יקחו זונה חדא גרושה תרין. וחללה שאביה כהן ונסיב זונה או גרושה וחלל זרעו. והאלמנה מותרת לכהן הדיוט וכן הגיורת מותרת לו דאמר ר"י משום רשב"י גיורת פחותה מבת ג' שנים מותרת לכהונה. שנאמר וכל הטף בנשים החיו לכם והרי פנחס היה עמהם. ולעומת זה צ' פעמים אמרו ברוך שהפרישם מן הזונה ומן הגרושה. וכהן גדול עלה עוד מדרגה שלשית שנאמר באלמנה ג"כ לכך הוסיף עוד ברכה יתירה וברוך שצחר באהרן ובזרעו אחריו לעמוד ולשרת בבית קדשי הקדשים דייקא דאין נכנס לשם אלא כה"ג ביום הכיפורים בשעת העבודה.

סמיכות בקודש הקדשים להדרן עלך כל העזרה וסליקא מסכת מידות: **דהנה** ידוע דאורך עזרת ישראל קל"ה אמות ברומב י"א ויוה"כ שהעם רב הולכים באורך כל העזרה עד י"א אמות שאחורי בית הכפורת שהקדישום

שהקדישם לעת האורח וכו' צבית קדשי הקדשים ר"ל בזמן שיכנס כה"ג ציוה"כ
צבית קדשי הקדשים אזי הדרן עלך כל העזרה שנחזור ליכנס בכל העזרה עד
אחורי בית הכפורת וכו' וסליקא לה מס' מידות היא מידת ישראל אורך קל"ה
ברוחב י"א וק"ל :

א"נ הדרן עלך כל העזרה. ר"ל אנו מאמינים בני מאמינים שנחזור לעזרה
הקדושה. וכל א' על מקומו עזרת נשים לחוד ועזרת ישראל לחוד. ועזרת
כהנים לחוד. ובאותו הזמן שנשוב בקיבוץ גליות אזי תתרחב ירושלים ואין די לנו
שיעור הקודם ד' מאות פרסה על ד' מאות פרסה. לזה סיים וסליקא לה
מס' מידות :

א"נ כשנחזור בעזרת הי"ת לעזרה הקדושה. וסליקא לה מס' מידות כי אין
מדה ושיעור לבית ג' אלא כמא"ה לביתך נאווה קודם ה' לאורך ימים צב"א :

סיום למס' קניין בס"ד.

אר"י זהו שאומרים כשהוא חי קולו א'. כשהוא מת קולו שבעה.

נראה לפרש בס"ד על סמיכות שלמעלה על ענין שהביא עליו דברי רבי יהושע
האשה שנדרה אם אלה זכר אביא קן ואם היא עניה לריכה ג"כ קן
הוי צ' קנים ונחנה לכהן בסתם וחשב הכהן ששתי חובות יש עליה והקריב
למעלה עולות קן א' ולמטה חטאות קן צ' שלא ידע א' לנדרה ולריך להקריב צ'
עולות והנדר הוי עולה ואין חטאת באה בגדר ונדבה וטעה בא' לריכה להביא
עוד פרידה א' ולהקריבה עולה עוד עד שהביא ז' פרידן ע"ש הסדר ואלו
עמדה על קרבנה וזרתו בא' לא נלככה לו' :

ובזה א"ש כשהוא חי קולו א' ר"ל שהיה לה להגיד על קול א' ר"ל על פרידה
א' שלא יטעה ולהקריבה חטאת וכשהוא מת קולו ז' ר"ל לאחר שנמלק
ומת העוף בטעות לריכה ז' ר"ל ז' עופות שהם ז' קולות מכח ששכחה מה נדרה
ומה נחנה תורים ובני יונה או מין א' והוא אינו יודע מה עשה בתחלה לחובתה
וכל זה נמשך משכחה ומעללותה. עיין סם מה שפירש רש"י בענין אחר :

א"נ נראה לפרש בס"ד דרך רמז כשהוא חי קולו א' כשהוא מת קולו ז' הגה
לריך האדם לעסוק בתורה ובעבודת הי"ת ועושה אותה עיקר וגם מורשה
הוא להתעסק ולדבר בענין משא ומתן שאם אין תורה אין קמח. ואם אין קמח
אין תורה שניהם לריכים והנה ע"ה ואינו עובד את ה' אין לו צ' קולות אלא
קול א' קול לו קול אליו ללורך גופו והנחתו וא"כ עליו נאמר ו' עידנין יחלפון כדאמר
בזוהר שבעה פעמים דנים אותו משעת פטירתו ולאחר המיתה צ"מ :

רז"א אר"י זהו שאומרים כשהוא חי קולו א' והוא דיבור הנשמי לבד. ולא
היה עוסק בתורה ובעבודה. א"כ כשהוא מת קולו ז' ירים קולו בקול מר
ואינה בכל זמן שדנים אותו והוי קולו ז' דשבעה עידנין. יחלפון עלוהו
כדאיתא בזוהר :

א"נ באופן אחר יש לפרש בס"ד על הלדיק שהוא עוסק בתורת ה'. שמשאו ומתנו
הוא

הוא עראי כדי להחיות נפשו ותמיד בתורת ה' חפלו ובחורתו יהנה יומם
ולילה. והנה בזמן הזה ראיתי בני עליה והם מועטים והסבה לזה בשביל הוקף
הגלות ודוחק הפרנסה. ובזמן המשיח שיבא צב"א יבטל משא ומתן שנאמר ולא
יהיה עוד כנעני צבית ה' והפרנסה והשפע גדול וחסידי אוה"ע עבדים לנו
שורעים וקולרים ומביאים, והתבואה פלוגתא דרבי יוסי ורבי יאודה במס' שקלים
למר בכל חודש וחודש ולמר בכל ט"ו יום כ"ד פעמים בשנה ואין לדבר בדברי
גופניות ואין לורך לבטל ולעסוק בהם כמא"ה ועמדו זרים ורעו לאנכס וכו'
לבד כשיגיע העת לקצור אזי אנו אומרים לעבדינו חסידי אוה"ע קחו מגל כי בשל
קציר לכו קצרו תבואתינו ושאו במשאות והכניסו התבואה צבתינו. וא"כ מה לורך
לנו דיבור הנשמי ואין לנו אלא קול א' לעסוק בתורתנו הקדושה :

ובז"י הכתוב הניגנים נראו בדרך חינוך תרין משיחין משיח בן דוד ומשיח בן
יוסף כדפירש הר"ם אלשיך ז"ל בשושנת העמקים. ובאותו הזמן פרנסתינו
מוזמנת ובריוח גדול ואין לנו לבטל ולעסוק ללורך פרנסתינו כי אם די לומר עת
הזמיר הגיע כדי לילך ולאכופך את תבואתינו. ולפ"ז וקול הסור נשמע בארתינו
שאין לנו אלא קול א' לעסוק בתורתנו הקדושה צב"א :

ורפ"ז בזכות עסק קול התורה שחלבה עמודיה ז' יזכה לו' שמחות וכל שמחה
ושמחה שיעשה לו ה' ית' לעולם הבא ירים קול שמחה לשבח לאדון
הכל על ז' שמחות שנבאר אותם בס"ד :

ובז"י אם כשהוא חי קולו א' הוא עסק התורה שעשה עיקר. כשהוא מת קולו ז'
שירוש בחידושו שחידש בתורה לעוה"ב צו' ימי חופתו כאשר גילה האר"י
ז"ל על הר"ם אלשיך ז"ל וכן המגיד אמר למרן ז"ל שירוש ז' ימים. א"כ שמחה
ז' חופות שעושה הקב"ה לכל לדיק ולדיק שבג"ע. א"כ ז' כיתות של לדיקים שיושבים
לפני הקב"ה :

א"נ כללות שלכו ג"ע התחתון הא' חד. ערך התחתון צו' ז' חופות ונהרי נחלי
דאפרסמוגא דכייא ודבש וחמאה הרי ג'. גן העליון הרי ד'. ערך העליון הרי
חמשה. ש"י עולמות הרי ששה. ת' מאות עלמין דכיסופין הרי ז'. ועל כל שמחה
ירים קולו להלל לשבח לאדון הכל :

ובז"י אם כשהוא חי קולו א' קול התורה כשהוא מת שקרו קולו ז' וכאמור. ולזה
ביקש דהע"ה תודיעני אורח חיים היא התורה להסיק אליבא דהלכתא.
א"ל הקב"ה חייך כן הוא של' ויהי דוד לכל דרכיו וכו' וה' עמו שהלכה כמותו
וביקש עוד שבע שמחות אחרות ז' ר"ל ז' שמחות שאמרנו א"ל הקב"ה חייך כן
היא כי ראוייה בת שבע לך מששת ימי בראשית ואתה בן ז' שמדות מלכות ומחבר
אליה ז' וסיים געמוות בימיך נלח ר"ל שאשב לימיך לעולם ולעולמי עולמים ז"ע"א :

ומפרש ואזיל כינד צ' קרניו לצ' חולרות. הכונה מהיכן זכה לו' קולות צ'
קרניו הוא קרן התורה תורה שבכתב ותורה שבע"פ שלוחם ומנגח
בהם הם צ' חולרות שהולידו לו צ' קולות צ' שוקיו לצ' חללים הם צ' רגליו
שמכתה ללכת בהם כמא"ה אשרי אדם שומע לי וכו' וכן ארו"ל ת"ח אין להם
מוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב של' ילכו מחיל אל חיל וכו' וכן ברכי דשלהי הם
הולידו לו ג"כ צ' קולות והוייא ד' ערוי לחוף בשכר עור פניו שהשחר על
עסק

על עסק התורה כדאמרינן בגמרא שחורות כעורב צמי אהה מולא ד"ת צמי
שמשיח עליהם פניו כעורב הרי ה' קולות מעיו לכללים מעיו הוא כרם הפנימי
כדפירשו התוספות ז"ל והיה בדוחק הפרנסה פת במלח הרי שקה קולות צמי
מעיו וצבלל העיקר החלב שצמי מעיו הוכחש ומשמן צשרו ירזה הרי ז' הם הולידו
לו שבע שמחות :

ולכך סמך לדברי ר"י בן חנניא אגדה דר"ש בן עקשיא זקני ע"ה וכו' זקני
ת"ח וכו' שכאשר מתפרש דברי ר"י כשהוא חי וכו' על ע"ה ות"ח לכך
אייית אגדה דע"ה ות"ח דשוו להדרי הנהו תרי אגדות ודוק :

והטעם דזקני ע"ה כל זמן שמזקינים וכו' ודעתם של ת"ח מהוסף עליהם
והנה ידוע האדם מורכב מחומר וזורה והנה החכם ממשיך החומר אל
הזורה וצמי בחרותו החומר בקושי יבנע משא"כ צמי זקנתו כבר הוא מוכנע
וקרוב אל השכל ויזדכך שכלו שאין מי שמנגדו :

וע"ה בהיפך ממשיך הזורה אל החומר ושכלו תלוי בכח יסודות גופו וצמי
בחרותו כמו גדול ושכלו זך במעשיו הגשמיים וכל זמן שמזקין כמו וגופניותו
יחלשו ולכך דעתו מטורפת :

ואייתי קרא מסיר שפה לנאמנים וק' מאי אמונה יש לע"ה ונראה ליישב על מה
דאשתעי אליהו ז"ל בתגא דבי אליהו שפ"א ראה ליד נד דגים מן הבקר
עד עבור הלהרים ואל בני תורה מה תהא עליה השיב לו ר' יודע אני תשובה
להשיב לפני הקב"ה כדי לפטור את עלמי מן הדין אל בני ומה הוא התשובה אל
התשובה היא שלא נתן לי הקב"ה שכל כדי ללמוד תורה אל בני ומי ארג לך המזודה
של דגים שאתה נד בה אל אני שזרעתי זרע פשתן וכו' אל זה יש לך שכל כל כך
והתורה שהיא מחכימת פתי אין לך שכל לעסוק בה שהקב"ה תופסך מאומנתך
שאתה מתפרנס בה ועליך אמר ישעיה ובשו עובדים פשתים שריקות ואורגים חורי
והתחיל לבכות אל בני לא אתה בלבד עלה כך במחשבתך אלא שאר בני נמי כך
ידמו והקב"ה תופסן בדין מפרנסתם. וכו' הכתוב מסיר שפה לנאמנים ר"ל מסיר
טענתם לנאמנים הם ע"ה שדעתם הם נאמנים והאי דאין עוסקין בתורה משום
שאין להם דעת לעסוק בה כי קלרה יד שכלם מהגייענה ובמאי מסיר טענתם וטעם
זקנים יקח ר"ל יקח ראה מטעמא דטעמי מן אומנותם שמתפרנסים ממנה ות"ח
כל זמן שמזקינים דעתם מתוספת עליהם דאין מדרש בלא חידוש עיין מדרש שמואל
מה שפירש על פרקי אבות במאמר הלומד מן הנערים וכו' והלומד מן הזקנים וכו'
ע"ש. ואייתי קרא בישישים חכמה שמבין חכמת התורה והחכם יש הגם דהוא יניק
וחכים דפסוק מפני שיבה תקום מהרגמינן מן קדם דסבר באורייתא והשיבה הוא
הישים כמאמר הכתוב גם שצ גם ישים ואורך ימים תבונה שמבין דבר מתוך דבר :
א"נ זקני ע"ה וכו' נראה לפרש בס"ד על ענין שכתב האר"י ז"ל שבתחילה
נותנים לאדם נפש וכשהוא מתקנה אז נותנים לו רוח וכשהוא מתקנה נותנים
לו נשמה והנה ידוע אין אדם זוכה בגר"ן שלו אם לא בעסק התורה והנה הנשמה
היא כר ומאירה שג' נר ה' נשמת אדם והנה הע"ה אין לו אלא נפש שאם אין לו
תורה צמה יזכה וכשהוא מזקין אז יחשך נרו יותר ע"י שאין מאיר בעסק התורה ועליו
כאמר ורשעים בחשך ידמו משא"כ החכם בתורתו ובמעשיו הוא מאיר ביותר וכשצאה
לו

לו רוח שהיא מאירה יותר מנפשו אזי נתוסף אור הנפש שהיא יושבת מלדה שהנפש
בכבוד והרוח בלב וכשזכה יותר אזי צאה לו הנשמה שמאירה יותר מהם ומשכנה
במוח ומופיע אורה אל מול צ' לנתרות הזהב הרוח והנפש ומאירים ביותר ועליו נאמר
אור לדיקים ישמח וגם הארה והרוחנית ניכרת בגופו שג' חכמת אדם תאיר פניו :

ובז"י המאמר זקני ע"ה ע"י שאינם עוסקים בתורה ואין להם תוספת אורה
שיזכך השכל ואדרבה מחשיך נפשם לכך דעתם מיטרפת וטעמא מאי
לכך אייתי קרא מסיר שפה לנאמנים והיא ל' נאומים והגון הב' הוא יתר על
שורש התיבה ומלינו כמותה שנאמנים ל' שאנן כנענים ל' כנען וג"כ כאן נאמנים
הוא ל' נאום שהם דברנים הרבה במילי דעלמא כדפירשו המפרשים ומסיר נאומים
ע"י שמטרף דעתם וטעמא מאי וטעם זקנים יקח כי אין זקן אלא מי שקנה
חכמה והחמה היא מוחא כדאמר בפתיחת אליהו ז"ל והנשמה משכנה במוח ועוד
מסיר לב ראש עם הארץ שאין להם לב היא משכן הרוח דבינה ליכא שאין להם
חכמה ולא חלק להם צבינה. וזקני ת"ח הם בהיפך מע"ה שכל זמן שמזקינים בתורה
דעתם מתוספת עליהם מזה הנשמה והרוח שניתוסף בהם ע"י עסק התורה ואייתי
קרא בישישים חכמה ואורך ימים תבונה שהחכמה והצבינה הם כנגד המוח והלב
מוחא חכמה צינה לבא. ולכך נתוסף אורם ושכלם :

ואכתי איכא למידק דר"ש בן עקשיא קאמר דת"ח דכל זמן שמזקינין דעתם
מתוספת עליהם ואייתי קרא בישישים חכמה ואורך ימים תבונה והלא
החכמה עליונה מצינה והתבונה היא בסוף הבינה כדכתב רבינו האר"י בעץ החיים
ולפי דברי הרב ז"ל הול"ל בישישים תבונה ואורך ימים חכמה :

והנראה לפרש לענ"ד בס"ד דהחכמה הזאת אינה חכמה הכללית אלא חכמה
הפרטית שבזו"ן שע"י עסקו בתורה שבכתב שהיא כנגד התפארת
ותורה שבע"פ כנגד תורה שבכתב אם יזכה בה הוא זוכה לעוה"ב שהיא בנה"י
דתבונה כדפירש רשב"י ז"ל על פסוק אז תתענג על ה' על ה' ממש שנה"י שלה
למעלה מתפארת דשם ד' מאה עלמין דכיסופין הגמטריין מחזורתי מרישא דכתר
ובפ' וארא אמר רשב"י ע"ה לעלמא דאתי נשמתו קרייא לעתיק יומין דהערך
לפני שולחן היא הארת הכתר בנה"י דתבונה והוא קרי עלן פתחו שערים ויבא
שכל השערים נפתחין לפניו ויבא מאליו דעייל בלא בר :

ורפ"ז א"ש בישישים חכמה שבזו"ן שהיא כנגד תורה שבכתב וכו"ש תורה
שבע"פ ואורך ימים יתוסף עוד תבונה היא נה"י שבתבונה ששם ד' מאות
עלמין דכיסופין לעלמא דאתי ה' יזכנו עם שאר הלדיקים והחסידים אכ"י ר' :

א"נ החכמה הארת החכמה בלבד אבל אינה עלייה אליה וכשזוכה עוד זוכה
ועולה לתבונה ממש והטעם משום קרא דקאמר ה' בחכמה יסד ארץ אבא
יסד ברתא כדאמר בזוהר כונן שמים הוא התפארת בתבונה וע"י עסק האדם
בתורה שבכתב ותורה שבע"פ. כנגד תורה שבע"פ שהיא בחינת המלכות יהיה לו
הארה מחכמה וכנגד תורה שבכתב כנגד התפארת ירויה יותר ויעלה ממש לתבונה
והארת החכמה ניתוספת בו והשתא דייק קרא שפיר בישישים חכמה כלומר בקרב
והיא הארתה וכשזוכה יותר ואורך ימים תבונה שיעלה ממש לעוה"ב ה' יזכנו
לחלקי הפרד"ס לעבודתו ית' אכ"י ר' :

סיום רמ"ם בבא קמא בס"ד.

ת"ר מוסתפי אבנים אין בהם משום גזל. מפסגי אילנות מפסגי גפנים מנקפי היגי מנקפי זרעים בזמן שב"ה מקפיד עליהם יש בהם משום גזל, אין בע"ה מקפיד עליהם אין בהם משום גזל. א"ר יהודה כשות ומזוז אין בהם משום גזל באתרא דלא קפדו ואתרא דקפדי יש בהם משום גזל. אמר רבינא ומתא מחסייא אתרא דקפדי הוא:

נראה לפרש בס"ד שרמו ד' חלוקים בענין עסק התורה. ר"ל שיש בה קלת ביטול בשביל שתקיים אח"ך. והטעם נראה לרמוז הואיל והתחיל בזמן' זו ד' אבות מיוקין כנגד ד' גלויות ותברא דידהו הוי"א תורה הקול קול יעקב לכך סיים רב אשי בד' חלוקים אלו בתיקון התורה לאכפייא יתהון. חלוקה הא' אם מלמד תינוקות שהיה יושב ומלמד. ובא מלמד אחר שמלמד יותר מן הא' אם מותר לסלק את הא' כדי להושיב הב' או אסור שיש על הב' איסור השגת גבול. חלוקה הב' אם ת"ח הוא שיושב ועוסק בתורה. ורואה לטייל לש"ס כדי שיהיה לו הרחבת לב אח"ך ומוזדקך שכלו. אבל עכשיו באשר הוא שם מצטל מומנה אם מורשה הוא בכך או לאו. חלוקה הג' אם יש לו תלמיד שאינו נוהג כשורה אם מותר לעקרו מיישיבתו. חלוקה הד' ת"ח שיושבים ועוסקים בתורה צבהמ"ד והיה יוס המעונן ומתייראים לבא לבית המדרש שמה זעף הגשמים ירד עליהם. וכן קלקול הדרכים מעכבם. אם מורשים לישב וללמוד צביתם כל א' וא' צביתו צד צדד ולעסוק בתורה. או אם לריכס להטריח עמם ולבא לבהמ"ד. והגם שהיוס מעונן בעלטה וטורח עליהם וביאה קשה היא. ועכשיו נתחיל לפרש בס"ד אחת לאחת. חלוקה הא' דין מלמד שהיה מלמד בעיר את התינוקות. ובא הב' משובח ממונו אם מותר לסלק את הא'. דין זה הוא פשוט דין מרן ז"ל ביו"ד סי' רמ"ה סו"ח וז"ל מלמד תינוקות שהיה מלמד בעיר. ובא מלמד אחר שהוא מלמד יותר מן הא'. מותר להסיר את הא' וליתן התינוקות לפני הב' ע"כ ע"ש. והטעם שהיה רלונו שיהיו ד"ת משוגגים צפי התלמידים כמ"ש הכתוב ושנגתם לבניך ופירשו רז"ל שיהיו ד"ת מחודדים צפי תלמידך. והוא מל' חליך שנוגים. ועוד טעם צ' שד"ת אין להם סוף והכלית כמש"ה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים. ויש לה ד' פנים והם הד' חלקים חלקי הפרד"ס וגאמר על התורה טוב סחרה מסחר כסף. ומאחר שבמקח וממכר אם היא יותר משות יש בה ביטול מקח. ובעל המקח ק"ו בן בנו של ק"ו במסחר התורה. ולכך מסלקין הא' מלפני הב' ואין על הב' איסור השגת גבול:

ורמוז דין זה תנא דברייתא באומרו מוסתפי אבנים. ר"ל שמייפה האבן ומחליקה שהאבנים הם אבנים יקרות טובות ומרגלויות הם תלמידי דבי רב שנאמר עליהם וכל בניך לימודי ה' א"ת בניך אלא בניך [שהם עומדים במקום גלח והוד דאיוגן תרין שוקין כדאיתא בזוהר הקדוש שדרש זאת הדרשה ההוא יוקא לפני רשב"י ז"ל ונשקו ושי"ן]. א"ג שאותיות התורה נקראת אבנים כדכתב בס"י ב' אבנים בזנים וכו' והמלמד הזה ע"י שהוא מחדד התלמידים ומייפה אותם אין בהם משום גזל כדאמרינן הטעם ומה געמו לי בזה דברי רש"י ז"ל וז"ל המוסתת אבנים מרבע

מרבע אותם ומחליקם. רמוז דברינו באומרו מרבע רמוז שארבעה פנים לתורה והם חלקי הפרד"ס. ובאומרו מחליקם רמוז טעם הב' שמחדדם וכמו המחליק שמלהיב האבן כן החידוד מזהיר ומלהיב לשכל:

החלוקה הב' אם מותר לת"ח לבטל איזה זמן ליתן ריוח כדי לטייל ולהסיר בזה סתימת ערבוב המוח כדי שיהיה ללול אח"כ מוחו ושיתרחב דעתו בזה. רמוז בזה באומרו מפסגי אילנות מפסגי גפנים וכו' בזמן שב"ה מקפיד עליהם וכו' הנה מלינו בגמרא דמנחות דל"ט אמר ר"ל מלינו לפעמים שבטולה של תורה זהו קיומה שג' אשר שברת וכו' ופי' הרב ל"ק ז"ל דהיינו טעמא דח"ל יישר כחך ששברת לפי שאם לא נשתברו הלוחות לא היה אדם שוכח מה שלמד והיה זוכרה תמיד והיו צ"ח לומדים התורה ופורשים מומנה לפי שאומרים מה לנו לעסוק בה כבר לנו יודעים אותה אבל עכשיו ע"י שברית הלוחות לומדים ושוכחים ולכך מוכרחים הם לעסוק בתורה תמיד ע"כ דברי הרב ז"ל. נמלינו לומדים לפי טעם זה הסכים הקב"ה בשברית הלוחות דאע"ג דזהו ביטולה בשביל שתקיים התורה ע"י שעוסקים בה תמיד דזהו קיומה ולפ"ו צידון דידן אם הוא לזבא מרבען ורואה לטייל לש"ס כדי שלא יתערבב מוחו והאייר מוכך המוח וללמוד אח"כ בדעת ללול משרא שרי וכו"ש אם גם בטיולו אגב אורחיה עסק במילי דדרשא אבל בתנאי שלא ימשך כמו שמלינו לר"א בן ערך הגם שהיה כמעין המתגבר ולבו היה לשמים מפני שנמשך בחמי טבריא וביינות המתוקים והחזקים איעקר תלמודיה עד דבעו רחמי רבנן עליה ואתדר והגם שעשה ברשות שמואל לטייל עכ"פ לא היה לו לימשך כדמשמע ליטנא דתלמודא אימשך בתרייהו ואיעקר תלמודיה. ובזה נבא אל הביאור בס"ד מפסגי אילנות וכו' בזמן שב"ה, והנה כמו שהפיסוג הזה הוא קולץ מן הגפנים ומחסר האילן אבל בזה הוא תיקונו שיתרחב יותר ויותר כן כוונת החכם בזה הגם שבשעת טיולו מחסר עסק התורה שנמשלת לעך חיים עם כל זה בזה יתרחב יותר שיוזדקך שכלו אבל בתנאי שאין בע"ה מקפיד ע"י כי הקב"ה נקרא בעל הבית כמאמר התנא ובע"ה דוחק ר"ל שלא ימשך דבזה אדרבה יתקלקל כדמלינו בתנא הגדול ר"א בן ערך ז"ל דאיעקר תלמודיה כשנמשך ואומרו מפסגי אילנות מפסגי גפנים תרי לישי הגם שמשמעות א' להם מו"מ אשמעינן בכופלו בתרי לישי תרי גווי דהיינו ר"ל האילן והגפן הם ת"ח האילן כדמלינו בזוהר ע"פ כי תגור אל עיר וכו' כי האדם עך השדה על ת"ח והגפן שיוציא היין הוא רמוז לת"ח שותפה יינה של תורה והאילן רמוז לת"ח הבריא והגפן לת"ח הרך דל"ת לבריא משרא שרינן אבל לת"ח הרך לא דוילמא אתי למסרך דאתי למוטייל תדיר ותלי בכחישותא לא לכל שרינן אבל בתנאי דאין בע"ה מקפיד שאינו נמשך כאמור:

וחלוקה הג' אם הרב רואה תלמידו שאינו נוהג כשורה אם עוקרו מיישיבתו אם לא רמוז באומרו מנקפי היגי מנקפי זרעים בזמן שב"ה מקפיד וכו' הכונה דאיתא בגמרא שלושה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת יצר תימוק ואשה לא כאלישע וכו' ולא כר"י בן פרחיה וכו' למדנו מזה הגם שרריך לדחותו באומרו שמאל דוחה אבל לא ידחהו לגמרי אלא ההא וימין מקרבת אבל לדחויי צב' ידים לגמרי לא. ובז"ו דברי התנא ז"ל מנקפי היגי מנקפי זרעים דמנקף היינו חותך מנכש

ומנכס מסיר העשבים הרעים מן היפים דוגמא לזה המצטר הקוליס הרעים מן הכרם הם התלמידים המנוגים בתנאי שיהא שאין הצעל הבית מוקפיד ר"ל שלא ידחהו לגמרי ואומרו ב' מינים היגו ועשבים הרעים והסרוחים רמזו אפילו אם יהיו רעים כנחוי ואשם—שטי, ורמזו באומרו היגו לגחוי שהיה קוץ וכאזיב מתחלתו שדחה להתלמידים כדאמר בגמרא ועשבים הסרוחים רמזו לאשם—שטי שהרי כשהיה תלמיד ר"י בן פרחיה לא ראה בו עניינים רעים אלא דוקא כשסרח שאמר על אשתו של בעה"ז שלהם עיניה ערוטות ודחהו. אפילו אם יהיו כרשעים כאלו שזכרנו יהיה כענין שאין בעה"ז מוקפיד עליהם ר"ל שלא ידחם ב'ז' ידיו אלא שמאל דוחה וימין מקרבת וזוה גרמזיה החלוקה הג' :

והחלוקה

הד' שאמרנו אם יהיה יום ענין וגשמים ודרך לחזיון קולות. אם יוכלו ליטב צביתם ולעסוק בתורה וכו' אתי ר"י וסיים באמרו כשות וחזיון אין בו משום וכו' וגבאר בס"ד דאיתא בשבת מעשה ביום סגריר ולא באו חכמים לבהמ"ד דיומא דשיבא הוה. ואמרו דרדקי דבי רב מילי דלא אתמר כוותיהו מימיה יהושע בן נון וכו' משמע מזה דמורשים הם ליבטל מן המדרש ואין לריכים לערוח לבא כהיום הזה. והנה מלינו היפך זה מדרש רז"ל צבית אלקים נהלך ברגש. ברגש ר"ת ברך רוח גשם שלי, ולפ"ז קשה ולריך לחלק בין המדרש אם הוא מחוץ לעיר. בין אם הוא בתוך העיר. וכן יש לחלק אפילו אם הוא בתוך העיר וכגון זקנים דעריחא להו בין נערים דלא קפדי ועשיו נתרזו ב' מואמרים הסותרים. דעובדא דאייתי בגמרא דשבת. או שהיה מדרשם מחוץ לעיר או שהיו זקנים. וטעם הא' מחוץ לעיר נראה יותר דלא אשתמיט מגייהו דלא הוו זקנים וקאמר דלא אתו חכמים לבהמ"ד עכ"פ הקושיא מתורלת. ולא תקשי דאמר ר"י בזימא היכי דמי חלול השם כגון אנא דמוסגינא בלא תורה ובלא תפילין ד"ל דדרך חסידות וענוה אמר דהא אמר ר"י גופיה בפ"ק דשבת ל"ש אלא כגון רשב"י שתורתו אומנותו אבל כגון חנן מפסיקין ע"ש, יאל לנו מזה אם הוא בעיר וגם בצחרותו עומד לא סגי דלא אתו לבהמ"ד דאין טענה בזה ונראה שלכך אמר ואמרו מילי שמימות יהושע בן נון לא נאמר כוותיהו ע"ש שעשו מעשה יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האוהל ולכך נסתייעו. ובז"י רמזו לן ר"י כשות וחזיון אין בו משום גזל אימתי וכו' כשות ר"ת כשנפרדין שומרי תורה, וחזיון והיום חזיון ר"ל מעונן מל' ודרך לחזיון קולות אין בו משום גזל באתרא דלא קפדי ר"ל במקום שאין מוקפדין עליהם מן השמים שמחוץ לעיר מדרשם ואיכא טורח סגי. אבל באתרא דקפדי יש בו משום גזל שאם מדרשם בעיר והם בצחרותם יש בו גזל תורה ואינו נקרא אונס להפטר וזוה גרמזיה החלוקה הד' :

איברא

שמלינו לרחב"ד בגמרא דתענית דהוה דרי טונא דמלחא ואתי מטרא ואמר רבש"ע כל העולם בנחת וחינינא בך בלער וכו' וא"כ איך אפשר לפ"ז לפטור רחב"ד את עצמו בטענת יומא דשיבא והלא בשביל המלח מנע את המטר וכשבא לביתו השיבו אם יוכל לפ"ז למנוע את עצמו לזה סיים רבינא במתא דמחסייא אתרא דקפדי הוה. ורמזו בצבית אתרא רחב"ד, דאות הר' הוא רבי, והא' האחד מתחלק בחי"ת באותיות אחת"ע והוי חנינא, והא' הב' מתחלק באל"כ"ס באות ב' והויא בן, והת' מתחלפת בדעל"ג"ת ב'ז' והויא דוסא, ובז"י ומתא מחסייא

מחסייא. מתא האדם שנקרא עיר קטנה. מחסייא ר"ת מחסה י"ה שה' מחסה לו שכל מה שיגזור יעשה בשבילו ה"ת אתרא דקפדי. רחב"ד קפדי עליו אם לא ילך לבהמ"ד בזימא דשיבא. קפדי הוה. הוא דוקא ולא אחר :

והנה

בסיוס זה פשיטא לן על עפרורית האבנים שורדים ע"י הפועל אין בו משום גזל. ומותרו ענפים והקוליס והם מוכנים להסקה תלויה בהקפדה והנה האדם המצקש מחצירו הגם שיהיה טוב עין ואינו מוקפיד ולוקח ממנו הפועל הענפים. והגם דיהיבנא ליה כל דיליק שלוקח הענפים ושותלם כדי להוליח פירות כמה וכמה ספיקי יש אם יעלה בידו להספיק רעבון ביתו. הא' על העיקר אם מוקפיד אם לאו. הב' הגם שלא יקפיד אם יש סיפק בידו להשקות כרגלי הממלא דלי ובהמה ומושך בכתפיו אם לאו. ג' אם הגזע ישלח שרשיו ועומדת בקרקע אם לאו. ד' הגם שישלח שרשיו אם יעלה פרי וישבע בטעמו. והגם אם יולא פרי שמא ילקה האילן וישיר פרותיו ע"י רוח אבני הברד וכיוצא. משא"כ פועל אלל ית"ש לעד ולעולמו שולמים הנה הוא בטוח מכל לדדיו. ובז"י הכתובים ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מצטמו וכו' כנגד ספק הא' שהפועל אלל האדם לבו על הענפים אבל אינו ברור שבלבו של בע"ה ליתנו לו שמא הוא מן הקפדנים. אבל הפועל אלל ית"ש נאמר עליו ברוך הגבר אשר יבטח בה'. והטעם והיה ה' מצטמו. וכנגד הספק הב' אם יש ספק בידו להשקות מים אמר והיה כעך שחול על מים. ואין מן האורך לדלות ולהשקות. וכנגד ספק הג' אם משריש הגזע אם לאו. אמר ועל יובל ישלח שרשיו והיה עליהו רענן. ועל ספק הד' שיוציא פרי אם לאו. אמר ובשנת בצורת לא ידאג שתשבע גפשו מאחר שהוא מובטח ולא ימיש מעשות פרי ונשא פרי למעלה ועשה שורש למטה. ה' יזכנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות לשמה ולעשות כ"ר ליולרנו אכ"ר :

סיום ל"מס' בבא מציעא במ"ד.

אמר

ר"מ אם ירלה העליון ליטול. עפרו אין כאן ירק. אר"י אם ירלה התחתון למלאת גינתו אין כאן ירק. וי"ל למה ליה לעליון כולי האי לאטרותי נפשיה במרא וזבילא על מנן כגון דא כופין על מדת סדוס. והי"ל ליתנה לתחתון וישכיר הטורח. וכגון דא ק' לר"י נמי וא"כ הו"ל לחלוק ועוד ק' לר"י אם התחתון ימלא גנתו ר"ל מן הסד להאי א"א להחריב את גינתו הלא גם הוא יהיה עליון לגבי שכנו האחר והירק היולא בינו לתחתון התחתון יטלנו שאומר לו מטונך כן משפטיך אתה חרלת שמלאת גינתך על שרית ליטול אתה התחתון וא"כ מה הרויח בזה. וי"ל דעיקר טעמו של ר"מ אזיל בתר יניקה כדפירש רש"י ז"ל של עליון דאזיל בתר יניקה ועיקר טעמו של ר"י דאזיל בתר אויר כדפירש רש"י בד"ה של תחתון והאי דקאמר ר"מ אם ירלה העליון ליטול עפרו אין כאן ירק אם תקיטני קאמר והפחדה בעלמא היא כדאייתי בשטת משם הרמב"ן ז"ל אם תקיטני קאמר וא"ת מה הועיל ר"מ באם תקיטני הלא גם ר"י אומר כן וי"ל דלא חס ר"מ להא כדאקשינן בקושיא שניה לר"י וק"ל :

א"נ

שהאי דקאמרי טול עפרו ר"ל שיקון הגובה ויהיה כמדרון ויהיה לו קרקע ואויר

ואויר והתחתון יסתום כנגד הגובה לבד :

והנה בעיקר טעמו דר"מ ור"י מלינו סברותיהם הפוכות דתנן בפ' כ"ד מברכין בירך על פירות האילן בפה"א י"א. ואמרינן בגמרא מאן תנא דעיקר אילן מארעא הוא רבי יהודה. דתנן בביכורים (פ"ו מ"א) יבש המעין ונקטן האילן מביא ואינו קורא ופי' רש"י ז"ל מאחר שנעקר האילן ארעא אודא לה ואינו יכול לומר על האדמה אשר נתת לי ורבי יהודה אומר מביא וקורא. דהא יכול לומר על האדמה אשר נתת לי דהא עיקר אילן ארעא הוא וארעא קיימא. וא"כ נמלאו סברותיהם הפוכות הם דר"מ דאילו בטר יניקת ארעא בביכורים אילו בטר אילן דהוא בר פלוגתיה דרבי יהודה ור"י דאילו בטר האויר ר"ל האילן שגדל מן האויר בצרכות וביכורים אילו בטר ארעא :

והנה לר"מ נוכל לתרץ דאימת אילו בטר יניקת דקיימי תרווייהו. כמו בכאן בעל גן העליון דארעא דידיה היא והעיקרים שחולים בה לכך הוא אומר של עליון מאחר דהעיקרים וארעא דידיה היא ובעל זכותיה דתחתון שיש לו אויר בלבד משא"כ בביכורים שיש המעין ונקטן האילן שיבשו עיקרים וישנעקרו מן הארץ. לכך מביא ואינו קורא. אבל אכתי קשיא לן מהנימין דברכות בירך על פירות האילן בפה"א י"א ואוקמינן למתניתין כר"י דס"ל דעיקר אילן ארעא היא והלא נוכל לאוקמה גם לר"מ דקיימי תרווייהו ואם בירך בפה"א י"א :

והנראה הוא דר"מ ס"ל לעולם צעין תרווייהו אלא דעיקר האילן והם העיקרים שחולים בגן העליון וגם העיקרים יונקים מארצו לכך של עליון בביכורים מביא ואינו קורא ובברכות דבירך על פרי האילן בפה"א ס"ל לר"מ דלא י"א מאחר דאילו בטר העיקר הוא האילן אם בירך בפה"א היפך המנין ועשה הטפל עיקר היא היניקה והעיקר טפל הוא האילן ולכך כאלו לא בירך ולכך הוכרח לאוקמה כר"י דס"ל עיקר האילן ארעא הוא כדחזינן בביכורים וספיר אלא אכתי לר"י קשה קשייתו ממתניתין דמליעא דאילו בטר אורא :

וראיתי בספר יע"ד בח"ב דף ל"ד שכתב על ר"ש שאמר כל שהעליון יכול לפשוט את ידו ונוטל וכו' עבד שודא דדייני דמספקא ליה הלכתא כמאן. וזהו סברת הדיין הגדולים דעד כאן יהיה לעליון. היותו קרוב לו ועד כאן יהיה לתחתון והאילן והעליון אינו יכול בפשוט ידו אם לא יעבור דרך התחתון. וזהו שודא דדיינא באמת ליתן לזה כפי אומד הדעת ולזה כפי אומד הדעת. אך כתבו התוספות בח"ב כי אין אומרים שודא רק בקרקע וא"כ זה שאין לו חלק בגוף הקרקע. דודאי גוף הקרקע לעליון ואפילו עיקרו אמרו לעליון מכ"ש גוף הקרקע. וכל הנדון הוא על הפירות וא"כ אפשר דלא שייך בהו שודא :

אבל למ"ד קנין פירות בקנין הגוף מביא ביכורים ויכול לקרות על האדמה אשר נתת לי וא"כ זה התחתון שזוכה לעולם בפירות הגדולים באויר גינתו הרי הוא בקנין הגוף דמי :

ולכך לולי דאמר ר"ש בן לקיש הלכה כר"ש הוא טעמא דר"ש משום שודא דס"ל לר"ש קנין פירות בקנין הגוף דמי וא"כ הוי בקרקע ואמרינן ביה שודא אבל השתא דאמר ר"ל הלכה כר"ש ור"ל ס"ל לאו בקנין הגוף דמי וש"מ דס"ל דלאו בקרקע וא"כ ליכא למימר שודא דהא לא אמרינן רק בקרקע וע"כ

ל"ל הטעם כר"מ ומשום דמייאש וק' ולמה לא יאנוס את עצמו וז"ל שלא יבא לידי סכנה וא"כ מאחר שהגיל מן הסכנה שפיר קאמר אפריון נמטייה לר"ש השואות חן חן לו עכת"ד ז"ל :

ורפ"ז דוקא הא דאמר ר"ל הלכה כר"ש אין אנו יכולין לומר הטעם דקנין פירות בקנין הגוף דמי משום דריש לקיש לא ס"ל הכי וא"כ לר"י מאחר שקנין פירות בקנין הגוף דמי א"כ כולו א"ש האי דאי מצרכין על פירות האילן בפה"א י"א משום דקנין פירות בקנין הגוף דמי וכן יבש המעין ונקטן האילן. מביא וקורא מה"ט כדאמר מהר"י מפראג בהדיא וכן מהנימין דידן ר"י"א של תחתון משום האי טעמא וא"כ יש לו לתחתון קרקע עם פירות ושפיר הוי של תחתון דרבי יהודה ס"ל כרבי יוחנן קנין פירות בקנין הגוף דמי :

וא"ת מאחר דהאי דקאמר ר"י של תחתון משום דקנין פירות בקנין הגוף דמי וא"כ יותר נראית סברת ר"מ שיש לו קרקע ועיקרים ג"כ שלו וי"ל משום דס"ל דרוב ענפים גדלים מן האויר לכך אילו בטר רובא :

ר"מ אומר של עליון ר"י של תחתון ר"ש אומר וכו' אמר אפרים ספרא הלכה כר"ש יש לפרש הפסוק כל גיא ינשא וכו' וגגלה כבוד ה' וכו' שרמו סברות כולו תנאי והסביר פנים לר"ש להראות הלכה כמותו. ושתחלה נדקדק אחת לפי פשטיה דקרא שבא להראות שמשווה הארץ למישור מאחר שמנשא את הגמוך למה לא הגבירו עד החר והולך להשפיל את ההר. ב' והיה העקוב למישור מאי קא משמע לן פשיטא מאחר שיש בו נמוך וגבוה הוא בכלל כל גיא וכו' וכל הר וגבעה וכו' ולמה אהדריה קרא והיה העקוב למישור. ג' והרכיסיס לבקעה הוא בכלל וכל הר וגבעה וישפלו, ד' מאי האי דסמך פסוק והיה העקוב וכו' לפסוק וגגלה כבוד ה' :

ורפ"י מה שפירשנו שבא לרמוז ס' התנאים ולהראות הלכה כר"ש ינחא שבתחלה רמוז דברי ר"י באומרו כל גיא ינשא והיא סברת ר"י באומרו של תחתון וטעמו ונימוקו עמו אם ירצה התחתון למלאת גינתו עפר אין כאן ירק והאי שרמו ס' ר"י קודם ס' ר"מ מאחר שהי"ת אוהב הגמוך והשפל ולכך קדמו ומוזר ורמו ס' ר"מ וכל הר וגבעה ישפלו והוא מאמר ר"מ אם ירצה העליון ליטול עפרו אין כאן ירק אבל העיקר הוא ס' ר"ש והיה העקוב למישור ר"ל התחתון והולך בעקב הוא הסוף מל' ואתה תשופנו עקב הוא מתהלך למישרים ונוטל אבל בתנאי שיטול העליון קודם שפושט ידו ונוטל לו"א והרכיסיס לבקעה ר"ל מי שישב בגובה פושט ידו לבקעה ונוטל מן הירק הוא קודם התחתון ויטול עד שידו מגעת והשאר של תחתון שאם התחתון נוטל מקודם לא ישאיר כלום לעליון וסמך וגגלה כבוד ה' לפסק ר"ש משום דאמרינן בגמרא מיום שחרב בהמ"ק אין לו הקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד דבא לרמוז דהלכה כר"ש כדפסק ר"ל לכך סמך להאי קרא וגגלה כבוד ה' לפסק דר"ש :

ב' גינות זו עג"ז וירק בנתיים רמ"א של עליון ר"י אומר של תחתון. אמר ר"מ אם ירצה העליון ליטול וכו' וק' למה מעיקרא לא גילה ר"מ טעמו דהאי של עליון משום שאם ירצה ליטול עפרו אין כאן ירק, וכן איכא להקשות לר"י אר"ש כל שהעליון פושט את ידו ונוטל הרי אלו שלו והשאר של תחתון ולמה לא אמר יחלוקו :

ונרע"ד לפרש ע"ד הנסתר בס"ד דהנה ידוע מרז"ל השכר שנותן הקב"ה ללדיקים הוא הפלא ופלא גן ועדן התחתון ובסנהדרין אמרינן עתיד הקב"ה להנחיל לכל לדיק ש"י עולמות ש"י להנחיל אוהבי י"ש ואורוהיהם חמלה י"ש בגימ' הכי הוי. ולמעלה מזה עוד אמר באדרא רבא קדישא שזוכין הלדיקים ויולדין לגן ועדן העליון וז"ל ומנהירו דהאי חורא ירתי לדיקייא לעלמא דאתי ד' מאה עלמין הס"ד ד' מאות שקל כסף עובר לסוחר (פי' שהיא חוורתי הנמשכת מרישא דאריר):

וייש להבין מהיכן וכו' הלדיקים לכל יקירו ורבותא הדין. דהנה ידוע כי השי"ת נתן לנו ב' תורות תורה שבכתב ותורה שבע"פ וידוע כי התורה שבכתב היא בחינת תפארת ותורה שבע"פ היא בחינת מלכות ולפי"ז יש ב' לדים וכל א' הוא משונה מחבירו דהיינו אם אנחנו הולכין אחר הבחינות א"כ עיקר שלימות שלנו הוא מלד התפארת כי הוא העיקר והוא המשפיע למדת המלכות. ואם אנו הולכין אחר התורות א"כ יהי' להיפך כי תורה שבכתב יש לה גבול ומדה וקלרה מאד ותורה שבע"פ ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים. וכן בג אומר הפוך זה והפוך זה דכולא בה והיא בחינת המלכות ולפי"ז יהיה עיקר שלימותנו מלד המלכות וא"כ באיזה הדרך נאחו וכדע שמעם שבחינו הוא זה וזוה פליגי הני תנאי קדישי ר"מ ור"י:

ובזה יובן הענין בס"ד ב' גנות זו ע"ג זו וירק בנתיים הנה ידוע מהוהר שאפילו עדן התחתון היא מסותרת בתוך הגן ועוד ידוע שמג"ע התחתון עולים הלדיקים לג"ע העליון דרך העמוד שבתוך הגן כדאיתא בתוספת זוהר בד"ה איתא בזוהר ר"א הגדול וכו' וז"ל רקיע שע"ג הגן הוא כעין כל הגוונים במעשה לבנת הספיר וכו' ובאמנע הרקיע עמוד א' ועמוד זה נעון מקרקע הגן עד שאוחז פני כסא הכבוד והוא מכוסה מעין הכבוד וכו' ע"כ וא"כ הו' להו ב' גנות זו ע"ג זו שמג"ע התחתון עולים לג"ע העליון ותפס הגן ולא עדן בשביל שמותרת העדן בתוך הגן. וירק בנתיים היא ש"י עולמות שגימטריא ירק שהיא בנתיים ר"ל באמנע שג"ע למטה ועדן העליון היא בנה"י דתבונה כדאיתא באדרא זוטא קדישא ע"פ אז תתענג על ה' על ה' ממש ר"ל למעלה מתפארת וש"י עולמות הם למטה שהם תחת כסא הכבוד היא המלכות וכתב האר"י ז"ל שהם ר"י מימין הכסא והם ב' שלישים וק"ג משמאל הכסא והוא שלישי וא"כ הוי הירק הם ש"י עולמות בנתיים וא"כ רועים אנחנו לידע מהיכן קנינו כל השלימות והאושר הנפלא הזה וזוה מחולקים התנאים ז"ל:

ר"מ אומר של עליון שאנחנו הולכים כנגד המדות שהם מכוונים לב' תורות וא"כ הוי של עליון שממנו אנו קנינו שלימות שלנו שהוא העליון ומשפיע למדת התחתונה היא המלכות:

ור"י אומר של תחתון דהנה שכרו אהו ופעולתו לפניו דהא לקמן דאנו עוסקין בב' תורות ורואים כי העיקר תשבע"פ שאין לה סוף וקלבה והגם שאילו היינו הולכין אל המדות הקדושות שהם מקבילים לתורות העיקר העליון המשפיע עכ"ז בתורות אנו עוסקין ותורה שבע"פ אין לה קלבה והיא כנגד המלכות וא"כ של תחתון שמעם בא האושר שלנו:

אר"מ מאיר אס ירלה העליון ליטול עפרו אין כאן ירק ר"ל מהטענה שהבאתי שכוונתי

שכוונתי לילך אחר המדות וזה אהה מנגד סברתי שתטעון שאנו נהלך בעקבות התורות וא"כ אוקי חדא להדי חדא והגני עכשיו מוזמן להביא לך ראיה על שבה השכר מן השכר עלמו כי עוה"ב שהיא עדן העליון היא סמוכה לתפארת דקיימא על רישא דז"א ואמרינן באדרא רבא קדישא ומנה ירתון לדיקייא ד' מאה עלמין דכיסופין לעלמא דאתי והשכר הזה הוא נפלא מפלא העליון ושכר ש"י עולמות היכן הוא מונח למטה מכסא הכבוד היא המלכות:

ולזה אמר אס ירלה העליון ליטול עפרו אין כאן ירק. ר"ל אס ירלה העליון ליטול ר"ל לרומם עפרו ולגשאו והוא האדם שנברא עפר מן האדמה אין כאן ירק ר"ל איך יכול עוד להכחישי לנגד סברתי מלד סברת השכר ש"י עולמות שאלל המלכות כי שמים לרום וארץ לעומק ויש הפרש גדול בין זה לזה. וזה שיחס השכר לעפר הוא הגוף ולא לנשמה אדרבא היה לו ליחס השכר לנשמה שהרי הגוף אפילו ג"ע התחתון א"כ לסיבולו עד אחר התחיה שיזדכך הגוף זיכרך רב וזו יכול ליכנס לג"ע הארץ. אלא הסבה שאס לא העוה"ז שנברא מנחה האדם לא וזה לשכר הזה. ולכך אמר התנא ויפה שעה א' של תשובה ומעש"ע בעוה"ז מכל חיי העוה"ב ולכך יחס השכר לגוף כי חמרא למריה וטיפותא לסקייה: **ובזה** אהה מוכרח להודות לי של עליון כי לא תוכל לנגדני משכר ש"י עולמות ולכך סיים באין כאן ירק:

ואומר אס ירלה העליון ששכר עוה"ב תלויה ברעונו ית' כדאשכחן בפ' חלק ששאל ריב"ל לאליהו ז"ל אס אזכה לעוה"ב וא"ל אס ירלה האדון הזה. ואמר ריב"ל ב' ראיתי (ר"ל אני ואליהו ז"ל) וקול שמעתי (ר"ל קול השכינה) נמלא תלויה ברעונו ית' לכך אמר אס ירלה העליון וכו':

אמר לו ר"י אס ירלה התחתון למלאת גינתו אין כאן ירק. ר"ל הלא אהה מדלג ממקום למקום שבפעם ראשונה הבאת ראיה לדברך מן המדות ואמרת שיעקר שלמותנו מלד התפארת שהוא בחינת תורה שבכתב וכאשר טענתי למולך שאנו הולכין מלד התורות ותורה שבע"פ אין לה סוף ונמלא ששכרנו אתי מתורה שבע"פ והיא בחינת המלכות. חזרת להביא לי ראיה מלד השכר שהשכר המופלא היא עוה"ב עדן העליון ללד התפארת והיא ראיה לדברך של עליון הלא אני איני זו מדברי הא' באומרי של תחתון. וממה שנגדתי בטענתך לומר ומה ראית לילך אחר התורות ולא אחר המדות וא"כ אוקי חדא להדי חדא ושתוק לך מלהביא ראיה מכאן ומלאת דברך מלד השכר. הא ליתא שאין אני זו מדברי הא' ואחזור לחזק דברי ביתך נאמן והוא אס ירלה התחתון למלאת גינתו אין כאן ירק. דהנה ידוע שהמלכות נקראת גן שנאמר גן נעול אחותי כלה והגם שהמלכות עומדת אחר ז"א מלד חזה שלו שג' חזה ליון. הלא ידוע בעת הזווג עומדת פכ"פ ביו"ד ספירות שלימות. וא"כ הוי"א כעליון. ואס תשיביני שיש הפרש רב שהתפארת מלווי הוא קבע משא"כ המלכות. אני אשיבך מלין הלא בתחילה הוי ב' מלכים משתמשים בכתר א' ולבסוף נתמעטה ועתידה לחזור כבתחילה פכ"פ בקביעות במדה שלימה ביו"ד ספירות הקודש ויהיה בחינת ו"ה ברוך הוא כבחינת י"ה בשלימות ובתמידות שג' ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו א':

ואומר אס ירלה שהוא תלוי ברעונו שג' אל תעירו וכו' עד בתפוך לזה אומר (יד)

אמר אם ירלה התחתון היא המלכות להתמלאת בקומה שלימה אזי הם שוים יהיו למעלה. ולפי"ו יפה אמרתי שהולכין אחר התורות היא שבע"פ שהיא בחינת המלכות ואין כאן ירק ר"ל ואין לורך ללרף ולחזק דברי מגד הירק כי נה"י דתבונה הוא עדן העליון הוא שיה לשניהם ולפי"ו יפה אמרתי כי עקר שלימותו מגד תורה שבע"פ היא המלכות ותו לא מירי :

אמר ר"מ מאחר ששניהם מוחין זע"ז רואים מהיכן ירק זה חי. ר"ל הנה יש ללדד כסברתי וכסברתך והנה ראיתך איך זו מסברתך שאתה עומד למול טענתך ומחזקה ששבתו הוא מגד תורה שבע"פ הלא גם אנכי לא נופל מתך ויש לאל ידי להביא ראיה מגד התורות והענה ואומר רואים מהיכן ירק זה חי. ר"ל הלא הגם דתורה שכתב מזומלמות ותורה שבע"פ אין לה קץ עכ"ל לא תוכל להתעלם דהפוך בה והפוך בה דכולא בה כי הכל רמוז בתורה שכתב וכל מזילות תורה שבע"פ אינה כי אם מתורה שכתב ומזונה יונקת ומזנה מושכת חיים ואל"כ יפה אמרת של עליון ואפילו הש"י עולמות שאלל המלכות הוא מוכח השפעת התפארת והיו של עליון ותו לא מירי :

אמר ר"ש כל שהעליון פושט את ידו ונוטל הרי אלו שלו. והשאר של תחתון. כונתו לומר אין דעתי נוחה כר"מ שמשלם לעליון בלבד. ולא כר"י שמשלים לתחתון בלבד. אלא שהשלימות הוא מגד שניהם. אלא שיש הפרש ביניהם. בא וראה שאיך שמא גרים שר"מ משלים לעליון כי שמו מעיד עליו שמאיר העליון לאיסוף בת עין. כי התפארת הוא שמש ומאיר למלכות שהיא בחינת הלכנה ולכך הוא אומר כל השבח משל עליון. ור"י שמו מעיד עליו שיהודה כנגד המלכות ולכך משלים לתחתון. ואומר כל השבח של תחתון הוא. ואני שמי מעיד עלי שמשלים לשניהם כי שמי מעיד שכולל לשניהם. כי שם שמעון הוא ל' קיבוץ מל' וישמע שאל את העם ר"ל שקבל :

ועוד ב' כי שמעון ר"ת שמעון משלים עליון ונעימה. כי המלכות היא נעימה ביותר כמאמר הזוהר איהו נעים ואיהו נעימה דליה. איהו נעים שנאמר הנך יפה דודים אף נעים. ואיהו נעימה דליה שנאמר מה יפית ומה נעמת. ולכך אני משלים לשניהם בטענה חזקה כי ידוע שהמדות העליונות משפיעים זל"ז והתפארת תמיד משפיע למלכות ועיקר התורות שנתן לנו ית' תשכ"ב והשבע"פ כדי לעסוק בהם ולגרום השפעה מדויק ללך ולכך אמר זוהר כד הוו זכאין הוו משגיחין אנפין באנפין ליחד הדודים למעלה ולזווגם. והנה לורך הזווג כדי להמשיך ה' חסדים של התפארת ולמתק ה' גבורות הקשות של המלכות והנה החסדים הפשוטים הם בעלמותם גדולים מהגבורות. והגבורות הממותקות גדולים מהחסדים הפשוטים וא"כ המשכת החסדים למתק הגבורות שבה זה של עליון הוא. ולפיכך קאמינא כל שהעליון פושט את ידו ונוטל הרי אלו שלו. וידו הם ה' חסדים הכלולים בדרועא ימינא. ונוטל ר"ל ומגזיה והוא מל' וינטלם וינשאם ר"ל למתקם ולהגביה יקר ערכם יותר עוד מן החסדים הפשוטים. הרי אלו שלו כי מכוחם הם באים והשאר של התחתון. הם שבה גבורות הפשוטות :

אמר אפרים ספרא תלמידו של ריש לקיש משמיה דריש לקיש הלכה כר"ש. כונתו ז"ל שיחוד הדודים הם כחתן וכלה שכ"י נקראת כלה ביו"ד מקומות

מקומות. ועיקר השבח הוא לחתן וגם לכלה יש לה שבה צפ"ע והלכה היא אחריות הכלה ודאי מסכמת לר"ש שיש שבה לשניהם אבל שבה החתן הוא יותר גשולה מן הכלה. כי שבה הכלה להללה ולשבחה לתת לה זיו וחסד בפני החתן וה"כ יפה כוין ר"ש ז"ל :

אמרוה קמיה דשבור מלכא אמר אפריון נמטייה לר"ש. הנה ידוע כל מה שמחדשין הלדיקים בזה העולם הנה בשמים כוהבין בספר הזכרונות כי גשמות הלדיקים עולים בכל לילה לפני כסא הכבוד ושונה אותו חידוש לפני כסאו ית'. כסדר שסדרו למוטה כך הם מסדרים למעלה כי כל דברי חכמים ז"ל אמת ויציב אבל יש בזה מה שאין בזה כאשר מלאנו ראינו בתחלוקת צ"ש וצ"ה שיאלת צ"ק ואמרה אלו ואלו דברי חלקים חיים והלכה כצ"ה. וגם בכהן כאשר עלו גשמות הלדיקים אלו הג' נבחר דברי ר"ש מכולם וסליק קלוסיה מלפני כסא הכבוד : ולז"א

אמרוה קמיה דשבור מלכא. ר"ל ראה איך כוון ר"ל להלכה שהסיוק אליבא דהלכתא במה דפסיק כר"ש הרי דכבר אמרוה קמיה. ר"ל אלו ג' הקדושים אמרו דבריהם שנית בעליית גשמותם למעלה לפני הכבוד כי שבור מלכא הוא רמוז למדת המלכות שהרי אמר בתיקונים איהו עניו ואיהו ענוה דליה. ובשלמות איהו עניו שיכול להתנהג בענוה מגד החסדים שבו כי לעולם החסדים בזכר ומהר"י למה יהב סימנא טבא כי זכר לעולם חסדו. משא"כ במלכות יש לה גבורות דכל קרביו דמלכא בידה מסירין וא"כ איך תוכל להתנהג בענוה לזה רמוז בתיקונים ואיהו ענוה דליה כי כפיפה לפני הת"ת להדרו וכימיך לכבוד ולתפארת לכך רמוז בשבור מלכא. ועוד ע"א שעתידה לשבר הקליפות אבנא די מחת לללמא וקראה שבור והיאכ מלת מסור. וסליק קלוסיה מלפני הכבוד ואמר אפריון נמטייה לר"ש כלומר חן מאתנו יקבל שהביא ראיה מפר"י והיא מטהו שלשלמה ר"ל הכתוב אפריון עשה לו המלך שלמה. וידוע שמהשפעה שהיא מקבלת תשפיע לנפשות ורוחות וגשמות הלדיקים וא"כ חן חן יקבל הקדוש הזה :

ובז"י ויהי נועם וכו' עלינו נועם אור הבינה למעלה מעדן העליון שהוא צנה"י דתבונה, ומעשה ידינו מוכח מעשה התחתונים ומעשה ידינו הימין ככללת בשמאל כוננהו כוון הוא קובה"ו :

וסמך לסיוס סוף פרקין הדרן עלך הבית והעליה. לומר שר"ש בזינא קדישא מקבל השפעה בדרך כבוד כסגן של מלך שארוחתו ארוחת כבוד ניהנה לו מאת המלך משא"כ אנו דומים לחיילים של מלך שמחזרים לשאל השפעתו. לז"א הדרן עלך ר"ל מחזרים אנו על השפעה. וא"ת על מה אתם באתם. ודאי כי על זיו טוב באנו דהראיה וסליקא לה מס' מליעא ר"ל המלכות דהות קיימא בי מילעו שהיתה עומדת באמצע הת"ת עכשיו עלתה להתייחד עם דודה באהבה ואחיה שלום וריעות. ודימה אותה למסכת כי כאשר המסכת כוללת בכל כך המלכות דכל גוויין מתחזין בה ועכשיו עלתה בעליה רמה ומעולת וע"ז באט :

והנה עכשיו לפעמים מתייחדים הדודים ומושך לה ז"א החסדים כדי למתק גבורות המלכות כמא"ה והאבת עולם אהבתך על כן משכתך חסד ר"ל שמשכתי גבורותיך בחסד וכווין להו גבורות ממותקות שיותר חשובים מן החסדים

החסדים משא"כ לימות המשיח שתמיד החסד שריו חללך וכה"א וחסדי מאתך לא ימוש ותמיד גבורותיך הם ממותקות ומתעלות מן החסדים ולכך נאמר בה אשת חיל עטרת בעלה ומהטעם הזה הלויים יהיו לימות המשיח כהנים והכהנים לויים לא שיושפלו הכהנים דהא כיון שעלה שוב לא ירד אלא זאת היא הסבה מאחר שהכהנים קיימו במדת החסד והלויים בגבורה והגבורות לעתיד מתמתקות תמיד והם למעלה מן החסד וא"כ הלוי הוא שעלה והכהן כדקאי קאי והיו במקום לוי ודוק:

וזה שרמו הכתוב באומרו והוליא את האבן הראשה. ר"ל להעלות המלכות שנק' אבן אבנה קדישא א"כ אבנה די מוחת ללמא. הראשה אבותיה ה' ראשה שראש ר"ל העלה ברישא דז"א בסוד אשת חיל עטרת בעלה וה' מהאי גיטא וה' מהאי גיטא הם כנגד ה' חסדים וה' גבורות ר"ל שתמיד גבורותיה ממותקות שכתוב בה וחסדי מאתך לא ימוש וכו' ולפי' השואות חן תן לה תשואות היא שמחת הלדיקים שכתוב בהם ולדיקים ישמחו יעללו לפני אלקים וישישו בשמחה אותיות בחמשה. וביים חן תן לה ר"ל לא במקום שמקבלת שפע בהדרגה כי עכשיו הם ב' מלכים שמתמשים בכתר א' וא"כ חן תן לה. שנקבל מב' המאורות הגדולים ביחד אכ"ר ב"א וא"ש הוי"ב:

א"נ תשואות הלדיקים שיגילו בשמחה משום דחן תן לה כמ"ש בזהר שמקבלת משמחה דהוא על חד שבעה ב"א:

סיום למס' סנהדרין בס"ד.

מאן רשעים אמר ר' יוסף גנבי וכן מלינו בדור המובל לא נחת דינס אלא על הגזל ודוק:

ת"ר רשע בא לעולם חרון בא לעולם שנאמר בא רשע בא גס בזו ועם קלון חרפה. רשע אבד מן העולם בא טובה לעולם שנאמר ובאבד רשעים רנה. לדיק אבד וכו' שנאמר הלדיק וכו' לייק בא לעולם בא טובה לעולם שנאמר זה ינחמו ממעשינו ומעלבונו ידיו:

י"ג דהתנא קמי בא רשע לעולם חרון בא לעולם. ומקרא דמייתי רחיה אין בו חרון אלא בזו וקלון וחרפה והו"ל למינקט ליגנא דקרא אלו הג' או יסורין ועוד דקאמר רשע אבד מן העולם בא טובה לעולם. ומקרא דמייתי כתוב רנה. וכן יש לדייק בחלוקה הד' דהטובה היכן רמזו דמקרא דמייתי לא מוכח אלא ביטול הפורענות. כדפירש רש"י ז"ל בחומש שיניח ממנו העלבונו ונח ל' הנחה שאם הוא ל' נחמה הו"ל לקרותו מנחה והנחת העלבונו ע"י שהתקין להם כלי מחרישה ומהפכת העפר וזו אין יולא בזרעים קוליס ודרדרים. ולפי' אין זה תלוי בלדקותו אלא אומנות בעלמא. וא"כ טפי הו"ל לאתויי מאברהם אע"ה שנאמר בו ונברכו בך כל משפחות וכו' :

י"ד בס"ד דהתנא רמזו קא רמזו כאן ענין חרבן בית ב' דחמיר לן. וביאת משיח לדקיטו בב"א וקדיס בס"ד מה דאיתא בניטין פ' הגזקין כשבא טיטוס הרשע לבהמ"ק הכנים עמו זוגה ובעל אותה ואח"כ גדר את הפרוכת ועשאה

ועשאה כמו כים והניח בה כלים של בהמ"ק. וכשחזר בספינה עמד עליו נקסול לעובשו ואמר כמדומה לי אלקיהם של אלו אין כחו אלא בים שהטביע פרעה וסיסרא. אם גבור הוא יעלה ליבשה וילחם עמי. ילאת ב"ק וא"ל רשע בריה קלה יג בעולמו ויחוש שמה עלה ועשה עמה מלחמה ולמה נקראת בריה קלה דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה ע"כ. והיע"ד ז"ל חקר בספרו ד' ס"ט ע"ב ולמה בחר ה' ביהושע לטיטוס דמה במדה יש בה. ועוד טיטוס הרשע לא ידע מלחמת יהושע בן נון ול"א מלכים והעמדת חמה ולבנה ואבני אלגבים ואיך היה חושב שאין כחו אלא בים. וז"ל שכבר כתב הרמב"ן ז"ל כי א"י הוא תחת ממשלת ה' וחז"ל כל מדינות תחת שר ומוזל פרטי. וזה ידע טיטוס ג"כ וחשב כי חז"ל היותו תחת שר ומוזל פרטי סילק הקב"ה השגחתו בכל אופן והכל ביד המזל והשר. ולכך חשב בא"י ודאי שכח ה' גדול למאוד לעשות נסים ונפלאות. אבל בחז"ל כבר נמסר לשמים ולמזלות ואין ביד ה' לשדד מערכותיהם. וכבר אמרו בפ"ק דגיטין כי ימים הסמוכים לא"י דינס כא"י וכן כתב הזהר ולכך חשב כי במים כחו חזק כמו בא"י אבל בחז"ל ביבשה לא היה יכול לו ח"ו. לכך אמר אם גבור הוא יעלה ביבשה לכך אמר אין כחו אלא בים כי לא נשאר מתחמו אלא הים. ומה שהציאו לכלל הטעות הזה לומר שכחו יפה בים אבל לא ביבשה הוא מקושיית שלמה בקהלת כל הנחלים הולכים אל הים והים אינו מלא. הרמזון שאין מתגבר ושוטף את היבשה. ואיך אפשר שיום יום ירבו המים מן הנחלים ואין מקום ללאת. ותירך שלמה שממקום שהם הולכים שם הם שבים ללכת במחילות בקרקעית תהום. כיחש טיטוס כאשר עוד היום חכמי מחקר מהגויס כיחשו בזה ואמרו שאין מקור הנחלים מן הים כלל רק הם בריחה לעמון בכדור ארצו שברא הים מעיינות ומקוה מים חיים. וא"כ הקושיא גדולה איך לא ישבו מי הים לכסות הארץ ומה שפט שר המושל בים אינו שר המושל בארץ וביבשה ותחמו של זה לא תחמו של זה ואין א' נוגע בתחמו של חבירו כי חלק להם בעת הבריחה וא"כ א"א לים לירד ליבשה ולהחריבו ואין שם ממשלתו וא"כ כיון שידע שאלקי ישראל שליט בים בימי פרעה וכדומה שפט כי כ"כ אין ממשלתו בחז"ל מקומות הגמזכים מים. דאל"כ למה לא ירדו משם ליבשה למקומות הגמזכים ומה גולד מקום כפירתו ולכך עגשו הקב"ה ואמר היתעב תימה חרה לך על הים שכל הנחלים הולכים בקרבו ואין לו מוצא אף אני אשלח יתוש שג"כ אין לו רק עיולי ולא אפוקי והוא ילחם בך ויוכל לך ומה תראה כי אין התמיה על הים כי רבות נפלאות כאלה פעל ה' בקרב הארץ ויתוש בריה קלה כא' מהם ומה התימה על הים עכ"ל הרב יע"ד ז"ל:

ונשוב לענייננו כי קיסר הרשע בשלושה פשע. בזנות ובזבה שלקה כלי המקדש וחרף כלפי מעלה ובזה רמז לן התנא בבא רשע לעולם בא חרון לעולם ומלת חרון היא נוטריקון ח'רוף ו'בזה ג'י'חוף. ולמד זה מקרא דמייתי בבא רשע הוא טיטוס קיסר הרשע שהחריב מקדש ה' בא גס בזו היא הבזה ועם קלון היא האונת כמ"ש רז"ל ע"פ שבעת קלון מכבוד חרפה שחרף וגדף כלפי מעלה כמ"ש ע"פ ומלון לגד עלאה ימלל. ונכלל בזה בזיון ס"ת שהליע תחת הזוגה ואין לך בזיון גדול מזה ה' ינקוס נקמת ממנו ומאומתו נקמת היכלי זאת הפורענות שראינו בזמן החרבן:

רשע אבד מן העולם הוא טיטוס הרשע כי קודם שמת לזה שישרפוהו ויפזרו אפרו בשבע ימים כדי שלא יעמידהו אלקי ישראל בדין וגאבד גופו מן העולם ולא הרויח כלום כי מזה בא אנקלוס להתגייר כי העלהו באוב ושאלו במאי דיניה בההוא עלמא וא"ל במאי דפסק אנפשיה ונסתייעה מלתא ונתגייר אנקלוס וזכה לרוה"ק ולתרגם את התורה. לכך אמר טובה בא לעולם טובה גדולה היא זו ואייתי קרא ובאבד רשעים רנה היא רנה של תורה שזכה לה אנקלוס הגר. א"נ רנה ששמחו ישראל במפלתו על שמת מיתה משונה וגם נעשה לבזיון ולחרפה על שפתחו את מוחו וראו היתוש כגוזל וראו ישראל במפלת איביהם ושבתו למלכס על רוב נפלאותיו כי השי"ת עדין הוא בכבודו והאויב שחרף נשאר לחרפה ולכלמה מה שלא נעשה כן לכל בריה שבועלם ואפילו לפחותי הערך כ"ש למלך שנתקסר על כל העולם וניכרה גדולתו ית' :

צדיק אבד מן העולם וכו' כי אחר החרבן כמה לדיקים נהרגו ואחריהם באה פורעניות וכדדרשו רז"ל כי מפני הרעה נאסף שלא תבא וסיים בנחמת משיח לדיקו באומרו :

צדיק בא לעולם טובה בא לעולם שנאמר זה ינחמנו ממועשיו ומעלבון ידינו לומר לך לא תדאגו מאורך הגלות שאם יתמהמה חכה לו. כי לכל חבלה רחמי הן בעת קן משיח לדיקו נתגמל כי עכשיו בגלות יש לנו חסרון הנפש וחסרון הגוף חסרון הנפש כי לא נוכל להיות שלמים במעש"ט בזמן החרבן וגם מלות הנהוגות אללינו אינם שלמות בעלם כי יש בהם חסרון רב ובציאה משיח לדיקו בקרוב נעשם בשלימות רב והב' חסרון הפרנסה שדחוקים בעמל ידינו כדי למלא טרף להביא כי בנפשינו נביא לחמינו ולעתיד אי"ה לחמינו נאכל ושמלתינו נלבש בלא טורח ועמל ובז"י לדיק בא לעולם הוא משיח לדיקו שיכונה בשם לדיק כמאמר הכתוב וזה אשר יקראו לו ה' לדיקו. טובה בא לעולם טובה כוללת לנפש וגוף ואייתי קרא זה ינחמנו דאמר במדרש מה שמו של משיח דבי ר' שילא אמרי מנחם שמו של' כי רחק מומי מנחם שנק' מנחם שעמיד לנחמנו מכל לרותינו. ינחמנו ממועשיו הם מועשים הטובים שחסרים ופגומים בגלותינו ולעתיד נעשם בשלימות גדול. ומעלבון ידינו היא הפרנסה שבאה בעמל רב וביגיעה רבה ולעת"ל עתידה א"י שתגיא גלוסקאות וכלי מילת ואזה"ע יהיו עבדים לנו כמאמר הכתוב ובני נכר אכריכס וכורמיכס והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך אפיס ארץ ישתחו לך וכו' צב"א היעב"א :

סיום רמ"מ מכות בס"ד.

שוב פ"א היו רע"ק ור"ג וחקים עולים לירושלים וכו' כיון שהגיעו לירושלים ראו שועל יולא מנקה"ק התחילו הם בזכים ורע"ק מלחק א"ל עקיבא מפני מה אהה מלחק א"ל אחס מפני מה בזכים א"ל בית אלקינו חרב ונתקיים בו מה שאמר הכתוב על הר ליון ששם שועלים הלכו בו. ולא נבכה א"ל על כך אני מלחק דכתיב ואעירה לי עדים נאמיים את אוריה הכהן ואת זכריהו בן ברכיהו וכו' מה ענין אוריה אלל זכריהו והלא אוריה במקדש ראשון וזכריהו במקדש שני אלא תלה

תלה הכתוב נבואתו של זכריהו נבואתו של אוריה. באוריה כתיב לכן בגללכם ליון שדה תחרש וכו' בזכריהו כתיב עוד ישובו זקנים וחקנת זירושלים עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי מתירא שלא תקיים נבואתו של זכריהו עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה תקיים נבואתו של זכריה. בלשון הזה אמרו לו עקיבא ניחמתנו עקיבה ניחמתנו :

הקישו בני הסיבה איך אומר הייתי מתירא שלא תקיים נבואתו של זכריהו והלא אמרו ז"ל כל תנאי שיולא מפי הקב"ה לטובה אפילו על תנאי לא חזר בו. ולי ההדיוט נראה דלא קשה כלל דהאי דאמרינן כל דיבור שיולא וכו' כגון התנאי אינו מעכב הדיבור. כגון מאי דאמר הקב"ה למשה ועתה הניחה לי ויחר וכו' ואעשה אותך לגוי גדול וכשהתפלל לפני הקב"ה ואמר סלחתי אעפ"י שנשארתי ישראל קיימים לא עיכבו לקיים הבטחתו ית' וכן עשה ית"ש עשה אותו לגוי גדול כדכתיב ובני רחציה רבו למעלה. ואמרו רז"ל למעלה מששים ריבוא אבל עניינו דומה לאדם שהבטיח לחבירו אם נהרב הבית שלך אני אבטיח לך שאבנהו בזין מפואר יותר מזבאשונה ובכאן התנאי מנגד להבטחה. וגם צב"ד אוריה נתנבא ליון שדה תחרש וירושלים עייס תהיה והר הבית לבמות יער וזכריהו נתנבא עוד ישובו זקנים וחקנת זירושלים ומדרייק לומר ברחובות מוכח שעמיד הקב"ה לבנות מה שזרם וירחיב את גבוליו לכך א"זר עד שלא נתקיימה וכו' ומאחר שנהיה החרבן יתקיים הבנין :

וא"ת מעקרא דיניא פירכא. מאי האי דקאמר עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי וכו' של זכריהו וכו' ואם לא יהיה החרבן למה תלטרך לבנין וליראה מה זו עושה. וי"ל דודאי הקב"ה ארך אפים וניחם על הרעה וא"כ אפשר ע"י התשובה מצטלין גזירת אוריה וממילא נלטרך על קיום הבטחת זכריהו שאין לה מקום. ואחר שבטלה הפרענות וההבטחה וחזרו לטורם מרע וע"י מעשים הרעים יגזור עליהם גזירות זרות ונפסיד ההבטחה של זכריהו שנתלית באוריהו וא"כ ודאי יותר טוב אם נתקיימה נבואת אוריה מנזירה אחרת שזו רבואתה בלדה לז"א עד שלא נתקיים נבואתו של אוריה מוכרח להביא עליהם גזירה אחרת. לכך הייתי מתירא שלא תקיים ההבטחה של זכריהו ועכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה יש לנו שמחה מלד נבואתו של זכריה וק"ל :

ובזה יובנו סמיכות הכתובים. על הר ליון ששם וכו' אהה ה' לעולם תשב וכו'. למה ללגת תשכחנו. השיבו וכו' הכוונה מאחר שעכשיו ששם הר ליון ונתקיימה נבואת אוריה לכן בגללכם ליון שדה תחרש. אהה ה' לעולם תשב קיים נבואת זכריהו עוד ישובו זקנים. וא"ת ומאי איכפת לכם הלא מאחר שתדעו באמת ובאמונה שתקיים נבואת זכריהו למה אחס מלמערים האני אומר ולא אעשה. לזה אמר המקונן למה ללגת תשכחנו וכו' שאנו מאמינים שתקיים נבואתו של זכריהו אלא דא עקתא שאנו מלמערים באורך הגלות ונדמה לאדם שמתענה הפסקה וסעודתו מוכנת ולעת התשלום הזמן יאכלנה אם יתבטל לערו בזאת לז"א למה ללגת תשכחנו וכו' השיבו ה' אליך :

ובמאמר הזה י"ל מאי אלטרך לומר אוריה לכן בגללכם ליון שדה והלא כל מה שאירע להם בגללם היה. ולא זו בלבד. ועוד אמאי אלטרך לתליית

לתלית אוריה בזכריהו והלא ישעיה ג"כ נבא הענין הזה כי יחם ה' ליון יחם וכו' ג' מאי בלשון הזה א"ל. ודלוי כך הוא כדמסיים עקיבא ניחמתו וכו' ומה הלשון אומרת ולמה כפלו הענין עקיבא ניחמתו וכו' ב"פ והלא ב"פ א"ל די: **ונראה** לפרש על מה דאיתא במדרש איכה רבתי במה שחטאו לקו ובמה שלקו מתרפאים. חטאו בראש ולקו בראש ומתרפאים בראש. חטאו בראש דכתיב ניתנה ראש וכו' ולקו בראש כל ראש לחי ומתרפאים בראש ופדווי ה' ישובין ושמת עולם על ראשם וכו' חטאו בכפלים ולקו בכפלים ומתרפאים בכפלים ומתנחמים בכפלים. חטאו בכפלים דכתיב חטא חטאה ירושלים ולקו בכפלים כי לקחה מיד ה' כפלים. ומתנחמים בכפלים נחמו נחמו עמי: **והנה** יש לדעת כל מדותיו ית' מדה כנגד מדה מפני מה התריב לירושלים. הלא די להם בגלותם. ונראה על שחיללו שבתות והולילו מרה"י לרה"ר כמו שהוכיחם הנביא. ולא הולילו משא מבתיכם ביום השבת. וכן אמר במדרש ע"פ שחקו על משבתיה על שבתותיה שאומרים להם במקומכם לא שמרתם את השבת ואתם שומרים בחו"ל. נמלא שהיו מחללים את השבת. והנה ידוע אסור לכתף עליו משא ביום השבת. אפילו ברה"י בלבד כגון לילך בו ממקום למקום. דאסור מדרבנן ומחוי כעובדין דחול. וכל העובר על דבריהם חייב מיתה. ולא די להם באיסור מדברי סופרים בלבד. אלא גם הולילו מרה"י לרה"ר וכנגד זה הביא עליהם ית' נבוכדנצר הרשע והגלה בצלה במשא של חול על כתפיהם וריחיים בזואריהם. ככתוב בחורים טחון נשאו. וכלי ספק היא השגחה פרטית מאתו ית' על שנשאו עליהם משא ביום השבת. ועל איסור מדברי סופרים בלבד הם ראויים לעונש הזה ומה גם שהולילו מרשות לרשות. לכך מה עשה השי"ת הענישם במדה כנגד מדה על שלא חילקו ברשויות. הוא ית' ג"כ לא שייר להם רשויות אלה רה"ר בלבד כמאמר הכתוב ליון שדה תחרש ולא נשאר בירושלים מחילות עומדים דהא קרא קאמר שדה כשדה שהיא גלויה. וא"כ קיים להם מדה במדה. זהו מה שנראה מגזירת אוריה וזה מתנחמים. כנגד מה שהלכו בגלות שנאמר בו ענה בדרך כחי קלר ימי עכשוו מאריכים ימים ושנות חיים עד שילכו הנמושות ובידם המשענת ואינם ראויים למשא כתף ולא ילל להם ואין להם אלא לטייל. הטיילים מלאכתם בכל יום ללא ולתענג בכל הימים. וכנגד ירושלים שנחרשה והיתה לעירת הירים בעוונות לעתיד תתרחב. וכה"א הרחיבי מקום אהלך ושיעורה בריבוע י"ח אלק קנים. ובכל לד ארבע אלפים וחמש מאות קנה. והקנה הוא שש אמות כמפורש בגזירת יחזקאל הנביא ע"פ סביב שמונה עשר אלק וכו' נמלא נבואת זכריהו תנחומין היא כנגד אוריה שינחמו ה' ית' כמאמר המדרש. במה שלקו מתנחמים תנחומין כפולים. והשתא אחי שפיר מה שאמר אוריה לכן בגללכם ליון שדה תחרש והגם שהכל הוא בגללם עכ"פ יש לה תרעומות לליון. דבשלמא הם שנשאו רחיים בזואריהם. הם גרמו לעצמם שנשאו משא ביום השבת. והגם אם היה ברה"י דווקא מקביל העונש מדה במדה. אבל התרעומות על שהולילו מרה"י לרה"ר ונגזר על ירושלים ליחרש ובטלו מחילותיה והיתה גלויה כשדה. דא היא תרעומת לכך אמר לכן בגללכם ליון שדה תחרש והיא אין לה לא עון ולא חטאת. אתא זכריהו ניחומי קא מנחם לן. בעוד ישבו זקנים וזקנות בירושלים ואיש

ואיש משענתו בידו מרוב ימים חלה נבואתו בגזירת אוריה. לומר חלק משא הרחיים והגלות. עוד ישבו זקנים וזקנות אורך ימים. וביטול מלאכה. ורק המשענת בידם לטייל. ולירושלים מבשר אתן. כי ירחיב ה' את גבולה. ומבואותיה מרווחים. כאמרו ברחובות ירושלים. כי ברחובות תתן קולה גילה רנה ולהלה. הרי במה שלקו קבלו תנחומין וגם הם כפולין וכשמועה חכמים דפ"ת מתוק דברו מדבש ונופת לופים שמו כשמחה בקליר כאלו ראו תנחומי כפלים בלשון הזה אמרו לו עקיבא ניחמתו עקיבא נחמתו. ודייקא הגמרא לומר בלשון הזה דהנה הדבר ידוע דהמעתיק הלשון הוא ימתיק הענין הן להוסיף הן להוסיף כי אין בו נפקותא לענין דינא כדאמר בפסחים רחבא דפומבדית' דגמיר ודייק שמעתתא מפומיה דרביה דאמר הר הבית סטיו כפול היה סטיו לפניו מסטיו ופי' רש"י ז"ל מדלא אמר אילטבא משום דדייק לומר כלשון רבו ולא עג"ב שאין בו נפקותא לענין דינא ומדקמשבחא ליה הגמרא מכלל שאר החכמים לא היה איכפת להו כ"כ לדרקדק כרחבא דפומבדיתא. והנה אפשר לומר דהחכמים א"ל עקיבא ניחמתו פ"א והגמרא כפלה הענין פ"ב משום דלא נ"מ מדי לענין דינא לכך אמר בלשון הזה א"ל עקיבא ניחמתו עקיבא ניחמתו. לרמוז כפל התנחומין:

סיום ל"מ' הוריות בס"ד.

גמרא בד"ה בכל כ"ב שנין דמלך רבה. רב יוסף אפילו אומנא לביתה וכו' לתת טעם לזה נקדים בנ"ש במסכת כתובות בעת פטירת ר' לוח. שמעון בני חכם גמליאל בני נשיא חגיגא בר חמא ישב בראש וכו' ועכ"ז נהג ענוה יתירה ולא רנה לישב ראש ישיבה משום שהיה ר' אפס גדול ממנו ב' שנים אבל לא בא לישיבת ר' אפס אלא כטפל לו לוי והיה לומר עמו וידוע שהיה ר' יוסף עניו ביותר כדאמר בגמרא שהיה שונה התנא משמת ר' בטלה ענוה א"ל רב יוסף לא תתני ענוה דאיכא אגא ובאן באה הגמרא לתת טעם לשבח שרב יוסף נהג ענוה יתירה יותר מרב חגיגא בר חמא שהרי כמו שבחר ר' ברב חגיגא כך בחרו חכמי א"י ברב יוסף שהשיבו סיני עדיף שהכל לריבין למרי חטוא. ולפ"ז היה די לרב יוסף ללמוד בפני עצמו כמו שעשה רב חגיגא ולא די לו זה אלא גם לרבות שהיה לומר אלל רבא כאלו הוא תלמידו מכאן מודעה רבא לענוה שלו אשרי חלקו ומה נעים גורלו (ועיין בסוף מס' ברכות):

אביי ורבה ורבי זירא ורבה בר מתנא הוו יתבי והוו לריבי לרישא וכו' דכלהו איפרוך לאביי לא איפרוך וכו' י"ל והלא ידועים החכמים האלו שהם גדולים שהרי הם דבר שבמנין דחשיב ואזיל הני ד' לחוד הגם שבלי ספק שהיו הרבה חכמים ושבבים עמהם דקאמר אמרו כל מאן דאמר מילתא וכו' ואפילו את"ל אין הכרח שמה הם אמרו עכ"פ יש הכרח מלד הסברא הם גדולים מן הכל דאלת"ה לא להם לבדם ניתנה הארץ יבואו שאר החכמים ויבחרו עמהם אלא ודאי הם העקרים ולפ"ז כאשר ניכרו ארבעתם אלו מן השאר כן יבחרו הטוב והמוצח שבהם ויש לומר שארבעתן היו שקולין דהראיה ב' מהם לא הכריעה מהם הגמרא איזה עדיף ואביי הגם שהיה גדול יותר מרבה מעט על שהיה מקדימו שמה מכח שהיה גדול בשנים כדאשכחן ברב חגיגא שלא קיבל לישב והיה מלד ענוה וישב ר' אפס ועוד אביי (טז)

אז"ו ורבה הלכה כרבה. נמלא מזל הדעת הם שקולים לכך באו לחקור בענין זה על שמלנו כתוב בדוד ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו שהלכה עמו בכל מקום שהיה מסיק אליבא דהלכתא. והנה אם יהיה האדם ראש ישיבה או יושב עם הדיינים וסופע יתאספו אליו בעלי דינים ומריבות הרבה ודעתו ישתבש אבל הדיק לא יאונה לו כל און כי ה' אלקיו בעזרו והיה אדירו. לז"א ויהי דוד לכל דרכיו משכיל כי כל דרכיו סלולות אין בהם נפתל ונעש והטעם וה' עמו. לכך מסיק אליבא דהלכתא וגם ב"ד בחרו בדרך זה לבא בדרך פתאומית ולא יסדרו הענין בתחלה ולישקול ולטרי ביה. ומי שהוא לא מפרך ודאי ה' עמו ורוצים לגדלו בשמים. ומאחר דלכולם איפריך לבד מאז"ו ידעו כי מה' היתה נכזה ודאי אפילו שיבא עליו דברים פתאומיים ואסיפת ב"א לית לן בה. ואמר לו רבא שידרוש באה הגמרא ללמדך שבחו של רבא שלא נתקנה מחזירו אלא אדרבא שמח לכך וכה גם רבא להיות ראש ישיבה דמלך אחר אב"י כאשר אמרו ע"פ וראך ושמה בלבו לב ששמה בגדולה אחיו ילבש אורים ותימים. וענין הדרשא כאשר אמר למעלה למי גאה למלל גבורות ה' מי שישיע כל תהלתו:

אביעיא

לבו רבי זירא חריף ומקשה. רבה בר מתנה מתון ומסוק הי מנייהו עדיף תיקו. הנה ידוע מי שמרגיש בקושיט הבוגייה מכח שכלו היא. ומי שהיא קשה ההבנה אינו מרגיש וברעתו שהוא הבין ואין. ועכ"ז המקשה והתרגן איזה הוא עדיף הוי אומר התרגן כי המקשן מכח חסרון הבנה הוא שמקשן והתרגן ידע התירוק ג"כ מכח רוחב שכלו. וא"כ בחלוקא דא לחוד רבה בר מתנא עדיף מדר"ז כי הוא מסוק ומתרגן תקושיא אבל יש חלוקא ב' ר"ז הוא עדיף כי הקושיט שהוא מקשה במהרה בלי מתין. וא"ל עד שישינה בענין וישלש אלא בפעם הא' דרך הליכה והעברה בעלמא בלי מתון כלל וזהו מעליותא דר"ז וגריעותא היא ברבה בר מתנא. הגם שהוא מסיק אליבא דהלכתא. אבל לריך להתיישב בדבר במתון ובאיחור רב עד שיעמוד על האמת ובחלוקא הזאת ר"ז עדיף לז"א ר"ז חריף ומקשה והחריפות היא דבר גדול כלפי מתון דרבה בר מתנא. ומקשה גריות כלפי רבה שהוא מסיק דהיינו התירוק דהוא עדיף ולפ"ו הי מנייהו עדיף. וסלקא בתיקו. ואפשר דלזה כיון הכתוב אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'. אשרי גולרי עדותיו בכל לב ידרשוהו. בפסוק הא' שבה לר"ז שהוא חריף ומקשה. שהמקשה כוונתו לעמוד על האמת והוא איש תמים מקשה הוא למה לריך כך להיות. והלא אדרבא כך השכל מחייב. נמלא שהוא כוונתו לידע האמת. וכך היא כוונת ר"ז ועוד נוסף שהוא חריף מאד ומקשה דרך העברה בעלמא מכח חריפותו. לזה שיבחו בעל השירים אשרי תמימי דרך תמימים בדרכה של תורה על שמקשים נושאים ונותנים בה שם מכח תמימותם ושלמותם לעמוד על האמת. ובפרט שאני משבחם ההולכים בתורת ה' דרך הליכה והעברה בעלמא ולא יטריך לשנות ולשלש והוא ר"ז חריף ומקשה וא"כ תפשוט דר"ז עדיף ז"א דכמו שאני לר"ז משבחו על שהוא חריף ומקשה ואומר עליו אשרהו. כך אני משבח את רבה בר מתנא. ואומר אשרי גולרי עדותיו בכל לב ידרשוהו. והענין הוא מאחר שהוא נושא ונותן ומבין בלבו ומסיק אליבא דהלכתא. הוא ידע מה לעשות. כי הדבר שגור בפיו ויודע האמת ועושה המלות כחקן.

לז"א

לז"א אשרי גולרי עדותיו היא מלות התורה ע"י בכל לב ידרשוהו בכל לבו כי יתחמך לבבו ודורש בכל לב הוא מתון ומסוק. גם עליו אני אומר אשרי וא"כ מהיכא תיתי להכריע איזה עדיף ועוב לכ השתיקה. כך סיימתי לפני מורי הח"י ובני הישיבה היו אכ"ר:

סיום למס' ע"ז במ"ד

מתניתין הסכין שפה והיא טהורה. נראה לפרש לענ"ד במ"ד על מה דחיתא במסרה מסעף פורה במערלה. פורה דרפתי לבדי. לחשוף חמשים פורה שפירש במ' אגרה הטיוול על ענין העתיד שלעת"ל יהרגו ה' בנגו ומנוג הרג רב ואם בזמן סנחריב דרכם בפורה א' לעת"ל נעשה לנגו ומנוג חמשים גיתות מאחרים הטפלים הבאים עם גוג ומנוג כסנחריב וסייעתו כמו שפרגם המותרגם וב' בהפטרה של פסח עוד היום בנגו לעמוד וכן עתידים לזויה. עם גוג ומנוג עד ישלים עלמא קליה למתפרקא. נמלא כפי רבויים לריך לעשות להם גיתות כ"כ לדרכס. לז"א הנה האדון ה' לבאות מסעף פורה במערלה לז"א פורה דרפתי לבדי ר"ל פורה א' עשיתי אבל לעת"ל לחשוף חמשים פורה. שאין די להם בפורה א' וב' ובג' עוד ידוע עכשיו נתיקים בישראל מה שנאמר במזמורע ב"ד ישב מחוך למחנה מושבו בן נאמר במ' לישראל איכה ישבה ב"ד ולעת"ל שינקום ה' נקמת היכלו ונקמת עמו ישראל אז ישבו לארלם ונתלתם ויתקיים ב"ו מקרא שכתוב ורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם. לזה רמז התנא הסכין שפה והיא טהורה ר"ל הסכין היא חרב השם ית'. שפה ר"ל שהיא חדה. וגם מרועה לעבוח טבח החדה כמאמר הכתוב ה' מלך עולם ועד אבדו גוים מארצו. באותו זמן והיא טהורה לרמוז על כ"י שמהר מטמאות הגוים שיתקיים נושא"ה ורקתי עליכם מים טהורים כי א"י אינה מקבלה שאינם מהוגנים כמא"ה ותבאו ותטמאו את ארצי ונתלתו שמתם לתועבה. אבל לעתיד נאמר ועמך כלם לדיקים לעולם יירשו ארץ:

א"נ ידוע כמו שיש עשר ספירות דקדושה כך יש י"ד כנגדם דטומאה דזה לעומת זה עשה האלקים. וכזה האר"י ז"ל לעתיד תכלל הקדושה שבהם בקדושה העליונה והרע שלהם בעל. וידוע עשו שורשו בכרת דקליפה כי הוא ראש האוונות כמא"ה ראשית גוים עמלק וכ"ש התחטוים שבטלים ואפשר לכך נכתב בחרב ועל חרבך תחיה מפני שהוא מושרש בפרה דקליפה והחרב ג"כ חותך וכורה ב"מ ולעתיד יתבטלו כוחות החילונים מראש ועד סוף כל י"ד כחות דקליפה כמ"ש חוה היות עד די התגורת אבן די לא בידין וכו' דקו כחדא וכו' הם ביטול הקליפות והקדושה אשר היא מחיה אותם תכלל בקדושה העליונה כדכתב האר"י ז"ל בכוונת הקדוש יתגדל ויתקדש וכו' יהיה שמו של הקב"ה גדול וקדוש בתוספת הקדושה שנוטלה ומכאן זה יהיה ביטול הקליפות. ובז"י מאמר התנא הקדוש מה שרמז הסכין שפה הוא הכרת מוטעל כנגדו עשו בעל החרב מלמוטה. שפה נוטל החלודה הם הקליפות ותשאר הקדושה והיא טהורה שתכלל בהקב"ה ישבח ויתעלה לעד אכ"ר. ונקט הסכין שהוא הראש ואחריו יומשבו התחטוים.

ועוד

ועוד יש רמז מזה בדברי האמוראים ז"ל אמר רב עוקבא בר חמא ונועלה יו"ד פעמים בקרקע היא יו"ד ירדות שמורידה ומטהרת הקדושה שבהם לרמוז כנגד יו"ד קליפות שכלם יהיה להם ביטול מראש ועד סוף. ועוד הוסיף מה שרמזו אמר רב הונא ברבי דרב יקושע ובקרקע שאינה עבודה לרמוז הירידה שלהם תהיה ע"י מדת המלכות שנקראה אבן כי לא בידין שהיא קשה כסלע המשבר והמרלץ לכך לריך קרקע שאינה עבודה שהיא קשה :

א"נ הסבין רומות לתורה שנאמר רוממות אל בגרונוס וחרב פיפות בידם. וכמו שעיקר שבה הסבין הוא החידוד כך עיקר עסק התורה לריך שיהיה לשמה לשם יחוד קוב"ה ושיניתיה וטוהר מכל פניה זרה שהיא כמו סיג וחללה במאמר הזנא אשרי מי שעמלו בתורה ועושה כ"ר ליוצרו לזה רמזו הסבין שפה הסבין היא התורה כאמור שפה שמסיר מנגנה כל סיג וחלודה היא פניה זרה והיא עטורה ר"ל שעושה לשם יחוד שהיא רומות להי"ת היא השכינה וזוה תהיה עטורה. יראת ה' עטורה עומדת לעד. מפי החכם החריף ח"ר יחזקאל עזרא אליה חביריו ה"ו :

א"נ ידוע מה שאמרו רז"ל אל יישן האדם ואללו מפתחות ברזל וכ"ש סבין שלא תדבק בו פלוגות ויבא לידי קרי ח"ו. ועוד יש במחזורים של כפור אחר סיום הפלת ערבית פסוק שפה יהיה לפיו סביב וכו' לדחות הקרי וזוה רמזו הסבין ר"ל הסרת הסבין שיסורנה כלילה. שפה הוא פסוק שפה לפיו שיקרא קודם השינה והיא הגשמה עטורה :

א"נ אפשר לפרש הסבין כנגד ק"ש רוממות אל וכו' ר"ל שתהיה בכונה והיא מטעמה הגשמה כי בזה יתוקן עון הקרי :

גמרא מר יהודה ובאטי בר טובי הווי יתבי קמיה דשבור מלכא אייתו לקמיהו אתרוגא וכו' אדכר מה עבדת באורחא. אפשר לפרש על מ"ש רז"ל יעקב ועשו חלקו עולמות וכו' ועיקר עוה"ז לעשו. כי שאר האומות טפלים בערכו ונתן לו הקב"ה שכרו על מה שהיה מכבד אביו וזכות אבותיו הוליא עליו בזה העולם כי רשע וטוב לו רשע בן לדיק. והשי"ת שילם לו בעולם שהוא כלה ואבד זה מה שרמזו רז"ל בגמרא מאי טעמא עיזי מסנן ברשאי. כברייתו של עולם ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד. בתחלה חשוכא והדר נהורא. נמלא כי עשו בעוה"ז הוא עיקר והעוה"ב ליעקב לבד והזר הקרב יומת. והנה דרשו רז"ל ע"פ הקול קול יעקב כ"ו שקולו של יעקב שיושב ועוסק בתורה צדתי כנסיות וצדתי מדרשות אין הידים ידי עשו. וע"י ביטול התורה חרב בהמ"ק ונמסרו ישראל ביד עשו. להרג ולבזיה והרג אלפים ורצבות מעט ה' אבל לא נמסרו הכל בידו כי כבר קודם שנחרב בית א' הגלה סנחריב את יו"ד השבטים וטימוס קיסר החריב בית ב' נמלא שלא שלט אלא במקלחם עד זמן קץ. משא"כ לעתיד כשישלח לנו האל משיח דקינו בב"א יקבץ גדתי עמו ישראל מוד' כנפות הארץ וישלוב על הכל וכמ"ש הכתוב ולא יחלו לבו ממלכות עוד. ועל ימי העולם ימלך עליהם כמא"ה ודויד עבדי נשיא להם לעולם. ושמחה שלימה שנאמר ומושג חתן על כלה ישש עליך אלקיך. והנה לעתיד עשו יקהו שניו כמאמר רז"ל שעתיד עשו ליכנס לג"ע ואומר לפני הקב"ה רבש"ע או אני ויעקב בג"ע או בגיהנם והשי"ת גוער בו וגוררין

וגוררין אותו המלאכים ואפשר מב' סיבות אין לו חלק בחלקי ישראל האחת כי ישראל חלקו ית' ודבקים בו לעד ולעולמי עולמים שנאמר כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו מושא"כ עשו תחת לל ס"מ. ולעתיד הוא בטל ומאחר שסר ללו מעליו ובמה יסתופף והיא מה שרמזה תורתנו הקדושה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים רמז על השר שלו שנקרא שמים שעתיד ליבטל שנאמר כי שמים כעשן נמלחו וכו' דא ס"מ ובה זוגה כדאמר בתיקונים. סבה הב' שלא די לו שהחריב מקדשיו אלא גם לרצות הרג רב וגור גזירות ושמות בגלות ומהיכן יתראה עליו וגם ייטיב עמו :

ובזה יובן רמזי הגמרא בסופה כי עשו הוא ע"ז ממש ועתיד ליבטל כשאר הע"ז במא"ה והאלילים כליל יחלוף. מר יהודה ובאטי בר טובי הווי יתבי ומר יהודה הוא משיח בן דוד דאתי מיהודה ובאטי הוא העבד ועשיו לריך להיות כפי האמת עבד ליעקב כמא"ה ורב יעבוד לעיר. הווי גביר לאחיק. ואת אחיק תעבד. או רמזו כמ"ש באטי ע"ש הפעולה שלו. כדאשכחן בגמרא דיומא למה נקרא שמו אחימן ששי ותלמי אחימן מיומן שבאחים ששי שמים הארץ לשחיתות ותלמי שמים הארץ לתלמים מכה גודלם הארץ יורדת. נמלא נקראו ע"ש פעולתם וג"כ כאן היה עשו מטוהר ורוחן באמצעי המיד לכך קראו באטי כדאמר גבי בר ששך שראהו רבא שיושב באמצעי של ורד והאונות מקיפין אותו. ח"ג באטי עס ג' אותיות עשו במ"ק עולה כך. הווי יתבי הווי מיושבים במלכות וגדולה קמיה דשבור מלכא רמזו להקב"ה שמלכותו מלכות כל עולמים שמשצרת המלכים לעתיד לבא. וגם הקליפות כאמור לעיל והב' עולמים הם לפניו ית' כי הוא בראש שנאמר כי ביה ה' לור עולמים לכך אמר קמיה דשבור מלכא שקראו ע"ש פעולתו אייתו לקמיהו אתרוגא רמזו לישראל כדאמר במדרש ויקרא רבא פרי עץ הדר אלו ישראל מה אתרוג זה יש בו ריח ויש בו אוכל כך הם ישראל יש בהם ב"א שהם בעלי תורה ומעשים טובים ע"כ. ורוב זמנם בזה העולם בגלות ארום וחא"כ יתקיים מאמר הכתוב וידו אוחזת בעקב עשו. פסק אבל לרמוז שא' הוא עשו לקח מהם מוקלתם ואכלם במאמר הכתוב כי אכל את יעקב ואת נהו השמו אבל אין לו רבותא אם לא כי לורס מכרם וה' הסגירם אשר הביא עליהם רעב כבד כמא"ה כל עמה נאנחים מצקקים לחם שא' במדרש איכה על בית ב' פסק ויהב ליה לבאטי ר"ל ע"י דפסיק קוב"ה לחיותיהו נתגס בידו כי לא יכל במלחמה אלא מכה הרעב כדאיתא בס' יוסף בן גוריון. אמרו בפ' פסק כי גם צבית א' עשו הסגיר גלות שלימה כי כל הבורח מישראל עשו היה מסגירו לאויב ונחשב שהוא אכלם וצב"ב הי"ת נתגס בידו הוא גלות ארום. לבאטי בר טובי בן הטוב ר"ל רשע וטוב לו רשע בן לדיק זכות אבותיו נטל הדר דלה יו"ד זימני בארעא לרמוזו יו"ד נטיעות השבטים ג"כ ימשול עליהם משיח בן דוד ונאמר על ישראל ונטעתיו ושכן תחתיו כיתדות האהל הנעולים בארץ כדי שלא ימוט ח"ג לרמוז דלה יו"ד זימני ל' דילה הם יו"ד לשונות של החתן האמון האמורה בצרכת חתן וכלה והם חתן וכלה גילה ורנה דילה ותדוה אהבה ואחיה שלום וריעות לז"א הדר דלה והוא מל' דן ביהמדי כלומר אהבה התקועה בלב ויו"ד זימני כי יושפעו לעת"ל מיו"ד ספירותיו ית'. (מס' מגלת סתרים על אסתר :) ח"ג

א"נ י"ד זמני הס י"ד לשונות של חדות פסק ויהב ליה למר יהודה כמא"ה וכמסוס
 חתן על כלה ישיש עליך חלקיך. ר"ל פסק לו זמן חיי העוה"ב. א"ל באטי בר
 טובי והוא גברא לאו בר ישראל הוא שזעק לעתיד חי שמים לאו בני אב אחד ואם
 אחת אנחנו. ואם יעקב ישב בג"ע הוא למה יגרע. לזה משיב שבור מלכא הוא רמוז
 להי"ת מר קיס לי בגייה ר"ל ישראל הם חלקי וגורלי ודקיס בי לעד כאשר ידבק
 האזור במתני איש כן הדבקתי בני ישראל ומה לא קיס לי בגייה אין לי שייכות
 עמך כי אתה חלק השר ולך חלק הלך לו. וקראו מר ליטנא דסגו נהור כי הוא
 מר מזות. א"נ מר קיס לי בגייה שיש יראת ה' בלבם ומר וכו' ורמוז סבה הב'
 באיכא דאמרי א"ל אידכר מוה עבדה באורחא הוא הגלות הדומה ללילה. הרלחת
 וגם גורת גזרות קשות ורעות ולא זכרת האחות. ועכשיו זאת להתענג עם
 יעקב הלא אתה השגחה כמוסה בלבך ואינה יולאת ככלי חרש שאינו יולא מידי
 דופיו ושבירתו היא עהרתו. וכל בני חלקי וגורלי כלם ישבו בניה שלום כנלע"ד
 וסיימתי עיני זה לפני מורי הח"י כ"ע אכ"ר :

סיום רמס' נרה בס"ד.

תד"א כל השונה הלכות בכל יום מוצטח לו שהוא בן עוה"ב שנאמר הליכות
 עולם לו א"ת הליכות אלא הלכות ע"כ. האי דנקט להאי דרשה הכא משום
 שרואה לסיים בכי טוב כמ"ס בס"ח על ההוא דעמד בפסוק ושעירים ירקדו שם
 למחר אתא ומוא שדים באתריה. ובשביל כך נקט לה הכא :

אב"ל יש להעיר ולדקדק בהאי ליטנא דלכאורא נראה כל הל' מוקשה חדא
 דקתני כל השונה וכו' כל לאתויי מאי. ועוד למה דקדק לומר השונה ולא
 הקורא או הלומד. ועוד מאי האי דנקט הלכות טפי מכל הלימוד ובשביל כך אמר
 א"ת הליכות אלא הלכות. ועוד דקאמר בכל יום והלא אין מוכרח מוקרא דאייתי
 בכל יום לריך ליתני הלכתא וגם אין הל' מסויים דהול"ל בכל יום ויום כדתני
 בצרייתא דאבות תניא אריב"ל בכל יום ויום צ"ק יולאת מהר חורב וכו' ועוד
 דקתני מוצטח לו וכו' מלת מוצטח לו הורה שיש דבר המונע והוא מצטיחו אל
 תירא כמו הערב שמצטיח למולה. ומהו המורא ועוד מאי שהוא בן העוה"ב הול"ל
 שזכה לעוה"ב ועוד מאי תיבת בן העוה"ב והלא לא יש בן שאינו דומה לאביו ומה
 יש דמיון לדמה האדם לעוה"ב. ועוד עולם שיבא לריך למימר והכא משמע שכל
 כבר ועדיין לא בא :

ונראה לתת טעם על כל דקדוק ודקדוק בפ"ע אחת למנוח חשבון
 אבל לא הכל בחדא מוחתא ממה שיערני בורא עולם. אמרינן בצרכות רבא
 רמי כתיב כי גדול מעל שמים חסדך וכתיב כי גדול עד שמים חסדך ל"ק כאן בעוסקין
 לשמה כאן בעוסקין שלא לשמה. והיינו דאמר רבא לעולם יעסוק אדם בתורה אעפ"י
 שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה ע"כ. והנה ההפך שבין שניהם אותו הלומד
 שלא לשמה לא נחית לעומקא דגינה כי אין הוא לומד ע"מ לעשות אלא כדי שיכבדוהו
 וכיולא משא"כ העוסק לשמה הוא נחית לעומקא דגינה משום שרואה לעשות שהוא לומד
 ע"מ לעשות. והנה ההפך שבין שניהם. הראשון ידמה לנכנס לפרדס כדי לטיול
 ובלבד

ובלבד שרואהו ואינו אוכל מפירותיו. והב' נכנס לפרדס ואוכל כי בשביל כך נכנס
 לאכול מפירותיו. וכאן מרנא אליהו ז"ל אתא לאשמוענן האי מאן דאתי למיעסק
 באורייתא והגם שלא לשמה. אור שבה מחזירו למוטב וסופו לעשות כל מה שלוהו השי"ת
 וזכה לעוה"ב שהוא מן המזומנים לה והעד ר"י בן פזי לכך אמר כל השונה הלכות
 בכל יום מאחר שהרגיל בה והגם שלא לשמה. מוצטח לו שהוא בן העוה"ב מן
 המזומנים לה. ואייתי קרא שנאמר הליכות עולם לו א"ת הליכות וכו' לרמוז הקרי
 וכתיב הגם שבחלתו הוא מתהלך בגן בלבד ואינו אוכל מפירותיו וא"כ אל
 תאמר מהיכן זכה שהיו ארו"ל שאינה אלא למזומנים לה לזה סיים א"ת הליכות
 אלא הלכות שסופו לומד לשמה ואוכל מפירות הגן וחי לעולם שע"י ההלכות עולם לו :
זמ"ש השונה ולא הלומד או הקורא. יתבאר בס"ד על דאיתא במפרשים ז"ל
 והציא בספר אגרת הטיוול ע"פ מסיר אזו משמוע תורה גם תפלתו
 תועבה. וק' הלא כל מדותיו של הקצ"ה מדה כנגד מדה והלא האדם הזה נגע
 בכבוד התורה ולא בתפלה שהרי האדם הזה הוא מתפלל ומאי האי דתעב ה' תפלתו
 אלא הכונה לפעמים יש אדם שהוא לומד ענין א' וכשאומרים אותו ב"א. לפניו
 אינו רואה להטות אוזן ולשמוע פ"ב דמימר אמר והלא כבר למד. לכך במדה זו
 השי"ת מודד לו כשיבא להתפלל לפני השי"ת אומר כביכול מה לי לשמוע
 עוד תפלתו והלא כמה פעמים סדר תפלתו לפני. והוא הוא מוסחא
 ולמה שונה ומשגש אותה לפני בכל יום שלשה פעמים. נמלא גם
 זה שאינו כביכול מטה אוזן לשמוע תפלתו היא מדה במדה ע"כ. והנה לפי
 האמת אין אדם מבין ההלכה על צוריה אם אינו שונה בה ומדקדק. שע"י כך
 מתברר האמת כמו החטה שמברר אותה מן המזון והתבן. ולכך מוכרח הוא לשנות
 בה כדי לעמוד על האמת כדאמרינן בגמרא תנה מניה ארבעין זמנין ודמי ליה
 כמנחא בכיסתיה. שלומד אותה יפה וגם שאינו שוכח וכן תלמוד ר"י ר"ל היה
 שונה המשנה כמה פעמים ובה לפניו כדי לידע לשאת ולתת בתוכה ע"י
 שידקדק בה. שפעם הראשון הוא לומדה דרך העצרה משא"כ בשניה ושלישית.
 לו"א כל השונה הלכות בכל יום ולא סגי ליה בפעם הראשון אלא חוזר ושונה
 מוצטח לו שהוא בן העוה"ב שאומרים עליו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו.
 ואייתי קרא הליכות עולם לו וקשיא ליה היאך הלומד בדרך הליכה והעצרה
 בעלמא העולם לו דמאי אייתי בידיה. לזה סיים א"ת הליכות אלא הלכות דודאי
 קרא לא קאמר אלא עד דהויא בידיה הלכתא ר"ל ע"י ששונה בה כדאמרינן
 בסוף הוריות רב אדא בר מתנא מתון ומסיק. והאי דקאמר הלכות דוקא ולא דבר
 אחר ויובן על מה דאיתא בגמרא מיום שחרב בהמ"ק אין לו להקצ"ה בעולמו
 אלא ד"א של הלכות בלבד. ואייתי בגמרא והיינו דאמר רבי יוחנן מאי דכתיב
 אוהב ה' עשרי יוון מכל משכנות יעקב אוהב ה' שערים המזויינים בהלכה יותר
 מכל בתי כנסיות ובתי מדרשות של יעקב עוד איתא בסוף תענית אר"א עתיד
 הקצ"ה לעשות מחול ללדיקים והוא יושב בג"ע שנאמר ואמר ביום ההוא הנה
 אלקינן זה קיונו לו ויושיענו ע"כ. ולפ"ז ודאי מאחר שבטוה"ז תמיד בכל יום ויום
 שכינה כנגדו והוא עושה לה כ"ר בהלכות ששונה. זכה לעוה"ב ליטב לפני הקצ"ה
 במחול הלדיקים. ובז"י המאמר כל השונה הלכות בכל יום הלכות דוקא מפני שאין

לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה. מובטח לו שהוא בן העוה"ב יותר משאר
 ב"א שיושב במחול הגדיקים כי תמיד עולה זכרונו לזכרה לפני הקב"ה. וגם יזכה
 לטיול ג"ע כמ"ש רז"ל א"ל הקב"ה לירבעם חזור בך ואני ואתה וכן ישי נטייל
 בג"ע. לכך סיים הליכות עולם לו. לרמוז לטיול ג"ע עם הליכות אלי מלכי בקדש
 וגם עולם במ"ק מחול עם הכולל. לרמוז מחול לו עם הגדיקים. וסיים א"ת הליכות
 אלא הלכות כדי להפיק רצון הדרשא מהיכן בא לו זה מכה ההלכות שהיה שונה.
 ולפני ה' חונה. והאי דקאמר בכל יום. יתבאר על מה דאיתא בגמרא על רבי
 יעקב בר אידו שהיה הולך דרך ג' ירחים וחוזר ג' ב' חדשים ולומד בישיבת
 ר"י והיה קורין אותו בר בי רב דחד יומא על שהיה לומד בששה חדשים יום אחד
 והוא חלשה דעתיה א"ל ר"י במטותא מנך לא העניש להו לרבנן נפק ר"י ודרש
 ואותי יום יום ידרושון וכי ביום דורשין ולא בלילה אלא לומר לך כל הלומד
 יום אחד בשנה מעלה עליו הכתוב כאלו למד כל השנה כולה ע"כ. והוא שאמרו
 רז"ל שדי לא מלאנוהו שגי' כח דאין מעמים עול כבד על האדם אלא מה שיוכל
 לסבול. דאין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו. וא' המרבה וא' הממעט ובלבד
 שיכין לבו לשמים. נמלא דאפילו כל היום לא למד כלום שנאמ' וגם ביום שלמד
 לא למד בכולו אלא במקלתו דיו דרחמנא לבא בעי :

לזה

דייק בלישניה דמר כל השונה הלכות בכל יום וכו' שאם היה אומר
 בכל יום ויום הייתי אומר לא יחסר יום אחד מימיו אלא בכל יומי
 שחא מחית להו בחדא מחתא ולא יחסר ממנה אפילו יום א'. ואלו אמר כל היום
 הייתי אומר לריך לשנות מן הבקר עד הערב כי ממנו אין לגרוע לכך אמר בכל
 יום ר"ל בכל יום שיהיה לו פנאי. וגם אם לא יוכל ללמוד בכולו לית לן בה. כי אדם
 האנוס רחמנא פטריה וכל אדם כשיעורו. ואייתי קרא הליכות עולם לו לרמוז מה
 שאמרנו כל אדם כפי הליכותיו פעמים בא בארובה ופעמים בא בקלרה כפי
 שיהיה הפנאי מוסכם. והוקשה לו והלא עיקר הענין הוא חסר וסיים א"ת הליכות
 אלא הלכות כפי הליכותיו שונה הליכותיו ודי בזה. והאי דקאמר מובטח לו מי
 מתירא והוא מבטיחו :

ויתבאר

עמ"ש במורה באצבע הרב חיד"א משם מהרח"ו ז"ל לאחר פטירת
 האדם מלווין את הנשמה עד דרך אחד שהוא פרשת דרכים והיא הולכת
 לנהגם בל"ב אלפים רבבות נתיבות וכלם יש בהם אש אוכלת ובתחלת הדרך
 יושב שם קליפת כלב. וכאשר רואה הנשמה הוא נובח בפניה ויואלים מלאכי
 חבלה ולוקחים אותה ומקלעין אותה לנהגם. ובין אותם הדרכים יש דרך אחד
 ושמו אורח חיים ובתחלתו מושך ובסופו אור. וכאשר נשמת הגדיק הולכת. השי"ת
 מעלימה ממנו והולכת באורח החיים שנאמר ואורח לדיקים כאור נוגה הולך ואור
 עד נכון היום ע"כ וע"ז התפלל דהע"ה הילכה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי. וזה פירשו
 יש דרך ישר לפני אש ואחריתה דרכי מות. ודייק קרא דרכי לשון רבים. נמלא
 לפ"י יש מורא ופחד בהליכת הנשמה וע"י זכות ההלכה שהוא קורא ילך לבטח דרכו
 ולא יאנה לדיק כל און כי כבוד ה' מחוסף עליו והוא הולך בללא דמהמטותא המסמא
 שיניהם של הקליפות. ובז"י מאמר הגדיק כל השונה הלכות בכל יום גלל זה מובטח
 לו שהוא בן העוה"ב שהשי"ת ערב לו ומבטיחו שיליהו מכל פגעים רעים דכן
 כתב

דכן כתיב ולכל בני ישראל לא יחדך כלב לשונו. ואייתי קרא הליכות עולם
 לו לומר שבעת הליכותו לעולם שהיא שלו מזילהו ה"ת מכל נזק וזרה
 ומכל פחד ובהלה. והוקשה לו בחיזה זכות יהיה לו כן ואמר א"ת הליכות אלא הלכות
 שבזכות ההלכה שהיא אותיות הכלה לריכה שמירה מאת הי"ת. ומאי זה שאמר שהוא
 הול"ל שיזכה לעה"ב :

ויתבאר

ע"פ מאמר ויאמר כי יד על כסיה מלחמה לה' בעמלק. ודרשו רז"ל
 שגשבע השי"ת בהרמה ידו על הכסא כביכול אין השם שלם ואין
 הכסא שלם עד שימחה שמו וזכרו של עמלק. כי השלמת ה' באותיות ו"ה והכסא
 לריך עוד אות א' הרי תיבת הוא. ובז"י הכתוב כי בחר ה' בלויין שערים המלווים בהלכה
 ככתוב לעיל. ובזכות ההלכה א"ו"ה למושב לו אותיות א"וה הם מושבם לו ית' לשמו
 ולכסאו הם ג' אותיות כדאמור. ובהו הוא מובן המאמר כל השונה הלכות בכל יום
 ע"י ההלכה אז יהיה ה' שלם והכסא שלם לכך סיים שהוא בן עוה"ב שהטמין ברמו
 ע"י אותיות הו"א יזכה לעוה"ב ע"י ימחה שמו וזכרו של עמלק ויהיה ה' שלם
 והכסא. ואייתי קרא הליכות עולם לו ע"י שכורת זרע עמלק שנאמר בעשו
 זקנו הנה הוא הולך למות. כמו בכה להולך זה עשו עולם לו. והוקשה לו מהיכן
 זה ילא ואמר א"ת הליכות אלא הלכות שכל זה יהיה בזכות ההלכות. ומאי האי
 דקאמר בן עוה"ב. במאי הבן זה דומה לאביו הוא העה"ב :

ויתבאר

ע"פ כי באשר השמים החדשים והארץ החדשה. עומדים לפני
 כן יעמוד זרעכם ושמכם. הנה אמרו בגמרא דסנהדרין שיתא אלפי
 שני הוה עלמא וחד חרוב. וחד אמר תרי חרוב. ואח"כ יחדש הקב"ה את
 עולמו. ובאותו הזמן נאמר כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבגד תבלה ואח"ך יחדש
 את עולמו ועומדים עדי עד. וגם הגדיקים כתב הראב"ד ז"ל שעושה הקב"ה
 גוף לגדיקים כגופו של אליהו קיים לעולם כמו שכתוב כי באשר השמים החדשים
 וכו'. לכך אמר כל השונה הלכות וכו' בן העה"ב כהבן דומה לאביו בכת. גוף
 חזק וקיים ודומה לשמים החדשים וכו' ואייתי קרא הליכות עולם לו ר"ל זמנו
 ארוך כמהלך העולם החדש. ובחיזה זכות לכך אמר א"ת הליכות אלא הלכות.
 ומאי האי דקאמר הבא דמשמע בא כבר :

ויתבאר

על מה דאיתא בתוספת הוהר ישב ר' ברכיה ודרש מאי האי
 דאמרין בכל יום עולם הבא זלח ידעינן מאי קאמרין עולם הבא
 משמע בא כבר. עולם שיבא מצע"ל. אלא תנינן אור שברא הקב"ה בששת ימי
 בראשית הוא אור גדול ואלו נשאר בעולם הזה היו רואין בו מסוף העולם ועד
 סופו. אלא שראה הקב"ה שעתידים ללאת בעולם ב"א שאינם מהוגנים לכך עמד
 וגזו לגדיקים לעוה"ב ע"כ. ועוד ארז"ל ז' כתות לדיקים יושבים לפני השכינה יש
 פניהם דומים לחמה ויש ללבנה ויש לוורדים ושושנים ויש לכוכבים ולמזלות
 ויש למנורת בהמ"ק וכו' והביא במדרש תלפיות על הרמב"ן ז"ל לעת זקנתו
 אמר לתלמידיו אני רולה ללכת לא"י כדי לזכות ליקבר בארץ הקדושה.
 א"ל רבינו תן לנו סימן יום הפטירה א"ל יום פטירתו נטבע אבן מלכת
 קברת אמו ונראה בו דמות מנורה וכן היה ביום פטירת הרמב"ן ז"ל תגלג"ה
 נראה בקבר אמו דמות מנורה. ונפטר אחר ג' שנים מנשיעתו מח"ל ונראה אח"ך

דבר ה' בפיהו אמת. כי ראה ברוה"ק שהוא מכת היושבים לפני סכינה הדומים
 למזרת בהמ"ק מכת בחינת נשמתו ע"כ. נמלא הלדיקים יאיר ויזהיר פניהם במאד
 מאד לעת"ל. והוא מאמר הכתוב ואזהביו כלאת השמש בגבורתו ותרגם יונתן
 דנהרין כנהורא דשמשא דעתיר למיפק לעלמא דאתי והוא על חד תלת מאה
 ותלתא וארבעין ע"כ. וכן הוא בגמרא דפסחים ע"פ והיה אור הלבנה כאור החמה.
 ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת ימים מאי שבעתים אלימא על חד שבעה.
 הוול"ל שבעה. אלא שבעתים שבעה פעמים ז' הם מ"ט. ואם בכך די הול"ל שבעתים
 ותו לא. מאי כאור שבעת הימים והלא אין אור שבעת הימים אלא על חד שבעה.
 אלא הכונה מ"ט פעמים ז' הם ג' מאות ונ' וארבעים. ואלו כה הדומים לחמה
 שהיא יולאת לעתיד לכך אמר כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן
 העוה"ב כשם שאור הבא בששת ימי בראשית נתרצה ונתברך על חד מ"ט כך
 פניהם של לדיקים יהיה שמ"ג פעמים על נהורא דשמשא דא. וסימנך וגש"ס יגדל
 כמנין גשם יגדל היות אור פני הלדיקים ואור שמש וכו"ו הכתוב ויבא כגשם
 לנו כחשבון גש"ס יבא לנו. וא"ת מנין לך לזה סיים וכיורה בראשון. לא
 יחשוב שבעתים. כאור שבעת הימים הוא האור הא' דוק ותשכח. ואייתי קרא
 הליכות עולם לו כאור אותו הזמן לו. ובחינה זכות וסיים א"ת הליכות אלא הלכות
 בזכות ההלכות נשמתו תהיה מקושטת כמו כלה כלולה. וכן הרמב"ם ז"ל כתב
 בהלכות תשובה זה שאמרינן עוה"ב אין הכונה עדין לא בא. אלא כבר נברא וגנוז
 הוא ללדיקים שנאמר מה רב טובך אשר לפנת ליראך ככלע"ד לפרש בסיום מסכתא
 זו ה' יזכנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות. ולזכות בכל אבי"ר :

דרוש

אמימרא בשעלה משה למרום

גרסינן בשבת דף פ"ח ע"ב ואריב"ל כשעלה מרע"ה למרום אמרו מלה"ש
 לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה בינינו א"ל לקבל התורה בה וכו' החזר להם תשובה.
 א"ל רבש"ע תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה וכו' מיד כל א' וא' נעשה לו אהב וכו' לקחת מתנות באלים בשכר שקראוך אדם. וי"ל מאי
 האי דקאמר תורה שאתה נותן לי ודי לו באלו תורה שאתה נותן. ב' למה נעשו
 אלהים בטענותיו ומסרו לו סודות המסורים להם. ג' מאי האי דקאמר בשכר
 שקראוך אדם ולא קאמר בשכר שתרפוך. ונקדים לזה דאיתא בילקוט בפ' האזינו
 כשעלה משה למרום בקשו מלה"ש לתרגו א"ל בשביל ב' דברים שלקחתי אתם
 מבקשים להרגני מיד הניחוחו. משל לבן מלך שהיה מהלך בדרך מלאוהו לסטים
 ובקשו להרגו א"ל בשביל ה' סלעים שבידי אתם מבקשים להרגני הניחוחי. כשבא
 לעיר הוליא אבנים טובות ומרגליות והוא מוכר כך משה אמר למלה"ש בשביל ב'
 דברים וכו' והמפרשים נתחבטו בזה המדרש :

והנראה לחלק התורה לג' חלקים תורה שבכתב והוא הפשט ותש"פ והסוד
 הטמון והכמוס והנה המלאכים אין להם עסק כי אם בסוד והנה מרע"ה
 למדו ית' כל ג' החלקים הפשט ותש"פ והסוד והמה ראו בן המהו שאם
 הכל יקח מה ישאר להם ולכך נתעוררו ועמדו לבקש ממנו ית' הסוד באמרו
 החינה ליתן לו חלק הפשט ותש"פ. אבל חמדה גנוזה שהיית משתעשע בה הוא
 חלק הסוד ואתה מבקש ליתנה לב"ו מה אנוש כי תזכרנו. א"ל הקב"ה למשה משה
 החזר להם תשובה רמו לו שיטעם ולומר להם כי חלק הסוד הגם שלמדו א"א
 שישאר אללו שודאי מאחר שהוא חומרי כשירד למטה ישכחנו וזה שרמו באומרו
 החזר להם תשובה ר"ל תשובתך שתחזור חלק הסוד אליהם כי א"א לך שלא לשכחה
 וכוונתו ית' שמשנים מפני השלום א"ל לפניו רבש"ע מתיירא אני פן ירפוני
 בהבל שבפיהם ר"ל הגם שהמלאך אינו יודע מחשבת הלב עכ"ז מכת קדושתו
 יבחין האמת מהשקר וזהו שרמו בהבל שבפיהם כי הבל שבפיהם הוא אמת ולדק
 ולכך מרגישין וזהו שדבר משה בינו ובין ית' לכך אמר לפניו דייקא א"ל אחו
 בכסא כבודי והחזר להם תשובה הכוונה שמוכל להטעותם באחיזת הכסא כי א"א
 לשום בריה לטעון ולדבר לפני שקר כידוע מרוח של נבות. אמר לפניו רבש"ע תורה
 שאתה נותן לי מה כתיב בה. לי דייקא דבר המפורש הן הפשט הן הדרשה דאיתייא
 ב"ג מדות משא"כ הסוד הוא טמון ומכוסה והגם שלמדתי לאחר שארד למטה אני
 שוכחו שאני חומרי וישאר להם חלק הסוד ולא הפסידו כלום וזהו הודו. ואדרבא
 מה שבידם מסרו לו דמאי איכפת להם מאחר ששוכח הסוד ולזה אמר לקחת מתנות
 באלים בשכר שקראוך אדם כי בזה הרווחת יזהר ודוק :

ובז"י משה שאמר במדרש רבה פ' בראשית ואהיה אללו חמוץ. חמוץ פדגוג חמוץ
 מולגע חמוץ מכוסה. חמוץ פדגוג הוא הפשט כמו הגזר הממונה בפתח
 חלר

חלה היכול. אמון מולנע תורה שבע"פ שרמוזה ב"ג מדות, אמון מכוסה הוא חלק הסוד ולמכסה עתיק דברים שכסה עתיק יומין :

ובז"י ל' הילקוט בשביל ב' דברים וכו' הענין שאמרינן בגמרא דנדריים כל מ' יום היה משה למד תורה ומשכחה ולבסוף נתנה הקב"ה לו במתנה ולכך אמר בגמרא תורה שאתה נותן לי דהיינו ל' מתנה שראויה להתקיים מה כתיב בה ולכך אמר דוקא ב' דברים הם במתנה משא"כ הסוד ולכך מזה לכס להתקבלות ב' וזוה נתפייסו ובז"י מדרש רבא פ' יתרו עלית למרום יכול יהא חייב ליתן דמים ת"ל לקחת מתנות באתה שעה בקשו לפגוע בו מה עשה הקב"ה לר קלסתר פניו של משה דומה לאברהם א"ל אין אתם מתביישין הימנו ורבים נתקשו במד' זה איך בשביל סעודה ג' מלאכים יפסידו כלם וגם דבר שאין לו סך וקלבה אבל לדברינו ניחא שרמו להם כאשר הוכרחו המלאכים שירדו למטה ונתגשמו שיאכלו וישתו וההכרח לא יגונה גם משה שעכשו חינו מהג מנהג ב"ו אלא שעלה למעלה ולא אכל ולא שנה ולבו כלב המלאכים שקלט כל סודות התורה. הנה לאחר שירד ויתגשם מו"ש שיטת כל הסודות ר"ל כפי טבעו והם חשבו שלא נתן הסוד במתנה וא"כ כל המדרשים נתכוונו לסגנון א' :

ובז"י הכתובים שם אנכי על אמרתך דהיינו חלק הסוד כמולא שלל רב כל' הילקוט כשבא בן המלך לתוך העיר התחיל להוליא אבנים עוצות ומרגליות ומוכר וא"ת איך הותר לשקר ולומר ב' דברים בלבד לקחתי במתנה והלא גם חלק הסוד לקחתי במתנה לז"א שקר שנאתי ואתעבה ר"ל שנאתי לשעבר ואתעבה להבא אבל מה אעשה שההכרח לא יגונה תורתך אהבתי [א"ג ובתורה כתיב שמנוה לשנות מפני השלום וכתורה יעשה] ע"כ. ממהר"ם חתנו למהרש"א ז"ל תורף דברי קדשו הגם ששניתי מל' הטוב :

ורענ"ד אפרש בס"ד כפי הלעה זו עיר גבורים עלה חכם ויורד עוז מבטחה והלא לריך לדעת בשביל מה לא כינהו ביתר השבחים אלא שבחו בחכם ועוד מהו עוז מבטחה שהוריד אבל השתא דאמרינן שהטעה אותם א"ש ששיבחו בתואר חכם שעשה דברי חכמה באומרו והלא חלק הסוד לא ניתן לי במתנה ומוכרה אני כשארד למטה אני שוכח וזוה ויורד עז מבטחה ר"ל מה שבטח לב המלאכים בחלק הסוד שיסאר להם הורידו למטה בחכמתו :

ובז"י הכתובים מי עלה שמים וירד. מי אסף רוח בפניו. מי לרר מים בשמלה. מי הקים כל אפסי ארץ מה שמו ומה שם בנו כי תדע. ורז"ל דרשו הפסוק הזה על מרע"ה וי"ל דבשלמא דהעליה שבה גדול הוא שאיך אדם חומרי עלה לשמים למדור המלאכים. אבל כשחזר וירד והורידו לארץ למקום החומרי הא' מאי רבותיה. ועוד דקאמר מי אסף רוח בחפניו שמתמיה בזה ומשמע בשביל האסיפה בחפניו א"ל למנוח אבל יובן מזה אפשר לאסוף הרוח בכלים בתיבות וכיוצא והלא כל מליאות אסיפת הרוח א"ל למנוח. ועוד דקאמר מי לרר מים בשמלה והלא דבר זה פשיטא שא"ל ליורר המים אלא בנד. ועוד דקאמר מי הקים כל אפסי ארץ כאלו שואל ע"ז והלא בראש התורה מפורש בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ ומאי הא' דסיים מה שמו ומה שם בנו הול"ל מה שמו ומה שם אביו כדי להודיע יחוסו ומה לורך לשם בנו :

אבר לפי הלעה זו ניחא שמשבח למשה שעשה בחכמה וטען וכו' בשביל ב' דברים שלקחתי אתם מבקשין להרגני כאמור לעיל וחלק הסוד לא ניתן לי במתנה והאמינותו הוא הורידו לארץ ולמד את חלק הסוד ללנועים ועוד עד סוף הדורות באים נילולי מרע"ה בס' ריבוא כדי להלליחם בלימוד התורה ובפרט בסוד :

ובז"י הכתוב מי עלה שמים וירד דהעליה שבה והירידה שבה שהטעה אותם ולא פגעו בו ומפ' ואזיל דכילד הטעם דמי אסף רוח בחפניו והרוח הוא רמוז לב' דברים שגבל הפשט ותשב"ע כ' פשיהם נרמוזו בתיבת הרוח שהרוח ר"ת רמוז והפשט כי הח' מתחלפת באו"ה באל"ה אהח"ע. והרמוז היא תשב"ע"פ שרמוזה ב"ג מדות שהח' נדרשת בהם ואומרו בחפניו כלומר דבר מועט שיעור ב' קמלים כאשר טען בשביל ב' דברים שלקחתי וכו' ולזה שבחוהו רז"ל מי אסף רוח בחפניו זה משה. כי בחכמה זאת הוריד התורה א"ג שדימה ב' תורות לאסיפת הרוח כי תורה שבכתב היא הפשט בחינת התפארת שכנגד הרוח ותורה שבע"פ נאספת מומנה והגם שחלק הסוד ג"כ נאסף מומנה לזה אמר בחפניו שיעור ב' מלא קומלים הם הפשט ותשב"ע"פ (כנגד הסוד) שהסוד אין לו מדה וקלבה מים שאין להם סוף. וא"ת ואיך נתרלו בזה והלא גם חלק הסוד למד כמאמר רז"ל ע"פ ותחסרהו מעט מאלקים שני"ן שערי בינה נבראו וכלם נמסרו למשה חוץ מא' שג' ותחסרהו מעט מאלקים וא"כ גם הסוד למד ואיך נתרלו לז"א מי לרר מים בשמלה שא"ל והלא חלק הסוד לא ניתן לי במתנה ומוכרה אני לכשארד למטה אשכחתי וחני מדמה לכס ענין זה כאדם הלורר מים בשמלה והוא הסוד שנקרא מים שאין להם סוף שנלרר בשמלה איך תכילהו השמלה ואיך לא יזוב ויפה שיבחו רז"ל מי לרר מים בשמלה זה משה. וזוה הרויח הכל וירד למטה ולא שכחו ולמדו ללנועים והוא חלק הסוד כגשמה לתורה ובזכות הסוד יקום השי"ת לכ"י מן העפר ולזה רמוז מי הקים כל אפסי ארץ שבזכות התורה וסודותיה יתקיים מה שאמרו לרשב"י ז"ל ובגיגיה וקראתם דרור. א"ג מי הקים כל אפסי ארץ שמרע"ה שקול כנגד כל ישראל. מה שמו כשתקח ש"ן משמו ותלך אותיות מה עמהם רמוז משה לומר לך כל הפסוק מספר שבח משה. ומה שם בנו כשהלך מה עם אות ש"ן משם יהיה משה כי גם בנו אלו ת"ח שבכל דור ודור מכה נילולי נשמתו כדאמר בתיקונים דור הולך ודור בא ולית דור פחות משיתין ריבוא שיבא בסוד העיבור בס' ריבוא בכל דור ודור כי תדע בעבור שתדע שעל משה מדבר. וא"ת והלא התורה של הקב"ה והמלאכים הם עבדיו ומה לורך לרמוז למשה שיטעם והיה לו להי"ת שישיב למלאכים אני רלוני ליתן הכל למשה ומה לכס עסק עמו לז"א כל אמרת אלוך לרופה :

הבונה דהנה ידוע המלאכים נבראו מכת קדושת דיבורו ית"ש כמשרז"ל בגמרא שכל דיבור ודיבור שיצא מפיו ית' נברא ממנו מלאך שג' בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל לבאם ומאחר שכך הוא המלאך הוא קדוש וטהור ובשעת מתן תורה גדל לערם מאד על סודות התורה ואיך באוהו הזמן יעשה להם שברון רוח משל למלך שיש לו בת מן המטרוניתא וב' בנות מן הפילגשים והגיע עתם עת דודים להנשא והמלך הוא יש לו אהוב מאד מאד אשר אהבו כנפשו ועוד עבדו כאמן ביתו והיה נכבד מאד ויושב בהיכלו של מלך. והמלך שלח והביא אהובו

אהבו והכניסו להיכלו וקישטו ב' בנותיו וגם הכבודו בת מלך פנימה וכשראה
 עבד הנאמן כן נתקנה מאד מהאהבו ויאמר לו והלא אני פנוי בלא אשה ואני
 גידלתי וחיבבתי לבת המלך מנעורי ואני יודע כבודה וערכה ואיך באת בגבולי
 לקחתה. והשיב לאהוב אל יחר לאדוני שאני איני לוקח אלא הבנות שבאו
 מפלגשי המלך ולא בת המלכה וא"ת ואיך ילצהה שגל לימיך ומקושטת בעדי עדיים והלא
 ניכר מזה שאתה חפץ לקחתה ובפרט שאני רואה שכל השלשה לבשו לעיפיהם והם
 מזומנים לילך עמך ביחד לחופה. לא כן אדני המתן לי עד שאפיסך הנה אדונינו המלך
 לזה לבתו מהממטרונותא שתלך עם אחיותיה ולהגישם לחופה בשביל כבוד בנותיו
 ואחר ימי החופה תשוב בת המלך למקומה ואתה תשאנה ואיך תחשוב מחשבה זרה
 כזאת דמה אני ומה חיי שהמלך יתן לי בתו מהממטרונה ואנכי נבזה וחלל אשים
 ואיך יעזוב עבד הנאמן ומשנהו ויתן בתו לי ובאלו הדברים נתפיים עבד הנאמן
 ולאחר זמן הוכר הדבר שלא כן הוא אלא לקח לאשה לבת היקרה וכשמוע זה
 אמר כבר אבדה התקוה ומה יש לי עוד לזעוק אל המלך אחר שנשאת. והנמשל
 מובן מחליו וא"ל לפורטו וכ"ז בשביל שמלה"ש הם חביבים ויקרים וקשה הדבר
 לעשות להם עגמת נפש בשעת קבלת התורה ולזה אמר כל אמרת אלוך לרופה
 ר"ל מאחר שנבראו בדברי פיו ית' ואיך יעשה להם עגמת נפש והם מזורפים
 ומוזקקים ככסף שבעתים :

דרוש לשבת בלה

שייך לפרשת תצוה בס"ד.

אמרינן בשבת דף פ"ט אריב"ל בשעת שירד משה מלפני הקב"ה בא השטן
 ואמר לפני רבש"ע תורה היכן היא. א"ל נתתה לארץ. הלך אלל ארץ
 א"ל תורה היכן היא. א"ל אלקים הבין דרכה. והוא ידע את מקומה. הלך אלל ים
 וא"ל אין עמדי. הלך אלל תהום א"ל אין בי שנאמר תהום אמר לא בי היא וים
 אמר אין עמדי. אבדון ומות אמרו באזונינו שמענו שמעה. חזר ואמר לפני הקב"ה
 רבש"ע חפשתי בכל הארץ ולא מנאתיה. א"ל לך אלל בן עמרם הלך אלל משה.
 א"ל תורה שנהן לך הקב"ה היכן היא. א"ל מה אני שיתן לי הקב"ה תורה. א"ל
 הקב"ה למשה. משה בדאי אתה אמר לפניו רבש"ע חמדה גנוזה יש לך שאתה
 משתעשע בה בכל יום אני אחזיק טובה לעלמי א"ל הקב"ה למשה הואיל ומיעטת
 עלמך תקרא על שמך. שנאמר זכרו תורת משה עבדי ע"כ המאמר :

והמאמר הזה הוא עמוק עמוק מי ימלאנו. והגם שדעתנו קלרה שאין אנו
 יכולים להשיג הענין. לפי קולר המשיג ועומק המושג עכ"פ נבאר
 כפי קולר דעתנו ממה שיעזרנו ה' כמליץ מן החרכים ונתחיל להעיר בו בס"ד
 חדא מ"ג מינה במ"ש שבעה שירד משה וכו' בא השטן וכו' הול"ל בשעת מתן
 תורה בא השטן וכו' ועוד מאי האי דקבעי תורה היכן מי כתב ליה פתקא
 דנצרותא והוא מחזר עליה והלא בעל התורה שהוא אמון שלה נתנה אל מי
 שרצה בו ומו הוא זה שקורא עליה ערעור. ועוד והלא הדבר ידוע הוא השטן
 הוא

הוא ילה"ר הוא מלאך המות הכל בו והוא שרו של אדום. ולא בסתר דבר עמו.
 שראשית הכל בא הקב"ה אללו וא"ל רוגה אני ליתן את התורה רוגה אחת ביה
 א"ל מה כתיב בה א"ל לא תרנח. א"ל רבש"ע והלא זאת ברכתי ועל חרבך
 תחיה אינני יכול לקבל את התורה וכו' שנאמר ה' מסני בא וזרח משעיר למו.
 והוא עשו שכתוב בו ארזה שפיר. ומה ראה עכשיו לידע היכן היא. ועוד למה
 השיב לו השי"ת נתתיה בארץ ולא גער בשטן לומר לו מה את בעי. ועוד הלך
 אלל ארץ ארץ סבד בדעתו האי ארץ. ארץ ממש קאמר. ולא ב"א שהם שוכני
 ארץ. ומה טעם השיבתו הארץ דברים כפולים באומרה אלקים הבין דרכה וכו'
 מקומה. וכפל הדבר במלות שונות. ועוד למה לא שאל להרים והגבעות ג"כ והיה
 מולא אבידתו. ועוד מאחר שהלך לים ולתהום למה לא שאל אל הנהרות. ועוד
 אבדון ומות אמרו באזונינו וכו' למה לא א"ל לא ניתנה לנו התורה. אלא באזונינו
 שמענו שמעה. ועוד מאחר שהלך לנהגם ושאל. למה לא שאל ג"כ לג"ע. ועוד
 דקאמר חפשתי בכל הארץ ולא מנאתיה. מה יש לו ללמוד מציאה מחיפוש היה לו
 לומר שאלתי או סברתי וכיוצא. ועוד מאי השיב לו לך אלל בן עמרם ולא א"ל
 משה. ועוד למה השיב לו משה מה אני שיתן לי הקב"ה. ואי משום דעבידי רבנן
 דמשנו בהני תלתא צפוריא [ופי' תשמיש אי היה לו עבילת מזה] ובאושפזיא.
 ובמסכתא. אי הכי שפיר עבד דכפר לו שלא לקח הוא התורה. א"כ למה א"ל
 הקב"ה למשה משה בדאי אתה והלא עבידי רבנן דמשנו המסכתא. ועוד למה השיב
 לו חמדה גנוזה יש לך שאתה וכו' אחזיק טובה לעלמי הול"ל עבידי רבנן
 דמשנו במסכתא :

ונראה

לפרש בס"ד שאפשר לומר שהשטן שהיה שרו של אדום. ידע במה
 שלא רצה הקב"ה ליתן התורה לעליונים כי הם יודעים בכבודו ורובו
 להודיע גדולתו בארץ ובא לשאול ממנו אם יקבל אותה לאומתו והשיב לאו ולא
 ידע עוד מה געשה בה וכתבו בשם האר"י ז"ל דבשבת ניתנה תורה כידוע והחלונים
 הם מטמרים בשבת בנוקבא דבתהום רבא ולכך לא ידע ממנה (ס' יע"ד ח"ב ד'
 ד') אמר שמא כששאל לשרים הממונים ג"כ הם נמו לא רלו. ונתפטר הקב"ה
 ליתנה לעליונים או שמא רלו התחתונים. וניתנה התורה להם. ונ"מ שאם ניתנה
 למלאכים הוא בטל וא"ל להיזה"ר לפחותם כדי שיקבלו שכר כי אין להם אלא לב
 אחד ולפ"ז אין להם לא שכר ולא עונש. וא"כ אינו ממונה על ב"א אלא בז' מלות
 שניתנה לנח ולבניו. אבל אם ניתנה לב"א הרי הוא מרויח מאחר שיבא אלל ב"א
 לפחותם והם כובשין את ירם יש להם שכר טוב וגם הוא ירויח במ"ש רז"ל שהיזה"ר
 דומה לאשה זונה ששלחה המלך לנכות את בנו לראות אם תפתהו ויכול לו אם
 לא ומאחר שבן המלך לא שמע אליה. לשכב אלהה להיות עמה נתפרסם הדבר
 לפני אביו וייעב בעיניו וגם הזונה יש לה שכר טרחה. וכן הוא דמיון הילך לכך הוא
 מבקש לידע היכן היא התורה כדי לעבוד עבודתו נכריה עבודתו. וגם מי שבראו
 יש לו רצון בזה כדי שיקבל האדם שכר טוב לעוה"ב ע"י שכופין ירם :

והנה נראה לדמות ענין השטן מלה"ד למלך שבקש גזבר למנותו על אולרותיו
 ויהיה כל טוב אדוניו בידו ושאל לעבד מעבדיו אם ירצה להתמנות ואותו
 העבד היו ידיו יפות שגולל מ"א ולא איכפת ליה אמר העבד לאדוני וכילד אתה
 מתנהג

מתנהג עמי א"ל הכל כפי החשבון כל מה שאסמור לידך וכל מה שיאל מתחת ידך ואם יש חסרון שנחסר דבר מאולרותי הרי הוא נוטל את ראשו השיב העבד אדוני לא אוכל להזהר בזה הדבר כי רגילות ידיו היא סבה להסיר את ראשו וא"כ איני מתמנה כי לא אוכל לעזור ברוחי שלא אגזול והנה כפי האמת אלו היה רוצה בו לא היה מצביעו ומראה לו בלבד פנים של זעם העונש לבד אלא היה אומר לו כו"כ יש לך מתנות ותמלא חן וחסד בעיני והגם שהיה אומר לו אם גזל ימיתהו היה רוצה שיהיה נזר מן הגזל ומסתפק בשלו אלא הכל עשה המלך כדי שלא יתקנא מהמונה שיתמנה אח"כ :

ואח"כ בקש המלך איש אשר כנפשו וכלבבו ומינה אותו על אולרותיו ואותו העבד הראשון כששמע שנתמנה אדם אחר הלך לבקש עליו מליאה וממליאה וחיפוש מחיפוש כדי שיהיה שולחני תחת ידיו שקורין בערבי לראפה כדי להשתכר לחיה פרוטות ע"כ המשל הנמשל מובן מאליו שאם היה רצונו ית' ליתן לאומות התורה לא היה מצביע לשר אדום כתוב בה לא תרלח העונש בלבד ולא הגיד שכרה. אלא הכל עשה כדי שיפחד ולא יקבלה שברכתו היא ועל חרבך תחיה. וכונתו ית' כדי שלא יתקנאו האומות מישראל. אלא אדרבא יבשו ויחפרו יחדיו כי הם מאסו מלקבלה וגעלו בה :

והנה השטן הוא יל"ר הוא מלאך המות הוא שרו של אדום הערידו ה' ית' עד שיקבלו ישראל את התורה וירד משה מן ההר ואח"כ יבא לעסוק באומותיו וכאשר ב"א לא ראה קבלת התורה. ולא שעת הירידה מן ההר אלא אח"כ ב"א. והנה הוא ידע בתחלה לא רצה ה"ת ליתן התורה למלאכים. אלא היה רצונו ליתנה בארץ אבל אינו יודע עכשיו להיכן ניתנה כי יש ספק מאחר שהוא לא קבל גם שרים אחרים לא קבלו ושמה ניתנה לעליונים והעליונים לא יש להם אלא לב אחד בלבד ע"כ כששאל להיכן ניתנה כוונתו לשמים למלאכים או לארץ. לכך לא שאל לחיה אומה ניתנה. כי לא נתברר לו ניתנה בארץ כדי לשאול לחיה אומה ניתנה. וכשהשיב לו ית' ניתנה לארץ. אז נתבייש לחזור ולשאול לחיה אומה ניתנה כי בשמים לא עלתה לו לשאול. אז חשב מחשבות לשוט לבקש ולשאול מהשרים הממונים שעפ"י הרוז לא ילאה מתחת ידם. כי ודאי בתחלה הלך הקב"ה אללם אם יקבלו את התורה כמו שב"א אללו קודם כל השרים. שהוא גדול שבהם :

והנה שקל בדעתו ארבעה הם גדולי ארץ. שר אדום הוא עלמו. ושר ישמעאל. וכן כתיב בתורה ה' מסיגי ב"א וזרח משעיר למו שעיר הוא אדום הופיע מהר פארן הוא ישמעאל. כמו שכתוב בו וישב במדבר פארן. ושר בני עמון ושרו של מואב ובפרט יש להם שייכות לעשו ועמון ומואב בהדדי כל תלתא אינון בחד קנא :

ב"א בתחלה לשאול מכן האמה ואמר לו הגם שב"א אלי הקב"ה בתחלה ושאל ממני אם אקבל התורה. הנה יגורתי לקבלה על שכתוב בה לא תרלח ואני ברכתי על החרב תלויה. אבל אתה הגד לי אם קבלת התורה. השיב לו גם אני חולתי כמוך ויגורתי מן העונש שהרי כתיב בה לא תנאף. והוא מופקר לזנות פרא אדם. לפ"ז וודאי כוונתו ית' כדי להפחידו כל אחד בזה שפחד כל מאן דקפיד

דקפיד קפדי בהדיה. והוא יודע למי נתנה. כששמע השטן כך אמר אם קבלו עמון או מואב את התורה ודאי נופלים בנהגם ואינם עולים מאחר שכתוב בה ג"כ לא תנאף והרי הם לא באו אלא מגילוי ערוה שב"א לט על בנותיו ונתעברו וודאי מסוגלים לחטוא בעריות, כשהלך אלל עמון ומואב ושאלם וא"ל לא קבלנוה אי לא ידע עוד אנה יפנה לשאול כי טורח גדול הוא לחזר על שבעים אומות. שהוא בדעתו תמלא אלל הגדולים. וא"ת ולמה לא שאל את עם קודש ישראל שמה הם קבלו התורה. שחשב מאחר שהם בני ידיו ואיך יפילם בתבל נחלתה. כי ודאי יירא עליהם פן יכוונו בגחלתה כי חשב בדעתו שהתורה היא כארס להמית. מחמת עונש העובר על ליוויה כי לא ידע שאדרבא היא סם חיים. לכך שב"א ה' לשאול ממנו תורה היכן היא. ובה נב"א אל הענין ב"ד :

אמר ריב"ל בשעה שירד משה מלפני הקב"ה ב"א השטן ר"ל לאחר ירידת משה מן ההר ב"א כענין יעקב אע"ה בשעה שקבל הברכות נגמר הענין וילא ועשו אחיו ב"א מלדו. ג"כ במתן תורה השטן טרדו הקב"ה עד שיגמר כל הענין של מתן תורה ואמר לפניו רבש"ע תורה היכן היא ר"ל אם רצו השרים לקבלה ונתת אותה לארץ. או אם נתת אותה למלאכים. השיבו ית' כענין שהוא שאל נתתה לארץ. כי הוא לא שאל לחיה אומה כדי שישב לו לך אלל בן עמרם. וכאשר שמע השטן ש"ל ית' שנתתה לארץ. נתבייש לחזור ולשאול פעם ב' ולא היה אומה נתת אותה. והוא הביט בדעתו ושקל בפלם להיכן יפנה לשאול שב"א ספק ודאי נתקבלה אלל גדולי האומות כי כן הדעת נוטה :

הלך אלל ארץ א"ל תורה היכן היא. בחינת הארץ הוא בן האמה שהרי השי"ת אמר לאח"כ כי בילחק יקרא לך זרע. ולא בן האמה כי הוא יקרא בן הגר המזרית יתייחס לאמו והנה ידוע האיש יתכנה בשם שמים והאשה לארץ. כאשר השמים הוא זכר והארץ נקבה. לכך אמר חכימא ברמיזא הלך אלל ארץ. וכשב"א אלל בן האמה לשאלו הקדוים לו שאני שר אדום לא יכולתי לקבל התורה מפני שכתוב בה לא תרלח אתה קבלת התורה הגד לי. השיבו אני ג"כ לא קבלתיה שיגורתי מפני האף והחימה שכתוב בה לא תנאף ואם כן הדברים תמוהים שהרי לכל א' וא' ממנו הפחידו בזה שיפחד וא"כ רצון ה"ת ליתנה לאומה אחרת והדברים אלו רמוזים בזה שהשיב אלהים הבין דרכה. ר"ל כל עשה בדעת ובצינה בדרך אשר השיב לך ולי. ודאי והוא ידע את מקומה שלמי יתגנה והיכן יהיה מקומה. כששמע השטן דברים אלו שמח על בני עמון ומואב אם הם קבלו התורה. מאחר שכתוב בה לא תנאף. והם מופקרים לזנות וכה"א ויחל העם לזנות את בנות מואב. וכן ערפה שדשו בה כהרפפות. ולכך הלך לשאול מהם באומרו הלך אלל ים הלך אלל תהום. כי הים הוא רומז לעמון והתהום למואב והסבה לזה כי התהום הוא מקור מולא המים ועמוק עמוק. וכה"א עיינות ותהומות יולאים בבקעה ובהר תהומות יכסיומו. והתפשטות רוחם הים הוא מכת התגברות עיני התהום ששכחו המים ואשתרבוני אשתרבונו. וכן מואב ידמה להתהום כי אמו הבכירה השקתה את אביה יין ושכבה עמו בזילה הראשונה היא שכבה הענין וגם אמרה אל אחותה הקטנה הן שכבתי אמש את אבי וכו' וזו"ל שכבי עמו ומסבתה הקטנה ג"כ למדה ממנה ושכבה כמעשהה ונתעברה מאביה והכל הוא מסבת הגדולה לכך הגדולה שהביאה מואב

מואז ידמה לתהום שהרי נתעוררה מעלמה כהתהום הזה דאחערותיה מגיה וזיה ועמון ידמה לים כי כמו שהים סבתו התהום כן הוא סבתו מהגדולה היא סבבה ביהתו לעולם. לכך אמר הלך אלל ים. והלך אלל תהום. והשיבו לו כי אהתנו לא קבלנוה. והנה נשתייר לבעל המומרא ז"ל להשיב על קושיא עלומה. והיא מאחר שהלך לשאל מגדולי השרים קודם הכל היה לו לשאל משרו של אדום כי הוא הגדול שבהם לכך השיב אבדון ומוות אמרו באזינו שמענו שמעה. כי הנה ידוע מאמר רז"ל ע"פ ויחרד וכו' מי איפה הלך ליד דלמה חרד ילחק אע"ה מפני שראה גהנס נכנסה עמו ואמר מי איפה מני יכנס לנהנס אני או בני יעקב. ילחה ב"ק ואמרה לו לא אתה ולא יעקב אלא הוא הלך ליד הוא עשו נמלא עשו יתכנה בשם גהנס. וידוע כי השר של עשו הוא פלוני הוא מלאך המות. וזו"י הכתוב אם יוקשה לך למה לא שאל את השר של אדום שמה הוא לקחה ונתנה לאדום לזה השיב אבדון ומוות אמרו באזינו שמענו שמעה ר"ל אבדון הוא גהנס כנגד אדום. ומוות הוא השר הוא מלאך המות אמרו באזינו שמענו שמעה שכבר בא השי"ת אלינו קודם הכל ושמענו שיש בה לא תרלח ולא לקהטוה ולפ"ז נשלמו שרים הגדולים. וא"ת ולמה לא הלך אל שלומי אמוני ישראל לשאל שמה הם קבלו התורה אפשר שחשב מאחר דראינו דוגמתה לא תרלח ולא תנאף ויש בה עונש ודאי לא ירלה ה' ית' ליתנה להם קודם כל היה שואלם אם מקבלים את התורה כי הם גדולים מן האומות וחבלו וגורלו אלא ודאי הא ליתא. לכך חזר ואמר:

רבש"ע

מיפשתי בכל הארץ ולא מלאתיה. כלומר עשיתי כמו צדיקת החמץ הצדיקה היא במקום שידע שיש שם חמץ בודק ואינו בודק בכל המקומות שצבית והצדיקה עלמה מהיכן הוליוה רמוזה בתורה מדכתיב שבעת ימים שאור לא ימלא בצתיכם ומליאה מחיפוש ומיפוש מגרות וכאן לא שייך גרות אלא מליאה מחיפוש בכל מקום שהדעת נוטה שראויים לקבלת התורה. ולכך קאמר חפשתי ולא מלאתיה ולא אמר סבבתי או חזרתי וכיוצא. השיב לו ית':

לך אלל בן עמרם שא"ל בן עמרם ולא משה. שרמו לו ששאלת לחיזונים ולא שאלת את בני שבחשך שהיא סם המות ואינה אלא סם חיים לך אלל בן עמרם ר"ל על שהם עם רם נתתיה להם אומה רמה ונשגבה. ולהם יאה ונאה להיות דבקים בה ע"י עסק התורה ולזכותם לעה"ב כי היא עץ חיים:

א"נ

אפשר לפרש בא"ה ב"ד דהשטן קא דייק בדעתו במילי דרחמנא מדקאמר נתתיה לארץ. ולא אמר לב"ה משמע לארץ ארץ ממש קאמר ור"ל המלאכים הממונים בה. ומלת ארץ היא כוללת כל היבשה וההרים והגבעות בכלל. ועוד יש ים שהוא שם צפ"ע. ותחת הים והיבשה יש תהום שנאמר לרוקע הארץ על המים והנה התורה היא פירוש פשט רמוז דרש סוד. וראוי כל חלק שבה ינתן לדבר שהוא רמוז ומקביל אליה. כי מלא מין את מינו. וראוי הפשט לינתן לארץ כי הוא גוף התורה ושיקר הארץ הוא כנגד הגוף שהוא גלוי כמו פשט הענין הכתוב בתורה. ועוד קרוב לזה וז"ב ראוי לינתן לארץ הוא הדרש שאינו ענין נסתר כ"כ ברמוז וסוד אלא קרוב הוא לפשט. לכך שנים אלו הם ראויים לינתן לארץ. עוד פש לן הרמוז והסוד ב' חלקים אלו הרמוז ראוי לינתן להים והסבה לזה כי כמו שהרמוז טעון בו ענינים עמוקים וסודות עליונים כענין מעשיות דרצ"ח וכיוצא ואי גלית

גלית לרמוז את מולא תחתיו סוד כן הים אי שקלת ליה את מולא תחתיו לתהום. והסוד ראוי לינתן לתהום כי כמו שהתהום עמוק עמוק מוי ימלאנו כן הסוד עמוק הוא מאד ועוד כתיב כונס כגד מוי הים וכו' ודימה הים לנאד והתהום לאולרות לכן הסוד שאין לו שיפור הוא ראוי לו. לפ"ז אני הולך אלל כל א' וא' לשאל מוזנו אם הגיעו חלקו המזון כנגדו. [וא"ת מאי בעי מהמלאכים הממונים. ואפשר דסבר מאחר שהוקבעו בארץ אולי יפתס]:

בא

אלל ארץ. א"ל תורה היכן ר"ל. ב' חלקים הפשט והדרוש. והשאלה הזאת שאמרנו ששאלה על הפשט והדרוש מתשובת הארץ אתה יודע כמה שהשיבה על שאלתו. א"ל חלקים הבין דרכה והוא ידע את מקומה. כנגד הפשט לא ידעתי אלא חלקים הבין דרכה וכנגד הדרש והוא ידע את מקומה. ובמה שהשיבה דרכה כנגד הפשט ומקומה כנגד הדרש והוא כי פשט התורה הוא דומה לגוף הארץ כמ"ש לעיל בדרך הזו שהיא סלולה וגלוייה והדרש דומה למקום כי אין הדרשה יולאת כי אם ממקום הראוי לה כמ"ש רז"ל כבד את אביך את לרבות אחיך הגדול ואת אמך את לרבות בעל אמך א"ל לומר להיפך את אביך לרבות בעל אמך כי אין לו שייכות בעל אמו עם אביו משא"כ בנו הגדול שהוא בנו. ועוד שאחיו הגדול מנולא מקום אביו משא"כ בעל אביו זר הוא וההיקש לשאר דברים כל דבר מזכיר את מקומו. לפ"ז אתי שפיר תשובת הארץ על ששאלת ממני אם לקחתו הפשט והדרש. לא כוונת האמת כי אין ניתן לי דבר לא יער ולא דובים. כנגד הפשט חלקים הבין דרכה וכנגד הדרש והוא ידע את מקומה שהדרשה אינה יולאת כי אם ממוקומה:

הלך

אלל ים. כדי לשואלו על חלק המגיעו הוא הרמוז שחשב שמה הפשט והדרש ב' חלקים אלו לא ניתנו ושאל מן הים אם לקח החלוקה הזאת של הרמוז כי אין ראיה אלא לו כמ"ש כאשר מטימינים דברי רז"ל הסוד ברמוז. נמלא כמו שהרמוז תחתיו סוד. כך הים תחתיו תהום:

השיב

לו אין עמדי. ר"ל החלוקה הזאת ששאלת מומני. לא ניתן לי. הלך אלל תהום כדי לשואלו על חלק המגיעו הוא הסוד א"ל אין צי. והאי דשיגיה בלשוננו מן הים. כי חלק הסוד לריך שיהא כמוס בתוך לבו של אדם כמ"ש בגמרא דתגיגה כבשים ללבושיך דברים שהם כבשוננו של עולם ר"ל נסתרים יהיו תחת לבושיך דאין מוסרין לכל השואל. לכך א"ל אין צי החלוקה הזאת שלריך להעלימה בתוך לבי לא צי היא:

הלך

לשאלו מאבדון וללמות שמה ניתנה להם דהא קב"ה נתתיה לארץ קאמר ואם לא תמלא בכאן או בג"ע א"כ באיזה מקום נסתרה והיה בדעתו לשאל לג"ע אחר שואלו לביהנס. והשיבו לו באזינו שמענו שמעה ר"ל איך אפשר לומר כן. והלא אין כאן אלא מקום המאסר שגלטינו מפי המקום ליתן העובר ד"ת כפי עונשו הראוי לו כדאמר צוהר דוכתין אית צנהנס למחללי שבתות וכן למזוללים בעניית אמן יורדים במקום הראוי להם וכן ע"ז הדרך ואיך חשבת שצח ניתנה התורה כי אין עסקנו כי אם לענוש לעוברי על דת התורה. וזו"י הכתוב אבדון ומוות אמרו באזינו שמענו שמעה שזיה לנו העובר עליה ועל מזוהיה כו"כ יש בה וכל אדם ואדם העובר עליה ישפט בעונש מקביל לאותה עבירה וא"כ איך חשבת

חשבת במקום המאמר הנתן. א"ג אפילו אם יהיה כדצריך לא היינו פותחים לך הדלת ליכנס אללנו כיון שעונש הוא מוזמן ומי הוא סכל המכחיש הראות וחוטא לךך א"ל באזינו שמענו שמעה. הו"ל שאלו גלגוליו זה היינו שומעים ולא תוכל לפתוחנו:

ובשמוע

השטן כך השיב רגלו מלשאלו לג"ע כי גם אנשי ג"ע יאמרו בכאן ינתן המקיים דבר השם שבמקום הזה הוא מקום השכר ולא בכאן הנתן התורה. ועוד מי הוא זה אשר רואה תענוג ונפלא כזו ושומע לך. כי אין האדם יוכל להכחיש הראות לךך השיב רגליו מנתיבתה ובה אלל השי"ת לשאלו. וא"ל רבש"ע חפשתי בכל וכו' ר"ל שהבנתי מותר דברך באומרך נתתיה לארך ארך ממש היא ואני חפשתי בכל הארך ולא מלאתיה כל לאתויי גהנס. ולפ"ז רבש"ע פרש דברך כדי שלא אטעה עוד. לךך לא א"ל נתתיה לב"א אלא לךך אלל בן עמרם כדי שלא לטרוח עוד ולסבב אלל השרים:

א"ג בא"א בס"ד אפשר שחשב מאחר שכתוב בה ארוכה מארך מדה ורחבה מני ים. א"כ מאחר שנדמה לארך ולים. אלך ואשאלם כי הם בני גילה ושמוא ידעו היכן היא. הלך אלל ארך בתחלה כי כן סדר הפסוק בתחלה דימה לתורה לארך ואח"כ לים ומרישיה לסיפיה קדריש קרא. א"ל תורה היכן היא א"ל אתה שואלני למי נתנה אני לא יש לי מזה הדבר ידעה אלא אלקים הבין דרכה והוא ידע את מקומה. אח"כ שפיל לסיפיה דקרא לשאלו מהם שמוא יודע להיכן נתנה, א"ל אין עמדי ר"ל אין עמי ידיעתה להיכן התורה ניתנה הדר השטן וקא דייק והלא לא קאמר קרא ורחבה כמו ים אלא מני ים כתיב ר"ל יותר מן הים כמו לרעוהה הטיבה מוננה. ר"ל טובה יותר ממנה. ומי הוא הגדול מן הים אם לא התהום אפשר שהתהום הוא רחב מן התורה דהא קאמר מני ים משמע רחבה יותר מן הים אבל לא תגיע כרוחב התהום לךך הלך אלל תהום לשאלו להיכן ניתנה התורה א"ל לא בי היא ר"ל דרך הכלי הקטן יושב בתוך הגדול אבל א"ל לי שבב כלי גדול בתוך כלי קטן. לךך א"ל לא בי היא לא כמו שחשבת שהיא קלרה ממני ואני כלי הרחב אלא לא בי היא אלא אדרבא אני בה שהיא כלי גדול יותר ממני ואני הקטן. הדר ואמר מכדי מאחר דדייקין מסיפא דקרא. למה אין אני דק מרישיה נמי דהא קרא קאמר ארוכה מארך מדה. דמשמע ארוכה יותר מארך. ומאי גיחו יותר מארך דהנה יש בארך עוד גהנס וג"ע והנה פלוגתא היא בגמרא (תענית) דאיכא מאן דאמר כל העולם כלו אחד מששים בגן. וגן אחד מששים מעדן. ויש אומרים וכו' נמלא כל העולם כלו ככיסוי קדרה לגהנס. נמלא דבר זה במחלוקת הוא שנוי כי יש אומרים ג"ע גדולה מנהנס וי"א גהנס גדולה והנה השטן ילה"ר בהפקרא ניחא ליה שלפי דעתו מסכים הגהנס גדולה וג"ע קטנה בערכה כי הוא שר של גהנס ומייתי לה כחות כחות של עכו"ם וצפרטו כי גהנס של העכו"ם שהם ע' אומה וג"ע לבני אל חי בלבד ודאי הדעת נוטה ג"ע קטנה מאד בערך גהנס כי אנשי ג"ע מועטים בערך אנשי גהנס לפ"ז אמר אלך ואשאל לחלק הגדול אי ידע שפיר ואי לא ידע מאי אהני לי משאלת הקטן לךך בא לשאלו מהם השיבו לו אבדון ומות באזינו שמענו שמעה ר"ל לא ידענו להיכן ניתנה כי נעלם ממונו אבל שמענו צעת נתינתה הקולות החזקים מרעידים הלב. כששמע השטן כך אמר

אמר והלא דברים ק"ו מאחר דגהנס שהיא גדולה בערך גן עדן לא ידעה היכן היא מה אני מרויח משאלת גן עדן לךך אשוב אל השי"ת כי לא אוכל להשיגה אם לא יורני השי"ת דרכה. חזר ואמר רבש"ע חפשתי בכל הארך ר"ל בחלק הגדול מן הארך ולא מלאתיה. השיב לו ית' לךך אלל בן עמרם שרמו לו ית' דהנס לא ניתנה לג"ע שאלו הלכת שם לשאלו נשמות הדיוקים שיש בה הלא המה יורוך מוריד שהיו מורים לךך היכן היא. אבל אתה לא הלכת לשם על שחשבת מאחר שהוא חלק בני' לצד וגהנס של ע' אומות גהנס ידעה שפיר מוננה. אבל טעית בדמיוךך על שחשבת מאחר שהגהנס של כל העכו"ם היא הגדולה שדמיון כוזב הוא שאפשר להושיב במדור א' של גהנס אלפים ורצבות שירצפו בה גוים ערלי לב כי אין לריכים למקום מרווח. משא"כ ג"ע שיושבים בה בני יעקב שכתוב בו ופרלמ ימה וקדמה וכו' כל לדיק מדור לפי כבודו ולכל לדיק ולדיק ז' חופות לריכים מקום מרווח גדול מאד וטרקלין גדולים אעשה להם. לזה רמו לו באומרו לךך אלל בן עמרם ר"ל שהם עם רם מאומה הרמה ונשגבה ואנשי טרקלין גדולים ומלעות נאות. בא אלל משה א"ל תורה היכן היא:

א"ג מה אני שיתן לי הקב"ה תורה. האי שלא הודה דאמרין בגמרא דעבידי רבנן דמשנו בתלתא. צפוריא. באושפיזא. ובמסכתא (פי' צפוריא אי שמש מטתו שהיה לו עבילת מנוה ואומר לאו שגנאי הדבר לומר הן. באושפיזא אם נתאכסן אלל מי בלילה הגד לנו או אם עשה לך כבוד ולא יאמר להם שמה יתארחו אללו ויעני. במסכתא אי קרית גמרא פלוגית הוא משיב לאו כדי שלא יחזיק טובה לעלמו) לךך השיב לו מה אני שיתן לי הקב"ה תורה. א"ל הקב"ה משה בדאי אתה ר"ל האי דאמרו חכמים עבידי רבנן דמשנו במסכתא. כגון שאין יודעים בו אם למדה אם לאו וממדת הענוה מפני שלא יחזיק טובה לעלמו מותר לכפור. אבל אם מועידים עליו שהוא למדה איך יוכל עיד לשקר ולומר לא למדתה. ועכשיו אני א"ל לשטן לךך אלל בן עמרם וא"כ בדאי אתה שאין לה מקום עוד לענוה לנו ומוכרח אתה להודות לו. א"ל רבש"ע חמדה גנוה וכו' גם עכשיו ששלחתו אללי וא"ל לךך אלל בן עמרם מחויב אני ולא דמי הא להא דבמסכתא אם הודה בעדות אין לו שבח כ"כ על שלמדה המסכתא כי כל העדה כלם קדושים כי כמה וכמה יש דוגמתו שלמדה כמוהו לךך לריך הוא להגיד האמת בעדות ברורה. משא"כ אמרת ה' לרופה עדין לא ניתנה לב"א ולמודה. כי אם עכשיו לקחתיה מידך ועוד היא חמדה גנוה ואם אני הייתי מודה לו בה והנס ששלחתו אללי היה לבי שמח ונהנה במאד מאד על שלא זכתה בה כל בריה ואפילו המלאכים.

א"ג מאחר ששלחתו אללי באמרך לךך אלל בן עמרם ולא אמרת לו לךך אלל ישראל א"כ עשית לי העקר וישראל טפלים. וא"כ אם כפרתי לו לא אקרא בדאי כי העיקר הם ישראל, לזה אמר חמדה גנוה שאתה היית משתעשע בה בכל יום אחזיק טובה לעלמי כי בודאי ישראל העיקר כי הם הרבים ואני יחיד א"ל הקב"ה הואיל ומעטת את עלמך שאתה מבקש לדדים למעט את עלמך תקרא על שמך. אני אומר אתה העיקר ומכחך זכו ישראל לתורה. שנאמר וזכרו תורת משה עבדי. כנלע"ד היעב"א וזכה לכון לאמיתתה של תורה אכ"ר:

שיר מהרב המתבר ע"ס א"ב

אדמוק שערי המלה. כך נורא עוללה. נא קרב הנאולה לציון הגעיתה. נא קרב וכו'
בטח ישכון ישראל. בכח ועזו ואל. ברוב שלום כהואל. מימיה ומימיה. נא קרב וכו'
גילת חתן וכלה. ככלה הכלולה. הנבירה ומעולה. ונתך התמימה. נא קרב וכו'
דעת חכמה ובונה. תן לנשיא עדינה. כי בא לחננה. סוכת דוד הקימה. נא קרב וכו'
הדר קדש יוציץ. וכפמיש יוציץ. ובראש אויב יוציץ. כבח וברד רמה. נא קרב וכו'
ותוך שוכן רום חבוין. בנה נזה אפרוין. רצף אדמת בה ציון. לשם שבו אהלמה. נא וכו'
זרע קודש יקום. שא על כנפי נשרים. תן שרים ונבירים. מירעים לפניהם קומה. נא וכו'
חמאה ורשב נהרים. אפרסטון נוגרים. ויין נמשך ביאורים. לאומה העצומה. נא קרב וכו'
מלי גילה ונדהה. מןך דגול מרבהה. לציון האהובה. משולה לערימה. נא קרב וכו'
יחרו יהיו וזהרים. שמש ולכנה ברים. מאורות המאירים. אור לבנה בחמה. נא קרב וכו'
כתר תורה יתעלה. המשיג שער גלה. מרחובות נתר גדלה. ממענות החכמה. נא וכו'
לך אצפה כי תרודי. מללי אורות יום יודי. להחיות עם שריה. מתוך רגבי אדמה. נא וכו'
מתוך שטן הוא ברע. כי מתצויו יקרע. כוכה הטוב והרע. לפני ארון שמימה. נא וכו'
נון הים המשך מחר. עינוי עפעעי שחר. עורו כדר וסחר. אורם פסדה ורמה. נא וכו'
סעד עליו תעשה. קרני ראם והשדלו גם וזו שדי הכסה. יטון השם רימימה. נא קרב וכו'
עניו תצפה לירודי. הוא ארוי וזוי הודי. זה רעו וזה דודי. ננובה לו באימה. נא קרב וכו'
פותח שבלל חכמה. מלי ברולח המה. ורונג רמו קומה. לפני שוכן דר רומה. נא קרב וכו'
צביית חן התקדש. בכנף נשר תתחדש. כיום בא שבת קודש. שטה על פני ימה. נא וכו'
קרנש גלה שכינה. בקרני חוד ורנה. ותפרה תלבנה. וגם בישה תחמה. נא וכו'
רצום והרודי אשם. צדיקים אשר הם שם. מעמרות בראשם. כתר מלכות הושמה. נא וכו'
שירי וטר מצולות. חוב רובי התהלות. לפניך הם עולות. העומה אור כשלמה. נא וכו'
תמיד לך אכפף. ובצל הסךך אסתופף. וכל היום תחופף. תחיה עליו הומף. נא קרב וכו'

סימן יחוקאל עזרא

יועין סוכהאן ותעאלה. לל צאלחון פי אל ג'נא.
יצויו נורו עוינו. יושף אמר פראני. הנור ג'נת ערני. ממשרקה ונ'רבאנה.
הצירית שממן כל יומן. גימין נג'מן כל שללאן. מעונויו קאעדאן. ואל מלאויא קפאנה.
זאכיו קעד קבאנה. כל אנסאן מונ'ם חאלו. ונצ'ר אויךר ג'לאה. נורו נשף בעוונא.
קדיש יקאן מן בעדן. והוככל אל שב'צאן. הסמע ג'מיע אל יהראן. אל לאויקה ואל
דרויאנה.
אל צום יעשו כל עאלי. יתקם אסמו אל מתעלי מע ג'מען אל אהאלי. תרעש ג'מיע
אוונסאנה.
עני'פאת יענע אל רב. יעמר נפ'ום אל ב'ראב. מן אל נאר לל נור תתקרב. אם אל בנן
פ'רחאנה.
ועקת סרוו אל צאלחון. לאסם אל ב'אלק מסכחין. פ'רתת אל דוניא פ'ארחון. קראם
סודנא ומוולאנה.
רחום ואשף עלניא תעלי תאג' ראכנא. אבן דוד ינ'נא. כאניום אל סמא וראנה.
אשכר ואמרת לאסמא. מול אל ומאן קראמך. אחסבנא מע אבראמך. אחנא ונ'מיע איווננא.
יועין סוכהאן ותעאלה. לל צאלחון פי אל ג'נא.

לוח המעיות והשמטות

השמטה שייך בסיום מס' ובכוח עיון סיום כרכות נזיר כריתות.
שייך לסיום מס' חליון עיון דף כ"ב ע"א.
שייך לסיום מנחת מש"ש שצריך להקריב קרבן א'ה ולא לשם אלקים שהוא משותף והקשינו מספוק
זבח לאלקים תורה וע"ש. אח"ך ראויה בוה"ק בס' ויקרא ה' ע"א ששאל חוקה לר"ש הלמה אמר
ל' קרבן ולא אמר קרוב או קרובות והשיב לו שהוא ל' התקרבות המפורת ויהודם. ושאל לו עוד
על מסוק ובתי אלקים והשיב שהוא ל' מיתוק הנבירות ע"ש. ולפ"ז לא ק' מידו מספוק זה ולא מספוק
זבח לאלקים תורה ולא ק' עוד מספוק ויקח יתרו עולה וזבחים לאלקים כי ל' קרבן לא יאמר אלא
לה'. וז' זבח יאמר ע"ז שם אלקים והקולות יתדלון:

אלו תיקון המעיות

בתקדמה ש' י"ז צ"ל שזאנים שאננים הם הגאונים
ד' ג' ב' ששה כיה צ"כ כשתמנה חייה ורב במ"ג
ובמ"ק עם ב' כוללים עולה מרבה.
ד' א' ששה י"ב צ"ל בני כלולים.
ד' א' ש' ל"א צ"ל למרוד בירושלים ואם אתה
מה א"ז כי נן נראה מסכתך.
שם ש' ל"ב צ"ל ונזופלים שם.
שם ש' ל"ו צ"ל במתן הומן
ד' ב' ש' כ"ז צ"ל וכה"א ואשמיר סרוו וכו'.
שם ש' ל' א צ"ל כי קרן עור פני משה.
ח' ע"ב ש' כ"ב צ"ל עמלק שיקום קצו.
מ' ב' ש' ל"ו צ"ל דאם א"ה שלח.
שם ע"ב ש' א' צ"ה למיפטר כהן.
ד' י"א ע"ב ששה ב' צ"ל עם כנ"י הם גוי וכו'.
" י"ב ע"ב סוף ש' כ"ה צ"ל שמסדרין אותם וכו'.
שם ששה ל' צ"ל על ענני ימורי הצדוקים.
שם ששה ל"ג צ"ל וכל מה שממה
ד' י"ב ע"ב ש' כ"א צ"ל בעטון הפשתן
ד' י"ג ע"ב ש' י"ח צ"ל המסחרו ש"ו
שם ש' כ"ש צ"ל דיובל וליהודי
ד' י"ג ע"ב ש' י"ח צ"ב שמוזגון לפרוק אשת חיל.
שם ש' כ"א צ"ל מאחר שיש לך וכו'.
שם ש' כ"ג צ"ל וטעמא מאי שמוזגו לך וכו' כי
כבר רצה האלקים וכו'
ד' ע"ב ש' מ' צ"ג הוא מ' של מחלופות
ס"ו ע"ב ש' מ' צ"ל דמאן דלית ליה וכו'
שם ש' י"ט צ"ל אמרו בנבטרא דלפלוני קאמר
שם ש' כ"ט צ"ל גמ לרי' לית ליה מוקצה כר"ש
ומורה כזה.
שם ש' ל' צ"ל דרליש דית ליה מוקצה.
ד' י"ז ע"א ש' א' צ"ל תסס כטעם הא' בלבד.
שם ש' כ"ג צ"ל ולא שמן ורד בני מלכים סנון
שמון ורה.
שם ש' כ"ו צ"ל גם מאן דשרוי מוקצה.
שם ש' כ"ז צ"ל תסמוד צ"ל בדי' ל"י.
שם ע"ב ש' ל"ד גירגורת במ"ק עם הכולל בג'

כופרים כמ"ק עם ד' אותיות המבטא. א"נ כפשאם
דמלתא שאין בהם אמונה ולכך יבשים ואין בהם
לחלוחית מצויה.
ד' י"ז ש' כ"ח צ"ל בעד האפוקים.
ד' י"ח ע"ב ש' י"ד צ"ל ג' באזון אל המרכבה.
כ' א' ש' י"ד צ"ל כראמרין כמס' זה.
שם י"ט צ"ל ועמך כמיומי כהן.
שם ש' ל' צ"ל ער דא ארנושית.
שם בשמה התחזקה צ"ל אלא משורת הדון צריך
ליתן לו הכבוד.
כ"א א' ש' ל"ו צ"ל ואיכ כמת נישמת בבית.
ע"ב ש"ו צ"ל כי בכל.
שם ש' ל' צ"ל באדם שתוהא ובוהא.
כ"ג ש' ל"ה צ"ל דאשו ר"א קאמר.
כ"ד א' ש' ל"א צ"ל זה השער לה'.
שם ש"ו צ"ל שכל הבריים העליונים.
שם בש' התחזקה כ"ד צירוש כלה.
כ"ה א' ש' כ"ב צ"ל ולהתהדר בו.
כ"ה ב' ש' ל"ו צ"ל כאשר דרשו רז"ל.
כ"ז א' ש' ל"א צ"ל שאני הכא.
ש' כ"ט וחרו רוסון שלם בב' רקים.
כ"ז א' ש' ה' צ"ל ברומנא דאפוח.
כ"ח ש' ח' צ"ל דהספ ל' עמידה. וכן בש' י"ז צ"ל
דהספ.
ש' כ"ג צ"ל אבל חיבא דאוכא.
כ"ט א' ש' מ' צ"ח שרומי עכ"פ.
כ"ט ב' ש' ש' צ"ל לתא דירון גבר.
ש' ל"ד צ"ל לר"ש ז"ל.
ל"א ש' כ"ה צ"ל זאמר י"ג מיתות.
ל"א ב' ש' ל"ו תובות רב נחמן לטר מרבה ואח"כ
מ"ב ווסף נבחקים.
ל"ב ע"א ש' ל"ב צ"ל לגלות מי שרצה בשוגג
גם שכחה.
ל"ד ש' ז' צ"ל מ"ה קניונים.
ל"ד ב' ש' כ"ה צ"ל בלי ערבוביא.
ל"ה א' ש' מ' צ"ל אלהיו. וכן בש' י"ד וס"ו

לוח תיקון המעיות

שם ש' י"ג צ"ל אנדרשא היה כגו.
 שם ש' י"ז ולכך קאמר אי אנת לא.
 ש' י"ח צ"ד לא עלה בידו.
 ש' כ"ה צ"ל כמ"ש ע"פ. שם לכך דימה להמון.
 שם כ"ז שלא נתפעל באותו היום.
 ל"ה ב' ש' ל"ה צ"ל וכן כפ' הניוקון.
 ל"ז א' ש' ח' צ"ל ומהו דסלוק ביה.
 ש' י"ח צ"ל מתוקף הגלות שדומה לתוקף השמש.
 ל"ז ב' ש' י"ב צ"ל מאי קראה.
 ש' כ' צ"ל כהרבה יאכל.
 ל"ז א' ש' ז' צ"ל מאחר שכתוב בראשית ברא
 אלקים את.
 ל"ז ב' ש' כ"ב צ"ל ודמו להדרי באיכות.
 ש' ל"ז לפיכך לב הענינים בעשיה.
 ל"ח א' ש' ט"ו צ"ל גמרוניה באות גרין.
 ט"ל א' ש' ה' צ"ל דמעשר גופיה. וכן כש' וא"ו.
 מ"א א' ש' כ"ב צ"ל מפלת המון.
 מ"ב ב' ש' כ"ז צ"ל תרווד א'.
 מ"ד א' ש' י"ט צ"ל מתחלפת באלב"ם גנד"ם

בתיבת טרוישכת.
 מ"ה א' ש' כ"א האימורים ברמה.
 ש' כ"ה בני יששכר.
 מ"ה ע"ב בסוף הרף צ"ל ב' בו מה לו לומר.
 מ"ו ב' ש' י"ג צ"ל פגו לא.
 ש' כ"ז יששכר איש כפר ברקאי בשביל שהיה.
 גרין ב' ש' כ"ד צ"ל והטעם שהי"ת רצונו.
 ג"ב א' ש' כ"ח צ"ל העליון יטלנו.
 ע"ב ש' כ"א צ"ל היפך הענין.
 ג"ג ב' ש' כ"ח צ"ל וק"ג משמא"ר.
 נ"ד א' ש' כ' צ"ל וקול ג' שמעתי
 נ"ה ב' ש' י"ד צ"ל לא כמקודם.
 שם ש' כ"ח צ"ל וממילא לא נצטרך.
 נ"ח א' ש' כ"ח צ"ל אצל רבה.
 ס' א' ש' י"ז צ"ל א"ג באמו עם ד' אותיות
 בכ"ק עשו.
 ש' ל"ג צ"ל הדר דצה יו"ד זימני.
 ש' ל"ז צ"ל החתן האמורה ותיבת האמון נמחק.

